

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
(Final Report)

โครงการศึกษาวิจัย
ปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

เสนอ
สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

จัดทำโดย
โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
(Final Report)

โครงการศึกษาวิจัย
ปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

เสนอ
สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

จัดทำโดย
โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาวิจัย

เรื่อง “ปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี”

การศึกษาวิจัย เรื่อง “ปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี” ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน โดยวิเคราะห์หลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน แนวความคิด เกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม กฎหมาย กฎ ระเบียบ และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน เปรียบเทียบกับประสบการณ์แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของต่างประเทศ เพื่อนำเสนอทางเลือก ข้อเสนอแนะ หรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อ บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหลัก ที่เกี่ยวข้องและตัวแทนบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี การศึกษาวิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary research) ประกอบการสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) และการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยกระบวนการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย จนกระทั่งได้มาซึ่งข้อเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอแนะในการปรับปรุง กฎหมายที่จำกัดสิทธิของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีมีข้อจำกัดทั้งในด้านการศึกษาในสถาบันการศึกษา ของตำรวจ สถาบันการศึกษาของทหาร และมหาวิทยาลัยในบางคณะ/สาขาวิชา เช่น แพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ ที่จะไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าศึกษา ด้านการประกอบอาชีพก็จะ ถูกจำกัดไม่สามารถเข้าทำงานในวิชาชีพที่มีข้อจำกัดไม่ไห้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าศึกษาด้วย ส่วนด้าน การใช้ชีวิตประจำวัน มีข้อจำกัดในเรื่องการขอรับใบอนุญาตขับรถ

ข้อจำกัดดังกล่าวเกิดจากการที่ประเทศไทยยังมีกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่มีข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ทั้งในมิติการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในประเด็นของการขอใบอนุญาตขับรถที่ยังมีหลักเกณฑ์ของการตรวจสอบอาการตาบอดสีที่มีลักษณะ เป็นการเลือกปฏิบัติ ส่วนในต่างประเทศโดยเฉพาะในสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสวีเดนในมิติการศึกษา ยังไม่พบว่ามีกรอบกฎ ระเบียบ หรือหลักเกณฑ์ที่เป็นข้อจำกัดในการเข้ารับการศึกษาศึกษาของบุคคลผู้ที่มีอาการ ตาบอดสี ในด้านการประกอบอาชีพ ในประเทศสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร มีหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับ ข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับผู้ที่ที่มีอาการตาบอดสีบางอาชีพที่ต้องใช้ความสามารถในการมองเห็นสีที่แม่นยำ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ งานเกี่ยวกับยานยนต์ ช่างไฟฟ้า งานดับเพลิง เป็นต้น ในมิติการใช้ชีวิตประจำวัน กรณีศึกษา ของต่างประเทศ โดยเฉพาะประเด็นของการขอใบอนุญาตขับรถ พบว่า ในสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา แคนาดา โรมานี สวิตเซอร์แลนด์ และตุรกี ไม่มีข้อห้ามสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในการขอรับใบอนุญาตขับรถ และการทดสอบเพื่อขอใบอนุญาตขับรถก็ไม่มีการตรวจสอบตาบอดสี จะมีการตรวจสอบความสามารถในการ มองเห็นสัญญาณเพื่อการขับรถเท่านั้น

ส่วนมาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติ พบว่า ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่เป็นกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติถึงเรื่องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีโดยตรง แต่ในบางประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสวีเดน มีกฎหมายที่

คุ้มครองบุคคลจากการถูกเลือกปฏิบัติที่อาจนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีได้ สำหรับประเทศไทยมีบทบัญญัติที่รับรองเป็นหลักการรวมๆ ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองเคยมีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมที่อาจนำมาใช้เป็นแนวทางในการคุ้มครองผู้ที่มีอาการตาบอดสีจากการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมได้

ผลจากการศึกษาวิจัยได้นำไปสู่ข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสถาบันการศึกษา ได้แก่ 1) การกำหนดเป็นนโยบายให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาได้รับการตรวจสอบภาวะอาการตาบอดสีของตนเองเพื่อจะจะสามารถวางแผนการศึกษาต่อ รวมถึงการประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างเหมาะสม 2) การทบทวนหลักเกณฑ์การกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ารับการศึกษาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งสถาบันการศึกษาภายใต้สังกัดของหน่วยทหารและตำรวจ โดยควรจำกัดการเข้าศึกษาของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเฉพาะในสาขาที่อาการตาบอดสีจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนจริงๆ เท่านั้น รวมทั้งควรมีการระบุเหตุผลความจำเป็นดังกล่าวให้ชัดเจนด้วย 3) การมีมาตรการในการคุ้มครองบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีจากการถูกเลือกปฏิบัติในการจ้างงานอย่างไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะในลักษณะงานที่ไม่มีความจำเป็นต้องคัดกรองเรื่องสีหรืออาการตาบอดสีไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงานที่ทำ และ 4) การทบทวนว่าการกำหนดให้ผู้ขอใบอนุญาตขับรถต้องทดสอบตาบอดสีว่ามีความจำเป็นหรือไม่อย่างไร โดยขอความเห็นและคำปรึกษาจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านจักษุวิทยาว่าบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในลักษณะใดที่สามารถขับรถได้และอาการในลักษณะใดที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้ขับขี่เองหรือผู้ใช้รถใช้ถนนอื่นๆ และปรับเปลี่ยนทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตโดยการทดสอบควรวัดอาการตาบอดสีเฉพาะเท่าที่จำเป็นต่อการขับรถเท่านั้น ไม่ควรวัดละเอียดแบบการตรวจตาบอดสีทั่วไป นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในการผลักดันหรือประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เร่งดำเนินการให้มีการออกกฎหมายห้ามการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีโดยออกเป็นกฎหมายกลางที่ใช้ในการดูแลคุ้มครองการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่ธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อมของกลุ่มบุคคลด้อยโอกาสในทุกกรณีที่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะกลุ่ม โดยบัญญัติให้ครอบคลุมถึงบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี รวมทั้งควรมีการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบตามกฎหมายด้วย

คำนำ

การศึกษาวิจัย เรื่อง “ปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี” ของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน โดยศึกษาหลักการทางด้านสิทธิมนุษยชนและแนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี วิเคราะห์ กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษา การประกอบอาชีพและการใช้ชีวิตประจำวันของประเทศไทย และเปรียบเทียบกับต่างประเทศ รวมทั้งประสบการณ์และแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของต่างประเทศ ตลอดจนศึกษาทางเลือกข้อเสนอแนะ หรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายหรือระเบียบที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary research) จากเอกสารข้อมูลและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมายทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการด้านสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค ความเป็นธรรมและการไม่เลือกปฏิบัติ ประกอบการสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) และการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น แล้วนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์โดยกระบวนการแบบวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย จนกระทั่งได้มาซึ่งข้อเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมายที่จำกัดสิทธิของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

คณะผู้วิจัยได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กลุ่มเรียกร้องสิทธิและตัวแทนของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง และผู้เข้าร่วมเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น ในการให้ข้อมูลและความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย และการพัฒนาข้อเสนอแนะ คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณด้วยความนับถืออย่างยิ่ง

คณะผู้วิจัยหวังว่า การศึกษาวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีที่จะเข้าใจและสามารถวางแผนการจัดการในการใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคม เป็นประโยชน์ต่อภาคเอกชนที่จะมีองค์ความรู้ที่ถูกต้องในการปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการตามข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยในการขจัดปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี อันจะส่งผลให้ความเสมอภาคปรากฏเป็นจริงในสังคมไทยได้ตามสมควร

ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรีหญิง ดร.นัยนา เกตวิชัย
หัวหน้าโครงการศึกษาวิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
คำนำ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย	2
1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	5
1.7 การนำเสนอรายงานผลการศึกษาวิจัย	6
2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับตาบอดสี (Color blindness)	7
2.2 แนวคิดสิทธิมนุษยชน (Human Right)	16
2.3 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity)	29
2.4 ความเสมอภาคในสังคม (Social Equality)	33
2.5 ความเป็นธรรมในสังคม (Social Equity)	39
2.6 การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (Unfair discrimination)	41
3 วิธีดำเนินการวิจัย	60
3.1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	60
3.2 ระเบียบวิธีวิจัย	62
4 ผลการวิจัย	66
4.1 สภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในด้าน การศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน	66
4.2 หลักการทางด้านสิทธิมนุษยชนและแนวความคิดเกี่ยวกับการถูก เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี	75
4.3 การวิเคราะห์กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัด หรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการ ตาบอดสี	87
4.4 ทางเลือก ข้อเสนอแนะและข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบ ข้อกฎหมาย ที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มี	121

	อาการตาบอดสี	
5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	127
5.1	บทสรุป	127
5.2	ข้อเสนอแนะ	143
เอกสารอ้างอิง		145
คณะผู้วิจัย		149

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	แสดงแผนทดสอบตาบอดสี	12
3.1	จำแนกกลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์	63
4.1	คณะ/ประเพณีวิชาที่มีการกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครเข้าศึกษาที่มีข้อจำกัด สำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี	89
4.2	สถาบัน คณะ/ประเพณีวิชาที่มีการกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครเข้าศึกษาที่มี ข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี	90

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย (Conceptual framework)	4
3.1	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	61
4.1	สัญญาณไฟจราจรในฝั่งตะวันออกของประเทศแคนาดา	103

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีหรือที่เรียกว่า Colour blindness เป็นลักษณะอาการที่ตาของบุคคลนั้น แปรผลหรือแปรภาพสีผิดไปจากบุคคลอื่นที่เป็นตาปกติ ซึ่งตาถือเป็นอวัยวะจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตอย่างมาก หากเกิดความผิดปกติไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดที่มีผลต่อการมองเห็น บุคคลนั้นๆ ย่อมได้รับผลกระทบไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ในทางการแพทย์ตาบอดสียังไม่สามารถรักษาหายขาดได้ จากการศึกษาของสหรัฐอเมริกา พบว่าผู้ที่มีภาวะตาบอดสีส่วนใหญ่เป็นเพศชายพบได้ร้อยละ 8 หญิงร้อยละ 0.5 ของจำนวนประชากรทั้งหมด สาเหตุของตาบอดสีมีหลายอย่าง ตาบอดสีจึงมีหลายชนิด ชนิดที่เกิดจากเซลล์ประสาทชนิดหนึ่งในม่านตาซึ่งมีความไวต่อสีต่างๆ มีความบกพร่องหรือพิการ ทำให้ไม่สามารถที่จะมองเห็นบางสีได้ ชนิดที่ทุกคนรู้จักโดยทั่วไปได้แก่ตาบอดสีที่มองเห็นสีเขียวกับสีแดงไม่เห็น (Red-green blindness) ซึ่งจะทำให้ไม่สามารถแยกสีแดงกับสีเขียวจากสีอื่นๆ ได้ ดังนั้น บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีชนิดนี้จะมองเห็นสิ่งต่างๆ ในโลกเป็นสีน้ำเงิน สีเหลือง สีขาว สีดำ สีเทา และส่วนผสมของสีเหล่านั้นทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นตาบอดสีชนิดใด ล้วนแต่จะมีสายตาหรือการมองเห็น (Vision) ที่เป็นปกติเหมือนบุคคลอื่นทั่วไป เพียงแต่การแบ่งแยกสีจะไม่สามารถกระทำได้

สำหรับประเทศไทย กลุ่มบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีมีอยู่ประมาณร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ไม่ได้หมายความว่ามองไม่เห็นสีอะไรเลย เพียงแต่สีที่เขาเห็นบกพร่องแตกต่างไปจากคนปกติ ทั้งนี้ การเรียนรู้จะสอนให้บุคคลเหล่านั้นรู้จักแบ่งแยกสี และสามารถบอกได้อย่างถูกต้องว่าสีนั้นเป็นสีอะไร เช่น คนที่ตาบอดสีแดง อาจเห็นสีแดงนั้นเป็นสีเทา แต่ถูกสอนมาว่าคือสีแดง เป็นต้น ตาบอดสีอาจเกิดได้ตั้งแต่กำเนิดหรืออาจเกิดขึ้นในภายหลังก็ได้ ภาวะตาบอดสีเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตในสังคมมากพอสมควร โดยอาจถูกกีดกันและใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินที่ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็น การศึกษา การประกอบอาชีพ รวมถึงการใช้ชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การได้รับใบอนุญาตขับรถ เป็นต้น

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยคณะอนุกรรมการด้านสิทธิของผู้สูงอายุ ผู้พิการ บุคคลหลากหลายทางเพศ และการสาธารณสุข ได้รับคำร้องเรียนของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีหรือสมาชิกในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งส่วนใหญ่ปัญหาเกิดจากการพิจารณาและใช้ดุลยพินิจที่ขาดความรู้และความเข้าใจที่มีต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี รวมถึงบุคคลที่มีอาการตาบอดสีเองยังไม่รู้ถึงข้อจำกัดต่างๆ ของตน จึงเห็นควรให้มีการวิจัยเพื่อให้เป็นแนวทางและข้อเสนอแนะต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ให้เข้าใจและสามารถวางแผนการจัดการในการใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคม รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ที่ต้องมียุทธศาสตร์ความรู้ที่ถูกต้องในการปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีให้ได้รับการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่จะไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วย ทั้งนี้ เพื่อใช้ข้อมูลผลการศึกษาวินิจฉัยนำไปเผยแพร่และให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องกับประชาชนโดยทั่วไปและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน

1.2.2 เพื่อศึกษาหลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน และแนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

1.2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวันของประเทศไทย และเปรียบเทียบกับต่างประเทศ รวมทั้งประสบการณ์แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของต่างประเทศ

1.2.4 เพื่อศึกษาทางเลือก ข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบ กฎหมายที่เป็น การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

1.3 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาเอกสารและผลงานวิชาการหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายใต้ขอบเขตงานที่กำหนดเนื้อหาของการศึกษาวิจัย แนวคิดของการศึกษา และวิธีการศึกษา ดังต่อไปนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.3.1.1 ศึกษาชนิดหรือประเภทของกลุ่มบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ที่เป็นอุปสรรคหรือปัญหาในการศึกษา การประกอบอาชีพและการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การขอรับใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ เป็นต้น

1.3.1.2 ศึกษาวิเคราะห์ กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย และต่างประเทศอย่างน้อย 3 ประเทศ เพื่อเปรียบเทียบข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

1.3.1.3 ศึกษาหลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน แนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม การปกป้องและคุ้มครองสิทธิของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

1.3.1.4 ทดสอบแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย ประกอบด้วยความเที่ยงตรงต่อเนื้อหาโดยได้รับความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิที่รับผิดชอบงานด้านระเบียบ หลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัด หรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

1.3.1.5 ศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายและหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายที่จำกัดสิทธิของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

1.3.1.6 จัดประชุม สัมมนา หรือรับฟังความคิดเห็น เพื่อนำเสนอร่างรายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ และเปิดให้มีการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาปรับปรุงผลการศึกษาวิจัยให้มีความถูกต้องสมบูรณ์

1.3.2 ขอบเขตด้านแนวคิด

1.3.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับตาบอดสี (Color blindness)

1.3.2.2 แนวคิดสิทธิมนุษยชน (Human right)

1.3.2.3 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity)

1.3.2.4 ความเสมอภาคในสังคม (Social equality)

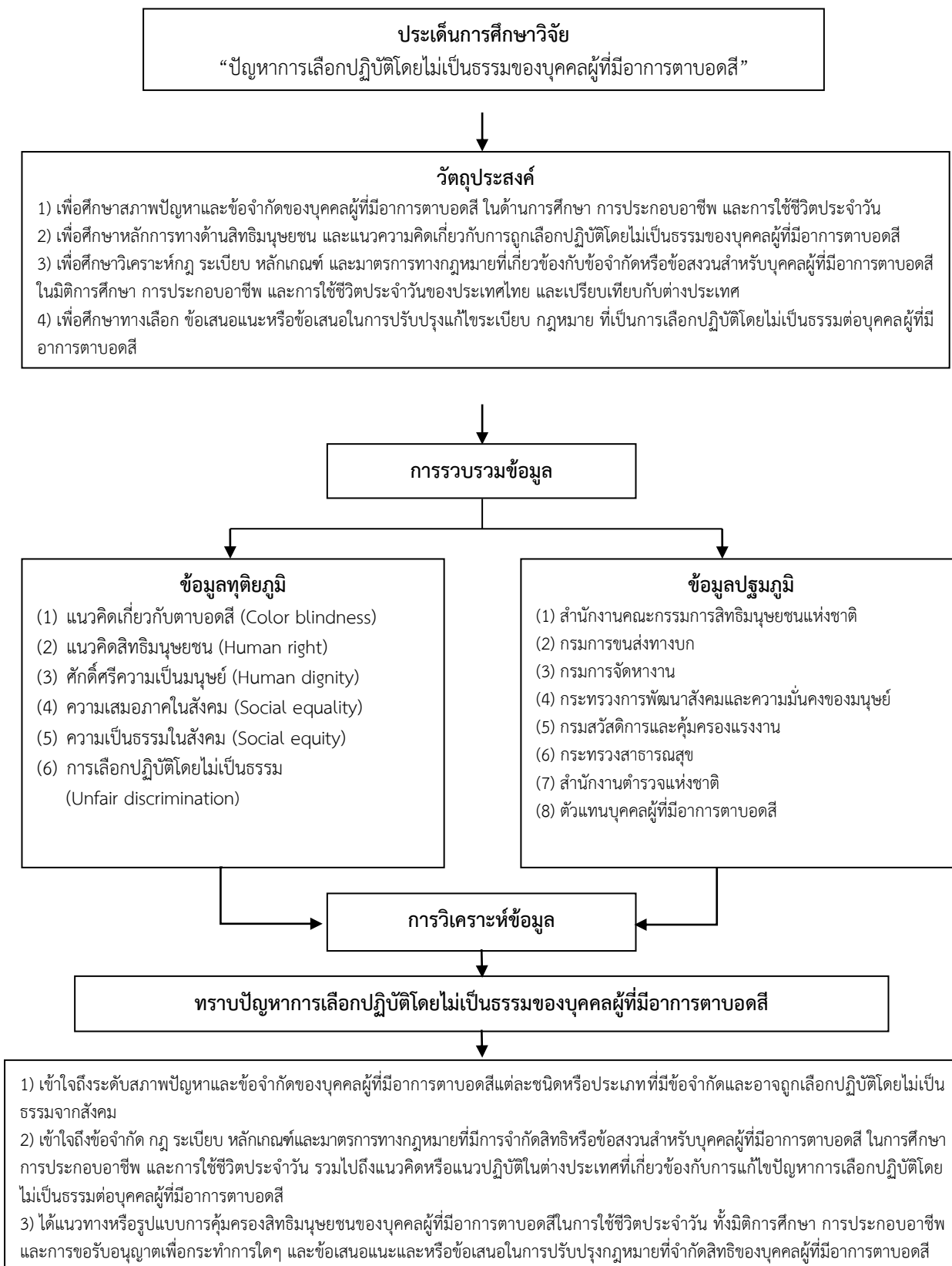
1.3.2.5 ความเป็นธรรมในสังคม (Social equity)

1.3.2.6 การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (Unfair discrimination)

1.3.3 ขอบเขตด้านวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary research) การสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) และการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น โดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary research) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับตาบอดสี (Color blindness) สิทธิมนุษยชน (Human right) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity) ความเสมอภาคในสังคม (Social equality) ความเป็นธรรมในสังคม (Social equity) และการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (Unfair discrimination) สภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยทำการรวบรวมเอกสารจากแหล่งต่างๆ แล้ววิเคราะห์เอกสารโดยการจัดทำแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร บันทึกเกี่ยวกับลักษณะเอกสาร แหล่งที่มา และสาระสำคัญของเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารจะเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้วยวิธีการอื่นๆ ต่อไป การศึกษาสภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) ตัวแทนบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี จำนวน 7 คน การศึกษาหลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน และแนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี การศึกษาวิเคราะห์กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวันของประเทศไทย และเปรียบเทียบกับต่างประเทศ และการศึกษาทางเลือก ข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบ กฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีตาบอดสี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์ (Interview) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 16 คน โดยกำหนดข้อความถามเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด สาระจะครอบคลุมกรอบแนวคิดในการวิจัยและทางเลือกข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบ กฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีตาบอดสี ส่วนการนำเสนอทางเลือก ข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีตาบอดสี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงทางเลือก ข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายหรือระเบียบที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย (Conceptual framework)

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 เข้าใจถึงระดับสภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีแต่ละชนิดหรือประเภท ที่มีข้อจำกัดและอาจถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจากสังคม

1.4.2 เข้าใจถึงข้อจำกัด กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่มีการจำกัดสิทธิหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน รวมไปถึงแนวคิดหรือแนวปฏิบัติในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

1.4.3 ได้แนวทางหรือรูปแบบการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งมิติการศึกษา การประกอบอาชีพ และการขอรับอนุญาตเพื่อกระทำการใดๆ และข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายที่จำกัดสิทธิของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ตาบอดสี (Color blindness) หมายถึง โรคชนิดหนึ่งของดวงตาเมื่อเป็นแล้วจะส่งผลให้การแปรภาพของสีต่างๆ ที่มองเห็นผิดเพี้ยนไปจากผู้อื่นที่เป็นตาปกติ

สิทธิมนุษยชน (Human right) หมายถึง สิทธิที่มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง ทั้งความคิดและการกระทำที่ไม่มีการล่วงละเมิดได้ โดยได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทยหรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity) หมายถึง การให้คุณค่าแก่ความเป็นคนว่าทุกคนมีคุณค่าเท่าเทียมกัน ใครจะละเมิดไม่ได้ และไม่สามารถถ่ายทอดโอนให้แก่กันได้ รวมไปถึงสิทธิในการมีชีวิตและความมั่นคงในการมีชีวิตอยู่

ความเสมอภาคในสังคม (Social equality) หมายถึง ความเท่าเทียมของมนุษย์ทุกคนในการได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชนโดยผ่านการปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยความเคารพต่อสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ความเป็นธรรมในสังคม (Social equity) หมายถึง รูปแบบหรือลักษณะในการบริหารจัดการความเท่าเทียม (Fairness) ความยุติธรรม (Justice) และเสมอภาค (Equitable) ของทุกองค์กรทุกสถาบันในการรองรับและสนับสนุนการบริการสาธารณะทั้งในทางตรงหรือในนัยยะของพันธสัญญา (Contract)

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (Unfair discrimination) หมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก กีดกันหรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใดๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรมต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล อันเนื่องมาจากความแตกต่างในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง อาทิ เชื้อชาติ เพศ ศาสนา ภาษา สภาพทางกาย สุขภาพ หรือสถานภาพอื่นๆ เป็นต้น

1.7 การนำเสนอรายงานผลการศึกษาวิจัย

รายงานการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 5 บท แต่ละบทมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ นำเสนอเกี่ยวกับ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ขอบเขตของการศึกษาวิจัย และกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย การนำเสนอรายงานผลการศึกษาวิจัย

บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำเสนอเกี่ยวกับ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย นำเสนอเกี่ยวกับ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย และระเบียบวิธีวิจัยซึ่งประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างเครื่องมือ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิจัย นำเสนอเกี่ยวกับ ผลการศึกษาวิจัย ซึ่งแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ นำเสนอเกี่ยวกับบทสรุป และข้อเสนอแนะ

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง “ปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี” ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการทบทวนวรรณกรรม แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แยกเป็น 6 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

- (1) แนวคิดเกี่ยวกับตาบอดสี (Color blindness)
- (2) แนวคิดสิทธิมนุษยชน (Human right)
- (3) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity)
- (4) ความเสมอภาคในสังคม (Social equality)
- (5) ความเป็นธรรมในสังคม (Social equity)
- (6) การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (Unfair discrimination)

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับตาบอดสี (Color Blindness)

บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีพบได้ประมาณ 8% ของประชากร แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือกลุ่มที่เป็นตั้งแต่กำเนิด (Congenital color vision defects) และกลุ่มที่เป็นภายหลัง (Acquired color vision defects) มักพบกลุ่มที่เป็นตั้งแต่กำเนิดบ่อยกว่ากลุ่มที่เป็นภายหลัง เมื่อพิจารณาในกลุ่มที่เป็นตั้งแต่กำเนิด กลุ่มย่อยที่พบได้บ่อยที่สุดคือกลุ่มที่บอดสีเขียว-แดง จะพบได้ประมาณ 5-8% ในผู้ชาย และพบเพียง 0.5% ในผู้หญิง ส่วนในกลุ่มที่เป็นภายหลังมักพบเป็นการบอดสีน้ำเงิน-เหลือง และพบได้พอๆ กันทั้งชายและหญิงซึ่งจำนวนคนที่เป็นในกลุ่มนี้น้อยกว่ากลุ่มที่เป็นแต่กำเนิดมาก

บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีมักจะประสบปัญหาในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับสี เช่น การดูภาพ ภาพบางภาพจะมีโทนสีที่ทำให้ผู้ที่มีอาการตาบอดสีไม่สามารถแยกแยะสีได้ มองเห็นเป็นสีเดียวกันทำให้เกิดความเข้าใจผิดและตีความหมายของภาพหรือข้อความผิดไปจากความเป็นจริงทำให้ไม่สามารถทำงานได้เยี่ยงคนปกติ ดังนั้นการพัฒนาโปรแกรมที่สามารถแยกแยะประเภทของผู้ที่มีอาการตาบอดสีทำให้ผู้ที่มีอาการตาบอดสีประเภทต่างๆ สามารถมองเห็นและแยกแยะความแตกต่างของสีในภาพได้จะช่วยแก้ไขผู้ที่มีความผิดปกติทางสายตาให้เข้าใจ และรับรู้ภาพซึ่งแสดงบนจอภาพได้อย่างถูกต้อง

2.1.1 ความหมายของตาบอดสี

ตาบอดสีคือภาวะที่ตาไม่สามารถแยกสีต่างๆ ออกจากกันได้ บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีมักจะแยกสีแดงและสีเขียวค่อนข้างลำบาก โดยเฉพาะเวลาที่แสงไม่สว่างนัก ส่วนน้อยลงมาของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีคือพวกที่ไม่สามารถแยกสีน้ำเงินสีฟ้ากับสีเหลือง และจะมีบ้างที่เป็นโรคตาบอดสีทุกสีแต่เป็นส่วนน้อยมาก ปกติในชีวิตประจำวัน อาชีพที่บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีไม่ควรทำมีเพียงไม่กี่อาชีพ เช่น นักเคมีที่ต้องทำงานกับสีหรือจิตรกร อาชีพที่ไม่ควรรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีทำงานคืออาชีพที่ต้องมีการใช้สีเป็น

ตัวแสดงถึงสิ่งต่างๆ เช่น ในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ห้องนักบิน เป็นต้น ตาบอดสีซีมีแต่ข้อเสียแต่พบว่าบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีมีความสามารถในการแยกสีเฉดเดียวกันที่มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยได้ดีกว่าคนปกติ เช่น บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเขียวจะแยกสีที่คล้ายกัน เช่น เขียวอ่อนกับเขียวอมเหลืองได้ดี ในประเทศอิสราเอลมีการรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าประจำในกองทัพบก เพราะบุคคลคนเหล่านี้จะมองเห็นรถถังที่ทาสีพรางตัวอยู่ในภูมิประเทศได้ดีกว่าคนธรรมดา

2.1.2 ประเภทของตาบอดสี

ตาบอดสีสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทดังต่อไปนี้

2.1.2.1 ตาบอดสีแดง (Protanopia) ตาบอดสีแดงเป็นการบกพร่องตรงเซลล์รูปโคนเป็นเซลล์รับแสงสีแดงหรือมีสารสีที่ดูดกลืนความยาวคลื่นที่ยาวในที่นี้คือแสงสีแดง ความสว่างของสีแดงสีส้มและสีเหลืองจะลดลงอย่างมากเมื่อเทียบกับภาวะปกติบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีแบบนี้ จะสับสนในเรื่องสีระหว่างสีแดงและสีดาหรือสีเทาเข้มจะทำให้มองไม่เห็นสีแดงของสัญญาณไฟจราจรโดยที่ยังสามารถแยกสีแดงออกจากสีเขียวและสีเหลืองได้โดยอาศัยความสว่างของสี แต่ไม่สามารถแยกได้ทุกสี เช่น สีม่วง (สีไวโอเล็ต) สีม่วงอ่อน (สีลาเวนเดอร์) และสีม่วงเข้ม (สีเพอร์เพิล) ไม่สามารถแยกโดยใช้ความสว่างของสีได้เพราะมีส่วนประกอบของสีแดงเรื่อๆ หรือเช่นดอกไม้สีชมพูจะสะท้อนทั้งแสงสีแดงและแสงสีน้ำเงินทำให้มองเห็นเป็นสีน้ำเงิน

2.1.2.2 ตาบอดสีเขียว (Deutanopia) ตาบอดสีเขียวเป็นการบกพร่องตรงเซลล์รูปโคนที่เป็นเซลล์รับแสงสีเขียวหรือมีสารสีที่ดูดกลืนความยาวคลื่นกลางๆ ในที่นี้ คือ แสงสีเขียว ตาบอดสีเขียวจะยากในการหาลักษณะเด่นที่ต่างกันระหว่างสีเขียวกับสีแดงที่มีสีน้ำเงินปนเข้าไปด้วย ในเงื่อนไขนี้บางครั้งอาจจะอ้างถึงข้อบกพร่องในการมองเห็นสีเขียว/แดง บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเขียวจะมีปัญหาในการแบ่งแยกสีเหมือนกับผู้ที่มีการตาบอดสีแดง แต่ไม่มีความผิดปกติทางด้านความสว่างของสี ชื่อของสีแดง สีส้ม สีเหลือง และสีเขียว ในที่นี้หมายถึงจะมีสีต่างไปเล็กน้อยจากสีจริงๆ โดยที่แต่ละคนอาจจะเห็นสีแตกต่างกันไปทำนองเดียวกับสีม่วง (สีไวโอเล็ต) สีม่วงอ่อน (สีลาเวนเดอร์) สีม่วงเข้ม (สีเพอร์เพิล) และสีน้ำเงินที่มีชื่อเพิ่มขึ้นมานั้นจะสอดคล้องกับสีที่คล้ายๆ กันที่เห็น

2.1.2.3 ตาบอดสีน้ำเงิน (Tritanopia) ตาบอดสีน้ำเงินเป็นไดโครเมทชนิดหนึ่งที่บกพร่องตรงเซลล์รูปโคนที่เป็นเซลล์รับแสงสีน้ำเงินหรือมีสารสีที่ดูดกลืนความยาวคลื่นสั้นๆ ในที่นี้ก็คือแสงสีน้ำเงิน ตาบอดสีน้ำเงิน เป็นชนิดของตาบอดสีที่พบเจอได้ยากมากที่สุด

2.1.3 การมองเห็นสีและตาบอดสี

การมองเห็นสีต่างๆ (Color vision) ได้นั้น เพราะจอประสาทของมนุษย์ดูดซึมคลื่นแสงต่างๆ เข้าสู่จอประสาทตาได้ แสงสว่างที่มนุษย์สัมผัสได้โดยประสาทตา เป็นแสงสว่างที่มีคลื่นแสงช่วงที่มีความยาวคลื่นระหว่าง 4.1 10^{-7} ถึง 6.5 10^{-7} เมตร หรือ 400-750 หรือ 380-760 NM (หน่วยวัด NM ย่อมาจากคำว่า Nanometre – นาโนเมตร) ในกระบวนการที่ตามนุษย์มองเห็นนี้เป็นแสงสีขาวซึ่งประกอบด้วยสีต่างๆ ดังนั้นแสงจากดวงอาทิตย์ หรือดวงไฟจึงเห็นเป็นแสงสีขาว เซอร์ไอแซกนิวตัน พบว่า เมื่อให้แสงสีขาวผ่านปริซึมซึ่งเป็น

แท่งแก้วที่มีพื้นที่หน้าตัดเป็นรูปสามเหลี่ยมจะสามารถแยกแสงออกมาได้เป็น 7 สี มีความยาวคลื่นต่างกัน ได้แก่ แดง, แสด, เหลือง, เขียว, น้ำเงิน, คราม และม่วง ถ้าหากความยาวคลื่นแสงยาวกว่าหรือสั้นกว่านั้น ประสาทตามนุษย์รับรู้ไม่ได้ และเป็นที่น่าสังเกตว่าสีต่างๆ เหล่านี้มีใช้ว่าแยกจากกันได้โดยเด็ดขาดแต่จะค่อยๆ เพี้ยนไปจากเดิมแล้วกลืนเข้าสู่สีใหม่ตลอดทั้ง 7 สี

การที่แสงสีขาวผ่านปริซึมแล้วแยกออกไปเป็นสีต่างๆ นั้น เป็นเพราะแสงสีต่างๆ มีความถี่ของคลื่นแสงต่างกัน จึงทำให้ความสามารถของคลื่นแสงในการผ่านปริซึมได้ไม่เท่ากันทำให้ทิศทางของแสงสีในแท่งแก้วปริซึม แบนแยกออกจากกัน เรียกว่า การหักเหของแสง (Refraction) การหักเหของแสงจะมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความถี่ของคลื่นแสง และสมบัติของตัวกลางที่แสงผ่าน สมบัติของวัตถุหรือตัวกลางนี้มีค่าที่เรียกว่า ดัชนีหักเหของวัตถุ (Refractive Index) แสงสีขาวแยกออกมาเป็น 7 สี แต่วัตถุที่เป็นสี เช่น เสื้อสีแดง กระดาษสีเหลือง หรือหน้ากระดาษที่ผู้อ่านกำลังอ่านตัวอักษรสีดำอยู่นี้ก็มีสีที่บอกได้ว่าสีอะไร ทั้งๆ ที่ตัววัตถุไม่มีแสงสว่างในตัวเอง แต่ที่มีสีต่างกันได้ก็เพราะกระดาษขาวเป็นตัวสะท้อนแสงที่ดีที่สุด สะท้อนทุกสีมาเข้าตาผู้มองดู สีดำคือตัวสะท้อนแสงที่ไม่มีความสามารถมากที่สุด เพราะดูดกลืนหมดทุกสี ยกเว้นสีนั้นที่สะท้อนมาเข้าตาจึงสามารถบอกได้ว่าวัตถุนั้นเป็นสี

นัยน์ตาของมนุษย์ไวที่สุดต่อแสงสีเขียวหรือสีเขียวแกมเหลือง แสงที่มีขนาดแสงถัดจากแสงสีแดงนั้นจะมีความยาวคลื่นแสงยาวกว่าคลื่นแสงสีแดงนั้นนัยน์ตาของมนุษย์ไม่สามารถแลเห็นได้เรียกว่า รังสีแสงใต้แดง (Infrared rays/Dark heat rays) แสงชนิดนี้ไม่จัดเข้าอยู่ในพวกแสงสว่าง เพราะจอบประสาทตาของมนุษย์ไม่สามารถรับรู้สีกได้ ส่วนแสงที่มีความยาวคลื่นแสงถัดจากแสงสีม่วง จะเป็นแสงที่มีความยาวคลื่นแสงสั้นกว่าคลื่นแสงสีม่วง นัยน์ตาของมนุษย์ไม่สามารถแลเห็นได้เช่นกัน เรียกรังสีแสงนี้ว่า รังสีเหนือม่วง (Ultra – violet rays/Dark chemical rays)

อวัยวะที่เกี่ยวกับการมองเห็น (Organ of vision) ของร่างกายมนุษย์นั้น เมื่อสัมผัสกับคลื่นแสงของรังสีอินฟราเรดหรือรังสีอัลตราไวโอเลตนั้นจะได้รับอันตราย โดยเฉพาะรังสีอัลตราไวโอเลต เป็นรังสีที่มีความยาวคลื่นแสงมากกว่ารังสีอินฟราเรดซึ่งเป็นรังสีที่มีความยาวคลื่นแสงสั้น (Long ultraviolet and short infrared) ดังนั้นจึงสามารถป้องกันรังสีอัลตราไวโอเลตได้โดยสวมแว่นตาที่ฉาบสารเคมีไว้ที่ผิวเลนส์ เลนส์ชนิดนี้คือเลนส์ ยู.วี.เอ็กซ์. (U.V.X. Lenses)

รังสีอัลตราไวโอเลตที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติคือรังสีที่มากับแสงอาทิตย์และรังสีอัลตราไวโอเลตที่เกิดจากการทำให้เกิดขึ้นเรียกว่า “Artificial ultraviolet light” ได้แก่ หลอดไฟไอของปรอท (Mercury vapour) หลอดไฟฟลูออเรสเซนต์ (Fluorescente) หลอดไฟคาร์บอนอาร์ค (Carbon arc) หลอดตะเกียงทังสเตน (Tungsten Lamps) หลอดไฟเหล่านี้จะให้รังสีทั้งอัลตราไวโอเลตและอินฟราเรด

การที่นัยน์ตามนุษย์สามารถมองเห็นสีเป็นสีต่างๆ ได้นั้นเกิดจากการผสมสีเข้าด้วยกัน หากนำแสงสีใดก็ตามที่แยกออกมาได้นี้มา 2 สี ผสมกันในสัดส่วนที่พอเหมาะแล้วจะเกิดเป็นแสงสีขาวขึ้น เช่น แสงสีแดงผสมกับน้ำเงิน-เขียว สีผสมกับสีน้ำเงิน หรือสีเหลืองกับสีน้ำเงิน จะเรียกว่าเป็นสีที่เป็น Complementary pair หนึ่งเดียวกัน หากนำแสงสีอื่นๆ มารวมกันก็อาจจะให้สีที่แตกต่างกันไปอีกมากมาย เช่น สีแดงผสมกับสีเหลือง จะได้สีส้ม เป็นต้น

โทมัส ยัง (Thomas Young) นักวิทยาศาสตร์และแพทย์ชาวอังกฤษ มีความเฉลียวฉลาดถึงขนาดที่พูดได้กว่า 12 ภาษา เป็นผู้ค้นพบการโฟกัสของดวงตามนุษย์ และมีความสามารถในการถอดรหัสได้หลากหลายแบบ เขาเขียนหนังสือเรื่อง “Natural Philosophy and the Mechanical Art” มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับทฤษฎีของแสงและงานค้นคว้าเรื่องสี เขาได้ให้สูตรเกี่ยวกับแม่สีทั้ง 3 สี คือ สีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงิน ไว้เป็นทฤษฎีที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน (teen.mthai.com, 2015) โทมัส ยัง อาศัยปรากฏการณ์ที่ค้นพบนี้มาวิเคราะห์ใหม่พบว่าสามารถลดสีปฐมภูมิ 7 สีของนิวตัน เหลือเป็นแม่สีเพียง 3 สีเท่านั้นคือสีน้ำเงิน สีเขียวและสีแดงที่สามารถผสมกันเกิดเป็นสีต่างๆ ได้ จึงตั้งเป็นทฤษฎีอธิบายการมองเห็นสี (Color vision) ที่เรียกว่า Trichromatic theory ขึ้นในปี ค.ศ.1802 การเกิดการผสมสีทั้ง 3 สีเข้าด้วยกันเรียก Trichromatic matching ในผู้ชายบางคนจะมีความบกพร่องในการมองเห็นสีประมาณ 2% ผู้ชายบางคนจะมีความบกพร่องในการมองเห็นสีได้ถึง 6% สีบางสีที่บกพร่องไปอาจเกิดชั่วคราว จอประสาทตาของมนุษย์จะมี Photoreceptor ที่ทำหน้าที่รับแสงสีต่างๆ คือ Cone cell 3 ชนิดที่มี Pigment 3 สี คือ สีน้ำเงิน, สีเขียวและสีแดง แยกกันอยู่ การที่เห็นสิ่งใดมีสีเนื่องจากของสิ่งนั้นประกอบด้วย Pigment ที่สามารถดูดซึมแสงสีส่วนใหญ่ไว้ และสะท้อนแสงอีกช่วงความยาวคลื่นหนึ่งที่อยู่ในแถบสีสเปกตรัม (400–700 NM) ผ่านทะลุมาถึงตา เช่น วัตถุหนึ่งเห็นเป็นสีดำเนื่องจากสามารถดูดซึมแสงทั้งหมดที่ตกกระทบ หรือที่เห็นเลือดเป็นสีแดงเพราะเลือดมี Pigment สีแดงที่สามารถดูดซึมแสงที่มีความยาวคลื่นต่ำกว่า 600 NM เอาไว้แล้วให้แสงที่มีความยาวคลื่นมากกว่าสะท้อนกลับหรือผ่านทะลุมาจนถึงจอประสาทตาจนเกิดการกระตุ้น Red-sensitive cone ซึ่งภายในมี Visual pigment ที่สามารถดูดซึมแสงที่มีความยาวคลื่นช่วงนี้ (7600 NM) ได้ดีที่สุดใน Spectral sensitive curves ดังนั้น จึงเห็นเป็นสีแดง ส่วนการที่เห็นวัตถุเป็นสีขาวอาจเกิดจากวัตถุนั้นสะท้อนแสงทั้งหมดกลับมากกระตุ้น Cone Cell ทั้งสามชนิดที่จอประสาทตาพร้อมกัน หรือมีฉะนั้นก็อาจจะสะท้อนแสงที่เป็น Complementary pair มากระตุ้นจอประสาทตาขณะเดียวกันกระตุ้น Visual pigment 3 ชนิดนี้พร้อมกันในอัตราส่วนต่างกันได้มากมาย (Color discrimination) เช่นเดียวกับการผสมสี

บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีจะมีความผิดปกติในการมองเห็นสี โดยจะไม่สามารถแยกสีต่างๆ ได้ทั้ง 3 สี ได้แก่ สีแดง สีเขียวและสีน้ำเงิน เพราะเซลล์ประสาทรับสี (Cone-pigment) ไม่ทำงานหรืออ่อนกำลังลง ผู้ที่เห็นสีผิดปกติ (Color deficiency) แบ่งเป็น 2 พวกใหญ่ๆ คือ (บริษัท ไฮลักซ์ออพติคอล โบบาย จำกัด, ฝ่ายวิชาการ, 2558)

1) Acquired defective color vision

เป็นชนิดที่เกิดขึ้นภายหลัง เนื่องจากโรคของประสาทตาหรือจอรับภาพ เช่น โรคจอรับภาพหลุดออก หรือโรคประสาทตาฝ่อ มักพบเป็นการบอดสีน้ำเงิน-เหลือง และพบได้พอๆ กันทั้งชายและหญิง ซึ่งจำนวนคนที่เป็นในกลุ่มนี้น้อยกว่ากลุ่มที่เป็นแต่กำเนิดมาก

2) Congenital defective color vision

เป็นชนิดที่เป็นมาแต่กำเนิด ตาบอดสีชนิดเป็นมาแต่กำเนิดนั้น แบ่งตาบอดสีได้เป็น 3 ชนิด ได้แก่ ตาบอดสีแดง ตาบอดสีเขียว และตาบอดสีทั้งสีเขียวและสีแดง การที่ตาบอดสีใดสีหนึ่ง หรือแค่การเห็นสีนั้นอ่อนลงจะทำให้การมองเห็นสีผิดไปจากความเป็นจริง เช่น ในบางสีส่วนผสมของสีแดงกับสีเขียวจะเห็นเป็นสีเหลือง ถ้าบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีแดงจะเห็นแสงสีแดงกับสีเขียวกลายเป็นสีเหลือง และเห็นแสงสีเหลือง

เป็นสีเขียว บางคนจะไม่ทราบเลยว่าตนเป็นตาบอดสี เพราะได้ถูกสอนให้เรียนรู้สีต่างๆ มาตั้งแต่เด็กจึงสามารถเรียกสีต่างๆ ได้เหมือนคนปกติ แต่จะเรียกสีผิด เมื่อเทียบระหว่างสีใกล้เคียงกัน เช่น ขณะเล่นบิลเลียด และหลักการอันนี้เองที่นำมาใช้ในการตรวจตาบอดสี

ตาบอดสีชนิด Congenital เป็นทางกรรมพันธุ์และถ่ายทอดไปยังลูกหลานได้โดย X-Linked Recessive ดังนั้นจึงพบได้ในผู้ชายทั้งหมด ผู้ชายที่ตาบอดสีทั้ง 2 ชนิดมีอยู่ประมาณ 3-5 % ของคนทั่วไป และชนิดตาบอดสีแดง และตาบอดสีเขียวมีอัตราส่วนเท่ากับ 2:7 เพศหญิงเกือบจะไม่เป็นตาบอดสี แต่เป็นตัวการนำถ่ายทอดไปยังบุตรชายของตัวเอง พวกที่ตาบอดสีทั้งสีเขียวและแดงจะเห็นทุกสีเป็นสีขาวยกกับดำชนิดนี้พบน้อยมาก การผิดปกติของการมองเห็นสีต่างๆ มีสาเหตุมาจาก

- 1) มีการเปลี่ยนแปลงของชนิดหรือระดับความสามารถของ Photo pigments
- 2) มีการเปลี่ยนแปลงของปริมาณหรือความหนาแน่นของ Pigments
- 3) เรตินาไม่มี Pigments
- 4) มีการเปลี่ยนแปลงของขบวนการทางระบบประสาทเกี่ยวกับการรับภาพ

การแยกตาบอดสีชนิด Acquired ออกจาก Congenital

1) น้อยครั้งที่ผู้ป่วย Congenital จะบอกสีผิด ในขณะที่ผู้ป่วย Acquired รายที่เพิ่งมีความผิดปกติ มักจะบอกสีผิดเสมอ และมักจะบ่นว่า สีของสิ่งที่คุ้นเคยดูผิดแปลกไปจากเดิม

2) หากเป็น Congenital ความรุนแรงจะเท่ากันทั้งสองตาขณะที่ชนิด Acquired อาจเห็นสีผิดปกติเพียงตาเดียว หรืออาการในตาทั้งสองข้างไม่เท่ากัน

3) ชนิด Congenital ส่วนใหญ่จะถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์แบบ X-Linked Recessive ดังนั้นเกือบทั้งหมดจะพบในผู้ป่วย และมักตรวจพบว่าตาบอดสีแดงและสีเขียว วิธีทดสอบผู้ป่วยอย่างง่าย ๆ คือผู้ป่วยมักจะแยกสีม่วงกับสีน้ำเงินไม่ได้ ขณะที่ชนิด Acquired มักจะมีตาบอดสีน้ำเงินและสีเหลือง ผู้ป่วยจะสามารถแยก 2 สีนี้ได้เสมอ

4) ชนิด Congenital จะไม่พบความผิดปกติใดๆ ของเรตินา และประสาทตา (Optic nerve) ขณะที่ชนิด Acquired มักตรวจพบสาเหตุเสมอ เช่น การเสื่อมของเรตินา การลอกหลุดของเรตินา เป็นต้น

5) ชนิด Congenital จะมีอาการคงที่ ขณะที่ผู้ป่วยชนิด Acquired อาจมีความรุนแรงของโรคไปได้ตลอดชีวิต

ตาบอดสีชนิด Congenital color defect

1) Anomalous trichomality หรือ Trichromatism เป็นชนิดที่พบมากที่สุด ผู้ป่วยเหล่านี้จะมี Cone pigment ทั้ง 3 ชนิด แต่จะมีชนิดหนึ่งที่ทำหน้าที่ผิดปกติไป

(1) Protanomaly มีความผิดปกติของ Red-sensitive cone พบประมาณ 1% ของพลเมือง (ตาบอดสีแดง)

(2) Deuteranomaly มีความผิดปกติของ Green-sensitive cone พบมากที่สุด คือประมาณ 5% ของพลเมือง (ตาบอดสีเขียว)

ทั้งสองชนิดนี้มีการถ่ายทอดทางพันธุกรรมแบบ X-Linked recessive

(3) Tritanomaly มีความผิดปกติของ Blue-sensitive cone พบผู้ป่วยประเภนี้น้อยมาก (ตาบอดสีน้ำเงิน)

2) Dichromatism ผู้ป่วยประเภทนี้จะมีย Cone pigments 2 ชนิดประกอบด้วย

(1) Protanopia ผู้ป่วยจะขาด Red-sensitive cone พบประมาณ 1% (ตาบอดสีแดง)

(2) Deuteranopia ผู้ป่วยจะขาด Green-sensitive cone พบประมาณ 1% เช่นเดียวกัน (ตาบอดสีเขียว)

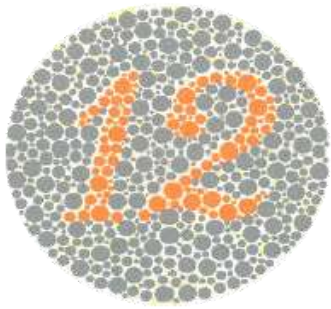
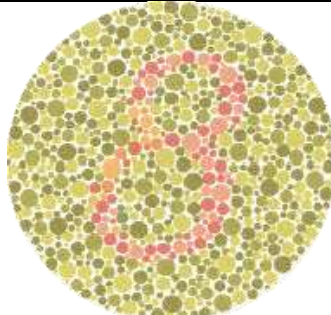
(3) Tritanopia พบได้น้อยมาก และจะแยกจาก Acquired color vision defect เช่น Dominant inherited optic atrophy ได้ยากเพราะจะมีความสับสนในการแยกระหว่างสีน้ำเงินกับสีเหลือง

3) Monochromatism หรือ Achromatopia คือ ผู้ป่วยที่มี Cone cell เพียงชนิดเดียวหรือไม่มีเลย (Rod monochromatism) ซึ่งความผิดปกติพวกนี้พบได้น้อยมาก

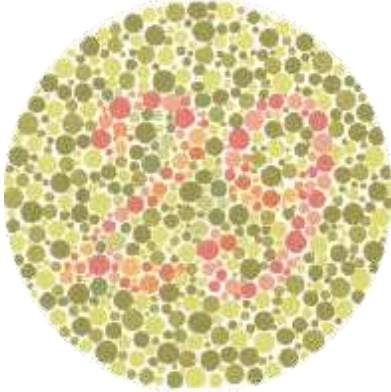
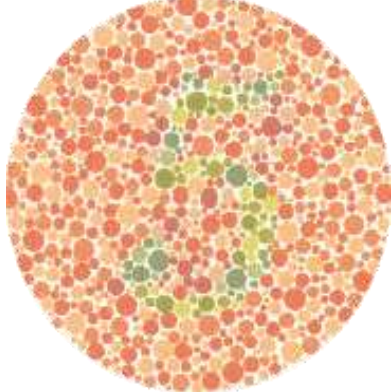
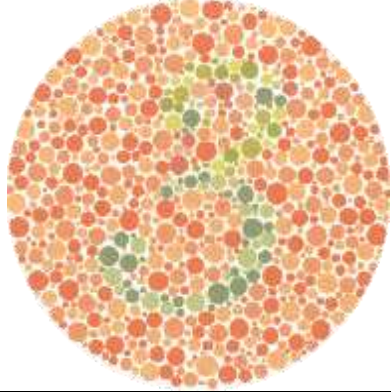
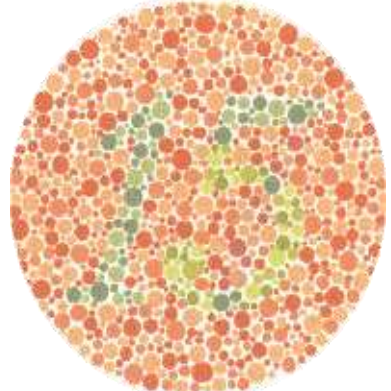
2.1.4 วิธีการทดสอบตาบอดสี

การทดสอบตาบอดสีมีหลายวิธี โดยวิธีที่ได้รับความนิยมสูงสุดเป็นวิธีของ Prof.Dr. Shinobu Ishihara จาก Tokyo คือ แบบทดสอบที่มีวงกลมวงใหญ่และมีจุดสีเล็กๆ ข้างในจะซ่อนตัวเลขและเส้นเอาไว้ มีทั้งหมด 24 แบบ และให้ผู้ทดสอบอ่าน หากสามารถอ่าน และลากเส้นได้ถูกต้องทั้งหมดถือว่าตาปกติ ดังตารางแผ่นภาพทดสอบตาบอดสี (ตารางที่ 2.1)

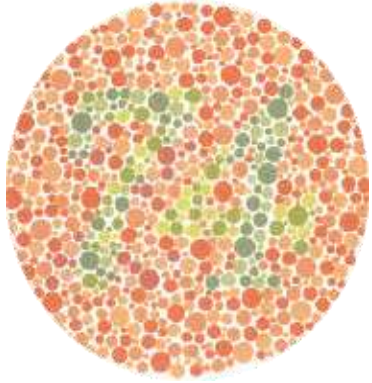
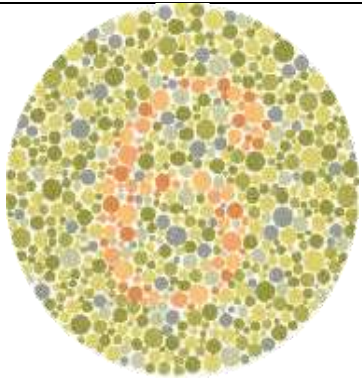
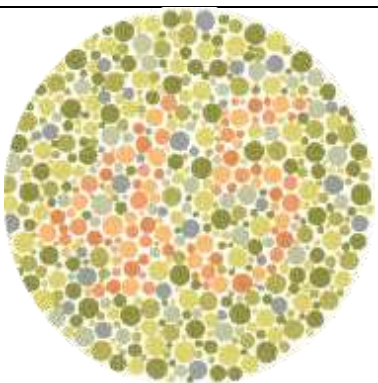
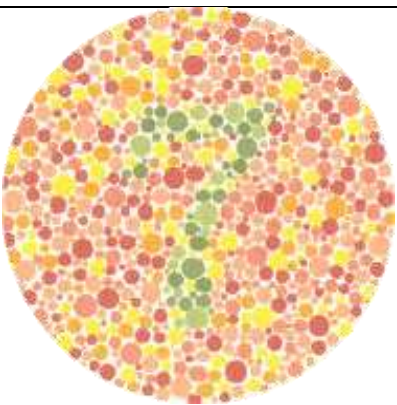
ตารางที่ 2.1 แสดงแผ่นทดสอบตาบอดสี

แผ่นภาพ	แผ่นทดสอบตาบอดสี	ผลการมองเห็น	
		สายตาสปกติ	ตาบอดสี
1		อ่านได้เลข 12	อ่านได้เลข 12
2		อ่านได้เลข 8	- ตาบอดสีน้ำเงินอ่านได้เลข 3 - ตาบอดทุกสีไม่สามารถอ่านได้เลย

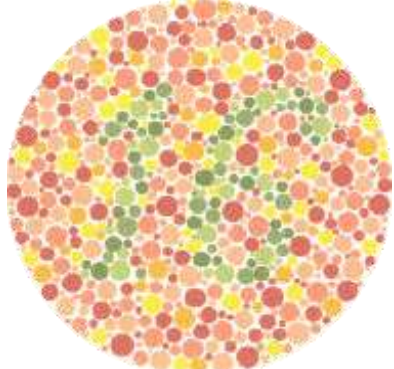
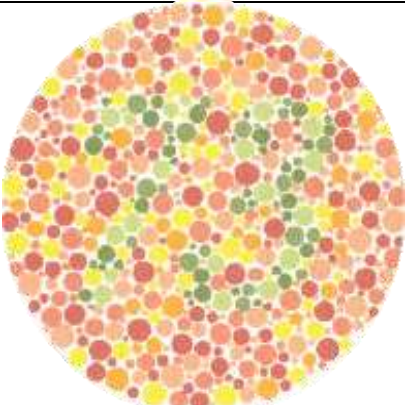
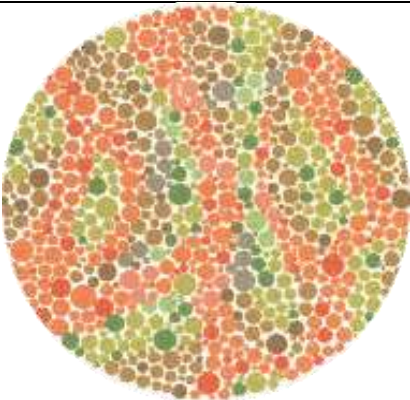
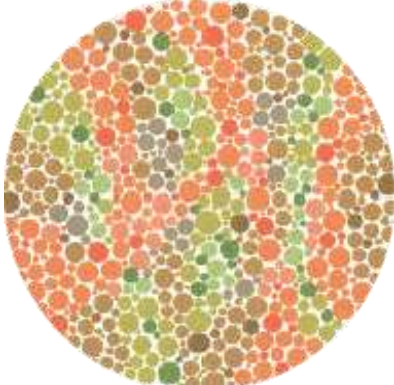
ตารางที่ 2.1 แสดงแผ่นทดสอบตาบอดสี (ต่อ)

แผ่นภาพ	แผ่นทดสอบตาบอดสี	ผลการมองเห็น	
		สายตาศปกติ	ตาบอดสี
3		อ่านได้เลข 29	- ตาบอดสีแดง/เขียว อ่านได้เลข 70 - ตาบอดทุกสีไม่สามารถอ่านได้
4		อ่านได้เลข 5	- ตาบอดสีแดง/เขียวอ่านได้เลข 2 - ตาบอดทุกสีไม่สามารถอ่านได้เลย
5		อ่านได้เลข 3	- ตาบอดสีแดง/เขียวอ่านได้เลข 5 - ตาบอดทุกสีไม่สามารถอ่านได้เลย
6		อ่านได้เลข 15	- ตาบอดสีแดง/เขียวอ่านได้เลข 17 - ตาบอดทุกสีไม่สามารถอ่านได้เลย

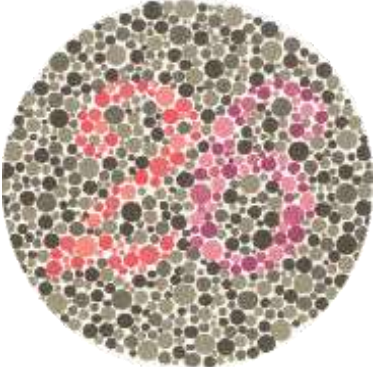
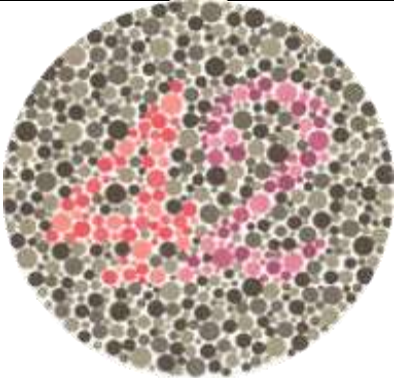
ตารางที่ 2.1 แสดงแผ่นทดสอบตาบอดสี (ต่อ)

แผ่นภาพ	แผ่นทดสอบตาบอดสี	ผลการมองเห็น	
		สายตাপกติ	ตาบอดสี
7		อ่านได้เลข 74	- ตาบอดสีแดง/เขียวอ่านได้เลข 21 - ตาบอดทุกสีไม่สามารถอ่านได้เลย
8		อ่านได้เลข 6	- ตาบอดทุกสีไม่สามารถอ่านได้เลย
9		อ่านได้เลข 45	- ตาบอดทุกสีไม่สามารถอ่านได้เลย
10		อ่านได้เลข 7	- ตาบอดทุกสีไม่สามารถอ่านได้เลย

ตารางที่ 2.1 แสดงแผ่นทดสอบตาบอดสี (ต่อ)

แผ่นภาพ	แผ่นทดสอบตาบอดสี	ผลการมองเห็น	
		สายตาสปกติ	ตาบอดสี
11		อ่านได้เลข 16	- ตาบอดทุกสีไม่สามารถอ่านได้เลย
12		อ่านได้เลข 73	- ตาบอดทุกสีไม่สามารถอ่านได้เลย
13		อ่านเลขไม่ได้เลย	- ตาบอดสีแดง/เขียว อ่านได้เลข 5
14		อ่านเลขไม่ได้เลย	- ตาบอดสีแดง/เขียว อ่านได้เลข 45

ตารางที่ 2.1 แสดงแผ่นทดสอบตาบอดสี (ต่อ)

แผ่นภาพ	แผ่นทดสอบตาบอดสี	ผลการมองเห็น	
		สายตาสปกติ	ตาบอดสี
15		อ่านได้เลข 26 สีต่างกัน	- อ่านได้เลข 26 เป็นสีแดงทั้ง 2 ตัวเลข
16		อ่านได้เลข 42 สีต่างกัน	- อ่านได้เลข 42 เป็นสีแดงทั้ง 2 ตัวเลข

2.2 แนวคิดสิทธิมนุษยชน (Human Right)

สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนบนโลกที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดและเป็นสากล ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ชนชาติ ประเทศ เพศ ศาสนา วัฒนธรรม สติปัญญา ความสามารถ ฐานะทางเศรษฐกิจที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี มีอิสระ เสรีภาพ เสมอภาค มีชีวิตที่ดี มีสิทธิแสวงหาวัตถุประสงค์มาดำรงชีพได้รับการยอมรับจากสังคมและการปฏิบัติจากรัฐอย่างเหมาะสม

2.1.1 ความหมายสิทธิมนุษยชน

คำว่า สิทธิมนุษยชน ในอดีตยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก จนกระทั่งมีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติแล้ว จึงได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับนานาชาติ ซึ่งในกฎบัตรสหประชาชาติ กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้หลายแห่งในอารัมภบท เช่น มีข้อความที่กล่าวถึงความมุ่งหมายของสหประชาชาติไว้ว่า “เพื่อเป็นการยืนยันความเชื่อในสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ในศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษยชาติ To Reaffirm Faith in Fundamental Human Rights, in the Dignity and Worth of the Human Person....” (United Nation Organization, 2012) ในกฎบัตรสหประชาชาติได้เพียงกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้ในที่ต่างๆ ในอารัมภบทเท่านั้น มิได้มีคำนิยามหรือคำอธิบายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแต่อย่างใด

ในทางวิชาการจึงมีการพยายามอธิบายคำปรารภของปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนที่ว่า “โดยที่การยอมรับนับถือเกียรติศักดิ์ประจำตัวและสิทธิเท่าเทียมกันและโอนมิได้ของบรรดาสมาชิกทั้งหลายแห่งครอบครัวมนุษยชนเป็นหลักการแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพโลก” นั้น หมายถึง สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ทุกคน เพราะทุกคนมีศักดิ์ศรี มีเกียรติศักดิ์ประจำตัว สิทธิมนุษยชนไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ แต่นักปฏิบัติสิทธิมนุษยชน ให้คำอธิบายว่า สิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน ซึ่งทำให้คนคนนั้นมีชีวิต มีความเหมาะสมแก่ความเป็นคน และสามารถมีการพัฒนาตนเองได้ คือ “สิทธิมนุษยชน”

เมื่อนำคำอธิบายทั้ง 2 ประการมาประกอบกันก็สามารถเข้าใจได้ว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน เพื่อให้คนคนนั้นมีชีวิตอยู่รอดได้และมีการพัฒนา สิทธิมนุษยชนจึงมี 2 ระดับ (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2555)

1) ระยะแรก สิทธิที่ติดตัวคนทุกคนมาแต่เกิดไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ อยู่เหนือกฎหมายและอำนาจใดๆ ของรัฐทุกรัฐ สิทธิเหล่านี้ ได้แก่ สิทธิในห้ามฆ่าหรือทำร้ายต่อชีวิต ห้ามการค้ามนุษย์ ห้ามทรมานอย่างโหดร้าย คนทุกคนมีสิทธิในความมโนธรรมหรือลัทธิทางศาสนา ทางการเมืองมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงหรือการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น สิทธิเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายมารองรับ สิทธิเหล่านี้ก็ดำรงอยู่ซึ่งอย่างน้อยอยู่ในมโนธรรมสำนึกถึงบาปบุญคุณโทษที่อยู่ในตัวของแต่ละคน เช่น แม้ไม่มีกฎหมาย กฎหมายบัญญัติว่าการฆ่าคนเป็นความผิดตามกฎหมาย แต่คนทุกคนมีสำนึกรู้ได้เองว่าการฆ่าคนนั้นเป็นสิ่งต้องห้าม เป็นบาปในทางศาสนา เป็นต้น

2) ระยะสอง สิทธิที่ต้องได้รับการรับรองในรูปของกฎหมายหรือต้องได้รับการคุ้มครองโดยรัฐบาล ได้แก่ การได้รับสัญชาติ การมีงานทำการได้รับความคุ้มครองแรงงาน ความเสมอภาคของหญิงชาย สิทธิของเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการ การได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประกันการว่างงาน การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุข การสามารถแสดงออกทางด้านวัฒนธรรมอย่างอิสระ สามารถได้รับความเพลิดเพลินจากศิลปะ วัฒนธรรมในกลุ่มของตน เป็นต้น สิทธิมนุษยชนระดับที่สองนี้ต้องเขียนรับรองไว้ในกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญหรือแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐของแต่ละประเทศเพื่อเป็นหลักประกันว่าคน ทุกคนที่อยู่ในรัฐนั้นจะได้รับความคุ้มครองชีวิตความเป็นอยู่ ให้มีความเหมาะสมแก่ความเป็นมนุษย์

สำหรับประเทศไทย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา การเคลื่อนไหวปกป้อง คุ้มครองและเผยแพร่แนวคิดสิทธิมนุษยชนค่อยๆ ขยายตัวมากขึ้น จนกระทั่งในปี พ.ศ.2540 จึงเกิดรัฐธรรมนูญที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและยังมีบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอย่างเด่นชัด รวมถึงการก่อให้เกิดคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 ขึ้นด้วย

พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 ให้นิยามคำว่า สิทธิมนุษยชนไว้ว่า “สิทธิมนุษยชน หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม” (พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 3)

2.1.2 ขอบเขตของสิทธิมนุษยชน

จากการอธิบายความหมายของสิทธิมนุษยชนจะเห็นว่าสิทธิมนุษยชนมีความหมายกว้างกว่าสิทธิตามกฎหมาย นักกฎหมายโดยทั่วไป มักอธิบายว่า “สิทธิ คือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้” ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายในขอบเขตที่แคบ ในแง่คนจะมีสิทธิได้ต้องมีกฎหมายรับรองไว้เท่านั้น ถ้ากฎหมายไม่เขียนรับรองไว้ย่อมไม่มีสิทธิ หรือไม่ได้รับสิทธิ แต่ในแง่ของ “สิทธิมนุษยชน” นั้น ขอบเขตของสิทธิมนุษยชนกว้างกว่าสิ่งที่กฎหมายรับรอง สิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองทั่วโลกว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อมนุษย์ สามารถจำแนกได้ครอบคลุมสิทธิ 5 ประเภท ได้แก่ (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2555)

1) สิทธิพลเมือง ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพและความมั่นคงในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือฆ่า สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ สิทธิในความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย สิทธิที่จะได้รับการปกป้องจากการจับกุมหรือคุมขังโดยมิชอบ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีในศาลอย่างยุติธรรมโดยผู้พิพากษาที่มีอิสระ สิทธิในการได้รับสัญชาติเสรีภาพของศาสนิกชนในการเชื่อถือและปฏิบัติตามความเชื่อถือ

2) สิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในการเลือกวิถีชีวิตของตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธิการมีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ เสรีภาพในการรวมกลุ่ม สิทธิในการเลือกตั้งอย่างเสรี

3) สิทธิทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิในการมีงานทำได้เลือกงานอย่างอิสระและได้รับค่าจ้างอย่างเป็นธรรม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การได้รับมาตรฐานการครองชีพอย่างพอเพียง

4) สิทธิทางสังคม ได้แก่ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการได้รับหลักประกันด้านสุขภาพ แม่และเด็กต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ ได้รับความมั่นคงทางสังคม มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว

5) สิทธิทางวัฒนธรรม ได้แก่ การมีเสรีภาพในการใช้ภาษาหรือสื่อความหมายในภาษาท้องถิ่น มีเสรีภาพในการแต่งกายตามวัฒนธรรม การปฏิบัติตามวิถีตามวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา การพักผ่อนหย่อนใจด้านการแสดงศิลปะ วัฒนธรรม บันเทิงได้โดยไม่มีใครมาบังคับดัดนั้นกล่าวได้ว่า “สิทธิตามกฎหมาย” ทุกอย่างไม่ใช่เรื่องสิทธิมนุษยชน มีสิทธิบางอย่างเท่านั้น ถือเป็นสิทธิมนุษยชน เพราะเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด ไม่สามารถโอนไปให้คนอื่น หรือไม่มีใครมาพรากไปจากมนุษย์แต่ละคนได้ สิทธิที่เป็นสิทธิมนุษยชนนั้นถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติระหว่างมนุษย์ เช่น การฆ่าหรือทำร้ายกัน แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่า การทำร้าย หรือการฆ่าเป็นความผิด คนทุกคนรู้อยู่แก่ใจว่าเป็นความผิด แต่การที่คนในชาติไม่ได้รับ “อาหาร” ที่เพียงพอแก่การยังชีพไม่ถือว่าใครทำผิดกฎหมาย แต่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่รัฐบาลมีหน้าที่จัดการให้คนในชาติได้รับอาหารอย่างพอเพียงแก่การมีชีวิตอยู่รอด

2.1.3 หลักการของสิทธิมนุษยชน

ปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน นอกจากระบุขอบเขตของสิทธิมนุษยชนว่าครอบคลุมสิทธิอะไรแล้ว ตัวปณิธานฯ เองยังได้นำเสนอหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนไว้ด้วย หลักการนี้ถือเป็น

สาระสำคัญที่ใช้อ้างอิงความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน และใช้เป็นเครื่องมือชี้วัดว่าสังคมใดมีการเคารพและปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชนหรือไม่

หลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน 6 ประการ คือ 1) สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิธรรมชาติติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด (Natural rights) 2) สิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนกันได้ (Universality & Inalienability) 3) สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแยกเป็นส่วนๆ ว่าสิทธิใดมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิหนึ่ง (Indivisibility) 4) คนทุกคนมีความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ (Equality and non-discrimination) 5) การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธินั้น (Participation & inclusion) 6) ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม (Accountability & the Rule of Law) (UNDP, 2006) สามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1.3.1 สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิธรรมชาติ ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด (Natural rights)

หมายความว่า มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีประจำตัวมาตั้งแต่เกิดมาเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity) ไม่มีใครมอบให้ เป็นสิ่งที่ธรรมชาติได้กำหนดขึ้นในมนุษย์ทุกคน ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ

- 1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ คุณค่าของคนในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์
- 2) การให้คุณค่าของมนุษย์ แบ่งเป็น 2 ประเภท

(1) คุณค่าที่ถูกกำหนดขึ้นโดยสังคม เป็นการให้คุณค่าของมนุษย์ในฐานะการดำรงตำแหน่งทางสังคมซึ่งมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการมีอำนาจหรือการยึดครองทรัพยากรของสังคม

(2) คุณค่าที่ถูกกำหนดขึ้นโดยธรรมชาติ เป็นการให้คุณค่าของมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ซึ่งมีความเท่าเทียมกันไม่แบ่งแยก

3) การกำหนดคุณค่าที่ต่างกันนำมาซึ่งการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ ผู้คนในสังคมโดยทั่วไปมักให้คุณค่าทางสังคม เช่น ฐานะตำแหน่งหรือเงินตรามากกว่า การให้คุณค่าแบบนี้นำมาซึ่งการเลือกปฏิบัติจึงต้องปรับวิธีคิดและเน้นให้มีการปฏิบัติ โดยการให้คุณค่าของความเป็นคนในฐานะความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ให้คุณค่าคนตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

2.1.3.2 สิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนกันได้ (Universality & inalienability)

หมายความว่า สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นของคนทุกคน ไม่มีพรมแดน คนทุกคนมีสิทธิมนุษยชนต่างๆ ดังที่กล่าวมานี้ เช่นเดียวกัน เพราะโดยหลักการแล้วถือว่า คนทุกคนย่อมถือว่าเป็นคน ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนในโลก ไม่ว่าจะเชื้อชาติ สัญชาติ เหล่ากำเนิดใดก็ตาม ย่อมมีสิทธิมนุษยชนประจำตัวทุกคนไป จึงเรียกได้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคนไม่ว่าคนๆ นั้นจะยากจนหรือร่ำรวย เป็นคนพิการ เป็นเด็ก เป็นผู้หญิง ส่วนที่กล่าวว่าสิทธิมนุษยชนไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ หมายความว่า ในเมื่อสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ มนุษย์แต่ละคนย่อมไม่สามารถมอบอำนาจ หรือสิทธิมนุษยชนของตนให้แก่ผู้ใดได้ ไม่มีการครอบครองสิทธิแทนกัน แตกต่างจากการครอบครองที่ดินหรือทรัพย์สิน เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่ธรรมชาติกำหนดขึ้น เป็นหลักการที่ทุกคนต้องปฏิบัติ แม้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคน แต่ก็สามารถที่จะมีสิทธิมนุษยชนเฉพาะกลุ่มได้ ในทางสากล ได้มีการจัดหมวดหมู่และกลุ่มของสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของ

กลุ่มเฉพาะ และสิทธิตามประเด็นปัญหา เช่น สิทธิสตรี สิทธิเด็ก สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิของผู้ลี้ภัย เป็นต้น

2.1.3.3 สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแยกเป็นส่วนๆ ว่าสิทธิใดมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิหนึ่ง (Indivisibility)

กล่าวคือ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ไม่สามารถแบ่งแยกว่ามีความสำคัญกว่าสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิทั้งสองประการนี้ต่างมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ดังนั้นรัฐบาลใดจะมาอ้างว่าต้องพัฒนาประเทศให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ หรือต้องแก้ปัญหาปากท้องก่อน แล้วจึงค่อยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ย่อมขัดต่อหลักการนี้

2.1.3.4 คนทุกคนมีความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ (Equality and non-discrimination)

การเลือกปฏิบัติเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานในทุกสังคม และถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะเหตุว่าในฐานะที่เราเกิดมาเป็นคน ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย คนพิการ เด็ก หรือผู้สูงอายุ คนป่วยหรือมีสุขภาพดี ความเสมอภาคไม่ใช่การได้รับเท่ากัน เช่น การที่นักเรียนทุกคนที่ทำผิดระเบียบจะต้องถูกเขียน 2 ที่ เท่ากัน ไม่ถือว่าเป็นความเสมอภาค ความเสมอภาค คือ การที่ทุกคนควรได้รับจากส่วนที่ควรได้ ในฐานะเป็นคน เช่น การแจกของสำหรับผู้ประสบภัยน้ำท่วม ทุกคนจะได้รับของแจกชิ้นพื้นฐาน เช่น ได้รับข้าวสาร อาหารแห้ง ยาป้องกันเท้าเปื่อย แต่หากมีครอบครัวหนึ่ง มีคนป่วยที่ต้องการยาเป็นพิเศษ หรือบางครอบครัวมีเด็กอ่อน ต้องได้รับนมผงเพิ่มสำหรับเด็ก ทางราชการสามารถเพิ่มยาและนมผงให้แก่ครอบครัวเหล่านั้น คือความเสมอภาคที่ได้รับเพราะทุกคนในครอบครัวได้รับแจกสิ่งจำเป็นเพื่อการยังชีพแล้ว หลักความเสมอภาค คือ ต้องมีการเปรียบเทียบกับของสองสิ่งหรือสองเรื่อง และดูว่าอะไรคือสาระสำคัญของเรื่องนั้น หากสาระสำคัญของประเด็นได้รับการพิจารณาแล้ว ถือว่ามีความเสมอภาคกัน เช่น การที่รัฐจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลไม่เท่ากัน คนที่มีรายได้มากก็เสียภาษีมาก คนที่มีรายได้น้อยก็เสียภาษีน้อย คนที่มีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดก็ไม่ต้องเสียภาษี แต่การมีรายได้มากหรือน้อยเป็นสาระสำคัญของการเก็บภาษีซึ่งเป็นธรรมสำหรับประชาชนการเลือกปฏิบัตินั้นเป็นเหตุให้เกิดความไม่เสมอภาค เช่น การรักษาพยาบาลหรือการเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐเป็นไปไม่ทั่วถึง และไม่เท่าเทียมกัน เพราะมีความแตกต่างของบุคคลในเรื่องเชื้อชาติ เช่น หากมีแรงงานข้ามชาติชาวกัมพูชาหรือพม่ามารักษา เจ้าหน้าที่มักไม่ยอมให้บริการที่ดี เป็นต้น

หลักการเรื่องความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติในสังคมไทยนั้น ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 ดังนี้

“มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ

หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

2.1.3.5 การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธินั้น (Participation & inclusion)

หมายความว่า ประชาชนแต่ละคนและกลุ่มของประชาชนหรือประชาสังคมย่อมมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

2.1.3.6 ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม (Accountability & the rule of law)

หมายถึง รัฐและองค์กรที่มีหน้าที่ในการก่อให้เกิดสิทธิมนุษยชน ต้องมีหน้าที่ตอบคำถามให้ได้ว่าสิทธิมนุษยชนได้รับการปฏิบัติให้เกิดผลจริงในประเทศของตน ส่วนสิทธิโดยังไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการสากล ต้องอธิบายต่อสังคมได้ว่าจะมีขั้นตอนดำเนินการอย่างไร โดยเฉพาะรัฐต้องมีมาตรการปกครองประเทศโดยใช้หลักนิติธรรม หรือปกครองโดยอาศัยหลักการที่ใช้กฎหมายอย่างเที่ยงธรรม ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย มีกระบวนการไม่ซับซ้อนเป็นไปตามหลักกฎหมายและมีความเท่าเทียมกันเมื่ออยู่ต่อหน้ากฎหมาย ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมายได้

ดังนั้น การจะเข้าใจความหมายของสิทธิมนุษยชนได้นั้นจำต้องเข้าใจหลักการต่างๆ ที่ถือเป็นองค์รวมของสิทธิมนุษยชนด้วย ดังนี้ (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2555)

สิทธิ (Rights) คือ เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนตามธรรมชาติที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ซึ่งไม่มีใครล่วงละเมิดได้ ทุกคนมีสิทธิมีชีวิตที่จะอยู่รอด อยู่อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ แม้กฎหมายยังไม่รองรับแต่สิทธิก็ยังมีอยู่

เสรีภาพ (Freedom) คือ การที่มนุษย์สามารถทำอะไรก็ได้ภายใต้ขอบเขตของศีลธรรมอันดีงามโดยไม่เบียดเบียนสังคม หรือไม่ล่วงล้ำสิทธิของบุคคลอื่นหรือส่วนรวม คำว่าสิทธิและเสรีภาพมักจะอยู่รวมกันดังปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ เพื่อแสดงออกทางความคิดและการปฏิบัติ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity) คือ คำอธิบายความหมายของสิทธิมนุษยชนในแง่ของการให้คุณค่าแก่ความเป็นคนว่าทุกคนมีคุณค่าเท่าเทียมกัน เป็นหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนที่กำหนดสิทธิมาตั้งแต่เกิด ใครจะละเมิดไม่ได้ และไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ รวมไปถึงสิทธิในการมีชีวิตและความมั่นคงในการมีชีวิตอยู่ เพราะคนทุกคนที่เกิดมาบนโลกมีศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์ ดังนั้นการปฏิบัติต่อกันของผู้คนในสังคมจึงต้องเคารพความเป็นมนุษย์ ห้ามทำร้ายร่างกายหรือทรมานอย่างโหดร้าย ตลอดจนการกระทำใดๆ ที่ถือเป็นการเหยียดหยามความเป็นมนุษย์

ความเสมอภาคและการเลือกปฏิบัติ (Equality and discrimination) คือ เหนี่ยวัดว่าสังคมหนึ่งสังคมใดมีการละเมิดหรือเคารพสิทธิมนุษยชนหรือไม่ ชี้ให้เห็นถึงความเสมอภาค หรือการปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกันหรือไม่เท่าเทียมกัน

2.1.4 ตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ไทยเป็นภาคี

ตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่พัฒนามาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหลักๆ มีทั้งสิ้น 9 ฉบับ ได้แก่ (กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ)

- 1) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR)
- 2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights-ICESCR) (รายงานประเทศไทยตามพันธกรณีและการตอบข้อมูลเพิ่มเติมของไทย)
- 3) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อสตรี (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women-CEDAW)
- 4) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child-CRC)
- 5) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination-CERD)
- 6) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการปฏิบัติ หรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment- CAT)
- 7) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities - CRPD)
- 8) อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (Convention on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance - CED)
- 9) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว (Convention on the Protection of the Rights of Migrants Workers and Member of their Families MWC)

ปัจจุบันประเทศไทยเข้าเป็นภาคีตราสารระหว่างประเทศหลักเหล่านี้แล้วทั้งสิ้น 7 ฉบับ รวมทั้งเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญา CEDAW ว่าด้วยการรับข้อร้องเรียน และอนุสัญญาสิทธิเด็กอีก 2 ฉบับ คือ พิธีสารเลือกรับเรื่องการขายเด็ก การค้าประเวณีและสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก (Optional Protocol to the Convention on Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography) และพิธีสารเลือกรับเรื่องความเกี่ยวพันของเด็กในความขัดแย้งกันด้วยอาวุธ (Optional Protocol to the Convention on Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict) ส่วนอนุสัญญาอีกสองฉบับที่ไทยยังไม่ได้เป็นภาคีคือ อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว

2.1.4.1 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พ.ศ.2509 (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR 1966)

1) สาระสำคัญ

ส่วนที่ 1 (ข้อ 1) กล่าวถึงสิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง

ส่วนที่ 2 (ข้อ 2-5) กล่าวถึงพันธกรณีของรัฐภาคีที่รับรองจะเคารพและประกันสิทธิของบุคคล รวมถึงการห้ามเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลทางเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง สัญชาติ สถานะทางเศรษฐกิจ สังคม ถิ่นกำเนิด หรือสภาพอื่นใด

ส่วนที่ 3 (ข้อ 6-27) กล่าวถึงสาระของสิทธิในส่วนที่เป็นสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อาทิ เสรีภาพในการมีชีวิต เสรีภาพจากการถูกทรมาน การห้ามมิให้บุคคลถูกจับกุมตามอำเภอใจ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก

ส่วนที่ 4 (ข้อ 28-45) กล่าวถึงการจัดตั้งคณะกรรมการการสิทธิมนุษยชน พันธกรณีของรัฐภาคีในการจัดทำรายงานของรัฐภาคี และการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ

ส่วนที่ 5 (ข้อ 46-47) กล่าวถึงห้ามการตีความไปในทางขัดกับกฎหมายระหว่างประเทศอื่นๆ รวมทั้งการมิให้ตีความในการที่จะลิดรอนสิทธิที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

2) การเข้าเป็นภาคีของไทย

ไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมีผลบังคับใช้กับไทยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2540

3) คำแถลงตีความ (Declaration)/ข้อสงวน (Reservation) ของไทย

(1) การใช้สิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง ไทยมิให้ตีความว่าอนุญาตหรือสนับสนุนการกระทำใดๆ ที่จะเป็นการแบ่งแยกดินแดน

(2) เรื่องการห้ามการพิพากษาลงโทษประหารชีวิตบุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ไทยมีกฎหมายห้ามไว้แล้ว

(3) เรื่องการนำตัวผู้ต้องหาเข้าสู่การพิจารณาคดีโดยพลัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาได้เพียง 48 ชั่วโมง ซึ่งถือว่าได้คุ้มครองกรณีนี้แล้ว

(4) เรื่องการห้ามโฆษณาชวนเชื่อเพื่อสงคราม ไทยถือว่าไม่รวมถึงสงครามเพื่อป้องกันตนเอง ในกรณีที่ไทยจำเป็นต้องประชาสัมพันธ์และชักชวนให้ประชาชนรักชาติในกรณีที่ต้องทำสงครามเพื่อป้องกันการรุกรานจากประเทศอื่น

ทั้งนี้ ไทยกำลังอยู่ในระหว่างการถกเถียงแถลงตีความข้อ (2) และ (3)

2.1.4.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม พ.ศ.2510 (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights 1967 (ICESCR))

1) สาระสำคัญ

ส่วนที่ 1 (ข้อ 1) กล่าวถึงสิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง

ส่วนที่ 2 (ข้อ 2-5) กล่าวถึงพันธกรณีของรัฐภาคีที่จะดำเนินมาตรการต่างๆ

อย่างเหมาะสมตามลำดับขั้น

ส่วนที่ 3 (ข้อ 6-27) กล่าวถึงสาระของสิทธิ ได้แก่ สิทธิในการทำงาน สิทธิในการศึกษา สิทธิด้านสุขภาพ สิทธิในวัฒนธรรม

ส่วนที่ 4 (ข้อ 16-25) กล่าวถึง พันธกรณีของรัฐในการจัดทำรายงานของรัฐภาคี และบทบาทของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมในการตรวจสอบการปฏิบัติตามพันธกรณี ร่วมกับกลไกอื่นๆ ของสหประชาชาติ

ส่วนที่ 5 (ข้อ 26-31) กล่าวถึงการเข้าเป็นภาคีและแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกติกา

2) การเข้าเป็นภาคีของไทย

ไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2542 และมีผลบังคับใช้กับไทยเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2542

3) คำแถลงตีความ (Declaration)/ข้อสงวน (Reservation) ของไทย

ไทยมีคำแถลงตีความในการใช้สิทธิการกำหนดเจตจำนงตนเอง ซึ่งไทยมิให้ตีความว่า อนุญาตหรือสนับสนุนการกระทำใดๆ ที่จะเป็นการแบ่งแยกดินแดน

2.1.4.3 อนุสัญญาว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)

1) สาระสำคัญ

ส่วนที่ 1 (ข้อ 1-6) กล่าวถึงคำจำกัดความของคำว่า การเลือกปฏิบัติต่อสตรี พันธกรณีของรัฐภาคี มาตรการที่รัฐภาคีต้องดำเนินการเพื่อสนับสนุนความก้าวหน้าของสตรี ฯลฯ

ส่วนที่ 2 (ข้อ 7-9) กล่าวถึงความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีในด้านการเมืองและการดำรงชีวิต เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง

ส่วนที่ 3 (ข้อ 10-14) กล่าวถึงสิทธิของสตรีที่จะต้องได้รับการดูแลทางเศรษฐกิจ การป้องกันความรุนแรงต่อสตรีในสถานที่ทำงาน และการเข้าถึงบริการสุขภาพ ฯลฯ

ส่วนที่ 4 (ข้อ 15-16) กล่าวถึงความเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรีในด้านกฎหมาย

ส่วนที่ 5 (ข้อ 17-22) กล่าวถึงการจัดตั้งคณะกรรมการการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ พันธกรณีของรัฐในการจัดทำรายงานของรัฐภาคี และการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ

ส่วนที่ 6 (ข้อ 23-30) กล่าวถึงการมิให้มีข้อบทของอนุสัญญาที่จะขัดต่อกฎหมายภายในที่ดำเนินการมากกว่าที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่ การนำพันธกรณีไปปฏิบัติในระดับประเทศ ฯลฯ

2) การเข้าเป็นภาคีของไทย

ไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2528 และมีผลบังคับใช้กับไทยเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2528

3) คำแถลงตีความ (Declaration)/ข้อสงวน (Reservation) ของไทย

- ข้อบทในอนุสัญญา CEDAW ต้องสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญไทย
- ไทยมีข้อสงวนในข้อ 16 เกี่ยวกับการสมรสและความสัมพันธ์ทางครอบครัว และข้อ 29 เกี่ยวกับการเสนอเรื่องให้ศาล ICJ พิจารณาในกรณีการพิพาทระหว่างรัฐภาคี ขณะนี้ไทยกำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาถอนข้อสงวนข้อ 16

- พิธีสารเลือกรับอนุสัญญาว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ Optional Protocol to the CEDAW

1) สารระสำคัญ

การยอมรับอำนาจของคณะกรรมการประจำอนุสัญญาฯ ในการรับและพิจารณาเรื่องร้องเรียนในกรณีที่มีการละเมิดพันธกรณีที่ปรากฏในอนุสัญญาฯ ที่เกี่ยวข้องกับรัฐภาคี โดยผู้ร้องเรียนอาจเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในนามของผู้ถูกละเมิดสิทธิได้

2) การเข้าเป็นภาคีของไทย

ไทยเข้าเป็นภาคีโดยการให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2543 และมีผลบังคับใช้กับไทยเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2543

2.1.4.4 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก Convention on the Rights of the Child (CRC)

1) สารระสำคัญ

ส่วนที่ 1 (ข้อ 1-41) กล่าวถึงหลักการและเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ที่เด็กพึงได้รับ ประกอบด้วย สิทธิและเสรีภาพของเด็กโดยทั่วไป การคุ้มครองร่างกาย ชีวิต เสรีภาพ และสวัสดิภาพของเด็ก การให้สวัสดิการสังคมแก่เด็ก การคุ้มครองสิทธิทางแพ่ง การคุ้มครองเด็กที่มีปัญหาความประพฤติหรือกระทำความผิดทางอาญา การคุ้มครองเด็กผู้ด้อยโอกาส

ส่วนที่ 2 (ข้อ 42-45) กล่าวถึงหลักเกณฑ์และแบบพิธีซึ่งประเทศที่ให้สัตยาบันแก่นอนุสัญญาต้องปฏิบัติตาม

ส่วนที่ 3 (ข้อ 46-54) กล่าวถึงกลไกของอนุสัญญา ซึ่งกำหนดวิธีการติดตามดูแลการปฏิบัติตามอนุสัญญา และกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ในการบังคับใช้

2) การเข้าเป็นภาคีของไทย

ไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 และมีผลบังคับใช้กับไทยเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535

3) คำแถลงตีความ (Declaration)/ข้อสงวน (Reservation) ของไทย

ไทยมีข้อสงวนในข้อ 22 เรื่องสถานะของเด็กผู้ลี้ภัย ซึ่งไทยยังไม่รับสถานะผู้ลี้ภัยตามกฎหมายภายในของไทย และประเทศไทยไม่ได้เป็นภาคี Convention Relating to the Status of refugees

- พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เรื่องการขายเด็ก การค้าประเวณี และสื่อลามกเกี่ยวกับเด็ก Optional Protocol to the CRC on the sale of children, child prostitution and child pornography

1) สารสำคัญ

เป็นพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 32, 34, 35 ว่าด้วยการแสวงประโยชน์จากเด็กทางเศรษฐกิจและทางเพศ

ส่วนที่ 1 (ข้อ 1-3) กล่าวถึงการห้ามให้มีและกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญาสำหรับการขายเด็ก การค้าประเวณี และสื่อลามกเกี่ยวกับเด็ก

ส่วนที่ 2 (ข้อ 4-6) กล่าวถึงมาตรการในการกำหนดเขตอำนาจความผิดการส่งผู้ร้ายข้ามแดนและการสืบสวน

ส่วนที่ 3 (ข้อ 7-10) กล่าวถึงมาตรการในการริบทรัพย์ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด มาตรการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของเด็ก นโยบายป้องกัน แก้อา และส่งเสริมความตระหนักรู้ของสาธารณชน และความร่วมมือระหว่างประเทศในการป้องกันแก้ไขปัญหาการบำบัดฟื้นฟูและส่งกลับเด็กผู้รับเคราะห์

ส่วนที่ 4 (ข้อ 11-17) กล่าวถึงการจัดทำรายงานผลการดำเนินการตามพิธีสารเลือกรับ

2) การเข้าเป็นภาคีของไทย

ไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2549 และมีผลบังคับใช้กับไทยเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2549

- พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เรื่องความเกี่ยวพันของเด็กในความขัดแย้งกันด้วยกำลังอาวุธ Optional Protocol to the CRC on the involvement of children in armed conflicts

1) สารสำคัญ

เป็นพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ 38 เกี่ยวกับห้ามการเกณฑ์เด็กเป็นทหารในภาวะสงคราม

ส่วนที่ 1 (ข้อ 1-4) กล่าวถึงหลักการเกี่ยวกับการประกันว่าบุคคลที่อายุไม่ถึง 18 ปี จะไม่ถูกเกณฑ์เข้าร่วมในการสู้รบในกองทัพของรัฐ หรือกลุ่มกองกำลังติดอาวุธ

ส่วนที่ 2 (ข้อ 5-7) กล่าวถึงการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศและระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการดำเนินการตามข้อบทของพิธีสาร และการให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือระดับพหุภาคีหรือทวิภาคีในการฟื้นฟูด้านวิชาการและด้านการเงิน

ส่วนที่ 3 (ข้อ 8-13) กล่าวถึงการจัดทำรายงานผลการดำเนินการตามพิธีสารเลือกรับ

2) การเข้าเป็นภาคีของไทย

ไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2549 และมีผลบังคับใช้กับไทยเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2549

3) คำแถลงตีความ (Declaration /ข้อสงวน (Reservation) ของไทย

ไทยมีค่าแกลงตีความข้อ 3 วรรค 2 สรุปว่า การปฏิบัติหน้าที่การทหารเป็นหน้าที่อันพึงปฏิบัติตามกฎหมาย ชายไทยเมื่ออายุย่าง 18 ปี มีหน้าที่ต้องแสดงตนเพื่อลงบัญชีทหารกองเกินซึ่งอาจถูกเรียกให้ปฏิบัติราชการทหารในกองได้ยามประเทศมีสงครามหรือประสบภาวะวิกฤต

การคัดเลือกบุคคลเข้าสู่โรงเรียนทหารเหล่าต่างๆ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจ การผ่านการสอบคัดเลือก และต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งชายและหญิง สามารถเข้ารับการฝึกวิชาทหารได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง และการจัดตั้งกองกำลังอื่นใดที่ไม่ได้จัดตั้งขึ้นโดยรัฐ เป็นข้อห้ามตามกฎหมาย โดยไม่มีข้อยกเว้นในเรื่องอายุของผู้เข้าร่วมแต่อย่างใด

2.1.4.5 อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD)

1) สารสำคัญ

ส่วนที่ 1 (ข้อ 1-7) กล่าวถึงคำจำกัดความของคำว่าเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ ว่าหมายถึง การจำแนก กีดกัน การจำกัดหรือการเอื้ออำนวยพิเศษ เพราะเชื้อชาติ สีผิว เชื้อสาย หรือชาติกำเนิด หรือเผ่าพันธุ์ และการดำเนินมาตรการเพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ

ส่วนที่ 2 (ข้อ 8-16) กล่าวถึงการจัดตั้งคณะกรรมการการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ พันธกรณีของรัฐในการจัดทำรายงานของรัฐภาคี และการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ

ส่วนที่ 3 (ข้อ 17-25) กล่าวถึงกระบวนการเข้าเป็นภาคีและการแก้ไขบทบัญญัติเพิ่มเติมของอนุสัญญา

2) การเข้าเป็นภาคีของไทย

ไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2546 และมีผลบังคับใช้กับไทยเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2546

3) คำแถลงตีความ (Declaration)/ข้อสงวน (Reservation) ของไทย

- ไทยมีคำแถลงตีความทั่วไปว่า รัฐบาลไทยจะไม่ตีความหรือใช้บทบัญญัติใดๆ ที่ปรากฏในอนุสัญญาเป็นพันธกรณีเกินกว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายภายในของไทยได้บัญญัติไว้

- ไทยมีข้อสงวน ข้อ 4 โดยตีความว่า ข้อบทดังกล่าวที่ให้รัฐภาคีดำเนินการมาตรการเชิงบวกในการจัดการกระตุ้นหรือการเลือกปฏิบัติตามที่ระบุในข้อ 4(ก) (ข) (ค) ก็ต่อเมื่อพิจารณาเห็นว่ามีคามจำเป็นที่จะต้องออกเป็นกฎหมายเท่านั้น และข้อ 22 ว่าด้วยกรณีเกิดข้อพิพาทระหว่างรัฐภาคี โดยไม่สามารถเจรจาตกลงด้วยวิธีการอื่นใด และรัฐคู่กรณีเสนอให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศพิจารณา

4.4.1.6 อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการกระทำอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)

1) สารสำคัญ

ส่วนที่ 1 (ข้อ 1-16) กล่าวถึงคำนิยามของ "การทรมาน" บทบัญญัติว่าด้วยการกำหนดให้การทรมานเป็นความผิดที่ลงโทษได้ตามกฎหมายอาญา เขตอำนาจที่เป็นสากลเกี่ยวกับความผิด การทรมาน และหลักการส่งผู้ร้ายข้ามแดน

ส่วนที่ 2 (ข้อ 17-24) กล่าวถึงการนำบทบัญญัติไปใช้โดยการจัดตั้งคณะกรรมการต่อต้านการทรมานซึ่งเป็นองค์กรกำกับดูแล ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญอิสระจำนวน 10 คน ที่แต่งตั้งโดยภาคี สมาชิกและปฏิบัติหน้าที่ในฐานะปัจเจกบุคคลตามความสามารถ คำร้องเรียนระหว่างรัฐ คำร้องเรียนของปัจเจกบุคคล อำนาจคณะกรรมการต่อต้านการทรมาน

ส่วนที่ 3 (ข้อ 25-33) กล่าวถึงกระบวนการเข้าเป็นภาคี ผลใช้บังคับการแก้ไขอนุสัญญา โดยเฉพาะข้อสงวน การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของอนุสัญญาและการระงับข้อพิพาท

2) การเข้าเป็นภาคีของไทย

ไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2550 และมีผลบังคับใช้กับไทยเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2550

3) คำแถลงตีความ (Declaration)/ข้อสงวน (Reservation) ของไทย

- ไทยมีคำแถลงตีความ ข้อ 1 เรื่องคำนิยามของคำว่า "การทรมาน" ข้อ 4 เรื่องการกำหนดให้การทรมานทั้งปวงเป็นความผิดที่ลงโทษได้ตามกฎหมายอาญา และข้อ 5 เรื่องให้รัฐภาคีดำเนินมาตรการต่างๆ ที่อาจจำเป็นเพื่อให้ตนมีเขตอำนาจเหนือความผิดที่อ้างถึงตามข้อที่ 4 ของอนุสัญญา โดยทั้งสามข้อให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

- ไทยมีข้อสงวน ข้อที่ 30 วรรคหนึ่ง โดยไทยไม่รับผูกพันตามข้อบทดังกล่าว (ซึ่งระบุให้นำข้อพิพาทเกี่ยวกับการตีความหรือการนำอนุสัญญา ไปใช้ ขึ้นสู่การวินิจฉัยชี้ขาดของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้หากคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ) การจัดทำข้อสงวนในข้อนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ยอมรับอำนาจของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเป็นการล่วงหน้า เว้นเสียแต่ว่าจะพิจารณาเห็นสมควรเป็นกรณีๆ ไป

2.1.4.7 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ Convention on the Rights of the Persons with Disabilities (CRPD)

1) สารสำคัญ

ส่วนที่ 1 (ข้อ 1-3) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ คำนิยาม และหลักการทั่วไป อาทิ เคารพศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิด เสรีภาพในการตัดสินใจด้วยตนเอง ความเป็นอิสระของบุคคล การไม่เลือกปฏิบัติ ต่อคนพิการ การมีส่วนร่วมของคนพิการได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในสังคม เคารพความแตกต่าง ความเท่าเทียมของโอกาสของคนพิการ ฯลฯ

ส่วนที่ 2 (ข้อ 4-8) กล่าวถึงพันธกรณีทั่วไป ความเท่าเทียมกันและการไม่เลือกปฏิบัติ สตรีพิการ เด็กพิการ และการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับคนพิการในสังคม

ส่วนที่ 3 (ข้อ 9-30) กล่าวถึงสิทธิของคนพิการ อาทิ การจ้างงาน สุขภาพ การศึกษา เสรีภาพในการแสดงออก การย้ายถิ่นฐาน เสรีภาพจากการถูกทรมาน สิทธิในการสร้างครอบครัว ฯลฯ

ส่วนที่ 4 (ข้อ 31-50) กล่าวถึงการเก็บรวบรวมสถิติข้อมูล ความร่วมมือระหว่างประเทศ การตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงานตามอนุสัญญา อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการประจำอนุสัญญา ฯลฯ

2) การเข้าเป็นภาคีของไทย

ไทยเข้าเป็นภาคีโดยการให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2551 และมีผลบังคับใช้กับไทยเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2551

3) คำแถลงตีความ (Declaration)/ข้อสงวน (Reservation) ของไทย

ไทยมีคำแถลงตีความข้อ 18 วรรค 2 เกี่ยวกับสิทธิในการจดทะเบียนเกิด สิทธิในการมีชื่อ และสิทธิในการได้สัญชาติของเด็กพิการ โดยให้เป็นไปตามกฎหมายภายในของไทย

จากการศึกษาทบทวนแนวคิดสิทธิมนุษยชนดังกล่าวมาแล้ว คณะผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของสิทธิมนุษยชนสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ว่า “สิทธิมนุษยชน (Human Right) หมายถึง สิทธิที่มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองทั้งความคิดและการกระทำที่ไม่มีการล่วงละเมิดได้ โดยได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม”

2.3 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity)

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity) คือ คุณค่าของมนุษย์ที่มีความเกี่ยวข้องหรือขึ้นอยู่กับความเป็นมนุษย์ โดยในฐานะมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าความเป็นมนุษย์โดยไม่ต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัย ฐานะหรือตำแหน่ง ในความเข้าใจทั่วไป การให้คุณค่ามนุษย์นั้น คุณค่าหรือศักดิ์ศรีขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ บทบาททางสังคม การดำรงตำแหน่งทางสังคม เมื่อเข้าใจอย่างนี้ ดังนั้นมนุษย์คนใดรวย หรือมีบทบาททางสังคมมากหรือมีตำแหน่งใหญ่โตก็จะมีคุณค่ามาก คนจนหรือคนที่ไม่มีบทบาททางสังคม ยศหรือตำแหน่งใดๆ จะมีค่าน้อย หากมองเช่นนี้ระหว่างนักเรียนการโรงกับผู้อำนวยการโรงเรียนมีคุณค่าต่างกัน เด็กเรียนดีและเด็กที่มีพฤติกรรมแย่นี้อาจมีคุณค่าต่างกัน เด็กที่มีฐานะรวยกับเด็กที่มีฐานะยากจนมีคุณค่าต่างกัน การปฏิบัติต่อคนเหล่านั้นก็จะแตกต่างกันด้วย แต่หากพิจารณาให้ถ่องแท้แล้วจะเห็นว่าความแตกต่างของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นความจนความรวย ผู้อำนวยการ โรง นายพล นายอำเภอ สัญชาติ ภาษา ล้วนแต่สังคมเป็นผู้กำหนดทั้งสิ้น และเมื่อสังคมกำหนดแล้วก็อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติต่อคนเหล่านั้นได้ ถ้าหากคนจนกลายเป็นคนรวย คนที่มีตำแหน่งสูงๆ อาจจะถูกถอดตำแหน่ง คนที่ไม่มีความสำคัญทางสังคมกลายเป็นคนสำคัญ เป็นต้น แต่สิ่งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ คือ อายุ เพศ เพาะธรรมชาติ กำหนดมา แม้ว่าจะอาจจะมีการผ่าตัดแปลงเพศ แต่ก็ยังถูกระบุว่าคนคนนั้นมีเพศดั้งเดิมคืออะไร ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความจริงนี้ได้ สิ่งที่มีมนุษย์ทุกคนมีคือการมีชีวิต รักตัวกลัวตายมีอยู่ในมนุษย์ทุกคน คุณค่าของความเป็นคนหรือศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์จึงไม่มีใครมีคุณค่ามากกว่าใครเพราะทุกคนมีคุณค่าความเป็นคนเหมือนกันแต่ในสังคมทุกคนยังคงมองเห็นความต่างไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างทางเพศ ฐานะทางเพศชายถูกมอง

ว่ามีคุณค่าทางสังคมมากกว่าเพศหญิงในทุกด้านนับแต่โบราณมา การละเมิดสิทธิมนุษยชนจึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น หมายถึง การเหยียดหยาม ลดทอน หรือการปฏิบัติต่อคนเหมือนไม่ใช่มนุษย์ หรือลดฐานะมนุษย์เป็นเพียงวัตถุสิ่งของ เช่น เมื่อเห็นขอทานแล้วเกิดความสงสาร จึงไปซื้ออาหารกล่องมาให้แต่กลับโยนใส่ให้ขอทานแทนที่จะหยิบยื่นให้อย่างสุภาพ ก็ถือว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของขอทาน แม้ขอทานจะยากจน แต่มนุษย์ด้วยกันก็ไม่มีสิทธิไปเหยียดหยามหรือละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยการโยนอาหารให้ขอทานราวกับขอทานนั้นเป็นสัตว์มากกว่าคน

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการรับรองอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศ อนุสัญญา และปฏิญญาระหว่างประเทศหลายฉบับ สังคมในปัจจุบันมักจะละเลยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพราะมีการให้คุณค่าของคนต่างกันตามสถานภาพทางสังคมของคนแต่ละคน เช่น กำนัน ทหาร ภารโรง นายกรัฐมนตรี ซึ่งสถานภาพเหล่านั้นไม่ใช่ตัวชี้วัดว่ามนุษย์หรือคนคนนั้นมีศักดิ์ศรีของมนุษย์หรือไม่ แต่ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ คือการให้คุณค่าความเป็นคนตามธรรมชาติไม่ว่าจะเกิดมาเป็น ผู้ชาย ผู้หญิง กระเทย คนพิการ ปัญญาอ่อนหรือยากจน ต้องถือว่าคนทุกคนมีคุณค่าเท่ากัน ต้องปฏิบัติต่อกันเยี่ยงมนุษย์อย่างเสมอกัน เพราะถือเป็นการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยกัน

การพิจารณาถึงสถานะในทางกฎหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะแบ่งการพิจารณาออกเป็น 3 ประการคือ 1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญ 2) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ และ 3) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสิทธิประเภทหนึ่ง (สถาบันพระปกเกล้า, 2558)

1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” นั้นถือว่าเป็นคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญ หรือที่กล่าวกันว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นหลักสูงสุดของรัฐธรรมนูญ การกระทำของรัฐทั้งหลายจึงต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับคุณค่าอันสูงสุดของรัฐธรรมนูญเพราะมนุษย์นั้นเป็นเป้าหมายการดำเนินการของรัฐ มนุษย์มิใช่เป็นเพียงเครื่องมือในการดำเนินการของรัฐและการดำรงอยู่ของรัฐนั้นก็ดำรงอยู่เพื่อมนุษย์ มิใช่มนุษย์ดำรงอยู่เพื่อรัฐ ด้วยเหตุนี้ ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ จึงถือว่าเป็นพื้นฐานสำหรับการวางรากฐานของหลักเสรีภาพของบุคคลและหลักความเสมอภาค ดังที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า สิทธิและเสรีภาพนั้นเป็นสิทธิที่ไม่อาจจำนายจ่ายโอนได้และเป็นสิทธิที่ไม่อาจล่วงละเมิดได้ ทั้งนี้เพื่อให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมีผลเป็นจริงในทางปฏิบัติ ซึ่งย่อหมายความว่าสิทธิและเสรีภาพทั้งหลายที่บัญญัติไว้ โดยสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวนั้นเป็นการแสดงถึงผลอันมีพื้นฐานมาจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งก่อให้เกิดผลสำคัญ 2 ประการ ประการแรก การตีความเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพทั้งหลายจะต้องถือว่าเนื้อหาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นพื้นฐานที่จะต้องนำมาใช้ประกอบในการตีความสิทธิและเสรีภาพอื่นๆ ด้วย ประการที่สอง อาจกล่าวได้ว่า เนื้อหาในทางหลักการทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพทั้งหลาย รวมทั้งความหมายของการแทรกแซงในขอบเขตที่ได้รับการคุ้มครองของสิทธิและเสรีภาพทุกประเภทนั้นได้รับการพัฒนามาจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งถือได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่อยู่ในลำดับชั้นสูงสุดของรัฐธรรมนูญนั้น อาจแสดงให้เห็นได้ในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) การกำหนดทิศทางของรัฐ เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นมีผลในทางการกำหนดกฎเกณฑ์ที่จะต้องทำให้บรรลุเป้าหมายต่อคุณค่าดังกล่าว สำหรับการกระทำของรัฐทั้งหลายเพราะศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์นั้นเป็นตัวกำหนดและเป็นตัวจำกัดวัตถุประสงค์และภาระหน้าที่ของรัฐ

(2) การบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดสิทธิในทางมหาชนที่มุ่งหมายต่อการกระทำของรัฐเท่านั้น หากแต่ยังบังคับให้รัฐต้องกำหนดเป็นหลักของกฎหมายทั้งหลาย (โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามกฎหมายแพ่ง) ว่าอำนาจอื่นๆ นอกเหนือจากอำนาจรัฐก็ไม่อาจที่จะละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ ถึงแม้จะไม่ก่อให้เกิดสิทธิในทางมหาชนในการเรียกร้องให้บัญญัติกฎหมายเพื่อการคุ้มครองดังกล่าวก็ตาม แต่จากบทบัญญัติกฎหมายที่มีอยู่จะต้องตีความให้สอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

นอกจากนี้รัฐยังต้องปกป้องคุ้มครองเพื่อมิให้มีการละเมิดในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการทำให้บรรลุเป้าหมายต่อหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นได้ก่อให้เกิดคำถามว่าในกฎหมายแพ่งจะต้องคำนึงถึงระบบคุณค่าในทางรัฐธรรมนูญ เช่น หลักอันละเมิดมิได้ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่เพียงใด ซึ่งในทางตำราของเยอรมันต่างยอมรับตรงกันว่าหลักดังกล่าวนี้มีอิทธิพลต่อกฎหมายแพ่งด้วย

2) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนอกเหนือจากที่ได้กำหนดสิทธิและเสรีภาพไว้อย่างหลากหลายแล้ว ยังได้กำหนดให้มีหลักประกันของสิทธิและเสรีภาพ เช่น ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 29 ววรรค 2 หลักห้ามมิให้จำกัดสิทธิและเสรีภาพอันมีผลเพื่อใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง หลักการอ้างบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ และหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพมิได้ จากหลักประกันดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดคำถามขึ้นว่าอะไรคือสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพแต่ละประเภท และมีขอบเขตแค่ไหนเพียงใด ซึ่งในเรื่องนี้นับว่าเป็นปัญหาที่มีความยุ่งยากซับซ้อนในการกำหนดขอบเขตสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ ในปัญหาดังกล่าวแม้ในทางตำรากฎหมายของเยอรมันเองจนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังไม่สามารถที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ออกมาเป็นหลักทั่วไปได้ว่า อะไรคือสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีความพยายามในการนำเกณฑ์ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Wuerde des menschen) มาเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ ด้วยเหตุนี้ การแทรกแซงใดที่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ กรณีย่อมถือว่าเป็นการกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้น ถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสารัตถะอันเป็นแก่นของสิทธิและเสรีภาพแต่ละประเภท ซึ่งภายในขอบเขตดังกล่าวรัฐมีอาจล่วงละเมิดได้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพจึงมีความมุ่งหมายที่จะปกป้องคุ้มครองการแทรกแซงของรัฐ มิให้กระทบต่อสารัตถะแห่งสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล

3) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสิทธิประเภทหนึ่ง

ในประเด็นนี้มีข้อถกเถียงในทางวิชาการว่า ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์นั้นเป็นเพียงหลักการกว้างๆ ที่ครอบคลุมสิทธิและเสรีภาพทั้งหลาย หรือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ถือว่าเป็นสิทธิที่มีลักษณะ

เฉพาะตนสิทธิหนึ่ง ต่อกรณีปัญหาดังกล่าวในทางวิชาการของเยอรมันนั้น มีความเห็นแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายแรกเห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิหนึ่ง เพราะการบัญญัติถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 1 วรรค 114 ของรัฐธรรมนูญ มีลักษณะเป็นการประกาศหลักการของสิทธิขั้นพื้นฐาน และเนื่องจากในมาตรา 1 วรรค 315 ของรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้สิทธิขั้นพื้นฐานในมาตราต่อไป มาผูกพันอำนาจรัฐทั้งหมด แต่ไม่หมายความว่ารวมถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วย นอกจากนี้ ขอบเขตในการพิจารณาถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นขาดความแน่นอนชัดเจนว่ามีขอบเขตแค่ไหน เพียงใด ดังนั้น ตามความเห็นฝ่ายแรกจึงเห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1 วรรค 1 ของรัฐธรรมนูญ ไม่ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิหนึ่ง อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิหนึ่ง ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากการจัดระบบในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานและพัฒนาการในทางประวัติศาสตร์ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว ถือได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิหนึ่ง โดยฝ่ายนี้ได้โต้แย้งความเห็นฝ่ายแรก ที่กล่าวว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีลักษณะเป็นการประกาศหลักการและขาดความแน่นอนชัดเจนนั้น ฝ่ายนี้เห็นว่าลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นๆ ด้วย

ปัญหาในเรื่องดังกล่าวนี้ ต่อมาศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมันได้วินิจฉัยยอมรับว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิหนึ่งและต่อมาได้วินิจฉัยว่าถึงแม้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิได้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการบัญญัติไว้ในมาตราที่ระบุให้ผูกพันอำนาจรัฐทั้งหมดก็ตาม แต่อำนาจรัฐทั้งหลายก็ยังคงต้องผูกพันกับหลักการสูงสุดของรัฐธรรมนูญด้วย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นมีความมุ่งหมาย 2 ประการ ประการแรกถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งมีลักษณะเป็นสิทธิฯ หนึ่ง ส่วนความมุ่งหมายอีกประการหนึ่ง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยในทางคุณค่าอันแสดงถึงทิศทางของการกระทำ โดยเรียกร้องให้สิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ สามารถบรรลุเป้าหมายได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ นอกเหนือจากการให้หลักประกันที่จะไม่ล่วงละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน

สำหรับกรณีของไทย ตามที่ได้บัญญัติถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตรา 4 มาตรา 26 และมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญ เช่น มาตรา 4 บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” ในกรณีนี้ย่อมเห็นได้ชัดเจนว่ารัฐธรรมนูญของไทยได้ให้ความรับรองคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจนโดยแยกออกจากสิทธิและเสรีภาพ

ในกรณีเช่นนี้ในแง่ของสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญของไทยนั้นย่อมถือได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าหรือวัตถุในทางกฎหมายอย่างหนึ่งที่ได้รับรองคุ้มครองแยกต่างหากจากสิทธิและเสรีภาพแล้ว

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญของไทย นอกจากจะเป็นสิ่งที่กฎหมายให้ความคุ้มครองแล้วยังต้องถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นรากฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวงด้วย เพราะโดยสภาพพื้นฐานแล้วสิทธิและเสรีภาพต่างๆ นั้นเป็นเพียงผลของการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยสรุปความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity) หมายถึง การให้คุณค่าแก่ความเป็นคนว่าทุกคนมีคุณค่าเท่าเทียมกัน ใครจะละเมิดไม่ได้ และไม่สามารถถ่ายทอดให้แก่กันได้ รวมไปถึงสิทธิในการมีชีวิตและความมั่นคงในการมีชีวิตอยู่”

2.4 ความเสมอภาคในสังคม (Social Equality)

ความเสมอภาค ถือว่าเป็นหลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มนุษย์ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยมีต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่นๆ อาทิ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิด เป็นต้น ขณะเดียวกัน ก็ถือได้ว่าหลักความเสมอภาคนี้เป็นหลักที่ควบคุมมิให้รัฐใช้อำนาจของตนตามอำเภอใจ โดยการใช้อำนาจของรัฐแก่กลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่ง รัฐต้องสามารถอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดรัฐจึงกระทำการอันก่อให้เกิดผลกระทบหรือเป็นการให้ประโยชน์แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ หากการให้เหตุผลไม่อาจรับฟังได้ แสดงว่าการใช้อำนาจของรัฐนั้นเป็นไปตามอำเภอใจ หลักความเสมอภาคจึงเป็นหลักการสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและสามารถนำมาตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการได้ แนวคิดความเสมอภาคในสังคมเป็นแนวคิดที่ได้รับการรวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์จากนักคิดอย่างกว้างขวางและหลากหลาย ปัจจุบันยังไม่มีหลักเกณฑ์สมบูรณ์ใดมาตัดสินความถูกต้องหรือความสมบูรณ์ของแนวคิดได้ มีเพียงดำเนินการในลักษณะของการรวบรวมและนำเสนอข้อมูลจากมุมมองที่แตกต่างกัน ดังนั้นการตัดสินว่าจะเชื่อหรือประยุกต์ใช้ แนวคิดของสำนักคิดใดจึงควรตั้งอยู่บนพื้นฐานการประเมินผลได้และผลเสียของแต่ละแนวคิด เปรียบเทียบกับสังคมที่เป็นจริงภายใต้การคำนึงถึงสถานการณ์และบริบทของสภาพความเป็นจริงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน

2.4.1 ที่มาและแนวความคิดของความเสมอภาคในสังคม

แนวคิดทางกฎหมายของหลักความเสมอภาคในปัจจุบันได้รับการรับรองอย่างชัดเจนโดยถือว่าบุคคลย่อมมีความเสมอภาคที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน (Fairness) ซึ่งหมายถึง "หลักความเสมอภาคเบื้องหน้ากฎหมาย" (Equality before the law) ที่เป็นการยอมรับสิทธิเสรีภาพอันเป็นสาระสำคัญของความเป็นมนุษย์ที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิดและไม่อาจพรากไปได้ จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงการยอมรับตามทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ (Natural law) ผู้ที่มีความคิดเช่นนี้ได้แสดงความคิดเห็นต่อต้านลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยต้องการกีดกันพระมหากษัตริย์มิให้ใช้พระราชอำนาจผิดทำนองคลองธรรมโดยอ้างถึงหลักกฎหมายที่ว่า "บุคคลทุกคนเกิดมามีเสมอภาคกันและมีสิทธิบางประการ เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินติดตัวมา สิทธินี้ไม่สามารถจำหน่ายโอนได้" (สมยศ เชื้อไทย, 2535 : 138) หลักกฎหมายธรรมชาตินี้ ยังเป็นแนวความคิดที่สอดคล้องกับสิทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) ในสมัยนั้นด้วย โดยได้ให้ความสำคัญกับปัจเจกชนและสิทธิทั้งหลายของปัจเจกชน

จุดกำเนิดของระบบปัจเจกชนนิยมในทางกฎหมายมหาชน คือ คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส ลงวันที่ 26 สิงหาคม 1789 โดยการปฏิวัติปี 1789 ในประเทศฝรั่งเศสนี้ ได้ยกเลิกระบอบกษัตริย์ที่ปกครองด้วยระบบศักดินาซึ่งบุคคลขึ้นอยู่กับฐานันดรและชนชั้นที่ตนสังกัด ผู้ปฏิวัติได้ยกความสำคัญของปัจเจกชนขึ้นแทน โดยคำประกาศนี้ให้ความสำคัญกับคนแต่ละคนรวมทั้งสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นว่าเป็นหัวใจของสังคม ตามทฤษฎีนี้ถือว่าหัวใจของสังคมอยู่ที่การยอมรับคุณค่าของทุกคนแต่ละคนรวมกันเป็นสังคม รัฐหรือสังคมไม่สามารถก้าวล่วงสิทธิของเขาได้ เว้นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 538 : 70) อันจะเห็นได้จากคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองปี ค.ศ.1789 ซึ่งมีข้อความว่า “มนุษย์เกิดมาและ

มีชีวิตอยู่โดยอิสระและโดยเสมอภาคภายใต้กฎหมาย ความแตกต่างในสังคมจะมีได้ก็เพื่อประโยชน์อันร่วมกัน” ต่อมาความคิดที่ว่ามนุษย์เกิดมามีเสมอภาคกันตามปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนปี ค.ศ.1789 นี้ได้รับการยืนยันและขยายความโดยอารัมภบทของรัฐธรรมนูญปี 1946 และปัจจุบันหลักการดังกล่าวได้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสฉบับลงวันที่ 3 มิถุนายน 1958 โดยได้แสดงความยึดมั่นในหลักสิทธิมนุษยชนและหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติโดยรัฐธรรมนูญปี 1958 ได้ยืนยันปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองปี 1789 และอารัมภบทของรัฐธรรมนูญปี 1946 ไว้ด้วย

ดังนั้น จึงถือได้ว่าความคิดที่เป็นรากฐานของหลักความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญและหลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมายจึงเป็นเรื่องเดียวกัน คือ เรื่องหลักความเสมอภาค ซึ่งเป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากอุดมคติในการปกครองของสาธารณรัฐฝรั่งเศสอันได้แก่ เสรีภาพ เสมอภาค และการตรภาพ ประกอบกับมาตรา 1 แห่งรัฐธรรมนูญนี้ที่รับรองถึงความเสมอภาคตามกฎหมายของประชาชนโดยไม่แบ่งแยกแหล่งกำเนิด เชื้อชาติ หรือศาสนา สาธารณรัฐเคารพต่อความเชื่อของทุกนิกาย (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2541 : 2) และต่อมาประเทศต่างๆ ก็ได้นำแนวคิดดังกล่าวไประบุในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามหลักความเสมอภาคอย่างเป็นรูปธรรม

2.4.2 ความหมายของความเสมอภาคในสังคม

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคในสังคม สามารถแบ่งความหมายได้เป็น 3 มิติดังต่อไปนี้ (ศรีณยู หมั่นทรัพย์ ม.ป.ป.)

2.4.2.1 ความหมายตามหลักสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคในสังคม หมายถึง ความเท่าเทียมของมนุษย์ทุกคนในการได้รับสิทธิพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชนโดยผ่านการปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยความเคารพต่อสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2.4.2.2 ความหมายตามหลักกฎหมาย ความเสมอภาคในสังคม หมายถึง หลักการพื้นฐานของความยุติธรรมที่กำหนดให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ อย่างเท่าเทียมกัน

2.4.2.3 ความหมายตามระบอบประชาธิปไตย ความเสมอภาคในสังคม หมายถึง การที่ประชาชนทุกคนในประเทศมีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันในเรื่องสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน

หลักความเสมอภาคมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหลักเสรีภาพเนื่องจากเป็นหลักการที่จะทำให้การใช้เสรีภาพเป็นไปอย่างเสมอภาค แต่หากเสรีภาพสามารถใช้ได้เพียงบุคคลบางคนเท่านั้น ในขณะที่คนบางกลุ่มบางคนเข้าถึงไม่ได้ ก็ไม่ถือว่ามีเสรีภาพแต่ประการใด (Claude-Albert COLLIARD, op. cit,p.215, อ้างถึงในสมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543: 165) ความเสมอภาคเป็นฐานของเสรีภาพและเป็นหลักประกันในการทำให้เสรีภาพเกิดขึ้นได้จริง หลักความเสมอภาคได้กฎหมายจึงเป็นหลักการที่ทำให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ อย่างเท่าเทียมกัน หรือไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination) ทั้งนี้ การปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันอย่างเท่าเทียมกันและจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกันไปตามลักษณะของเรื่องนั้นๆ จึงจะทำให้เกิดความยุติธรรมภายใต้หลักความเสมอภาคขึ้นได้

2.4.3 แนวคิดทฤษฎีความเสมอภาคในสังคม

แนวคิดความเสมอภาคในสังคม เน้นการให้ความหมายไปที่ลักษณะของความยุติธรรมและความเป็นธรรมโดยการให้ความสำคัญกับ “การยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย (Diversity)” ของบุคคลทั้งในส่วนของการสถานภาพทางสังคมหรือลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันอย่างใดอย่างหนึ่งของแต่ละบุคคล เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ เพศ สถานภาพ ชนชั้น ศาสนา อายุ เป็นต้น เหล่านี้เป็นตัวแทนของการยอมรับในความแตกต่างของคนในสังคม โดยปราศจากเหตุผลในการแบ่งแยกหรือกีดกัน (Kabanoff, 1991) หลักความเสมอภาคมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหลักเสรีภาพ เนื่องจากเป็นหลักการที่ทำให้การใช้เสรีภาพเป็นไปอย่างเสมอกันทุกคน หากเสรีภาพสามารถใช้ได้เพียงคนบางกลุ่มบางคนในขณะที่คนบางกลุ่มบางคนเข้าถึงไม่ได้ก็ถือว่าไม่มีเสรีภาพแต่ประการใด ความเสมอภาคจึงเป็นฐานของเสรีภาพและเป็นหลักประกันในการทำให้เสรีภาพเกิดขึ้นได้จริง หลักความเสมอภาคจึงเป็นหลักการที่ทำให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ อย่างเท่าเทียมกันหรือไม่เลือกปฏิบัติ ทั้งนี้การปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันอย่างเท่าเทียมกันและจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกันไปตามลักษณะของเรื่องนั้นๆ จึงจะทำให้เกิดความเป็นธรรมภายใต้หลักความเสมอภาคขึ้นได้

2.4.4 ประเภทของความเสมอภาคในสังคม

ตามแนวคิดหลักสิทธิมนุษยชนและแนวทางของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จำแนกประเภทของความเสมอภาคได้ดังนี้

2.4.4.1 ความเสมอภาคในโอกาส หมายถึง ความเท่าเทียมกันของโอกาสในการได้รับบริการสาธารณะของรัฐและไม่ถูกกีดกันออกจากกิจกรรมต่างๆ ของสังคม เช่น โอกาสได้รับการศึกษา โอกาสได้รับการจ้างงาน โอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข เป็นต้น

2.4.4.2 ความเสมอภาคทางสังคม หมายถึง ความเท่าเทียมกันทางสังคมของสมาชิกทุกคนในสังคม การไม่เลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างทางอัตลักษณ์ของบุคคล หรือกล่าวได้ว่าถิ่นกำเนิด ชาติพันธุ์ ภาษา ผิวสี เพศ ศาสนา รายได้หรือทรัพย์สิน ชนชั้นวรรณะ ความสมบูรณ์ของร่างกาย สุขภาพ ความคิดเห็นที่แตกต่าง การถูกตัดสินว่ากระทำความผิดไม่เป็นเหตุให้เกิดการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกัน

2.4.4.3 ความเสมอภาคทางกฎหมาย หมายถึง สิทธิที่เท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกัน มีความหมายรวมถึงกระบวนการทางกฎหมายที่มีผลต่อประชาชนโดยรวม ตั้งแต่การออกกฎหมายที่ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน การบังคับใช้กฎหมายและการพิจารณาคดีต้องเป็นไปอย่างเสมอภาคเท่าเทียมต่อประชาชนทุกคน การได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันรวมถึงการคุ้มครองทางกฎหมายเพื่อการสร้างโอกาสที่เท่าเทียมกันด้วย

2.4.3.4 ความเสมอภาคทางการเมือง หมายถึง การมีสิทธิทางการเมืองที่เท่าเทียมกัน รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านทางตัวแทนและการมีส่วนร่วมทางตรงโดยการกำหนดในกฎหมายให้ผู้มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์มีสิทธิในการเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมกันและรัฐต้องจัดให้เกิดความสะดวกและเท่าเทียมในโอกาส

ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยการจัดสรรจุดเลือกตั้งสำหรับประชาชนอย่างเท่าเทียมทั่วถึงทั้งในและต่างประเทศ คะแนนเสียงของประชาชนทุกคนมีค่าเท่ากัน มีความเท่าเทียมกันของผู้สมัครทั้งคุณสมบัติผู้สมัคร โอกาสหาเสียง และวงเงินในการหาเสียง มีการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในการเลือกตั้งอย่างไม่เลือกปฏิบัติ นอกจากนี้ ทุกคนยังมีความเท่าเทียมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น ความเท่าเทียมในการใช้สิทธิการเข้าชื่อเสนอกฎหมายหรือข้อบัญญัติท้องถิ่น การออกเสียงประชามติการเข้าชื่อ ร้องขอให้ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การเข้าร่วมในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เป็นต้น

2.4.5 หลักเกณฑ์ของหลักความเสมอภาคในสังคม

หลักแห่งความเสมอภาคในสังคมเป็นหลักเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่โดยการใช้หลักความเสมอภาคที่มีความหลากหลายในการปฏิบัติ เนื่องจากสาระสำคัญของข้อเท็จจริงที่แตกต่าง กันไป ดังนั้นการปฏิบัติแก่บุคคลตามหลักความเสมอภาคย่อมแตกต่างกันไป ทั้งนี้ย่อมต้องเป็นความแตกต่างที่ ยอมรับได้ หลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคเพื่อให้เกิดความยุติธรรมมีดังต่อไปนี้

2.4.5.1 หลักเกณฑ์ของการปฏิบัติให้เท่าเทียมกันหรือข้อห้ามเลือกปฏิบัติตามหลักความเสมอภาค

หลักแห่งความเสมอภาคได้ปรากฏเป็นที่ยอมรับและนำไปปฏิบัติซึ่งมีผลเป็นการผูกพันองค์กรของรัฐที่จะต้องเคารพและปฏิบัติตาม โดยในการปฏิบัติตามหลักการนี้ มีหลักเกณฑ์กว้างๆ ดังนี้

1) ต้องใช้กฎเกณฑ์อันเดียวกันกับทุกคน เว้นแต่ว่าสถานการณ์แตกต่างกันไป

หลักเกณฑ์ทั่วไปของการปฏิบัติคือต้องใช้กฎเกณฑ์เดียวกันในสถานการณ์เดียวกัน เว้นแต่ว่าสถานการณ์นั้นแตกต่างออกไป จึงเป็นการต้องห้ามแก่ผู้บัญญัติกฎเกณฑ์ที่จะต้องไม่ออกกฎเกณฑ์ให้ มีผลไม่เสมอภาคแก่บุคคล เหตุการณ์ที่เหมือนกันหรือที่เหมือนกันในสาระสำคัญนั้นต้องได้รับการปฏิบัติโดย กฎเกณฑ์เช่นเดียวกัน แต่หากมีใช้เรื่องที่มีสภาพการณ์อย่างเดียวกันก็สามารถปฏิบัติให้แตกต่างกันได้

ดังนั้นกฎเกณฑ์ที่มาบังคับใช้แก่บุคคล ซึ่งออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่าย บริหารย่อมมีเนื้อหา รายละเอียด และผลบังคับที่แตกต่างกันไปได้ เช่น ความเสมอภาคในการได้รับการ บริการสาธารณะจากรัฐ ประชาชนทุกคนสามารถใช้บริการรถเมล์ของรัฐอย่างเสมอภาคทุกคน ซึ่งเป็นหลักความเสมอ ภาคว่างๆ อีกตัวอย่างหนึ่งคือ การที่รัฐกำหนดราคาตัวรถไฟเป็นชั้นหนึ่ง ชั้นสองและชั้นสามตามปัจจัย ทางเศรษฐกิจของแต่ละคนที่แตกต่างกันไปตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองว่าบุคคลย่อมเสมอภาคกันใน กฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

2) การใช้กฎเกณฑ์ที่ต่างกันนั้นต้องมีความสัมพันธ์กับสาระสำคัญของ กฎเกณฑ์นั้น

การใช้กฎเกณฑ์ที่ต่างกันนั้นต้องคำนึงถึงสาระสำคัญของกฎเกณฑ์ คือกฎเกณฑ์ ที่จะนำมาใช้ต้องมีความสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ถึงแม้จะอยู่ในสถานะที่เหมือนกัน แต่ข้อเท็จจริงอัน เป็นสาระสำคัญนั้นแตกต่างกันแล้วกฎเกณฑ์ที่นำมาใช้บังคับนั้นต้องแตกต่างกันไปด้วย แต่ถ้าเป็นข้อเท็จจริงที่

ไม่เป็นสาระสำคัญและอยู่ในสถานะที่เหมือนกันแล้วกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับนั้นต้องเป็นกฎเกณฑ์เดียวกัน เช่น กฎหมายบำเหน็จบำนาญกำหนดให้ข้าราชการรับราชการ 10 ปีขึ้นไปมีสิทธิรับบำเหน็จบำนาญ ฝ่ายนิติบัญญัติจะออกกฎหมายบัญญัติให้ข้าราชการซึ่งรับราชการเพียง 2 ปีที่ผู้บังคับบัญชาเห็นควรยกย่องให้ได้รับบำเหน็จบำนาญเท่ากับข้าราชการซึ่งได้บำนาญ 10 ปี เช่นนี้หาได้ไม่ เพราะเมื่อเหตุไม่เหมือนกัน คือ เวลาราชการไม่เท่ากัน ก็ควรได้รับผลปฏิบัติแตกต่างกัน ไม่ควรให้ได้รับผลปฏิบัติเหมือนกัน แม้ว่าจะอยู่ในสถานะที่เป็นข้าราชการเหมือนกันก็ตาม (สมยศ เชื้อไทย, 2535: 139)

3) การปฏิบัติให้แตกต่างกันอันเนื่องมาจากผลประโยชน์มหาชน

การปฏิบัติต่อบุคคลตามหลักความเสมอภาคนั้นย่อมต้องคำนึงถึงเรื่องประโยชน์สาธารณะเหนือประโยชน์ส่วนบุคคล จะอ้างหลักความเสมอภาคในการใช้กฎเกณฑ์เพื่อมาคุ้มครองปัจเจกชนไม่ได้ เช่น ในกรณีที่มีความไม่สงบเกิดขึ้นในบ้านเมือง ทางราชการจำเป็นต้องใช้มาตรการเพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขกลับมาสู่บ้านเมืองอย่างรวดเร็วที่สุด การใช้มาตรการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัติและการเคารพต่อหลักแห่งความเสมอภาค ผู้ที่เดือดร้อนจากการกระดังกล่าวจะอ้างหลักแห่งความเสมอภาคต่อรัฐหาได้ไม่

4) การอ้างประโยชน์สาธารณะเพื่อไม่ต้องเคารพต่อหลักแห่งความเสมอภาคนั้น

จะต้องไม่เป็นการก่อให้เกิดการแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้

การอ้างประโยชน์สาธารณะในการปฏิบัติให้แตกต่างกันนั้น แม้จะถือว่าเป็นการกระทบต่อหลักแห่งความเสมอภาคและก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติก็ตามที่ แต่อย่างไรก็ดีการกระทำดังกล่าวนั้นจะต้องไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้ ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วก็ไม่สามารถใช้กฎเกณฑ์ดังกล่าวได้ การแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้นั้น ที่เห็นได้ชัดคือการแบ่งแยกที่เป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ เช่น การแบ่งแยกในเรื่องแหล่งกำเนิด เชื้อชาติ ศาสนา เพศ เป็นต้น

5) การเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมมุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่

การเลือกปฏิบัติที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่หรือการปฏิบัติในทางบวกคือการดำเนินการตามกฎหมายที่แตกต่างกันในลักษณะชั่วคราวที่ผู้มีอำนาจกำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและยกระดับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่มีสถานะด้อยกว่าบุคคลอื่นเพื่อทดแทนความไม่เท่าเทียมกันที่ดำรงอยู่ (F.MELIN-SOUCRAMENINE, “Les adaptations du principe d’egalite a la diversite des territoires,” RFDA., 1977’p.911. อ้างถึงในสมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543:170)

หลักการนี้เกิดจากแนวคิดของประธานาธิบดีเคนเนดีและประธานาธิบดีจอห์นสันที่ต้องการสร้างความเป็นธรรมขึ้นในสังคมอเมริกา หลักการดังกล่าวได้รับการยอมรับด้วยการตรากฎหมายสิทธิพลเมือง (Civil Rights Act) ขึ้นเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 1964 (Patrick WACHSMANN, *Libertes Publiques*, (Paris:Dalloz,1996,p.224.อ้างถึงในสมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543 : 170) และศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาดำเนินการตามหลักดังกล่าวโดยการตัดสินในคดี *Regents of University of California V.Bakke* 438 US265 (1978) ว่าการที่มหาวิทยาลัยสำรองที่นั่ง 16% ของคณะแพทยศาสตร์ให้แก่นักศึกษาชนกลุ่มน้อยต่างๆ นั้นถือเป็นการเลือกปฏิบัติที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่ เป็นต้น นอกจากนี้ หลักการเลือกปฏิบัติที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่นี้ยังได้รับจากรับรองจากศาลประชาคมยุโรปโดยมีการนำหลักเกณฑ์นี้มาตัดสินในคดี

Affaire linguistique belge ลงวันที่ 27 กรกฎาคม 1969 ว่า “ความไม่เสมอภาคทางกฎหมายบางประเภท มีขึ้นเพื่อแก้ไขความไม่เสมอภาคในทางความเป็นจริง” (Jean-Francois FLAUSS, “Discrimination positive et convention europeenne des droits de l’ homme,” in Pouvoir et Liberte Etudes Offertes a Jacques MOURGEON (Bruxelles:Emile Bruylant, 1998), p.419. อ้างถึงในสมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543: 170)

ในประเทศฝรั่งเศส หลักการนี้กลับมิได้รับการยอมรับ เพราะถือว่าขัดกับหลักความเสมอภาค โดยตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสได้วินิจฉัยไว้เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 1982 ว่าการที่รัฐสภาตรากฎหมายกำหนดว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลแบบบัญชีรายชื่อหนึ่ง จะมีผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลเพศเดียวกันเกินกว่า 75% ไม่ได้ คือว่าขัดกับหลักความเสมอภาคที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ (Patrick WACHSMANN, op. cit, p.234. อ้างถึงในสมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543: 171)

6) การปฏิบัติให้แตกต่างกันอันเนื่องมาจากระบบที่แตกต่างกัน

การปฏิบัติให้แตกต่างกันนั้นอาจมีผลสืบเนื่องจากการมีระบบที่แตกต่างกัน ดังนั้นการจะพิจารณาเปรียบเทียบว่ามีการปฏิบัติเท่าเทียมกันหรือไม่ ต้องมีการเปรียบเทียบว่าอยู่ในระบบเดียวกันหรือไม่ เช่น การที่กำหนดให้ข้าราชการ ทหาร หรือตำรวจมีสิทธิในการประท้วงการนัดหยุดงานเพื่อต่อรองค่าจ้างหรือเงินเดือนของข้าราชการ ซึ่งแตกต่างไปจากระบบของเอกชนที่ให้อำนาจจ้างมีสิทธิที่ใช้การประท้วง การนัดหยุดงานตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นเครื่องมือในการต่อรองเรื่องเงื่อนไขในการจ้างได้ในกรณีนี้เมื่อจะกล่าวได้ว่าเป็นการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันอันขัดต่อหลักความเสมอภาค ทั้งนี้เพราะระบบของราชการกับระบบของภาคเอกชนนั้น มีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนั้น ในบางกรณีจึงไม่อาจจะนำระบบที่แตกต่างกันมาพิจารณาเปรียบเทียบกับกรปฏิบัติที่แตกต่างกันได้ (บรรเจิด สิงคะเน, 2543: 21)

7) การปฏิบัติให้แตกต่างกันอันเนื่องมาจากประเพณี

ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันอาจเป็นเหตุในการปฏิบัติให้แตกต่างกัน การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมต้องไม่ขัดหลักการปฏิบัติกันมายาวนานเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาความถูกต้อง แต่จะต้องใช้หลักความยุติธรรมของประชาชนในปัจจุบันเป็นเกณฑ์การพิจารณา เช่น สถาบันการศึกษาของรัฐแห่งหนึ่งได้ตั้งมาเป็นเวลายาวนาน ในขณะที่ตั้งนั้นมีความมุ่งหมายเพื่อจะให้เฉพาะลูกหลานของข้าราชการเท่านั้นได้ศึกษาเล่าเรียน ต่อมาเมื่อการศึกษาเปิดกว้างขึ้นสำหรับการรับบุคคลอื่นเข้าศึกษา แต่สถาบันนี้ยังกำหนดไว้ว่าผู้ที่เป็นข้าราชการของหน่วยงานนั้น ย่อมได้รับสิทธิพิเศษในการคัดเลือกเข้าศึกษาในสถาบันแห่งนั้น ในกรณีนี้ จะเห็นได้ว่าการยึดถือประเพณีที่ปฏิบัติมาอย่างยาวนานของสถาบันการศึกษาแห่งนั้นไม่อาจจะใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาหลักความเสมอภาคได้ เพราะการพิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะต้องอาศัยหลักความยุติธรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเป็นต้น (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2543: 22)

จากการศึกษาทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคในสังคมดังกล่าวมาแล้ว สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของความเสมอภาคในสังคมไว้ว่า “ความเสมอภาคในสังคม (Social equality) หมายถึง ความเท่าเทียมของมนุษย์ทุกคนในการได้รับสิทธิพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชนโดยผ่านการปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยความเคารพต่อสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”

2.5 ความเป็นธรรมในสังคม (Social Equity)

ความเป็นธรรมในสังคมเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยความเป็นธรรมในทุกมิติของสังคม มิใช่เพียงแค่มิติทางด้านกฎหมายเท่านั้น ซึ่งความเป็นธรรมทางสังคมในตัวของมันเอง ก็ตีความได้หลายความหมาย อาจหมายถึงการปฏิบัติต่อกันอย่างเป็นธรรม หรือการแบ่งปันกันอย่างเป็นธรรมก็ได้ ประเด็นเรื่องความเป็นธรรมทางสังคมนั้น เป็นทั้งปัญหาทางปรัชญาและมีความสำคัญในมิติต่างๆ เช่น การเมือง ศาสนา และสังคม ปัจจุบันบุคคลอาจต้องการอยู่ในสังคมที่มีความเป็นธรรมทั้งนั้น อย่างไรก็ตามแต่ละคนอาจมีอุดมการณ์เกี่ยวกับ “ความเป็นธรรมในสังคม” ที่แตกต่างกัน

2.5.1 ความหมายของความเป็นธรรมในสังคม

การให้นิยามหรือความหมายของความเป็นธรรมในสังคม (Social equity) ของนักวิชาการทั้งหลายมีความแตกต่างหลากหลาย มุมหนึ่งอาจให้ความหมายของความเป็นธรรมในสังคม (Social equity) ได้ว่า ความเป็นธรรมในสังคมเป็นรูปแบบ/ลักษณะในการบริหารจัดการความเท่าเทียม (Fairness) ยุติธรรม (Justice) และเสมอภาค (Equitable) ของทุกองค์กร/สถาบันในการรองรับ/สนับสนุนการบริการสาธารณะทั้งในทางตรงหรือในนัยยะของพันธสัญญา (Contract) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสาธารณะ (Public policy) ที่รัฐจำต้องยึดถือหลักการดังกล่าวในการบริหารจัดการการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

2.5.2 แนวคิดและทฤษฎีความเป็นธรรมในสังคม

แนวคิดความเป็นธรรมในสังคม (Social equity) เน้นการนิยามไปที่ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐซึ่งเป็นการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันโดยรัฐในการบริหารจัดการ และประชาชนในการมีสิทธิในการได้รับโอกาสที่เท่าเทียมและเป็นธรรมใน “การเข้าถึง” (Access) กระบวนการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของบุคคลทั้งร่างกายและจิตใจซึ่งจำเป็นต้องกำจัดอุปสรรคที่เป็นตัวกีดกันการเข้าถึงโอกาสต่างๆ เช่น ความไม่เป็นธรรมของโอกาสในการเข้าถึงระบบเศรษฐกิจและการเมือง การศึกษาและการบริการสาธารณะขั้นพื้นฐาน เป็นต้น โดยมีนัยยะในการใช้ครอบคลุมถึงกลุ่มบุคคลในทุกเพศสภาพ ทุกวัย ทุกลักษณะและทุกสถานภาพทางสังคม กลุ่มบุคคลเหล่านี้จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์จากการเข้าถึงโอกาสต่างๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ดังนั้นความเป็นธรรมในสังคมจึงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมจากประชาชนทุกภาคส่วนในการสร้างกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกัน (Deutsch, 1975)

ความเป็นธรรมในสังคม (Social equity) จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรม (Justness) และความเที่ยงธรรม (Fairness) หากเปรียบเทียบในกรณีของรัฐบาลที่ต้องการที่จะดูแลแก้ปัญหาของประชาชนที่ทุกคนมีความแตกต่างหลากหลายทางสภาพปัญหาความต้องการและความจำเป็นในแบบเฉพาะ รัฐบาลควรก้าวข้ามผ่านความแตกต่างหลากหลายของการนับถือศาสนา ชนชั้น หลักความเชื่อ หรือเพศสภาพและลักษณะต่างๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันอย่างใดอย่างหนึ่งของแต่ละบุคคลโดยมุ่งเน้นการดูแลแก้ปัญหา รักษาเยียวยาอย่างสอดคล้องกับสภาพการณ์หรือสถานการณ์นั้นๆ (Situation) (Olivia, 2011)

2.5.3 ประเภทของความเป็นธรรมในสังคม

จากความแตกต่างหลากหลายของการจำแนกประเภทเกี่ยวกับความเป็นธรรมในสังคม (Social Equity) พบว่า มีข้อถกเถียงโต้แย้งจำนวนมาก เมื่อพิจารณาจากประเภทเกี่ยวกับความเป็นธรรมในสังคมที่พบจากการเข้ารับบริการสาธารณะจากรัฐ ในปัจจุบันบริการสาธารณะที่จัดทำโดยรัฐ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ บริการสาธารณะระดับชาติ และบริการสาธารณะระดับท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

2.5.3.1 บริการสาธารณะระดับชาติ (Les services publics nationaux) เป็นบริการสาธารณะที่เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเป็นผู้จัดทำ ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวกับความมั่นคงและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม รวมทั้งการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม บริการสาธารณะระดับชาติเป็นบริการสาธารณะที่รัฐจัดทำอย่างทั่วถึงตลอดทั้งประเทศสามารถแบ่งได้ 7 ประเภท ดังต่อไปนี้

- 1) บริการสาธารณะทางด้านยุติธรรม
- 2) บริการสาธารณะทางด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของสังคม
- 3) บริการสาธารณะทางด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ
- 4) บริการสาธารณะทางด้านการศึกษาของชาติ
- 5) บริการสาธารณะทางด้านสังคม
- 6) บริการสาธารณะทางด้านวัฒนธรรม
- 7) บริการสาธารณะทางด้านการท่องเที่ยว

2.5.3.2 บริการสาธารณะระดับท้องถิ่น (Les services publics locaux) เป็นการบริการสาธารณะที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ที่จะจัดทำโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Les collectivités locales) โดยจำแนกประเภทของบริการสาธารณะในระดับท้องถิ่นดังนี้

- 1) บริการทางด้านสุขอนามัย
- 2) บริการสาธารณะทางด้านเศรษฐกิจ
- 3) บริการสาธารณะทางด้านสังคมและการศึกษา
- 4) บริการสาธารณะทางด้านวัฒนธรรม

2.5.4 องค์ประกอบของความเป็นธรรมในสังคม

ในการศึกษาตามมุมมองของรัฐประศาสนศาสตร์ของสถาบันบริหารงานสาธารณะแห่งชาติ (The National Academy of Public Administration - NAPA) ได้กำหนดชุดของเกณฑ์ในการวัดผลการบรรลุผลสำเร็จของการประเมิน ผลความเป็นธรรมในสังคมไว้ดังนี้

2.5.4.1 ความเป็นธรรมในขั้นตอนการดำเนินงาน (Procedural fairness) ควรครบและเป็นไปตามขั้นตอน มีระบบการป้องกัน มีข้อตกลงในการจ้างงาน มีการสนับสนุน มีการส่งเสริมและการให้รางวัล

2.5.4.2 ความเป็นธรรมในการจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ (Distributional equity) เพื่อความมั่นใจในการเข้าถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับการป้องกันการแทรกแซงในผลประโยชน์และการให้คำมั่นสัญญาของการบริหารจัดการที่ให้ผลลัพธ์ที่เป็นธรรม

2.5.4.3 ความเป็นธรรมในกระบวนการ (Process equity) เป็นหลักประกันความมั่นคงในระดับของการบริการสาธารณะโดยไม่คำนึงถึงเกณฑ์ของการจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ที่เคยใช้มาก่อน

2.5.4.4 ความแตกต่างของผลลัพธ์ (Outcome disparities) เพื่อค้นหาเหตุผลว่า ทำไมความแตกต่างของผลลัพธ์ยังคงมีอยู่ในรูปของผลลัพธ์ของนโยบายและโครงการที่อาจเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์กับเกณฑ์ของปัจจัยนำเข้า (Input criteria) แต่จากการกำหนดเกณฑ์ในการวัดผลการบรรลุผลสำเร็จของการประเมินผลความเป็นธรรมในสังคมดังกล่าวยังคงเป็นการกำหนดแบบกว้างๆ และไม่เฉพาะเจาะจงในเนื้อหา (2010) จึงรวบรวมเรียบเรียงเกณฑ์ในการวัดผลดังกล่าวโดยมีพื้นฐานจากการประยุกต์ใช้หลักเกณฑ์เดิมเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยใน 3 หลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ (Kristen Norman-Major, 2010)

- 1) ความเป็นธรรมพื้นฐานและความเป็นธรรมในการปฏิบัติ
- 2) ความเป็นธรรมในการจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์เพื่อลดระดับความไม่เสมอภาค

ของการบริการสาธารณะ

3) ความเป็นธรรมในการจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ใหม่เพื่อการจัดระดับและการกำหนดนโยบายและโครงการบริการสาธารณะที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของประชาชน เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ร่วมในการสร้างความเสมอภาคในโอกาสและการเข้าถึงการบริการสาธารณะของประชาชน

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นธรรมในสังคม คณะผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของความเป็นธรรมในสังคม สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ว่า “ความเป็นธรรมในสังคม (Social equity) หมายถึง รูปแบบหรือลักษณะในการบริหารจัดการความเท่าเทียม (Fairness) ความยุติธรรม (Justice) และเสมอภาค (Equitable) ของทุกองค์กรทุกสถาบันในการรองรับและสนับสนุนการบริการสาธารณะทั้งในทางตรงหรือในนัยยะของพันธสัญญา (Contract)”

2.6 การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (Unfair Discrimination)

หลักการว่าด้วยการไม่เลือกปฏิบัติเป็นวิธีการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความเสมอภาค ทุกการเลือกปฏิบัติมิได้หมายความว่าก่อให้เกิดความไม่เสมอภาค เนื่องจากการเลือกปฏิบัติต้องอยู่บนพื้นฐานของเหตุอันไม่เป็นธรรม ด้วยจึงจะถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม การเลือกปฏิบัติจึงเกิดผลได้ 2 ประการ ได้แก่ 1) เป็นการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุอันไม่เป็นธรรม ย่อมก่อให้เกิดความไม่เสมอภาค 2) การเลือกปฏิบัติที่ก่อให้เกิดได้หากเป็นการเลือกปฏิบัติเพื่อลดความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่ในสังคม จึงอาจเรียกการปฏิบัติทั้งสองกรณีว่าเป็นการเลือกปฏิบัติเพื่อแก้ไขความไม่เสมอภาค หากจะตรวจสอบว่าการเลือกปฏิบัตินั้นเป็นธรรมหรือไม่ ต้องพิจารณาว่าการเลือกปฏิบัตินั้นก่อให้เกิดความเสมอภาคหรือไม่ หากไม่ก่อให้เกิดความเสมอภาค การเลือกปฏิบัติดังกล่าวก็ถือเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม

2.6.1 ความหมายของการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

การเลือกปฏิบัติ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Discrimination” ซึ่งมีการให้นิยามศัพท์ไว้ในสนธิสัญญาระหว่างประเทศและตัวบทกฎหมายของประเทศต่างๆ โดยจะนำมากล่าวไว้ในที่นี้ดังนี้

2.6.1.1 อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1965 Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD) “การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ” หมายถึง การจำแนก การกีดกัน การจำกัด หรือการเลือก โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของเชื้อชาติ สีผิว เชื้อสายหรือชาติกำเนิดหรือเผ่าพันธุ์กำเนิด ซึ่งมีเจตนาหรือมีผลให้เกิดการระงับหรือกีดกัน การเคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และในด้านอื่นๆ ของการดำรงชีวิตในสังคม รวมทั้งการระงับหรือกีดกันการใช้สิทธิเหล่านั้นอย่างเสมอภาคของบุคคล

2.6.1.2 อนุสัญญาว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW) ข้อบทที่ 1 ให้ความหมายของการเลือกปฏิบัติว่าหมายถึง การแบ่งแยก การกีดกัน หรือการจำกัดใดๆ เพราะเหตุแห่งเพศซึ่งมีผลหรือความมุ่งประสงค์ที่จะทำลายหรือทำให้เสื่อมเสียการยอมรับ การได้อุปโภคหรือการใช้สิทธิโดยสตรีโดยไม่เลือกสถานภาพด้านการสมรส บนพื้นฐานของความเสมอภาคของบุรุษและสตรีของสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พลเมืองหรือด้านอื่นๆ

2.6.1.3 อนุสัญญาระดับที่ 111 ว่าด้วยการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและอาชีพ พ.ศ. 2501 มาตรา 1 (ก) ได้ให้ความหมายของ “การเลือกปฏิบัติ” ว่าหมายความรวมถึง การแบ่งแยก การกีดกัน หรือการลำเอียงใด ๆ ที่กระทำบนพื้นฐานของเชื้อชาติ สีผิว เพศ ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง การแบ่งแยกในสัญชาติ หรือพื้นฐานทางสังคม ซึ่งมีผลลบหรือทำความเสียหายต่อความเสมอภาคในโอกาส หรือในการปฏิบัติเกี่ยวกับการจ้างงานและอาชีพ

2.6.1.4 พระราชบัญญัติความเสมอภาค (Equality Act 2010) ของสหราชอาณาจักรอธิบายการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) ไว้ในหมวดสอง ว่าด้วยเรื่องการกระทำที่ต้องห้าม (Prohibited Conduct) โดยให้คำอธิบายทั้งการเลือกปฏิบัติโดยตรงและการเลือกปฏิบัติโดยอ้อมใน 2 มาตราต่อไปนี้

“13 Direct discrimination

(1) A person (A) discriminates against another (B) if, because of a protected characteristic, A treats B less favourably than A treats or would treat others.

...”

“13 การเลือกปฏิบัติโดยตรง

(1) บุคคลหนึ่ง (ก) เลือกปฏิบัติต่อบุคคลอื่น (ข), ที่เป็นบุคคลกลุ่มที่ได้รับความคุ้มครอง, เมื่อ ก ปฏิบัติต่อ ข โดยปฏิบัติด้อยกว่าที่ ก ปฏิบัติต่อคนอื่น หรือที่ ก จะปฏิบัติต่อคนอื่น

...”

“19 Indirect discrimination

(1) A person (A) discriminates against another (B) if A applies to B a provision, criterion or practice which is discriminatory in relation to a relevant protected characteristic of B's.

(2) For the purposes of subsection (1), a provision, criterion or practice is discriminatory in relation to a relevant protected characteristic of B's if—

(a) A applies, or would apply, it to persons with whom B does not share the characteristic,

(b) it puts, or would put, persons with whom B shares the characteristic at a particular disadvantage when compared with persons with whom B does not share it,

(c) it puts, or would put, B at that disadvantage, and

(d) A cannot show it to be a proportionate means of achieving a legitimate aim.

(3) The relevant protected characteristics are—

age;

disability;

gender reassignment;

marriage and civil partnership;

race;

religion or belief;

sex;

sexual orientation...”

“19 การเลือกปฏิบัติโดยอ้อม

(1) บุคคลหนึ่ง (ก) เลือกปฏิบัติต่อบุคคลอื่น (ข) ถ้า ก ใช้ข้อกำหนด มาตรการ หรือการปฏิบัติต่อ ข ที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติเมื่อคำนึงถึงคุณสมบัติหรือลักษณะที่กฎหมายให้ความคุ้มครองแก่ ข(2) ตามความมุ่งหมายของ (1), ข้อกำหนด มาตรการ หรือการปฏิบัติเป็นการเลือกปฏิบัติเมื่อคำนึงถึงคุณสมบัติหรือลักษณะที่กฎหมายให้ความคุ้มครองแก่ ข ถ้า—

(a) ก ใช้, หรือจะใช้ข้อกำหนด มาตรการ หรือการปฏิบัตินั้นต่อบุคคลอื่นที่ ข ไม่ได้มีคุณสมบัติหรือลักษณะเช่นเดียวกับบุคคลเหล่านั้น

(b) ข้อกำหนด มาตรการ หรือการปฏิบัติเช่นว่า ทำให้หรือจะทำให้บุคคล ซึ่งมีคุณสมบัติหรือลักษณะเช่นเดียวกับ ข เสียเปรียบ เมื่อเทียบกับบุคคลที่ ข ไม่ได้มีคุณสมบัติหรือลักษณะเช่นเดียวกับบุคคลเหล่านั้น

(c) ข้อกำหนด มาตรการ หรือการปฏิบัติเช่นว่าทำให้หรือจะทำให้ ข เสียเปรียบ และ

(d) ก ไม่สามารถแสดงว่าข้อกำหนด มาตรการ หรือการปฏิบัติเช่นว่าเป็น มาตรการที่เหมาะสมในการบรรลุวัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมาย...

(3) การเลือกปฏิบัติโดยอ้อม คัมครองการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุดังต่อไปนี้—

อายุ;
 ความพิการทางกาย หรือจิตใจ;
 ผู้แปลงเพศ;
 การสมรส และความสัมพันธ์ทางแพ่ง;
 เชื้อชาติ;
 ศาสนาและความเชื่อ;
 เพศ;
 รสนิยมทางเพศ...”

2.6.1.4 กฎหมายสิทธิพลเมืองอเมริกัน (The American Civil Right Act) ของสหรัฐอเมริกา ปรากฏในข้อ 703 (a) (section 703(a)) ของหมวด 7 (Title VII) ดังนี้

“(a) Employer practices

It shall be an unlawful employment practice for an employer –

(1) to fail or refuse to hire or to discharge any individual, or otherwise to discriminate against any individual with respect to his compensation, terms, conditions, or privileges of employment,

(2) to limit, segregate, or classify his employees or applicants for employment in any way which would deprive or tend to deprive any individual of employment opportunities or otherwise adversely affect his status as an employee, because of such individual’s race, color, religion, sex, or national origin...”

ข้อที่ 703 (a) บัญญัติว่า

“การกระทำของนายจ้างดังต่อไปนี้เป็นการปฏิบัติในการจ้างงานที่ผิดกฎหมาย

(1) ปฏิเสธการจ้างงาน หรือไล่ออก หรือเลือกปฏิบัติต่อบุคคลใดในการจ่ายค่าตอบแทน การกำหนดข้อตกลง สภาพการทำงาน หรือการมอบสิทธิพิเศษในการทำงาน

(2) จำกัด แบ่งแยก แยกหมวดหมู่ลูกจ้างหรือผู้สมัครเข้าทำงานโดยวิธีทางใดซึ่งเป็นการกีดกัน หรือมีแนวโน้มเป็นการกีดกัน ต่อโอกาสในการทำงาน หรือเป็นผลกระทบต่อสถานการณ์เป็นลูกจ้าง เพราะเชื้อชาติ สีผิว สัญชาติ เพศ หรือถิ่นกำเนิดของบุคคลนั้นๆ

....”

2.6.1.5 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

แม้ในปัจจุบันประเทศไทยจะใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวซึ่งไม่มีการบัญญัติรับรองเรื่องราวเหล่านี้ไว้อย่างชัดเจน แต่หลักการสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค ความเป็นธรรมและการไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เป็นหลักสากลที่ต้องได้รับการปฏิบัติ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ก็ยังคงรับรองไว้เป็นหลักการ ตามมาตรา 4 ดังนี้

“มาตรา 4 ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทย ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทย มีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 บัญญัติไว้ว่า

“มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่น กำหนด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายภาพหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือ สังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและ เสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม”

จะเห็นได้ว่าในรัฐธรรมนูญของไทยมิได้มีการให้คำนิยามการเลือกปฏิบัติไว้ว่า มีความหมายว่าอย่างไร แตกต่างกับในกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายของสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสวีเดน แต่เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัตินี้ หมายความว่า ตามหลักความเสมอภาคตามที่รัฐธรรมนูญรับรอง ไว้ในมาตรา 30 กำหนดให้มีการเลือกปฏิบัติได้ แต่ต้องเป็นการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมคือการเลือกปฏิบัติกับ บุคคลที่แตกต่างกันเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันโดยการเลือกปฏิบัตินั้นจะต้องมีเหตุผลควรแก่การรับฟังได้ การเลือกปฏิบัติโดยเป็นธรรมคือการให้สิทธิพิเศษหรืออภิสิทธิ์แก่บุคคลใดเหนือกว่าบุคคลหนึ่งเพื่อให้บุคคลที่ ด้อยกว่าเกิดความเท่าเทียมกันกับบุคคลที่เหนือกว่า

การเลือกปฏิบัติที่รัฐธรรมนูญห้ามตามหลักความเสมอภาค คือ "การเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรม" (Unfair discrimination) การปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกัน (Different treatment) สามารถกระทำได้ เพียงแต่มีข้อจำกัด 2 ประการเท่านั้น คือ 1) ห้ามมิให้แบ่งแยกบุคคลออกเป็นประเภทโดย คำนี้ถึงศาสนา นิกาย ลัทธินิยม 2) การปฏิบัติต่อบุคคลที่ถูกแบ่งแยกประเภทแตกต่างกันจะกระทำได้และบาง กรณีจำเป็นต้องกระทำด้วย แต่การเลือกปฏิบัติเช่นนี้จะต้องมีเหตุผลอันหนักแน่นควรค่าแก่การรับฟังได้ (Raison objectivement plausible) เมื่อ "บุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญจะต้องปฏิบัติเหมือนกัน และ บุคคลที่ต่างกันสาระสำคัญจะต้องปฏิบัติแตกต่างกัน" ตามหลักการเลือกปฏิบัติโดยเป็นธรรม

จากการทบทวนความหมายของการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมดังกล่าวมา คณะผู้วิจัยได้ สรุปความหมายสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (Unfair discrimination) หมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำการใด อันเป็นการแบ่งแยก กีดกันหรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใดๆ ไม่ว่าทางตรงหรือ ทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรมต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล อันเนื่องมาจากความแตกต่างในลักษณะใด ลักษณะหนึ่ง อาทิ เชื้อชาติ เพศ ศาสนา ภาษา สภาพทางกาย สุขภาพ หรือสถานภาพอื่นๆ เป็นต้น”

2.6.2 แนวคิดการเลือกปฏิบัติที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

นับตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 ซึ่งเป็นวันที่คณะราษฎรได้ยึดอำนาจการปกครองประเทศไทยจึงได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ จึงเริ่มมีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นครั้งแรก โดยใช้ชื่อว่า “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ.2475” แต่ไม่ได้ปรากฏแนวคิดที่ส่งเสริมให้มีความเท่าเทียมหรือห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติ มีเพียงบทบัญญัติให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันในการออกเสียงเลือกตั้ง จนมาถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีการบัญญัติรับรองความเสมอภาคระหว่างบุคคล และห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุใดๆ ไว้อย่างชัดเจน ดังนี้ (นัยนา เกิดวิชัย, 2550)

2.6.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติเกี่ยวกับความเสมอภาคและห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุต่างๆ ไว้ใน 3 มาตรา ดังนี้

“มาตรา 5 ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน”

“มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน”

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

ทั้งสองมาตราดังกล่าว เป็นบทบัญญัติเฉพาะที่ให้ความสำคัญกับความเสมอภาคระหว่างบุคคลอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ในมาตรา 5 ให้ความรับรองว่า ไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศหรือศาสนาใด ย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญนี้อย่างเท่าเทียมกัน ต่อมาในบทบัญญัติตามมาตรา 30 วรรคหนึ่งที่กำหนดให้ทุกคนมีความเสมอภาคและได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย วรรคสองเป็นการรับรองความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง วรรคสามกำหนด ห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ส่วนวรรคท้ายรัฐสามารถเลือกปฏิบัติได้เพื่อขจัดความไม่เสมอภาคที่ดำรงอยู่ โดยการกระทำของรัฐตามวรรคท้ายไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ส่วนที่สำคัญที่สุดที่เกี่ยวกับแนวคิดการเลือกปฏิบัติปรากฏอยู่ในมาตรา 30 วรรคสาม และวรรคท้าย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 วรรคสาม และวรรคท้ายที่บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา

การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

แนวคิดการเลือกปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นการกำหนดห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เป็นการบัญญัติเพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าการกระทำของรัฐเพื่อขจัดอุปสรรคที่ทำให้เกิดความเสมอภาค ย่อมไม่เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม และไม่ขัดกับวรรคสาม และวรรคหนึ่ง โดยการปฏิบัติที่แตกต่างกับผู้ที่มิได้มีลักษณะแตกต่างจากบุคคลอื่นทั่วไปเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาค ไม่ถือว่าเป็นการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม เช่น การกำหนดโควตาในการรับเด็กพิการเข้าเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของจำนวนนักศึกษาทั้งหมด แต่เดิมในร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติถึงแนวคิดการเลือกปฏิบัติโดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่ง การเลือกปฏิบัติเชิงบวก (Positive discrimination) และลักษณะที่สองการเลือกปฏิบัติเชิงลบ (Negative discrimination) การเลือกปฏิบัติเชิงบวก คือ การเลือกปฏิบัติที่กระทำโดยรัฐหรือเอกชน ในขณะที่การเลือกปฏิบัติเชิงลบ หมายถึง การที่รัฐละเว้นการป้องกันมิให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียม ดังนั้น รัฐจึงมีหน้าที่ในการที่จะห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติ และต้องขจัดอุปสรรคทางเศรษฐกิจ สังคมเพื่อนำไปสู่ความเสมอภาคได้อย่างแท้จริง ซึ่งในร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้ระบุถึงเหตุแห่งความแตกต่าง เพียงแต่เน้นย้ำว่าการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะทำได้ แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากหลักการเลือกปฏิบัติเป็นหลักการที่ใหม่ และเป็นที่ยกเถียงในประเด็นความหมายของคำว่า “การเลือกปฏิบัติ” ท้ายที่สุดจึงถูกบัญญัติให้เหลือแต่เพียงการห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม (Unfair discrimination) ส่งผลให้การกระทำของรัฐที่เป็นการเลือกปฏิบัติ แต่หากเป็นการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม ย่อมกระทำได้ โดยจะต้องเป็นการเลือกปฏิบัติที่สมเหตุสมผล และเหมาะสมที่จะกระทำเช่นนั้นต่อบุคคลนั้น กรณีนี้ ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เชี่ยวชาญเรื่องกฎหมายมหาชน ได้ให้การอธิบายในการประชุมร่วมกันของรัฐสภาในการพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ... ว่าการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม ต้องเป็นการเลือกปฏิบัติที่สมเหตุสมผล และได้ยกตัวอย่างไว้ดังนี้

ตัวอย่างที่หนึ่ง นาย ก จ่ายเงินเพื่อซื้อตั๋วรถโดยสารชั้นหนึ่ง นาย ก จ่ายเงินมากกว่า ย่อมต้องได้รับการบริการที่ดีกว่า

ตัวอย่างที่สอง ในกรณีการจัดตั้งศาลเด็กเป็นการเลือกปฏิบัติ แต่เป็นการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม เพราะว่าเด็กมีสติสัมปชัญญะแตกต่างจากผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ หรือการกำหนดคุณสมบัติต่างๆ ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ที่มีแนวโน้มว่าต้องการให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีวุฒิปริญญาตรี จะมีการกำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งได้หรือไม่ หรือการกำหนดคุณสมบัติว่าบุคคลใดมีสิทธิสอบเข้ามหาวิทยาลัยหรือไม่ การกำหนดคุณสมบัติเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นก่อนที่จะมีสิทธิ คุณสมบัติไม่ใช่สิทธิในตัวเอง ถ้าเป็นสิทธิต้องก่อให้เกิดหน้าที่ ดังนั้น ในการกำหนดคุณสมบัติจึงมิใช่การรอนสิทธิ

ดังนั้น การเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม (Unfair discrimination) คือ การเลือกปฏิบัติที่ปราศจากเหตุผลหรือไร้เหตุผล ถ้าเป็นเหตุผลที่คนทั่วไปยอมรับแล้วก็จะไม่เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม

นอกจากนี้ นายแก้วสรร อติโพธิ สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญได้อธิบายมาตรา 30 วรรคสามว่า การเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ การปฏิบัติที่แตกต่าง และลักษณะที่ไม่เป็นธรรม โดยให้ความสนใจไปที่บุคคลที่ไม่สามารถกำหนดถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ และศาสนา และบุคคลเหล่านั้น ถูกปฏิบัติที่แตกต่างไปเพราะลักษณะเหล่านั้น เป็นการปฏิบัติที่ไม่ยุติธรรมและขัดต่อหลักความเสมอภาค แต่บางครั้งการปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไปยังไม่ถึงเป็นการเลือกที่รักมักที่ชัง วรรคสามนี้เน้นไปในการอธิบายว่า การเลือกที่รักมักที่ชัง เช่น ในกรณีที่กองทัพไทยไม่รับผู้หญิงเป็นทหารเรือ เพราะมองว่าร่างกายผู้หญิงไม่เหมาะสมกับงานของทหารเรือ ซึ่งถือเป็นการเลือกปฏิบัติ แต่ไม่เป็นการเลือกที่รักมักที่ชัง เพราะมีเหตุผลเรื่องกายภาพมารองรับ ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นเป็นการอธิบายแนวคิดการเลือกปฏิบัติที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 การห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต้องประกอบด้วยการปฏิบัติที่แตกต่าง และมีลักษณะที่ไม่เป็นธรรม แม้จะมีการเลือกปฏิบัติ แต่การเลือกปฏิบัตินั้นจะฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญมาตรา 30 วรรคสาม เมื่อเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ต่อมาเมื่อมีการรัฐประหารเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2549 มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 17 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถูกยกเลิกไป และมีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

2.6.2.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีหลายมาตราที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกัน และการห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม รายละเอียดดังนี้

“มาตรา 5 ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน”

มาตรา 30 “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้นำแนวคิด ความเสมอภาคระหว่างชายหญิง และแนวคิดการเลือกปฏิบัติมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และได้มีการเพิ่ม “ความพิการ” เป็นเหตุหนึ่งที่ห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 การให้ความคุ้มครองให้ชายหญิงมีความเสมอภาคกันและห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อบุคคล มีบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาอย่างผิวเผินแล้ว จะทำให้เข้าใจได้ว่าบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองทั่วทุกภาคส่วนในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน

ศาสตราจารย์ ดร.บรรศักดิ์ อุวรรณโณ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าสิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นเอกสารที่ใช้ย่นระหว่างรัฐกับประชาชน องค์การของรัฐเท่านั้นที่จะละเมิดสิทธิ เสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้การคุ้มครองไว้ไม่ได้ รัฐธรรมนูญไม่อาจให้ความคุ้มครองเอกชนและเอกชนด้วยกัน หากต้องการให้คุ้มครองดังกล่าว รัฐต้องกฎหมายออกมาเพื่อรองรับในการห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติในภาคเอกชน ทำให้รัฐธรรมนูญไม่คุ้มครองไปถึงการเลือกปฏิบัติระหว่างเอกชนด้วยกัน จะมีบัญญัติคุ้มครองเป็นพิเศษเฉพาะในส่วนแรงงานภาคเอกชน ซึ่งปัจจุบันมีพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 ที่ให้ความคุ้มครองลูกจ้าง โดยให้นายจ้างปฏิบัติต่อลูกจ้างชายและหญิงอย่างเท่าเทียมกัน

2.6.3 แนวคำพิพากษาของศาลไทยเกี่ยวกับแนวคิดการเลือกปฏิบัติ

ศาลรัฐธรรมนูญได้มีการอ้างถึงการเลือกปฏิบัติในคำวินิจฉัยไว้เป็นคดีแรก ในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 5/2542 โดยศาลได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดการเลือกปฏิบัติที่บัญญัติอยู่ในรัฐธรรมนูญว่าการกำหนดให้สถาบันการเงินคิดอัตราดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละ 15 ได้ตามพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ.2523 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2535 แม้จะมีการบัญญัติแตกต่างไปจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 ที่ห้ามมิให้คิดอัตราดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี แต่เมื่อสถาบันการเงินมีอำนาจคิดอัตราดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละ 15 ได้ตามที่กฎหมายกำหนด โดยมีความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ จึงไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

ต่อมาในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 34-53/2543 ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 วรรคหนึ่ง (2) และ (3) ที่บัญญัติไว้อย่างแตกต่างกันระหว่างบุคคลในวรรคหนึ่ง (2) คือ ข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐ และบุคคลในวรรคหนึ่ง (3) คือบุคคล นอกเหนือจากข้าราชการและพนักงานของรัฐ ในการให้ดุลพินิจศาลในการกำหนดให้เงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องถูกบังคับคดีหรือไม่ ในกรณีที่บุคคลในวรรคหนึ่ง (2) จะได้รับความคุ้มครองทำให้เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ไม่อยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดี แต่บุคคลในวรรคหนึ่ง (3) เงินประเภทเดียวกันอาจถูกบังคับคดีได้ เป็นการที่กฎหมายบัญญัติไว้อย่างแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาประกอบกับสิทธิของข้าราชการ ลูกจ้างของรัฐ อาจถูกจำกัดให้ไม่สามารถไปประกอบอาชีพอื่นได้ ไม่มีสิทธิเสรีภาพเหมือนคนทั่วไป นอกจากนี้แม้บุคคลในวรรคหนึ่ง (3) อาจถูกบังคับคดีได้จากจำนวนเงินดังกล่าว แต่กฎหมายก็ให้สิทธิอุทธรณ์ การกำหนดจำนวนเงินจึงไม่เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม นอกจากนี้ศาลปกครองได้นำมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญมาประกอบคำวินิจฉัยเมื่อมีการอ้างถึงการเลือกปฏิบัติในคดีต่างๆ ด้วย

2.6.3.1 ศาลรัฐธรรมนูญ

ในการวินิจฉัยคดี ศาลรัฐธรรมนูญมักจะให้คำอธิบายมาตรา 29 และมาตรา 30 ควบคู่กันไป โดยมาตรา 29 แห่งรัฐธรรมนูญ บัญญัติว่า

“การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมาย ตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับ แก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม”

“มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

ศาลรัฐธรรมนูญได้อธิบายว่า ตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้การคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันในสิทธิและเสรีภาพของบุคคล แต่ไม่ได้หมายความว่า สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองจะมีการจำกัดหรือเลือกปฏิบัติมิได้เลย เพราะมาตรา 29 และมาตรา 30 ได้มีการบัญญัติถึงการจำกัดสิทธิเสรีภาพ และการเลือกปฏิบัติไว้ โดยการจำกัดสิทธิเสรีภาพจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของมาตรา 29 คือจะต้องเป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ทำได้เฉพาะเท่าที่จำเป็นเท่านั้น อีกทั้งต้องไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ต้องบังคับได้เป็นการทั่วไปโดยไม่มุ่งหมายจะบังคับใช้แก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง ส่วนมาตรา 30 เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยอย่างเท่าเทียมกัน โดยให้ทุกคนมีความเสมอภาคกันภายใต้กฎหมายซึ่งเป็นหลักความเสมอภาค โดยการรับรองสิทธิที่เท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง บุคคลย่อมมีความแตกต่างกันในถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ สภาพทางกาย สถานะของบุคคล ฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ อาจปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้แตกต่างกันไปได้ แต่การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะกระทำไม่ได้ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 50/2545, 48/2545, 10/2549)

หลักความเสมอภาคตามมาตรา 30 มีพื้นฐานมาจากหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามธรรมชาติที่เป็นการยอมรับว่าสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกชนนั้นเป็นสิทธิที่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

ทุกคน ซึ่งจะเป็นสิทธิที่มีมาตั้งแต่เกิดที่ทุกคนจะต้องเสมอภาคเท่าเทียมกัน และห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติ เพราะจะนำไปสู่ความไม่เสมอภาคแก่บุคคลที่เรียกว่าการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม แต่การห้ามเลือกปฏิบัตินี้ มิได้เป็นการห้ามอย่างเด็ดขาด การเลือกปฏิบัตินั้นจะมีขึ้นได้ก็เพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาค เพื่อให้บุคคลนั้นใช้สิทธิได้เท่าเทียมกับบุคคลอื่น ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม ตามมาตรา 30 วรรคสี่ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 21/2546)

ศาลรัฐธรรมนูญได้ใช้หลักข้อเท็จจริงเดียวกันต้องปฏิบัติด้วยกฎเกณฑ์เดียวกัน จึงจะเสมอภาค และข้อเท็จจริงต่างกันต้องปฏิบัติด้วยกฎเกณฑ์ต่างกันจึงจะเสมอภาค ถ้าหากกฎหมายบังคับต่อบุคคลแตกต่างกัน เพราะบุคคลที่กฎหมายมุ่งหมายจะบังคับนั้นแตกต่าง การกระทำเช่นนั้นย่อมเสมอภาค ถูกอ้างถึงครั้งแรกในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 5/2542 ดังกล่าวมาแล้ว หลังจากที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ในคดีนี้ ได้มีอีกหลายคดีที่ศาลได้วินิจฉัยไปในแนวทางเดียวกัน ดังเช่น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 45 วรรคสี่

คำวินิจฉัยที่ 84/2547 การที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองฯ บัญญัติในเรื่องค่าธรรมเนียมศาลแตกต่างไปจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยไม่ได้บัญญัติในเรื่องการดำเนินคดีโอนเอาไว้ ไม่ใช่เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม เนื่องมาจากความแตกต่าง ด้านฐานะทางเศรษฐกิจดังที่ผู้ร้องกล่าวอ้าง เพราะบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวใช้บังคับโดยทั่วไป ผู้ที่นำคดี มาสู่ศาลจะได้รับการปฏิบัติอย่างเดียวกัน ไม่ได้เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่าง เรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ และร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. ... (คำวินิจฉัยที่ 37/2542) “...เมื่อพิจารณากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยการ ประกันสังคม และกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทนแล้ว กฎหมายดังกล่าวมีหลักการคล้ายคลึงกันโดยใช้บังคับแก่ ลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน ซึ่งไม่ใช่บังคับแก่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ในส่วนของคำนิยามว่า “ลูกจ้าง” มีความหมายในทำนองเดียวกันว่าหมายถึงบุคคลซึ่งทำงานให้นายจ้างโดยได้รับค่าจ้าง ส่วนคำนิยามว่า “ค่าจ้าง” หมายความว่าเงินที่นายจ้างจ่ายให้แก่ลูกจ้างเป็นค่าตอบแทนในการทำงาน ข้อเท็จจริงตามร่างพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. ... ให้สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นหน่วยงานของรัฐมีฐานะเป็นนิติบุคคล (มาตรา 39 วรรคหนึ่ง) พนักงานและลูกจ้างของสำนักงานฯ ได้รับ อัตราเงินเดือนและค่าตอบแทนอื่นตามที่ระเบียบหรือประกาศที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลกำหนด (มาตรา 41 (2)) สำนักงานฯ ต้องเสนองบประมาณรายจ่ายต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนของสำนักงานฯ ไว้ในร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี (มาตรา 48) นอกจากนี้พนักงานและลูกจ้างยังมีสิทธิได้รับการ จัดสวัสดิการหรือการสงเคราะห์อื่น (มาตรา 41 (6)) ตามนัยที่กล่าวแม้พนักงานและลูกจ้างของสำนักงานฯ ไม่มีฐานะเป็นลูกจ้างตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคมและกฎหมาย ว่าด้วยเงินทดแทน แต่ยังคงมีหลักประกันตามที่กำหนดไว้ในร่างฯ โดยได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายในฐานะ ที่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ และการที่ไม่นำกฎหมายเกี่ยวกับแรงงานมาใช้บังคับจะเป็น การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามที่มาตรา 30 วรรคสามของรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้หรือไม่ นั้น เห็นว่าเมื่อ พิจารณาความในมาตรา 30 วรรคหนึ่งของรัฐธรรมนูญประกอบแล้ว ความในมาตราดังกล่าวเป็นหลักคุ้มครอง

ความเสมอภาคทางกฎหมายที่ห้ามมิให้มีการปฏิบัติที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลที่มีสถานะเดียวกันโดยไม่มีเหตุอันควร เมื่อสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา มีลักษณะพิเศษเฉพาะในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ มิใช่รัฐวิสาหกิจ และมีได้เป็นหน่วยงานเอกชน อันจะต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายที่เกี่ยวกับแรงงานแล้ว การปฏิบัติต่อกิจการของสำนักงานฯ ในลักษณะที่แตกต่างไปจากที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน จึงเป็นการสมเหตุสมผล เหมาะกับสถานะของผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานฯ จึงไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 30 วรรคสาม บัญญัติไว้....”

คำวินิจฉัยเหล่านี้ขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญด้วยข้อโต้แย้งที่ว่ากฎหมายเหล่านั้นขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญมาตรา 30 หรือไม่ ซึ่งศาลวินิจฉัยไปในแนวทางเดียวกับคำวินิจฉัยที่ 5/2542 ว่าบทบัญญัติของกฎหมายเหล่านั้นไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ศาลได้ให้คำอธิบายว่าแม้รัฐธรรมนูญจะให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน แต่ไม่ได้หมายความว่าสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองแล้วจะมีการจำกัดหรือเลือกปฏิบัติไม่ได้ เพราะมาตรา 29 และมาตรา 30 ได้บัญญัติว่าการจำกัดสิทธิเสรีภาพกระทำได้ แต่การจำกัดสิทธิเสรีภาพต้องเป็นไปตามเงื่อนไขในมาตรา 29 คือต้องเป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้อำนาจในการออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพ โดยกฎหมายจะต้องออกเท่าที่จำเป็น และไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ และต้องมีผลบังคับใช้เป็นการทั่วไปไม่ได้มุ่งหมายบังคับใช้แก่กรณีหนึ่งกรณีใดหรือเฉพาะบุคคล ส่วนมาตรา 30 บุคคลย่อมมีความเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย และได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมาย ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน หากบุคคลมีความแตกต่างกันด้วยถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ สภาพทางกาย สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม อาจปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้แตกต่างกันได้ แต่จะเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้ (คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 40/2545) ดังนั้น เพราะข้อเท็จจริงที่แตกต่างกัน จึงสามารถบังคับใช้กฎหมายที่แตกต่างกันได้ ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติแต่อย่างใด

ต่อมาเป็นคดีที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งสภาพร่างกาย คดีนี้อยู่ในความสนใจของนักกฎหมายอย่างมาก เนื่องจากนายศิริมิตร บุญมูล ประกอบอาชีพทนายความ ได้สมัครสอบเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการในตำแหน่งผู้ช่วยอัยการ แต่ถูกตัดสิทธิในการสอบ ด้วยเหตุผลที่ว่า มีสภาพร่างกายไม่เหมาะสม นายศิริมิตร บุญมูล เป็นโพลิโอ พิการเดินขาเกะเขีบก กล้ามเนื้อแขนขาซ้ายจนถึงปลายมือและขาทั้งสองข้าง กระดูกสันหลังคด ได้รับการผ่าตัดตามหลักที่กระดูกสันหลังไว้เพื่อให้ไหล่สองข้างเท่ากัน นายศิริมิตร บุญมูล เห็นว่าการตัดสิทธิผู้สมัครเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสภาพร่างกาย ปรากฏตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 44/2545 ที่มีประเด็นวินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการอัยการ พ.ศ.2521 มาตรา 33(11) บัญญัติว่า “ผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการ และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง อัยการผู้ช่วย ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้...

(11) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถหรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบหรือมีกายหรือจิตไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการหรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในกฎกระทรวงและ

(12) เป็นผู้ที่คณะกรรมการแพทย์มีจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนซึ่ง ก.อ. จะได้กำหนดได้ตรวจ ร่างกายและจิตใจแล้ว และ ก.อ. ได้พิจารณารายงานของแพทย์ เห็นว่าสมควรรับสมัครได้...” ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยว่าการพิจารณาจะรับบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งใด นอกจากจะพิจารณาความรู้ ความสามารถ ยังต้องพิจารณาความเหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่ และมีบุคลิก ลักษณะที่ดีพอที่จะเป็นข้าราชการอัยการ การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการนอกจากจะทำงานในสำนักงาน บางครั้งอาจต้องเดินทาง เช่น เดินทางสืบ สอบพยานที่ไม่สามารถมาศาลได้ ร่วมชั้นสูตรพลิกศพ และตาม มาตรา 29 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญ บัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ว่าการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่ รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้น มิได้ และวรรคสอง บัญญัติรับรองไว้ว่า กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมาย ให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย ซึ่งบทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหมายหรือ ข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม ดังนั้น การพิจารณาเพื่อรับสมัคร สอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอัยการผู้ช่วย จึงมีมาตรการที่แตกต่าง และเข้มงวดกว่าการคัดเลือกบุคคลไปดำรงตำแหน่งอื่นอยู่บ้างเมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ ฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11) คำว่า "มีกาย...ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการ" จะใช้ควบคู่กับ มาตรา 33 (12) ที่บัญญัติว่า "เป็นผู้ที่คณะกรรมการแพทย์มีจำนวนไม่น้อยกว่าสามคน ซึ่ง ก.อ. จะได้กำหนด ได้ตรวจร่างกายและจิตใจแล้ว และ ก.อ. ได้พิจารณารายงานของแพทย์เห็นว่าสมควรรับสมัครได้" บทบัญญัติ ของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11) เป็นไปตามความจำเป็นและ ความเหมาะสมของฝ่ายอัยการ และเป็นลักษณะตามข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญมาตรา 29 ซึ่งไม่กระทบกระเทือน ถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 แต่อย่างใด

คดีนี้มีข้อเท็จจริงคล้ายกับคำวินิจฉัยก่อน ในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 16/2545 นายศิริมิตร บุญมูล และนางสาวบุญจติ กลับประสิทธิ์ ทั้งสองคนประกอบอาชีพทนายความ ได้สมัครสอบ เพื่อบรรจุเป็นข้าราชการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา แต่ถูกตัดสิทธิในการสอบ เนื่องจากให้เหตุผลว่า มีสภาพ ร่างกายไม่เหมาะสม นายศิริมิตร บุญมูล เป็นโปลิโอ ส่วนนางสาวบุญจติ กลับประสิทธิ์ กระดูกสันหลังคดงอ มาก เดินเองได้เฉพาะใกล้ๆ เนื่องจากเป็นโปลิโอตั้งแต่อายุ 3 ปี ผู้สมัครทั้งสองเห็นว่า การตัดสิทธิผู้สมัครเป็น การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสภาพร่างกาย ในกรณีนี้ ผู้ตรวจการ แผ่นดิน (ในขณะนั้นเรียกว่าผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา) ได้ยื่นหนังสือขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราช บัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 มาตรา 26(10) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วย รัฐธรรมนูญมาตรา 30 หรือไม่80 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 มาตรา 26(10) บัญญัติว่า "ผู้สมัครสอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้ หรือผู้สมัครเข้ารับ การคัดเลือกพิเศษ เพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะ ต้องห้ามดังต่อไปนี้...

(10) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการหรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในระเบียบของ ก.ต. และ

(11) เป็นผู้ผ่านการตรวจร่างกายและจิตใจโดยคณะกรรมการแพทย์จำนวนไม่น้อยกว่าสามคนซึ่ง ก.ต.กำหนด และ ก.ต. ได้พิจารณารายงานของคณะกรรมการแพทย์แล้วเห็นว่าสมควรรับสมัครได้

หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้ หรือผู้สมัครเข้ารับการศึกษาพิเศษ ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.ต. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

...

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้ว เห็นว่า ในการที่จะรับบุคคลเข้าทำงานในตำแหน่งหน้าที่ใดจะต้องพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถ รวมถึงความเหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนั้นด้วย ในกรณีนี้ผู้ร้องหากสอบคัดเลือกได้ก็จะไปดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา และมีการขอให้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาต่อไป การคัดเลือกนั้นนอกจากพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถแล้วยังต้องพิจารณาสุขภาพทางร่างกายและจิตใจด้วยว่าสมบูรณ์ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ และมีบุคลิกลักษณะที่ดีพอที่จะเป็นผู้พิพากษา ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ทรงเกียรติ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาไม่เพียงแต่นั่งพิจารณาในห้องพิจารณาคดีเท่านั้น แต่อาจต้องเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่นอกศาล เช่น การเดินเผชิญสับ

ศาลยกมาตรา 29 แห่งรัฐธรรมนูญ ที่บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมาย ตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหมายหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม”

“มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

ศาลรัฐธรรมนูญยกเหตุผลประกอบว่า มาตรา 29 วรรคหนึ่งเป็นบทบัญญัติที่เป็นข้อยกเว้นว่า การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะตามที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และกระทำได้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น อีกทั้งจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิเสรีภาพมิได้ และวรรคสองได้รับรองว่า กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่เป็นการมุ่งหมายบังคับใช้แก่กรณีใดกรณีหนึ่งเป็นการเจาะจง และจะต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายด้วย ซึ่งเห็นว่าบทบัญญัติของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 มาตรา 26(10) ดังกล่าว เป็นลักษณะตามข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 29 ซึ่งไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายบังคับใช้แก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามมาตรา 30 แต่อย่างใด

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้เพิ่มข้อความในมาตรา 30 วรรคสาม โดยห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อความพิการ นายศิริมิตร บุญมูล นำข้อเท็จจริงเดิมในคำวินิจฉัยที่ 16/2545 ที่ถูกตัดสิทธิสอบตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง กลับมายื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินใหม่ ศาลรัฐธรรมนูญรับวินิจฉัยในคำวินิจฉัยที่ 15/2555 พิจารณาแล้วเห็นว่าภายหลังจากศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 16/2545 ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาดังกล่าวด้วยสิทธิคนพิการของสหประชาชาติ ในวันที่ 29 กรกฎาคม 2551 ซึ่งมีผลให้ต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาดังกล่าวตั้งแต่วันที่ 28 สิงหาคม 2551 เป็นต้นมา ประเทศไทยจึงต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามพันธกรณีทั่วไปในอนุสัญญา ข้อ 4 ที่ต้องออกมาตรการทางกฎหมายและดำเนินการตามมาตรการที่เหมาะสมเพื่อแก้ไข หรือยกเลิกกฎหมาย กฎระเบียบ จารีตประเพณี และทางปฏิบัติที่มีอยู่ซึ่งก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ ข้อ 27 (a) ที่กำหนดให้หน่วยงานของรัฐห้ามเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงาน รวมถึง เงื่อนไขในการคัดเลือกบุคคล การว่าจ้างและการจ้างงาน และ (g) ที่กำหนดให้ว่าจ้างคนพิการเข้าทำงานในหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้น การที่หน่วยงานของรัฐจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการรับบุคคลเข้าทำหน้าที่ในตำแหน่งใด ย่อมต้องคำนึงถึงพันธกรณีตามอนุสัญญาดังกล่าวด้วย อนุสัญญาดังกล่าวได้กำหนดความหมายของคนพิการ ไว้ในข้อ 1 ว่าหมายความว่าบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา หรือทางประสาทสัมผัสในระยะยาว เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับอุปสรรคนานัปการจะกีดขวางการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่น เมื่อพิจารณาประกอบกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ที่มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองคนพิการเพื่อมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุสภาพทางกายหรือสุขภาพ โดยพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีผลบังคับใช้ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้กำหนดความหมายของ “คนพิการ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา

การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่างๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ความหมายของ “คนพิการ” ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวมีความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการของสหประชาชาติ

เดิมความพิการไม่ได้จัดอยู่ในกลุ่มสภาพทางกายหรือสุขภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 วรรคสาม ได้เพิ่มหลักการในการคุ้มครองคนพิการเพื่อมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องของความพิการ เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง (10) ให้ผู้สมัครสอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้หรือผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม “...มีกายหรือจิตใจไม่เหมาะที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ...” คำว่า “กายหรือจิตใจไม่เหมาะสม” สอดคล้องกับความหมายของคำว่า “คนพิการ” ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการของสหประชาชาติ ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง (10) ที่ระบุว่า “...มีกายหรือจิตใจไม่เหมาะที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ...” เป็นการกำหนดลักษณะทางกายและจิตใจที่ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการไว้อย่างกว้างขวางไม่มีขอบเขตที่ชัดเจน อันอาจนำไปสู่การใช้ดุลพินิจที่ส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมได้ การกำหนดคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการไว้ในขั้นตอนการรับสมัครบุคคลเพื่อสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการตุลาการ โดยให้เป็นดุลพินิจของ ก.ต. ในการพิจารณาความเหมาะสมของบุคคลที่จะให้มีสิทธิสมัครสอบเป็นการตดสิทธิคนพิการตั้งแต่ต้นโดยไม่เปิดโอกาสให้คนพิการสามารถสอบคัดเลือกได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไปและไม่มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถ อำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาศาลยุติธรรม คือ การพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปโดยความยุติธรรมตามกฎหมาย ความพิการไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้จะเป็นข้าราชการตุลาการ ที่จะส่งผลต่อการให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ศาลจึงเห็นว่า พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง (10) ในส่วนที่บัญญัติให้ผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามว่า “...มีกายหรือจิตใจไม่เหมาะที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ...” จึงเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องความพิการ

2.6.3.2 ศาลปกครอง

หลักความเสมอภาคและการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตามมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญ ได้ถูกนำมาปรับใช้ในการวินิจฉัยคดีของศาลปกครอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ 142/2547 มีประเด็นโต้แย้งบทบัญญัติ มาตรา 33(11) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.2521 ที่บัญญัติว่า “ผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง อัยการผู้ช่วย ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้...

(11) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถหรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบหรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการหรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง และ

(12) เป็นผู้ที่คณะกรรมการแพทย์มีจำนวนไม่น้อยกว่าสามคน ซึ่ง ก.อ. จะได้กำหนด ได้ตรวจร่างกายและจิตใจแล้ว และ ก.อ. ได้พิจารณารายงานของแพทย์ เห็นว่าสมควรรับสมัครได้...”

คณะกรรมการอัยการอาศัยอำนาจตามมาตรา 33(11) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.2521 จึงมีคำสั่งตัดสิทธิสอบนายศิริมิตร บุญมูล และนายศิริมิตร ได้โต้แย้งว่าคำสั่งตัดสิทธิสอบคัดเลือกเพื่อเป็นข้าราชการอัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วย ไม่ชอบด้วยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 30

คดีนี้มีข้อโต้แย้งเนื่องมาจากประกาศรับสมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วย ใน พ.ศ.2544 ที่มีขั้นตอนการรับสมัคร ดังนี้ 1.ให้ผู้สมัครขอรับใบสมัครและยื่นใบสมัครสอบคัดเลือก 2.เมื่อเจ้าหน้าที่รับใบสมัครสอบคัดเลือกไว้แล้วจะจัดให้คณะกรรมการแพทย์ซึ่งคณะกรรมการอัยการ (ก.อ.) กำหนดตรวจสุขภาพร่างกายและจิตใจของผู้สมัคร และ 3.คณะกรรมการอัยการจะทำการตรวจคุณสมบัติของผู้สมัคร แล้วจึงประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิเข้าสอบคัดเลือก ในการสมัครสอบคราวนี้ นายศิริมิตร บุญมูล ได้ยื่นใบสมัครพร้อมทั้งเข้ารับการตรวจสุขภาพกายและสุขภาพจิต จากรายงานผลการตรวจสุขภาพ คณะกรรมการแพทย์ได้รายงานว่า นายศิริมิตรมีรูปกายพิการ กล้ามเนื้อแขนซ้ายจนถึงปลายมือทั้งสองข้าง กล้ามเนื้อขาซ้ายจนถึงปลายขาทั้งสองข้าง เดินขาเกแปลก กระดูกสันหลังคด เมื่อคณะกรรมการอัยการพิจารณาคุณสมบัติ จึงมีความเห็นว่าผู้สมัครขาดคุณสมบัติเนื่องจากมีกายพิการจึงมีมติไม่ควรรับสมัคร นายศิริมิตรจึงยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองโดยเห็นว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตามมาตรา 30 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ศาลปกครองได้พิจารณาโดยให้คำอธิบายว่า หลักความเสมอภาคได้วางไว้ในองค์กรต่างๆ ของรัฐรวมถึงฝ่ายปกครองต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกัน และปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน การที่บุคคลใดมีความแตกต่างกัน แต่ได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน หรือบุคคลที่เหมือนกันได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างไป ย่อมเป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาค แสดงให้เห็นว่า หลักความเสมอภาคไม่ได้บังคับให้ต้องปฏิบัติต่อแต่ละบุคคลเหมือนกัน แต่หลักแห่งความเสมอภาคเห็นควรที่จะปฏิบัติต่อแต่ละบุคคลให้แตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล หากบุคคลเหล่านั้นมีลักษณะเฉพาะที่เป็นสาระสำคัญเหมือนกัน ต้องปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเป็นอย่างเดียวกัน ซึ่งตามวรรคสาม ของมาตรา 30 ได้กำหนดเหตุแห่งความแตกต่างไว้ในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หากนำเหตุต่างๆ เหล่านี้มาอ้างเพื่อปฏิบัติให้แตกต่างกัน ถ้าเป็นการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ย่อมเป็นการเลือกปฏิบัติ หากมีการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะความแตกต่าง หากไม่มีเหตุผลควรค่าแก่การรับฟังย่อมถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอันขัดต่อมาตรา 30 วรรคสามของรัฐธรรมนูญ

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวศาลปกครองพิจารณาแล้วเห็นว่า การที่จะปฏิเสธผู้สมัครรายใดจะต้องมีเหตุผลชัดเจนและรับฟังได้ว่าผู้สมัครรายนั้นมีสุขภาพกายและจิตใจอย่างไรจึงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งข้าราชการอัยการได้ แม้ผู้สมัครจะมีกายพิการ แต่ยังสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามปกติ โดยพิจารณาจากขณะที่ผู้สมัครเป็นทนายความ ก็สามารถยื่นข้อคัดค้านพยานในศาลได้ตามปกติ และออกไปปฏิบัติงานหรือตามประเด็นไปสับที่ศาลต่างจังหวัดโดยขับรถยนต์ส่วนตัวไปด้วยตนเองเป็นประจำ แม้ผู้สมัครจะมีความแตกต่างด้านสุขภาพกาย แต่ความแตกต่างดังกล่าวก็ไม่ถึงขนาดที่จะเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่พนักงานอัยการที่มีลักษณะงานเช่นเดียวกันทนายความ การมีมติไม่รับสมัครโดยไม่พิจารณาถึงความสามารถแท้จริงในการปฏิบัติงานของผู้ฟ้องคดี จึงไม่มีเหตุผลหนักแน่นพอ มติของ ก.อ.จึงเป็นการใช้ดุลพินิจที่ไม่ชอบด้วยมาตรา 33 (11) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.2521 และเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ฟ้องคดีตามมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ข้อเท็จจริงเดียวกันนี้เคยพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 44/2545 โดยยกหลักการมาตรา 30 ที่บัญญัติห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะความแตกต่างทางด้านถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ แต่ศาลได้อธิบายเพิ่มเติมว่าการจะรับบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งใด นอกจากการพิจารณาความรู้ความสามารถ ยังต้องพิจารณาความเหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งนั้นด้วย เพราะในการดำรงตำแหน่งพนักงานอัยการบางครั้งต้องมีการปฏิบัติหน้าที่นอกศาล และการคัดเลือกบุคคลไปดำรงตำแหน่งพนักงานอัยการมีมาตรการที่เข้มงวด ซึ่งศาลยกมาตรา 29 วรรคหนึ่งที่บัญญัติว่า การจำกัดสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามกฎหมายเฉพาะที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และบังคับใช้ได้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพไม่ได้ และตามวรรคสองยังได้กำหนดว่ากฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลบังคับใช้เป็นการทั่วไป ต้องไม่มุ่งบังคับใช้แก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ซึ่งต้องมีการระบุบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย ดังนั้นศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.2521 มาตรา 33 (11) เป็นการบัญญัติโดยเข้าลักษณะตามข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 ซึ่งไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญมาตรา 30

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ พ.14/2548 กระทรวงการคลังได้อนุมัติให้รัฐวิสาหกิจจ่ายเงินเพิ่มพิเศษให้กับพนักงานรัฐวิสาหกิจในตำแหน่งวิชาชีพสาขาที่ขาดแคลนเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (กลุ่มเดิม) เมื่อ พ.ศ.2536 ต่อมา 1 มกราคม พ.ศ.2544 ให้ระงับการจ่ายเงินเพิ่มพิเศษ และ 30 ตุลาคม พ.ศ.2544 กลับมีมติให้จ่ายเงินเพิ่มพิเศษแก่พนักงานรัฐวิสาหกิจเฉพาะการปฏิบัติงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยมีเงื่อนไขต้องเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจในตำแหน่งสายงานหลักซึ่งหาบุคลากรทดแทนได้ยาก และปฏิบัติงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งเคยได้รับเงินเพิ่มพิเศษอยู่เดิมก่อนที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้ระงับการจ่ายและมีตำแหน่งต่ำกว่าระดับผู้อำนวยการฝ่ายลงมา มติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว

ทำให้ผู้ฟ้องซึ่งเป็นพนักงานกลุ่มซึ่งไม่เคยได้รับเงินเพิ่มพิเศษมาก่อนไม่มีสิทธิได้รับเงินเพิ่มพิเศษตามมติที่กลับมาให้จ่ายเงินเพิ่มพิเศษซึ่งไม่เป็นธรรมเพราะพนักงานทั้งสองกลุ่มปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะเดียวกัน เห็นว่า มติดังกล่าวขัดกับมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ศาลปกครองวินิจฉัยว่า พนักงานรัฐวิสาหกิจทุกคนที่เป็นผู้ปฏิบัติงานอยู่ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยไม่มีข้อแตกต่างกันในสาระสำคัญก็ต้องมีสิทธิที่จะได้รับเงินเพิ่มพิเศษดังกล่าวเหมือนกันตามหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่า ฝ่ายปกครองต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญแตกต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน การปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญแตกต่างกันก็ตี หรือ การปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกันก็ตี ย่อมขัดต่อหลักความเสมอภาค เมื่อผู้ฟ้องคดีเป็นผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งสาขาวิชาชีพเฉพาะเช่นเดียวกับกลุ่มพนักงานรัฐวิสาหกิจ (กลุ่มเดิม) ที่ได้รับเงินเพิ่มพิเศษตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2544 เมื่อผู้ฟ้องคดีไม่ได้รับเงินเพิ่มพิเศษดังกล่าวเช่นเดียวกับพนักงานกลุ่มเก่าด้วย จึงเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2544 จึงเป็นมติที่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม จึงขัดต่อบทบัญญัติตามมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงพิพากษาเพิกถอนมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2544 ในส่วนที่กำหนดเงื่อนไขให้พนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาวิชาชีพขาดแคลนกลุ่มเดิมเท่านั้นมีสิทธิได้รับเงินเพิ่มพิเศษ ทั้งนี้ให้มีผลนับตั้งแต่วันที่ได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2544

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 285/2553 ผู้ฟ้องคดีดำรงตำแหน่งรองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล (เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 5) ต่อมามีการสรรหานักบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล (เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 7) ผู้ฟ้องคดีจึงเข้าสมัครเพื่อต้องการปรับตำแหน่งให้สูงขึ้นจากเดิม ผลการคัดเลือก ผู้ฟ้องคดีไม่ได้รับคัดเลือก แต่นายไพศาลได้รับคัดเลือกมาดำรงตำแหน่งนี้ ผู้ฟ้องคดีจึงอ้างว่าตนถูกเลือกปฏิบัติ เพราะตนมีอายุราชการและประสบการณ์การทำงานในสายงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเท่ากัน แต่ไม่ได้รับการคัดเลือก

ศาลปกครองพิเคราะห์แล้วเห็นว่า การที่นายไพศาลมีอายุราชการและประสบการณ์การทำงานในสายงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเท่ากับผู้ฟ้องคดี แต่นายไพศาลกลับได้รับการคัดเลือก ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติต่อผู้ฟ้องคดี แต่ปรากฏว่านายไพศาลมีคุณสมบัติครบถ้วนตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งและผ่านการคัดเลือกเพื่อเลื่อนระดับให้ดำรงตำแหน่งสูงขึ้น ประกอบกับมีประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลในระดับ 6 มาแล้ว จึงเชื่อได้ว่าเป็นการใช้ดุลพินิจภายในขอบเขตของความชอบด้วยเหตุผล และภายในขอบวัตถุประสงค์กฎหมาย กรณีจึงไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

จากบทบัญญัติของกฎหมายและแนวคำพิพากษาเกี่ยวกับแนวคิดการเลือกปฏิบัติที่ปรากฏในประเทศไทย จะเห็นได้ว่ายังมีแนวทางที่แตกต่างจากสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสวีเดน แต่ก็นับได้ว่าแนวคิดนี้ได้เกิดขึ้นในสังคมไทยแล้ว หากแนวคิดนี้มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายสำคัญในการสร้างความเสมอภาคให้ปรากฏเป็นจริงในสังคมได้ ก็จะสามารถให้เกิดความเท่าเทียมได้ ไม่ว่าคนเราจะมีถิ่นกำเนิด เพศ เชื้อชาติ ภาษา สถานภาพแตกต่างกัน แต่ทุกคนก็ควรอยู่ร่วมกันได้อย่างเสมอภาค โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

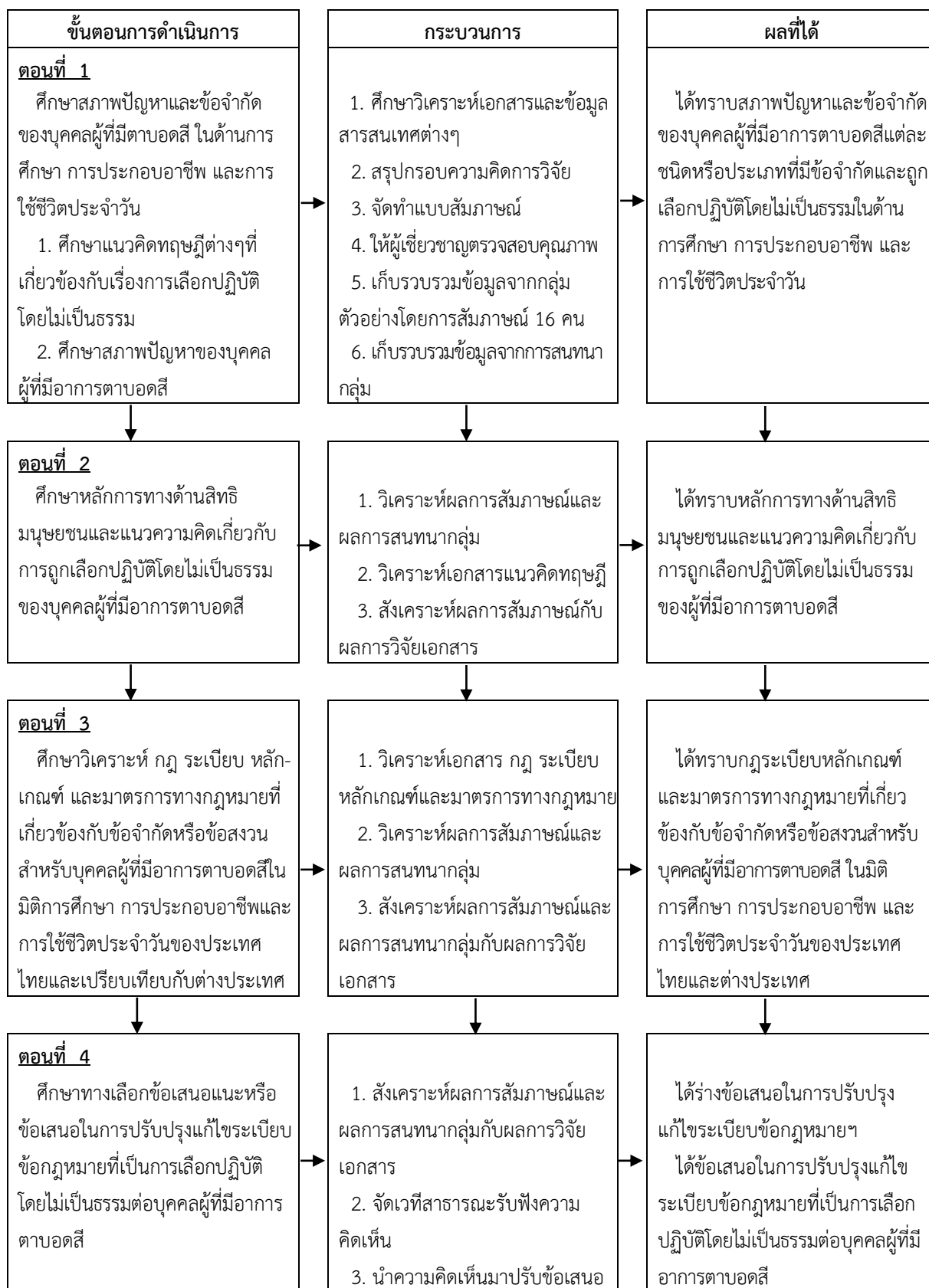
การศึกษาวิจัย เรื่อง “ปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี” ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน 2) ศึกษาหลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน และแนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี 3) ศึกษาวิเคราะห์ กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติ การศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวันของประเทศไทย และเปรียบเทียบกับต่างประเทศ และ 4) ศึกษาทางเลือก ข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) วิธีดำเนินการศึกษาวิจัยประกอบด้วยกระบวนการต่างๆ คือ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย และระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างเครื่องมือ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เพื่อให้แนวทางในการดำเนินการในวิจัยเป็นไปอย่างมีระบบและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดรายละเอียดและขั้นตอนการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมโครงร่างการวิจัย ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับตาบอดสี (Color blindness) สิทธิมนุษยชน (Human right) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity) ความเสมอภาคในสังคม (Social equality) ความเป็นธรรมในสังคม (Social equity) และการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (Unfair discrimination) จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งตำรา เอกสารวิชาการ ข้อมูลสารสนเทศและงานวิจัยต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อจัดทำโครงร่างการวิจัย รับข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องให้สมบูรณ์และนำเสนอคณะกรรมการตรวจรับ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย เป็นขั้นตอนการศึกษาวเคราะห์กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย เพื่อการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำเครื่องมือที่สร้างและพัฒนาไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง นำข้อมูลที่ได้มาทดสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลการวิเคราะห์ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 2 นี้จะประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอน ดังภาพแสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 3.1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย เป็นขั้นตอนของการจัดทำรายงานผลการวิจัยเพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการตรวจรับงานวิจัยตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอคณะกรรมการ

3.2 ระเบียบวิธีวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยซึ่งประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างเครื่องมือ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยที่แสวงหาความจริงในสภาพที่เป็นอยู่โดยธรรมชาติ (Naturalistic inquiry) เป็นการมองภาพรวมทุกมิติ (Holistic perspective) ด้วยตัวคณะผู้วิจัยเอง โดยทำการศึกษาจากเอกสาร การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นความรู้สึกนึกคิดคุณค่าของกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้สัมภาษณ์ และเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction)

3.2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

3.2.2.1 ประชากร

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องและตัวแทนบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ดังต่อไปนี้

- 1) สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- 2) กรมการขนส่งทางบก
- 3) กรมการจัดหางาน
- 4) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- 5) กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน
- 6) กระทรวงสาธารณสุข
- 7) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- 8) ตัวแทนของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

3.2.2.2 กลุ่มตัวอย่าง

1) กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนผู้ที่มีอาการตาบอดสี ดังต่อไปนี้

- (1) สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- (2) กรมการขนส่งทางบก

- (3) กรรมการจัดทำงาน
- (4) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- (5) กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน
- (6) กระทรวงสาธารณสุข
- (7) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- (8) ตัวแทนของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

2) กลุ่มตัวอย่างในการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ได้แก่ ตัวแทนของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

ตารางที่ 3.1 จำแนกกลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์

หน่วยงาน	ตำแหน่งผู้บริหาร/ หัวหน้าหน่วยงาน	ระดับเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติการทั่วไป
1) สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	1 คน	1 คน
2) กรมการขนส่งทางบก	1 คน	1 คน
3) กรรมการจัดทำงาน	1 คน	1 คน
4) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	1 คน	1 คน
5) กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน	1 คน	1 คน
6) กระทรวงสาธารณสุข	1 คน	1 คน
7) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	1 คน	1 คน
8) ตัวแทนของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี	2 คน	
รวม	16 คน	

3.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 3 ชนิด ได้แก่

- 3.2.3.1 แบบบันทึกเอกสาร (Document recording forms)
- 3.2.3.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Quasi-structure interview forms)
- 3.2.3.3 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion forms)

คำถามในการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อย มี 4 คำถาม ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

- 1) ท่านเห็นว่าสภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในประเทศไทย ในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน มีอยู่หรือไม่อย่างไร

2) ท่านเห็นว่าบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีได้รับการปฏิบัติโดยขัดต่อหลักการด้านสิทธิมนุษยชนหรือถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือไม่อย่างไร

3) หน่วยงานของท่านมีกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษา การประกอบอาชีพและการใช้ชีวิตประจำวันอยู่บ้างหรือไม่อย่างไร

4) ท่านเห็นว่าควรจะมีการปรับปรุงแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีของประเทศไทยในเรื่องใดหรือไม่อย่างไร

3.2.4 การสร้างเครื่องมือ

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังต่อไปนี้

3.2.4.1 การทบทวนวรรณกรรมและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัย โดยศึกษาจากหนังสือ บทความ ผลงานวิจัย เอกสารทั้งภาษาไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และศึกษาจากเอกสารข้อมูลที่มีในโครงการรายงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแผนและการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในโครงการเพื่อนำมาอ้างอิงประกอบการศึกษาวิจัย

3.2.4.2 ศึกษาทำความเข้าใจรายละเอียดและเอกสารตำรา ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างแบบสอบถามและกำหนดแนวประเด็นการสัมภาษณ์

3.2.4.3 การทดสอบเครื่องมือ เมื่อผู้วิจัยได้แต่งคำถามในรูปแบบของการทดสอบแล้วได้ดำเนินการทดสอบคุณภาพของแบบสอบถามในด้านต่างๆ ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

3.2.5 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.2.5.1 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปหาความตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยนำไปสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านสิทธิมนุษยชน และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวิจัยว่าข้อคำถามที่ใช้ในแบบสอบถามมีความเหมาะสมชัดเจน และครอบคลุมในเนื้อหาที่ต้องการศึกษาวิจัยหรือไม่

3.2.5.2 นำข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวิจัยมาแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามให้เหมาะสมที่จะใช้กับเนื้อหาที่ต้องการศึกษาวิจัย

3.2.5.3 นำเครื่องมือไปทดลองใช้

3.2.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

3.2.6.1 การศึกษาและวิจัยเอกสาร (Documentary research) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวความคิดเกี่ยวกับตาบอดสี (Color blindness) สิทธิมนุษยชน (Human right) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity) ความเสมอภาคในสังคม (Social equality) ความเป็นธรรมในสังคม (Social equity) และการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (Unfair discrimination) สภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการ

ดาบอดสี ในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยทำการรวบรวมเอกสารจากแหล่งต่างๆ แล้ววิเคราะห์เอกสารโดยการจัดทำแบบบันทึกการวิเคราะห์ เอกสาร บันทึกเกี่ยวกับลักษณะเอกสาร แหล่งที่มา และสาระสำคัญของเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารจะเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้วยวิธีการอื่นๆ ต่อไป

3.2.6.2 การศึกษาสภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการดาบอดสีในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มย่อยตัวแทน บุคคลผู้ที่มีอาการดาบอดสี จำนวน 7 คน

3.2.6.3 การศึกษาหลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน และแนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการดาบอดสี การศึกษาวิเคราะห์ กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการดาบอดสี ในมิติการศึกษาการประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวันของประเทศไทย และเปรียบเทียบกับต่างประเทศ และการศึกษาทางเลือก ข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีดาบอดสี คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์ (Interview) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 16 คน โดยกำหนดข้อคำถามเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด สาระจะครอบคลุมกรอบแนวคิดในการวิจัยและทางเลือกข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอ ในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีดาบอดสี

3.2.6.4 การนำเสนอทางเลือก ข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีดาบอดสี คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงทางเลือก ข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีดาบอดสี

3.2.7 การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิควิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อกำหนดหัวข้อ/กลุ่มหัวข้อแนวคิดสำคัญ (Topic/Category) และแบบแผนแนวคิดสำคัญอันเป็นแก่นสารของการวิจัย (Pattern/Themes)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “ปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีอาการตาบอดสี” ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาวิจัยแยกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ออกเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

- (1) สภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้มีอาการตาบอดสี ในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน
- (2) หลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน และแนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีอาการตาบอดสี
- (3) การวิเคราะห์ กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวันของประเทศไทยและต่างประเทศและแนวทางในการแก้ไขปัญหาของต่างประเทศ
- (4) ทางเลือก ข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้มีอาการตาบอดสี

4.1 สภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้มีอาการตาบอดสีในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน

จากการศึกษาวิจัยด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เอกสาร การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้มีอาการตาบอดสี ในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน มีรายละเอียดของผลการศึกษาต่อไปนี้

4.1.1 ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสาร

จากการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์เอกสาร หนังสือร้องเรียน และการแสดงความคิดเห็นในเว็บไซต์ พบว่ายังมีกรณีการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้มีอาการตาบอดสีอยู่หลายกรณี โดยมีกรณีศึกษาที่สำคัญ ดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 การขอรับใบอนุญาตขับรถยนต์

จากคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายโดยผู้ฟ้องคดียื่นคำขอรับใบอนุญาตขับรถยนต์ต่อสำนักงานขนส่งจังหวัด และได้เข้ารับการทดสอบสายตาบอดสีตามที่กำหนดในส่วนที่ 1 ข้อ 20 (3) ของระเบียบกรมการขนส่งทางบก ว่าด้วยการอบรมและทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ พ.ศ.2549 โดยวิธีการดูสีเขียว สีแดงและสีเหลืองจากแผ่นทดสอบในระยะห่างจากแผ่นทดสอบในระดับสายตาไม่น้อยกว่า 3 เมตร แล้วอ่านสีตามที่เจ้าหน้าที่กำหนดสีละ 3 ครั้ง หากอ่านได้ถูกต้องสองในสามครั้งให้ถือว่าผ่านการทดสอบ แต่ปรากฏว่าผู้ฟ้องคดีไม่ผ่านการทดสอบ ผู้ฟ้องคดีจึงได้ร้องเรียนกรณีดังกล่าวต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2549 ว่า

ผู้ฟ้องคดีไม่ได้รับความเป็นธรรมในการทดสอบสายตาบอดสี เนื่องจากผู้ฟ้องคดีสามารถมองเห็นสัญญาณไฟจราจรได้อย่างชัดเจน การกำหนดวิธีการทดสอบสายตาบอดสีตามระเบียบกรมการขนส่งทางบกดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพผู้ฟ้องคดี คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มีหนังสือขอความร่วมมือไปยังผู้ถูกฟ้องคดีให้ผู้ฟ้องคดีเข้ารับการทดสอบสายตาบอดสีอีกครั้ง ผู้ฟ้องคดีจึงได้เข้ารับการทดสอบสายตาอีกครั้งโดยแบ่งการทดสอบทั้งหมดเป็นสี่แบบ คือ แบบที่หนึ่ง ทดสอบสายตาบอดสี แบบที่สอง ทดสอบสายตาทางกว้าง โดยทดสอบการมองเห็นด้านซ้ายและด้านขวาเป็นมุมกว้าง 75 องศา และบอกสีแดง สีเขียว สีเหลือง ที่ปรากฏให้ถูกต้อง แบบที่สาม ทดสอบปฏิกิริยา แบบที่สี่ ทดสอบสายตาทางลึก ผลการทดสอบปรากฏว่า ผู้ฟ้องคดีผ่านการทดสอบแบบที่สอง แบบที่สาม และแบบที่สี่ แต่การทดสอบแบบที่หนึ่งซึ่งเป็นการทดสอบสายตาบอดสี ผู้ฟ้องคดีอ่านสีเขียวและสีเหลืองได้ถูกต้องแต่ไม่สามารถอ่านสีแดงได้ทั้งสามครั้งผู้ฟ้องคดีจึงไม่ผ่านการทดสอบ ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าระเบียบกรมการขนส่งทางบกกว่าด้วยการอบรมและทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ พ.ศ. 2549 ในส่วนที่ 1 การทดสอบสมรรถภาพของร่างกาย ข้อ 20 (3) การทดสอบสายตาบอดสี เป็นการกำหนดวิธีการทดสอบที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร และเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากในการขั้รถยนต์จะใช้สายตาเพียงการมองเห็นสัญญาณไฟจราจรและเครื่องหมายสัญญาณทางจราจรเท่านั้นและมีข้อมูลทางการแพทย์ระบุว่าบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีส่วนใหญ่สามารถบอกสีของสัญญาณไฟจราจรได้ อีกทั้งตลอดระยะเวลา 15 ปีที่ผู้ฟ้องคดีได้รับใบอนุญาตขับรถจักรยานยนต์ตลอดชีพ ผู้ฟ้องคดีไม่เคยฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจรและไม่เคยประสบอุบัติเหตุจากการฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจร แผ่นภาพที่นำมาใช้ทดสอบสายตาบอดสีเป็นแบบทดสอบที่มีมาตรฐานสูงเกินความจำเป็น ขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเพิกถอนระเบียบกรมการขนส่งทางบกกว่าด้วยการอบรมและทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ พ.ศ.2549 เฉพาะส่วนที่ 1 การทดสอบสมรรถภาพของร่างกาย ข้อ 20 (3) หรือแก้ไขระเบียบดังกล่าว โดยให้นำสัญญาณไฟจราจรจริงมาใช้ทดสอบสายตาบอดสีแทนแผ่นภาพทดสอบ แต่ประเด็นของการฟ้องร้องในศาลปกครองในกรณีนี้ไม่ได้รับการวินิจฉัยในเนื้อหาของเรื่อง เนื่องจากเป็นคดีที่ศาลปกครองไม่อาจรับเรื่องไว้พิจารณาพิพากษาได้เนื่องจากล่วงเลยระยะเวลาการฟ้องคดี (คำร้องที่ 683/2552 คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 127/2553)

กรณีศึกษาที่ 2 ตาบอดสีกับการสอบเข้าเตรียมทหาร

การสอบเข้าเตรียมทหารนั้น เรื่องของ “ตาบอดสี (Color blindness)” เป็นสิ่งที่ขัดต่อการเข้าเป็นนักเรียนเตรียมทหาร ซึ่งปัญหานี้เป็นสิ่งที่หลายคนมองข้าม เพราะบางคนไม่ทราบเลยว่า ตัวเองมีอาการตาบอดสีที่เป็นความผิดปกติอย่างหนึ่งของสายตาที่ทำให้เรามองเห็นสีของสิ่งต่างๆ ผิดแปลกไปจากเดิม อาจมีหลายแบบ เช่น ตาบอดสีเขียว จะเห็นสีเขียวเป็นสีเทาหรือสีอื่นๆ สิ่งนี้ในทางทหาร และตำรวจถือว่าเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงาน โดยกรณีศึกษาตัวอย่าง การสอบเข้าทหารเรือ หรือทหารอากาศที่ต้องบังคับยานพาหนะที่ต้องดูสีของไฟอุปกรณ์ต่างๆ เป็นสัญญาณอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดได้ ดังนั้น บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี จึงไม่สามารถเข้ารับการศึกษาได้ โดยมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครไว้โดยชัดเจนว่าไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

กรณีศึกษาที่ 3 การศึกษาในหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต

กลุ่มสถาบันแพทยศาสตร์แห่งประเทศไทย (กสพท.) ได้กำหนดคุณสมบัติเฉพาะของผู้สมัครเข้าเรียนหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตให้เหมาะสม โดยยึดหลักสำคัญ คือ

- (1) ไม่ให้เกิดอันตรายต่อผู้ป่วย
- (2) ไม่ให้เกิดอันตรายต่อนักศึกษาแพทย์
- (3) ไม่ให้เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา

ในด้านที่เกี่ยวกับความผิดปกติในการมองเห็นภาพ ได้กำหนดไว้ว่า ผู้สมัครจะต้องปราศจากโรค หรือความพิการอย่างน้อยข้อใดข้อหนึ่ง ต่อไปนี้

- (1) ตาบอดสีชนิดรุนแรงทั้งสองข้าง โดยได้รับการตรวจอย่างละเอียดแล้ว
- (2) ระดับการมองเห็นในตาข้างดี ต่ำกว่า 6/12 หรือ 20/40

เนื่องจากยังไม่เคยมีการกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนในการตรวจตาบอดสีว่าแค่ไหนจึงจะจัดว่าเป็น “ชนิดรุนแรง” และ “การตรวจอย่างละเอียด” หมายถึงการตรวจด้วยเครื่องมืออุปกรณ์ใดบ้าง จึงเกิดปัญหาในการตัดสินที่จะรับหรือไม่รับผู้สมัครที่มีปัญหาตาบอดสี ให้เข้าศึกษาตามสถาบันต่างๆ เป็นประจำทุกปี

กรณีศึกษาที่ 4 การร้องเรียนกรรมการขนส่งทางบก กรณีขอใบอนุญาตขับรถ

กรณีศึกษานี้เป็นกรณีที่น่าสนใจจากเรื่องร้องเรียนของกรรมการขนส่งทางบก เป็นเรื่องร้องเรียนของนายศิริชัย เจสตุ ซึ่งเป็นบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี โดยมีประเด็นการร้องเรียน ดังนี้

“เนื่องด้วย ข้าพเจ้า นายศิริชัย เจสตุ ได้เคยส่งเรื่องร้องเรียนและข้อสงสัยจำนวน 5 ข้อ ไปยังสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อขอให้มีการพิจารณาปรับปรุงหลักเกณฑ์ที่สิทธิบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในการขอมีใบอนุญาตขับรถ ตามความในเรื่องร้องเรียนที่ นร. 01530021035 ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2553 ซึ่งสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้ส่งเรื่องร้องเรียนนี้ ไปยังกระทรวงคมนาคมและกรรมการขนส่งทางบกตามลำดับ และต่อมากรรมการขนส่งทางบกก็ได้ส่งหนังสือเลขที่ คค 0419.2/2587 ลงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2554 ขึ้นแจ้งไปยังปลัดกระทรวงคมนาคมว่า ขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาปรับปรุงหลักเกณฑ์การทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถ โดยจะทำการศึกษาพัฒนากระบวนการออกใบอนุญาตขับรถตั้งแต่การทดสอบสายตาบอดสี ทดสอบภาคทฤษฎี และทดสอบขับรถ เพื่อยกระดับมาตรฐานผู้ได้รับใบอนุญาตขับรถให้สามารถขับรถให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้ใช้รถใช้ถนนมากขึ้น และผลการดำเนินการเป็นประการใดจะรายงานให้กระทรวงคมนาคมทราบต่อไป

นับตั้งแต่บัดนั้น ข้าพเจ้าก็ไม่เคยได้รับทราบข้อมูลอะไรเพิ่มเติมจากกระทรวงคมนาคม และกรรมการขนส่งทางบกอีกเลย จนกระทั่งเมื่อประมาณปลายเดือนพฤษภาคม ข้าพเจ้าจึงได้รับทราบข่าวว่า กรรมการขนส่งทางบกได้มีการปรับปรุงแก้ไขระเบียบดังกล่าวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และจะเริ่มประกาศใช้ในวันที่ 1 สิงหาคม 2554 เป็นต้นไป ซึ่งเท่าที่ตรวจสอบดูพบว่ามีการแก้ไขเพียงเล็กน้อยเท่านั้น โดยมีประเด็นหลักคือเพิ่มการอบรมจาก 2 ชั่วโมงเป็น 4 ชั่วโมง สำหรับผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถชั่วคราว และหากต้องการต่อใบอนุญาตขับรถ 5 ปี ก็จะต้องมีใบรับรองแพทย์มาแสดงด้วย ในส่วนของการทดสอบตาบอดสีก็เปลี่ยนจากการอ่านสี

บนแผ่นกระดาษ เป็นการอ่านจากเครื่องทดสอบที่มีลักษณะคล้ายกับสัญญาณไฟจราจร แต่ใช้การสลับตำแหน่งของสัญญาณไฟทั้ง 3 สี ซึ่งไม่สอดคล้องกับสถานการณ์จริงและอาจทำให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี สับสนได้ นอกจากนี้ระเบียบดังกล่าวยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอในแง่ของการปฏิบัติ เช่น ใบรับรองแพทย์จำเป็นต้องเป็นแพทย์เฉพาะทางเท่านั้นหรือไม่ และหากแพทย์ระบุว่าตาบอดสีแต่สามารถขับรถได้จะต้องทดสอบตาบอดสีอีกหรือไม่ แล้วถ้าแพทย์ระบุว่าสามารถขับรถได้แต่เมื่อทดสอบกลับอ่านสีผิดจะพิจารณากันอย่างไร และหากจำเป็นต้องตัดสิทธิของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีแล้วจะรับผิดชอบชีวิตของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีอย่างไร เพราะชีวิตของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีก็สำคัญไม่ต่างจากชีวิตของคนปกติ ในเมื่อท่านตัดสิทธิของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเพื่อความปลอดภัยของสังคม แล้วท่านจะชดเชยในความเสี่ยงละหรือให้ความช่วยเหลือกับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเหล่านั้นอย่างไร

ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าการแก้ไขระเบียบในครั้งนี้จะช่วยลดอุบัติเหตุหรือแก้ไขปัญหารถราจรให้ดีขึ้นได้เพราะคนที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุส่วนใหญ่ก็คือคนที่มิใช่คนพิการ ซึ่งได้รับการรับรองจากกรมการขนส่งทางบกแทบทั้งนั้น การอบรมไม่ว่าจะยาวนานเพียงใดก็ไร้ค่าถ้าไม่นำไปปฏิบัติอย่างจริงๆ ใบรับรองแพทย์ก็ไม่ใช่สิ่งที่จะซื้อหากันมาไม่ได้ ถึงมิใช่ใบขับขี่ก็ใช่ว่าจะนำรถมาขับบนถนนไม่ได้ และถ้าเลือกได้ก็คงไม่มีใครอยากมาติดต่อกับกรมการขนส่งทางบกหรอกครับ เพราะต้องเสียทั้งเงินเสียทั้งเวลาทำมาหากิน ไม่ทราบว่าก่อนที่จะแก้ไขกฎระเบียบต่างๆ กรมการขนส่งทางบกได้มีการศึกษาวิเคราะห์กันอย่างละเอียดรอบคอบมากน้อยแค่ไหน เคยสอบถามความคิดเห็นของประชาชนหรือผู้จะได้รับผลกระทบกันบ้างหรือไม่ มีคณะกรรมการมาตรวจความถูกต้องเหมาะสมกันบ้างหรือไม่ จริงๆ แล้วคนที่สร้างปัญหาหรือก่อให้เกิดอุบัติเหตุเป็นเพียงคนส่วนน้อยของสังคมเท่านั้น จึงควรออกระเบียบให้สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดอย่างจริงจัง เพื่อจะได้ไม่ส่งผลกระทบหรือสร้างความเดือดร้อนกับคนส่วนมากที่ไม่ได้ก่อปัญหาให้กับสังคมอีกต่อไป...” (นายศิริชัย เจสตุ, เรื่องร้องเรียนกรมการขนส่งทางบก, 24 มิถุนายน 2554)

4.1.2 ผลการศึกษาจากการสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ และการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มย่อยบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี การสัมภาษณ์ผู้บริหารเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องและตัวแทนบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี และการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น พบว่า ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย ผู้ให้สัมภาษณ์ และผู้ให้ความคิดเห็นในเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็นส่วนใหญ่มีความเห็นว่า บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีส่วนใหญ่นั้น ไม่มีความแตกต่างจากคนปกติทั่วไปสามารถที่จะใช้ชีวิตประจำวันได้ตามปกติ แต่มีปัญหาและข้อจำกัดในด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ และด้านการใช้ชีวิตประจำวัน เนื่องจากการถูกเลือกปฏิบัติดังนี้

4.1.2.1 สภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในด้านการศึกษา

ผลการศึกษาด้วยการสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์และการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น พบสภาพปัญหาและข้อจำกัดที่เป็นทางเลือกปฏิบัติของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในด้านการศึกษาหลายกรณีผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งให้ข้อมูลกรณีของการสอบเข้าเป็นนักเรียนนายสิบตำรวจว่า เคยสมัคร

สอบนายสิบตำรวจแต่เมื่อผ่านการสอบข้อเขียนแล้ว ถึงขั้นตอนการทดสอบร่างกาย และได้มีขั้นตอนการตรวจตาบอดสี ผลปรากฏว่าทดสอบไม่ผ่าน จึงได้ทำการร้องเรียน และขอทดสอบใหม่อีกครั้ง เมื่อทดสอบแล้วก็ยังไม่ผ่าน จึงไม่มีโอกาสได้เข้าเรียนและรับราชการตำรวจ ทำให้คิดว่าบางอาชีพที่จำกัดไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าทำงานหรือเข้ารับการศึกษานั้นเป็นการกีดกันสิทธิกับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี เป็นการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมอีกด้วย (ผู้แทนบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีท่านที่ 1, การสนทนากลุ่มย่อย 29 พฤษภาคม 2558) ผู้ให้ข้อมูลบางท่านเห็นว่า กรณีการจำกัดสิทธิทางการศึกษา หากเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษาภาคบังคับ จะจำกัดสิทธิไม่ได้เด็ดขาด การศึกษาสามัญไม่สามารถใช้เหตุนี้ในการจำกัดสิทธิได้ ส่วนวิชาชีพที่มีมาตรฐานกำกับ เช่น แพทยสภา สภากายาบาล สภานายความ สถาปนิก ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าวิชาชีพนั้นจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้รับบริการหรือเกิดผลกระทบหรืออันตรายต่อสาธารณะ องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงต้องวินิจฉัยลงไปให้ชัดเจนว่ากรณีใดให้จำกัดได้ เพราะอาจเป็นอันตรายต่อประโยชน์สาธารณะ เป็นต้น (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2558) การสอบเข้าโรงเรียนนายร้อยตำรวจและโรงเรียนนายสิบตำรวจเพื่อเข้ารับราชการตำรวจ รวมทั้งทหารด้วย ตามระเบียบบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีไม่สามารถเข้าเรียนและรับราชการได้ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2558) ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่า มีปัญหาในการเลือกสมัครในคณะสาขาวิชาและมหาวิทยาลัย ในการสมัครเข้าเรียนนั้นต้องอ่านรายละเอียดคุณสมบัติของการสมัครให้ชัดเจนเพื่อจะได้ไม่มีปัญหาภายหลัง แต่ก็มีความรู้สึกว่าทำไมบางคณะบางมหาวิทยาลัยต้องกำหนดคุณสมบัติที่จำกัดกับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี จึงกลายเป็นข้อจำกัดในการศึกษาไปในทันที (ผู้แทนบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีท่านที่ 3, การสนทนากลุ่มย่อย, 29 พฤษภาคม 2558) บางสาขาวิชา โดยเฉพาะสาขาวิทยาศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และสาขาวิชาที่ต้องใช้สายตาหรือทักษะการแยกแยะขั้นสูงนั้นไม่อาจจะเปิดกว้างให้กับผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น หรือแม้แต่บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีได้เข้ามารับการศึกษาด้านนี้ได้อย่างเท่าเทียมคนธรรมดาทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4 กรมการขนส่งทางบก, สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2558) อย่างไรก็ตามบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีไม่น่าจะมีปัญหาเกี่ยวกับการศึกษา บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีจะมีปัญหาแค่การแยกสีของวัตถุ ไม่ใช่ไม่สามารถรับรู้สีใดๆ ได้ เพียงแต่อาจจะแยกสีคล้ายกันได้น้อย แต่อาชีพบางอาชีพก็ไม่เหมาะสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี เพราะหากว่าไม่สามารถแยกสีที่ปกติได้และอาจก่อให้เกิดผลเสียได้ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6, กรมการจัดหางาน, สัมภาษณ์ 28 พฤษภาคม 2558) อาการของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งเห็นว่าไม่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา แต่ยังพบปัญหาในการเข้ารับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10, กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2558)

ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งซึ่งเป็นบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีและรู้ตัวก่อนที่จะเลือกเรียนในระดับอุดมศึกษาว่าตนเองมีอาการตาบอดสีและสามารถวางแผนการดำเนินชีวิตได้ ผู้ให้ข้อมูลท่านนี้ได้ให้ข้อมูลว่าตนเคยมีความสนใจที่จะสมัครสอบเข้าเป็นนักเรียนเตรียมทหาร แต่เมื่อได้อ่านคุณสมบัติของผู้สมัครแล้ว พบว่าในคุณสมบัตินั้นมีการทดสอบร่างกาย และมีการทดสอบอาการตาบอดสีร่วมอยู่ด้วย ผู้ให้ข้อมูลจึงตัดสินใจไม่สมัครสอบและเปลี่ยนใจในการเข้ารับราชการทหาร เมื่อต้องสอบเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยจึงเลือกคณะที่ไม่มีคุณสมบัติในการสมัครที่เกี่ยวข้องกับอาการตาบอดสี และสามารถเรียนจนจบ ปัจจุบันได้

ทำงานในโรงพยาบาลในตำแหน่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่มีการยกเว้นไม่ให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าทำงาน ผู้ให้ข้อมูลจึงอยากให้สังคมเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี เนื่องจากอาการตาบอดสีไม่ได้เป็นบุคคลที่ไม่สมประกอบหรือเป็นคนพิการแต่อย่างใด เพราะอาการตาบอดสีของบางคนไม่ได้มีอาการรุนแรงมากนัก สามารถทำงานและดำเนินชีวิตประจำวันได้ปกติ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15, ผู้แทนบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี, สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2558) ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งซึ่งทำงานเป็นนักวิชาการกลุ่มงานวิจัยสิทธิมนุษยชน สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และเป็นบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ให้ข้อมูลว่า เริ่มรู้อาการตาบอดสีของตนเองตอนเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความฝันอยากเป็นทหาร แต่พลาดโอกาสไป เมื่อขึ้นเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ได้เปลี่ยนความคิดมาเป็นการสอบเข้าแพทย์หรือวิศวะ แต่เมื่อดูคุณสมบัติในการรับสมัครแล้วก็พบว่า เป็นสาขาวิชาที่ห้ามบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าเรียน ทำให้รู้ว่ามีทางเลือกในการศึกษาต่อน้อยลง นอกจากนี้ ในหลายสาขาวิชาชีพ แม้จะสามารถสอบเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยได้ แต่เมื่อจบการศึกษา ก็จะไม่สามารถสมัครเข้าทำงานในบริษัทขนาดใหญ่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสายวิชาชีพทางวิทยาศาสตร์ ผู้ให้ข้อมูลจึงได้เลือกเรียนต่อในสายสังคมศาสตร์ ในคณะรัฐศาสตร์ และได้เริ่มเข้ารับราชการครั้งแรกที่วุฒิสภา ก่อนย้ายมาเป็นนักวิชาการสิทธิมนุษยชนที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงเห็นว่าหากบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีได้รู้ว่าตัวเองมีอาการตาบอดสีเร็วมากเท่าไร ก็จะสามารถปรับตัวทั้งทางการศึกษาและอาชีพ รวมทั้งการวางแผนชีวิตในอนาคตได้เร็วเท่านั้น (ผู้เข้าร่วมเวทีสาธารณะท่าน 6, สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, เวทีสาธารณะ 6 กรกฎาคม 2558)

4.1.2.2 สภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในด้านการประกอบอาชีพ

ผลการศึกษาดูด้วยการสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์และการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น พบสภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในด้านการประกอบอาชีพหลายกรณี ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่า ตนเองจบการศึกษาจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ สาขาวิศวกรรมอาหารจากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ซึ่งตอนเข้าศึกษาไม่ได้ทำการตรวจร่างกายเกี่ยวกับการทดสอบตาบอดสี แต่เมื่อจบการศึกษาออกไปแล้วได้เข้าสมัครทำงานที่บริษัทแห่งหนึ่ง เกี่ยวกับการผลิตอุตสาหกรรมอาหารส่งออก ได้มีการสอบสัมภาษณ์รวมถึงการทดสอบตาบอดสีด้วย ทำให้ทำการทดสอบตาบอดสีไม่ผ่าน จึงหมดโอกาสเข้าทำงานในบริษัทแห่งนั้น (ผู้แทนบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ท่านที่ 4, บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี, การสนทนากลุ่มย่อย 29 พฤษภาคม 2558) ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่าเคยพบการร้องเรียนกรณีเข้าสมัครงานในกิจการประกอบรถยนต์แห่งหนึ่งที่ปฏิเสธการรับเข้าทำงานโดยให้เหตุผลว่าบุคคลที่ทำงานแห่งนี้จำเป็นต้องใช้สายตาในการคัดแยกสี จึงไม่สามารถรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าทำงานได้ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2, สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2558) สภาพทั่วไปของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีนั้นเหมือนบุคคลปกติทั่วไป ไม่เป็นบุคคลที่หย่อนความสามารถตามกฎหมายแต่อย่างใด มีเพียงแต่ข้อจำกัดในอาชีพทหาร ตำรวจเท่านั้น ด้านการประกอบอาชีพหากเป็นอาชีพอิสระ หรือนักธุรกิจไม่มีปัญหาแต่อย่างใด แต่ในอาชีพรับราชการในบางสาขาก็มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ บางตำแหน่งเท่านั้นที่ต้องห้ามสำหรับบุคคลตาบอดสี แต่ก็ไม่เป็นธรรมตามหลักการในสิทธิมนุษยชนและหลักสากลขององค์การสหประชาชาติ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13, สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, สัมภาษณ์ 23 พฤษภาคม 2558)

ประเด็นของข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในด้านการประกอบอาชีพนี้ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ยอมรับว่าบางอาชีพ บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีก็ไม่สามารถทำได้ ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งเห็นว่า ด้านการประกอบอาชีพ ในปัจจุบันคนที่ตาบอดสีอาจถูกกีดกันจากสถาบันหรืออาชีพบางประเภท บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี เพียงแต่มองเห็นสีผิดไปจากสีที่เป็นจริง ไม่ใช่มองไม่เห็นสีเลย แต่ในการนี้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีควรหลีกเลี่ยงการประกอบอาชีพบางอาชีพที่ต้องให้ความสำคัญกับสีเป็นสิ่งจำเป็น เช่น ทหาร นักบิน เกษกร จิตรกรเท่านั้น (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11, กระทรวงสาธารณสุข, สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2558) ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งเห็นว่า ด้านการประกอบอาชีพหรือการรับสมัครเข้าทำงานตามบริษัทต่างๆ นั้นไม่ค่อยพบปัญหา เนื่องจากในการสมัครงานแต่ละตำแหน่งจะมีประกาศคุณสมบัติไว้อย่างชัดเจนไว้ก่อนในการประกาศรับสมัครงาน เพราะบางสายงานและบางอาชีพจำเป็นต้องใช้ผู้ปฏิบัติที่จะมีคุณสมบัติในการแยกสีด้วยสายตาอย่างชัดเจนหรือการปฏิบัติงานที่ต้องใช้ความแม่นยำในการมองเห็น จึงเป็นข้อยกเว้นพื้นฐานอยู่แล้วของการประกอบอาชีพนั้นๆ แต่บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสียังสามารถเลือกประกอบอาชีพอื่นๆ ได้อีกมากมายไม่จำกัด จึงไม่ถือว่าเป็นปัญหาหรืออุปสรรคที่มีข้อบังคับสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5, กระทรวงแรงงาน, สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2558) การประกอบอาชีพบางประเภทที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย เช่น ผู้ที่มีหน้าที่ประกอบรถยนต์หรือในงานที่เกี่ยวข้องกับระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจำเป็นต้องจำแนกสีของสายไฟ หรือสีของอุปกรณ์ จะต้องมีความสามารถในการรับรู้สีที่ไม่เป็นบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าทำงาน (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2558) อาชีพที่ต้องคำนึงถึงความประณีตหรือความปลอดภัยค่อนข้างมาก เช่น พนักงานขับรถ พนักงานเรียงพิมพ์ ช่างภาพ ผู้ควบคุมกล้อง เป็นต้น ซึ่งเป็นงานที่ต้องอาศัยการมองเห็นและความสามารถในการจัดแสงสีเป็นสำคัญก็อาจจะให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้ามามีส่วนร่วมได้ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4, กรมการขนส่งทางบก, สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2558) ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีควรจะได้ทราบว่าตนเองเป็นบุคคลที่มีอาการตาบอดสีตั้งแต่ตอนเป็นเด็กหรือเยาวชน เพื่อเด็กและเยาวชนที่มีอาการตาบอดสีจะสามารถวางแผนการศึกษาต่อ รวมถึงการประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างเหมาะสมต่อไป ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า จากการที่ตนทำงานเป็นนักวิชาการ ลงพื้นที่ชุมชน และการดูแลสุขภาพประชาชนตามโครงการต่างๆ พบว่า บางคนยังไม่ทราบว่าตัวเองมีอาการตาบอดสี เนื่องจากไม่เคยทำการทดสอบและเติบโตมาด้วยการถูกสอนว่าสีแดงเป็นสีแดง สีเขียวเป็นสีเขียว ซึ่งจริงๆ แล้วอาจจะมองเห็นเป็นสีเทา สีน้ำตาล ก็ได้ แล้วแต่กรณี จึงทำให้บุคคลเหล่านี้คิดว่าตัวเองเป็นบุคคลที่ไม่ได้เป็นตาบอดสี บางคนเมื่อไม่ทราบว่าตัวเองมีอาการตาบอดสี จึงไปสมัครงาน หรือสมัครเรียนแล้วทำให้เกิดปัญหาภายหลัง (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12, กระทรวงสาธารณสุข, สัมภาษณ์ 3 พฤษภาคม 2558) ด้านการประกอบอาชีพมีข้อจำกัด เพราะการประกอบอาชีพบางอย่างจำเป็นต้องได้คนที่มีการมองเห็นสีเป็นปกติ ถ้าให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีปฏิบัติงานจะทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ห้ามบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีขับขีรถสาธารณะ ไม่ควรมีการปรับปรุงแก้ไข เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับคนหมู่มาก ข้อห้ามข้อจำกัดต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในกรณีประกอบอาชีพขับรถโดยสารสาธารณะนี้จึงมีความเหมาะสมแล้ว (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7, กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2558)

4.1.2.3 สภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในการใช้ชีวิตประจำวัน

ผลการศึกษาด้วยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าการใช้ชีวิตประจำวันของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี โดยปกติแล้วไม่มีปัญหาหรือข้อจำกัดใดๆ นอกจากในกรณีการขอใบอนุญาตขับรถ ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งซึ่งเป็นนายแพทย์ได้ให้ข้อมูลว่าในทางการแพทย์ ผู้ที่มีอาการตาบอดสีสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้โดยปกติ และสามารถเรียนรู้ได้เหมือนกับคนปกติ แต่ต้องมีการเรียนรู้ถึงความแตกต่างในการศึกษาแต่ละด้านเท่านั้น โดยถ้าพบว่าผู้ป่วยที่มีภาวะตาบอดสีแต่กำเนิด ควรปรึกษาแพทย์เพื่อรับคำแนะนำถึงโอกาสการถ่ายทอดทางพันธุกรรมและโอกาสหลีกเลี่ยงที่จะทำให้เกิดภาวะตาบอดสีในหมู่ญาติ และผู้ที่มีภาวะตาบอดสีภายหลังควรรับการตรวจวินิจฉัยถึงสาเหตุ เพื่อแพทย์จะได้วางแผนการรักษาที่เหมาะสมต่อไป และด้านการใช้ชีวิตประจำวัน โดยทั่วไปในชีวิตประจำวัน บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีอาจใช้ชีวิตโดยไม่มีปัญหาอะไร แต่อาการของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีอาจเกิดความยุ่งยากในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกสีในชีวิตประจำวัน เช่น ตัดสินว่าผลไม้สุกจากการดูสีไม่ได้ เลือกถ่ายไหมในการเย็บปักถักร้อย เลือกสีเฟอร์นิเจอร์ในบ้านผิด เด็กนักเรียนอาจเลือกสีระบายภาพวาดเขียนผิด เป็นต้น แต่อาจเป็นความผิดพลาดที่ไม่ก่อผลเสียมากนัก บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีอนุโลมให้ขับรถได้ แต่ต้องผ่านการทดสอบความสามารถในการบอกสีของสัญญาณไฟจราจรได้ถูกต้อง เพราะบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีจะทราบว่า ตนเองบอดสีอะไรหรือต้องสามารถแยกได้ว่าตำแหน่งใด เป็นสัญญาณไฟสีแดง สีเหลืองหรือสีเขียว หากแยกสีเหล่านี้ได้ถูกต้อง ก็สามารถปฏิบัติตามกฎจราจรได้ หากผู้ป่วยมีอาการรุนแรงโดยตาบอดสีเหล่านี้ทั้งหมดไม่สามารถแยกสีได้จะไม่ได้รับอนุญาตให้ขับรถ เพราะจะทำให้เกิดอันตรายได้ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11, กระทรวงสาธารณสุข, สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2558) การใช้ชีวิตประจำวันของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีโดยปกติแล้วไม่มีปัญหาหรือข้อจำกัดใดๆ มีเพียงเรื่องการขอใบอนุญาตขับรถเท่านั้นที่บางคนไม่สามารถทดสอบตาบอดสีผ่านได้ จึงต้องขัรบถยนต์โดยไม่มีใบอนุญาตขับรถ และเป็นปัญหาเมื่อตำรวจขอตรวจดูใบอนุญาตขับรถและทำให้กลายเป็นการกระทำความผิดในกฎหมายจราจรทันที (ผู้แทนบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีท่านที่ 2, การสนทนากลุ่มย่อย, 29 พฤษภาคม 2558) บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีอาจเป็นอุปสรรคต่อการขัรบถยนต์หรือจักรยานยนต์ ที่มีปัญหาในการขอรับใบอนุญาตขับรถจากกรมการขนส่งทางบกที่ได้มีการทดสอบสายตาจากการมองเห็นสีไฟจราจรที่ทำให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีไม่ผ่านการทดสอบในขั้นตอนนี้ได้ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2558) ในขั้นตอนของการสอบขอรับใบอนุญาตขับรถ เจ้าหน้าที่ของกรมการขนส่งทางบกจะต้องทำการคัดกรองผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นหรือตาบอดสี เพราะการแยกสัญญาณไฟจราจรนั้นมีความสำคัญมากต่อการขับขัรบถยนต์บนท้องถนน สำนักงานขนส่งจังหวัดอุทัยธานีได้ดำเนินการให้ประชาชนที่มีอาการตาบอดสี ในเรื่องความไม่เหมาะสมของระเบียบกรมการขนส่งทางบกที่ไม่สามารถออกใบอนุญาตขับรถแก่ผู้ที่ตาบอดสีได้ แต่ถ้าประชาชนซึ่งเป็นบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีมีความสามารถแยกสีไฟจราจรได้โดยไม่มีปัญหาแม้จะไม่ชัดมาก แต่ไฟจราจรก็มีช่องว่างและลำดับชัดเจน คือ แดง เหลือง เขียว และมีความสว่างของไฟที่เหมาะสม รวมทั้งใช้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ของผู้อื่นได้ ทางหน่วยงานก็สามารถให้ใบอนุญาตขับรถได้เช่นกัน จึงเห็นควรให้มีการปรับปรุงกฎหมาย

เท่าที่จำเป็น เพราะต้องยอมรับว่าบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีนั้นมีข้อจำกัดทางกายภาพในการใช้ชีวิตประจำวัน และการทำกิจกรรมด้านต่างๆ จริง กฎหมายในปัจจุบันก็ได้คำนึงถึงความเหมาะสมและความปลอดภัยก่อนเป็นสำคัญอยู่แล้ว แต่หากให้มีการปรับปรุงควรจะเป็นในส่วนของการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่มีอาการตาบอดสี ให้ได้รับความเท่าเทียมในการรับบริการต่างๆ ทั้งจากทางภาครัฐและเอกชน และการให้ความรู้เรื่องข้อกฎหมาย เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันต่อไป (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4, กรมการขนส่งทางบก, สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2558) ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้บริหารอยู่ในกรมการขนส่งทางบกอีกท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันบุคคลที่มีอาการตาบอดสีจะมีปัญหาการใช้ชีวิตประจำวันในเรื่องของการขอรับใบอนุญาตขับรถ จากประสบการณ์ในการทำงานนั้น จะมีประเด็นเกี่ยวกับการทดสอบสายตาด้วยวิธีใช้ไฟแสดงสีแดง สีเหลืองและสีเขียว ที่ผู้ทดสอบบางคนทำการทดสอบไม่ผ่าน จึงเกิดเรื่องร้องเรียนขึ้น การทดสอบตาบอดสีในการขอรับใบอนุญาตขับรถนั้น จำเป็นต้องมีการทดสอบ ไม่ได้เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมแต่อย่างใด เป็นการทดสอบเพื่อความปลอดภัยต่อการขับขี่ และตัวบุคคลนั่นเอง ณ ปัจจุบันนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงการทดสอบจากแผ่นภาพตัวเลขเป็นการแสดงไฟจราจรแสดงสีจริงในการทดสอบแทน จึงมีการอนุมัติให้สำหรับผู้ทดสอบที่มีอาการตาบอดสีไม่รุนแรงที่สามารถมองเห็นได้ ไม่แตกต่างจากคนทั่วไปมากนัก (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3, กรมการขนส่งทางบก, สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2558) ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีท่านหนึ่งให้ข้อมูลว่าได้ผ่านการทดสอบตาบอดสีในการขอรับใบอนุญาตขับรถ เนื่องจากมีการเปลี่ยนวิธีทดสอบตาบอดสีของกรมการขนส่งทางบก โดยการทดสอบจากการดูสีไฟสีเขียว สีแดงและสีเหลืองได้ ยากให้เปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเนื่องจากอาการตาบอดสีไม่ได้เป็นบุคคลที่ไม่สมประกอบ หรือเป็นคนพิการแต่อย่างใดเพราะอาการตาบอดสีของบางคนไม่ได้มีอาการรุนแรงมากนัก สามารถทำงานและดำเนินชีวิตประจำวันได้ปกติ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15, บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี, สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2558) แต่ในประเด็นเดียวกันนี้ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งซึ่งเป็นบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีให้ข้อมูลว่า เข้าไปสอบเพื่อขอรับใบอนุญาตขับรถ ทั้งหมด 3 ครั้ง ที่สำนักงานขนส่ง แต่ไม่ผ่านที่ขั้นตอนทดสอบการมองเห็นหรือทดสอบตาบอดสี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะที่สำนักงานแห่งนั้นยังใช้การทดสอบเป็นแบบการมองตัวเลข ในขณะที่สำนักงานขนส่งที่อื่นได้เปลี่ยนมาเป็นการใช้ไฟแสดงสัญญาณจราจรแทนแล้ว การทดสอบตาบอดสีในการขอรับใบอนุญาตขับรถได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการทดสอบแบบใหม่ โดยการใช้ไฟแสดงจราจรแทนการทดสอบมองตัวเลขแล้ว ในสำนักงานขนส่งทางบกบางพื้นที่ ดังนั้นควรจะระบุให้ชัดเจนแน่ชัดและเป็นมาตรฐานเดียวกันทุกหน่วยงาน (ผู้แทนบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีท่านที่ 2, การสนทนากลุ่มย่อย, 29 พฤษภาคม 2558)

จากผลการศึกษาสภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในด้านการศึกษ การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งจากการวิเคราะห์เอกสาร การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ และการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น สรุปได้ว่า บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีถูกเลือกปฏิบัติโดยมีข้อจำกัดทั้งในด้านการศึกษาในสถาบันการศึกษาของตำรวจ สถาบันการศึกษาของทหารที่จะไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าศึกษา และในมหาวิทยาลัยที่ไม่สามารถเข้าเรียนในคณะ/สาขาวิชาต่างๆ เช่น วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ เกษษศาสตร์ ด้านการประกอบอาชีพก็จะถูกจำกัดไม่สามารถเข้าทำงานในวิชาชีพที่มีข้อจำกัด ไม่ให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าเรียนด้วย ส่วนด้านการใช้ชีวิตประจำวัน

พบว่า ประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลทั้งตัวแทนบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องเห็นตรงกันคือ ประเด็นเรื่องการขอรับใบอนุญาตขับรถ ข้อค้นพบจากผลการศึกษาชี้ แสดงให้เห็นว่าในประเทศไทยยังมีปรากฏการณ์ของปัญหาการเลือกปฏิบัติของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ส่วนจะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือไม่อย่างไร เป็นเรื่องที่จะนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในลำดับต่อไป

4.2 หลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน และแนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของผู้ที่มีอาการตาบอดสี

การนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในข้อ 4.2 นี้เป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 คือ เพื่อศึกษาหลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน และแนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอผลการศึกษาวิจัยโดยแบ่งเป็น 2 หัวข้อ คือ 1) หลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน และ 2) แนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของผู้ที่มีอาการตาบอดสี

4.2.1 หลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนบนโลกที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดและเป็นสากลไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ชนชาติ ประเทศ เพศ ศาสนา ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม สติปัญญา ความสามารถ ฐานะทางเศรษฐกิจที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี มีอิสระ เสรีภาพ เสมอภาค มีชีวิตที่ดี มีสิทธิแสวงหาวัตถุประสงค์มาดำรงชีพ ได้รับการยอมรับจากสังคมและการปฏิบัติจากรัฐอย่างเหมาะสม

4.2.1.1 ความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน

จากการศึกษาทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า คำว่า สิทธิมนุษยชน ในอดีตยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก จนกระทั่งมีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติแล้วจึงได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับนานาชาติ ซึ่งในกฎบัตรสหประชาชาติ กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้หลายแห่งในอารัมภบท เช่น ข้อความที่กล่าวถึงความมุ่งหมายของสหประชาชาติไว้ว่า “เพื่อเป็นการยืนยันความเชื่อในสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ในศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษยชาติ To Reaffirm Faith in Fundamental Human Rights, in the Dignity and Worth of the Human Person....” (United Nation Organization, 2012) ในตัวกฎบัตรสหประชาชาติได้เพียงกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้ในที่ต่างๆ ในอารัมภบทเท่านั้น มิได้มีคำนิยามหรือคำอธิบายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแต่อย่างใด ในทางวิชาการจึงมีการพยายามอธิบายคำปรารภของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ว่า “โดยที่การยอมรับนับถือเกียรติศักดิ์ประจำตัวและสิทธิเท่าเทียมกันและโอนมิได้ของบรรดาสมาชิกทั้งหลายแห่งครอบครัวมนุษยชนเป็นหลักการแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพโลก” นั้นหมายถึงสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ทุกคน เพราะทุกคนมีศักดิ์ศรี มีเกียรติศักดิ์ประจำตัว สิทธิมนุษยชนไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ แต่นักปฏิบัติสิทธิมนุษยชน ให้คำอธิบายว่า สิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน ทำให้คนคนนั้นมีชีวิตมีความเหมาะสมแก่ความเป็นคนและสามารถมีการพัฒนาตนเองได้คือ “สิทธิมนุษยชน” (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2555)

สำหรับในประเทศไทย นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 เป็นต้นมา การเคลื่อนไหวปกป้องคุ้มครองและเผยแพร่แนวคิดสิทธิมนุษยชนค่อยๆ ขยายตัวมากขึ้นจนกระทั่งในปี พ.ศ.2540 จึงเกิดรัฐธรรมนูญที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและยังมีบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอย่างเด่นชัด รวมถึงการก่อให้เกิดคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 ด้วยพระราชบัญญัตินี้ให้นิยามคำว่าสิทธิมนุษยชนไว้ว่า “สิทธิมนุษยชน หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม” (นัยนา เกิดวิชัย, 2558 : 120)

4.2.1.2 หลักการของสิทธิมนุษยชน

จากการศึกษาวิเคราะห์ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พบว่า นอกจากระบุขอบเขตของสิทธิมนุษยชนว่าครอบคลุมสิทธิอะไรแล้ว ตัวปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเองยังได้นำเสนอหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนไว้ด้วย หลักการนี้ถือเป็นสาระสำคัญที่ใช้อ้างอิงความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน และใช้เป็นเครื่องมือชี้วัดว่าสังคมใดมีการเคารพและปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชนหรือไม่

หลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน 6 ประการ ได้แก่ 1) สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิธรรมชาติติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด (Natural rights) 2) สิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนกันได้ (Universality & inalienability) 3) สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแยกเป็นส่วนๆ ว่าสิทธิใดมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิหนึ่ง (Indivisibility) 4) คนทุกคนมีความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ (Equality and non-discrimination) 5) การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิ (Participation & inclusion) 6) ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม (Accountability & the rule of law) (UNDP, 2006) หลักการพื้นฐานทั้ง 6 ประการนี้สามารถอธิบายได้ดังนี้ (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2555)

1) สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิธรรมชาติ ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด (Natural rights) หมายความว่า มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีประจำตัวตั้งแต่เกิดเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human dignity) นี้ไม่มีใครมอบให้เป็นสิ่งที่ธรรมชาติได้กำหนดขึ้นในมนุษย์ทุกคน ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึง (1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ คุณค่าของคนในฐานะที่เป็นมนุษย์ (2) การให้คุณค่าของมนุษย์ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ คุณค่าที่ถูกกำหนดขึ้นโดยสังคม เป็นการให้คุณค่าของมนุษย์ในฐานะการดำรงตำแหน่งทางสังคมซึ่งมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการมีอำนาจหรือการยึดครองทรัพยากรของสังคมและคุณค่าที่ถูกกำหนดขึ้นโดยธรรมชาติ เป็นการให้คุณค่าของมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ซึ่งมีความเท่าเทียมกันไม่แบ่งแยกกัน (3) การกำหนดคุณค่าที่แตกต่างกันนำมาซึ่งการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ ผู้คนในสังคมโดยทั่วไปมักจะให้คุณค่าทางสังคม เช่น ฐานะตำแหน่งหรือเงินตรามากกว่า การให้คุณค่าแบบนี้นำมาซึ่งการเลือกปฏิบัติจึงต้องปรับวิธีคิดและเน้นให้มีการปฏิบัติ โดยการให้คุณค่าของความเป็นคนในฐานะความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ให้คุณค่าคนตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

2) สิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนกันได้ (Universality & inalienability) หมายความว่า สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นของคนทุกคน ไม่มีพรมแดน คนทุกคนมีสิทธิมนุษยชนต่างๆ

เช่นเดียวกัน คนทุกคนย่อมถือว่าเป็นคน ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนในโลก ไม่ว่าจะมีความเชื่อชาติ สัญชาติ เหล่ากำเนิดใดก็ตาม ย่อมมีสิทธิมนุษยชนประจำตัวทุกคนไป จึงเรียกได้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคนไม่ว่าคนๆ นั้นจะยากจน ร่ำรวย เป็นคนพิการ เป็นเด็ก เป็นผู้หญิง ที่กล่าวว่าสิทธิมนุษยชนไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้หมายความว่า เมื่อสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ มนุษย์แต่ละคนย่อมไม่สามารถมอบอำนาจ หรือสิทธิมนุษยชนของตนให้แก่ผู้ใดได้ ไม่มีการครอบครองสิทธิแทนกัน แตกต่างจากการครอบครองทรัพย์สิน เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่ธรรมชาติกำหนดขึ้น เป็นหลักการที่ทุกคนต้องปฏิบัติ ได้มีการจัดหมวดหมู่และกลุ่มของสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของกลุ่มเฉพาะและสิทธิตามประเด็นปัญหา เช่น สิทธิสตรี สิทธิเด็ก สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิของผู้ลี้ภัย เป็นต้น

3) สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแยกเป็นส่วนๆ ว่าสิทธิใดมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิหนึ่ง (Indivisibility) หมายถึง สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองไม่สามารถแบ่งแยกว่ามีความสำคัญกว่าสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิทั้งสองประการนี้ต่างมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ดังนั้นรัฐบาลใดจะมาอ้างว่าต้องพัฒนาประเทศให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ หรือต้องแก้ปัญหาปากท้องก่อน แล้วจึงค่อยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ย่อมขัดต่อหลักการนี้

4) คนทุกคนมีความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ (Equality and non-discrimination) การเลือกปฏิบัติเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานในทุกสังคม และถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะเหตุว่าในฐานะที่เกิดมาเป็นคน ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย คนพิการ เด็ก หรือผู้สูงอายุ คนป่วยหรือมีสุขภาพดี ความเสมอภาคไม่ใช่การได้รับเท่ากัน แต่ความเสมอภาค คือ การที่ทุกคนควรได้รับจากส่วนที่ควรได้ ในฐานะเป็นคน เช่น การแจกของอุปโภคบริโภคน้ำท่วม ทุกคนจะได้รับของแจกชิ้นพื้นฐาน เช่น ได้รับข้าวสาร อาหารแห้ง ยาป้องกันเท้าเปื่อย แต่หากมีครอบครัวหนึ่งมีคนป่วยที่ต้องการยาเป็นพิเศษ หรือบางครอบครัวมีเด็กอ่อน ต้องได้รับนมผงเพิ่มสำหรับเด็ก ทางราชการสามารถเพิ่มยาและนมผงให้แก่ครอบครัวเหล่านั้น นี่คือการเสมอภาคที่ได้รับเพราะทุกคนในครอบครัวได้รับแจกสิ่งจำเป็นเพื่อการยังชีพแล้วหลักความเสมอภาค คือ ต้องมีการเปรียบเทียบกับของ 2 สิ่ง หรือ 2 เรื่อง และดูว่าอะไรคือสาระสำคัญของเรื่องนั้น หากสาระสำคัญของประเด็นได้รับการพิจารณาแล้วถือว่ามีความเสมอภาคกัน เช่น การที่รัฐจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลไม่เท่ากัน คนที่มีรายได้มากเสียภาษีมาก คนที่มีรายได้น้อยเสียภาษีน้อย คนที่มีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดก็ไม่ต้องเสียภาษี แต่การมีรายได้มากหรือน้อยเป็นสาระสำคัญของการเก็บภาษี ซึ่งเป็นธรรมสำหรับประชาชนการเลือกปฏิบัตินั้นเป็นเหตุให้เกิดความไม่เสมอภาค เช่น การรักษาพยาบาลหรือการเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐเป็นไปไม่ทั่วถึงและไม่เท่าเทียมกัน เพราะมีความแตกต่างของบุคคลเรื่องเชื้อชาติ

5) การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธินั้น (Participation & inclusion) หมายความว่า ประชาชนแต่ละคนและกลุ่มของประชาชนหรือประชาสังคมมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากสิทธิพลเมืองสิทธิทางการเมือง และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

6) ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม (Accountability & the rule of law) หมายถึง รัฐและองค์กรที่มีหน้าที่ในการก่อให้เกิดสิทธิมนุษยชน ต้องมีหน้าที่ตอบคำถามให้ได้ว่าสิทธิมนุษยชนได้รับการปฏิบัติให้เกิดผลจริงในประเทศของตน ส่วนสิทธิโดยังไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการสากล

ก็ต้องอธิบายต่อสังคมได้ว่าจะมีขั้นตอนดำเนินการอย่างไร โดยเฉพาะรัฐต้องมีมาตรการปกครองประเทศโดยใช้หลักนิติธรรม หรือปกครองโดยอาศัยหลักการที่ใช้กฎหมายอย่างเที่ยงธรรม ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย มีกระบวนการไม่ซับซ้อนเป็นไปตามหลักกฎหมายและมีความเท่าเทียมกันเมื่ออยู่ต่อหน้ากฎหมาย ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมายได้

4.2.1.3 ตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ไทยเป็นภาคี

ตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่พัฒนามาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหลักๆ มีทั้งสิ้น 9 ฉบับได้แก่ (กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ)

1) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR)

2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights-ICESCR) (รายงานประเทศไทยตามพันธกรณีฯ และการตอบข้อมูลเพิ่มเติมของไทย)

3) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อสตรี (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women-CEDAW)

4) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child-CRC)

5) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination-CERD)

6) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment- CAT)

7) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities - CRPD)

8) อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (Convention on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance - CED)

9) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว (Convention on the Protection of the Rights of Migrants Workers and Member of their Families MWC)

ปัจจุบันประเทศไทยเข้าเป็นภาคีตราสารระหว่างประเทศหลักเหล่านี้แล้วทั้งสิ้น 7 ฉบับ รวมทั้งเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญา CEDAW ว่าด้วยการรับข้อร้องเรียน และอนุสัญญาสิทธิเด็กอีก 2 ฉบับ คือ พิธีสารเลือกรับเรื่องการขายเด็ก การค้าประเวณีและสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก (Optional Protocol to the Convention on Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography) และพิธีสารเลือกรับเรื่องความเกี่ยวพันของเด็กในความขัดแย้งกันด้วยอาวุธ (Optional Protocol to the Convention on Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict)

ส่วนอนุสัญญาอีกสองฉบับที่ไทยยังไม่ได้เป็นภาคีคือ อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว

หลักความเสมอภาคและหลักการไม่เลือกปฏิบัติถือเป็นหลักการแห่งสิทธิมนุษยชนที่สำคัญซึ่งปรากฏอยู่ในตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหลายฉบับ อาทิ กฎบัตรสหประชาชาติ (Charter of the United Nations, 1945, Preamble, Art.1(2), 3, 13 (1)(b), 55 (c) and 77 (C) ว่าด้วยข้อห้ามในการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุเชื้อชาติ เพศ ภาษา และ ศาสนา) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 (1948) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พ.ศ.2509 (1966) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม พ.ศ.2510 (1967) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ พ.ศ.2508 (1965) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ พ.ศ. 2522 (1979) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ.2532 (1989) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิผู้พิการ พ.ศ. 2549 (2006)

กฎหมายระหว่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาการเลือกปฏิบัติมาอย่างยาวนานโดยพยายามกำหนดมาตรฐานทั่วไปให้ประเทศสมาชิกนำไปบัญญัติเป็นกฎหมายภายในประเทศตน โดยแนวคิดการเลือกปฏิบัติจะปรากฏในตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหลายฉบับดังกล่าวแล้ว โดยเฉพาะกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมืองในข้อที่ 2 (1) “รัฐภาคีแต่ละรัฐแห่งกติกานี้รับที่จะเคารพและประกันแก่ปัจเจกบุคคลทั้งปวง ภายในดินแดนของตนและภายใต้เขตอำนาจของตนในสิทธิทั้งหลายที่รับรองไว้ในกติกานี้โดยปราศจากการแบ่งแยกใดๆ อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่น เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ” และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติได้บัญญัติไว้ในข้อ 2 (2) “รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับที่จะประกันว่าสิทธิทั้งหลายที่ระบุไว้ในกติกานี้จะใช้ได้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด ชาติหรือสังคมดั้งเดิม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่น”

ในข้อ 2 ของตราสารระหว่างประเทศทั้งสองฉบับนี้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า “รัฐภาคีแห่งตราสารฉบับนี้รับประกันให้มีการใช้สิทธิ ซึ่งกำหนดไว้ในกติกานี้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติชนิดใดๆ ที่เกี่ยวกับเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่น ชาติหรือสังคมดั้งเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น” คำว่า “สถานะอื่น” นี้มีความหมายครอบคลุมถึงลักษณะต่างๆ ที่ไม่ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะและรวมถึงถึง “สถานะทางสุขภาพ” ตามความเห็นทั่วไป (General comments) ในเดือนพฤษภาคม 2543 ของคณะกรรมการว่าด้วยกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (Committee on Economic, Social, and Cultural Rights - CESCR) ความเห็นทั่วไป 14 ว่าด้วยสิทธิที่จะได้รับมาตรฐานด้านสุขภาพที่สูงที่สุดที่เป็นไปได้ กำหนดให้มีความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการดูแลสุขภาพ โดยระบุว่า “ต้องจัดให้ทุกคนเข้าถึงสถานบริการ สินค้าและบริการ โดยเฉพาะกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยงหรือกลุ่มที่ถูกเบียดให้อยู่ชายขอบของสังคมมากที่สุด ทั้งนี้ให้ทำทั้งในทางกฎหมายและโดยไม่เลือกปฏิบัติต่อเงื่อนไขต้องห้ามบางอย่าง” (ย่อหน้า 12 b) ซึ่งรวมถึงความพิการทางกายหรือใจ สถานะด้านสุขภาพ และสถานะอื่นๆ

ที่มีแนวโน้มจะส่งผลกระทบ ทำลาย หรือบั่นทอนความเท่าเทียมในด้านสิทธิ หรือขัดขวางการเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพ (ย่อหน้า 18) และให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่สำคัญ เช่น ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกแบบ ดำเนินการและควบคุมบริการด้านสุขภาพ และความสำคัญของการแก้ปัญหาย่อยๆ ที่อยู่เบื้องหลัง การดูแลสุขภาพ ความเห็นทั่วไปฉบับนี้ห้ามชัดเจนมิให้มีการเลือกปฏิบัติด้านสุขภาพ (ศึกษา: กรอบด้านสิทธิ พิสูจน์ และเปลี่ยนแปลง, 2558 :6, 18, 23) ดังนั้นแม้ว่าจะยังไม่มีตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ฉบับใดห้ามมิให้เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในฐานะเหตุแห่งการเลือกปฏิบัติโดยตรง แต่จากบทบัญญัติในตราสารระหว่างประเทศดังกล่าวที่ห้ามเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่อง “สถานภาพอื่นๆ” ด้วยนั้น อาจกล่าวได้ว่า การปฏิบัติที่แตกต่างต่อบุคคลเพียงเพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีอาการตาบอดสีแต่เพียงอย่างเดียวในทุกกรณี โดยไม่พิจารณาถึงความจำเป็น ความได้สัดส่วนของประโยชน์สาธารณะ ถือเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

4.2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

การเลือกปฏิบัติ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Discrimination” ซึ่งมีการให้นิยามศัพท์ไว้ในสนธิสัญญาระหว่างประเทศฉบับต่างๆ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ.1965 Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD) ให้ความหมายของการเลือกปฏิบัติว่า “การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ หมายถึง การจำแนก การกีดกัน การจำกัดหรือการเลือก โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของเชื้อชาติ สีผิว เชื้อสายหรือชาติกำเนิดหรือเผ่าพันธุ์กำเนิด ซึ่งมีเจตนาหรือมีผลให้เกิด การระงับหรือกีดกัน การเคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และในด้านอื่นๆ ของการดำรงชีวิตในสังคม รวมทั้งการระงับหรือกีดกันการใช้สิทธิเหล่านั้นอย่างเสมอภาคของบุคคล” อนุสัญญาว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW) ข้อบทที่ 1 ให้ความหมายว่าหมายถึง การแบ่งแยก การกีดกัน หรือการจำกัดใดๆ เพราะเหตุแห่งเพศซึ่งมีผลหรือความมุ่งประสงค์ที่จะทำลายหรือทำให้เสื่อมเสียการยอมรับ การได้โอกาสหรือการใช้สิทธิโดยสตรีโดยไม่เลือกสถานภาพด้านการสมรส บนพื้นฐานของความเสมอภาคของบุรุษและสตรีของสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พลเมืองหรือด้านอื่นๆ และอนุสัญญาฉบับที่ 111 ว่าด้วยการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและอาชีพ พ.ศ.2501 มาตรา 1 (ก) ให้ความหมายของ “การเลือกปฏิบัติ” ว่า หมายความว่ารวมถึง การแบ่งแยก การกีดกัน หรือการลำเอียงใดๆ ที่กระทำบนพื้นฐานของเชื้อชาติ สีผิว เพศ ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง การแบ่งแยกในสัญชาติ หรือพื้นฐานทางสังคม ซึ่งมีผลลบหรือทำความเสียหายต่อความเสมอภาคในโอกาสหรือในการปฏิบัติเกี่ยวกับการจ้างงานและอาชีพ

จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติในประเทศไทยเป็นแนวคิดที่ค่อนข้างใหม่ และเป็นประเด็นที่ยกมาถกเถียงอย่างไม่เลิกซึ่งมากนัก แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นภาคีตราสารระหว่างประเทศหลักดังกล่าวแล้วถึง 7 ฉบับ

นับตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 ซึ่งเป็นวันที่คณะราษฎรได้ยึดอำนาจการปกครอง ประเทศไทยจึงได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบพระมหากษัตริย์

ภายใต้รัฐธรรมนูญ จึงเริ่มมีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์เป็นครั้งแรก โดยใช้ชื่อว่า “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ.2475 แต่ไม่ได้ปรากฏแนวคิดที่ส่งเสริมให้มีความเท่าเทียมหรือห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติ มีเพียงบทบัญญัติให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันในการออกเสียงเลือกตั้ง จนมาถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ได้มีการบัญญัติรับรองความเสมอภาคระหว่างบุคคล และห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุใดๆ ไว้อย่างชัดเจน ดังนี้ (นัยนา เกิดวิชัย, 2550)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติเกี่ยวกับความเสมอภาคและห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุต่างๆ ไว้ใน 3 มาตรา ดังนี้

“มาตรา 5 ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน”

“มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

ทั้งสองมาตราดังกล่าว เป็นบทบัญญัติเฉพาะที่ให้ความสำคัญกับความเสมอภาคระหว่างบุคคลอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ในมาตรา 5 ให้ความรับรองว่า ไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศหรือศาสนาใด ย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญนี้อย่างเท่าเทียมกัน ต่อมาในบทบัญญัติตามมาตรา 30 วรรคหนึ่งที่กำหนดให้ทุกคนมีความเสมอภาคและได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย วรรคสองเป็นการรับรองความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง วรรคสามกำหนด ห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ส่วนวรรคท้ายรัฐสามารถเลือกปฏิบัติได้เพื่อขจัดความไม่เสมอภาคที่ดำรงอยู่ โดยการกระทำของรัฐตามวรรคท้ายไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

ส่วนที่สำคัญที่สุดที่ควรนำมาอธิบายเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการเลือกปฏิบัติปรากฏอยู่ในมาตรา 30 วรรคสาม และวรรคท้าย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 วรรคสาม และวรรคท้ายที่บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

แนวคิดการเลือกปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นการกำหนดห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีการบัญญัติให้ความคุ้มครองให้ชายหญิงมีความเสมอภาคกันและห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ว่าเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาอย่างผิวเผินแล้วจะทำให้เข้าใจได้ว่าบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองทั่วทุกภาคส่วนในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าสิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นเอกสารที่ไต่กันระหว่างรัฐกับประชาชน องค์การของรัฐเท่านั้นที่จะละเมิดสิทธิ เสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้การคุ้มครองไว้ไม่ได้ รัฐธรรมนูญไม่อาจให้ความคุ้มครองเอกชนและเอกชนด้วยกัน หากต้องการให้คุ้มครองดังกล่าว รัฐต้องออกกฎหมายมาเพื่อรองรับในการห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติในภาคเอกชน ทำให้รัฐธรรมนูญไม่คุ้มครองไปถึงการเลือกปฏิบัติระหว่างเอกชนด้วยกัน จะมีบัญญัติคุ้มครองเป็นพิเศษเฉพาะในส่วนแรงงานภาคเอกชน ซึ่งปัจจุบันมีพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 ที่ให้ความคุ้มครองลูกจ้าง โดยให้นายจ้างปฏิบัติต่อลูกจ้างชายและหญิงอย่างเท่าเทียมกัน

ในปัจจุบันประเทศไทยใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวซึ่งไม่มีการบัญญัติรับรองเรื่องราวเหล่านี้ไว้อย่างชัดเจน แต่หลักการสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค ความเป็นธรรม และการไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เป็นหลักสากลที่ต้องได้รับการปฏิบัติ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ก็ยังคงรับรองไว้เป็นหลักการ ตามมาตรา 4 ดังนี้

“มาตรา 4 ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคบรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 บัญญัติไว้ว่า

“มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายภาพหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม”

จะเห็นได้ว่าในรัฐธรรมนูญของไทยมิได้มีการให้คำนิยามการเลือกปฏิบัติไว้ว่ามีความหมายว่าอย่างไร แตกต่างกับในกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายของสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสวีเดน แต่เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัตินี้ หมายความว่า ตามหลักความเสมอภาคตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ในมาตรา 30 กำหนดให้มีการเลือกปฏิบัติได้ แต่ต้องเป็นการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมคือการเลือกปฏิบัติกับบุคคลที่แตกต่างกัน เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันโดยการเลือกปฏิบัตินั้นจะต้องมีเหตุผลควรแก่การรับฟังได้ การเลือกปฏิบัติโดย

เป็นธรรมคือการให้สิทธิพิเศษหรืออภิสิทธิ์แก่บุคคลใดเหนือกว่าบุคคลหนึ่งเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันกับบุคคลที่เหนือกว่า

การเลือกปฏิบัติที่รัฐธรรมนูญห้ามตามหลักความเสมอภาค คือ "การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม" (Unfair discrimination) การปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกัน (Different treatment) สามารถกระทำได้เพียงแต่มีข้อจำกัด 2 ประการเท่านั้น คือ 1) ห้ามมิให้แบ่งแยกบุคคลออกเป็นประเภทโดยคำนึงถึงศาสนา นิกาย ลัทธินิยม 2) การปฏิบัติต่อบุคคลที่ถูกแบ่งแยกประเภทแตกต่างกันจะกระทำได้และบางกรณีจำเป็นต้องกระทำด้วย แต่การเลือกปฏิบัติเช่นนี้จะต้องมีเหตุผลอันหนักแน่นควรค่าแก่การรับฟังได้ (Raison objectivement plausible) เมื่อ "บุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญจะต้องปฏิบัติเหมือนกัน และบุคคลที่ต่างกันสาระสำคัญจะต้องปฏิบัติแตกต่างกัน" ตามหลักการเลือกปฏิบัติโดยเป็นธรรม

หลักการว่าด้วยการเลือกปฏิบัติเป็นวิธีการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความเสมอภาค ทุกการเลือกปฏิบัติมิได้หมายความว่าก่อให้เกิดความไม่เสมอภาค เนื่องจากการเลือกปฏิบัติต้องอยู่บนพื้นฐานของเหตุอันไม่เป็นธรรมด้วยจึงจะถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม การเลือกปฏิบัติจึงเกิดผลได้ 2 ประการ คือ 1) เป็นการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุอันไม่เป็นธรรม ย่อมก่อให้เกิดความไม่เสมอภาค 2) การเลือกปฏิบัติที่ก่อให้เกิดได้หากเป็นการเลือกปฏิบัติเพื่อลดความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่ในสังคม จึงอาจเรียกการปฏิบัติทั้งสองกรณีว่าเป็นการเลือกปฏิบัติเพื่อแก้ไขความไม่เสมอภาค หากจะตรวจสอบว่าการเลือกปฏิบัตินั้นเป็นธรรมหรือไม่ ต้องพิจารณาว่าการเลือกปฏิบัตินั้นก่อให้เกิดความเสมอภาคหรือไม่ หากไม่ก่อให้เกิดความเสมอภาค การเลือกปฏิบัติดังกล่าวก็ถือเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หลักแห่งความเสมอภาคในสังคมเป็นหลักเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่โดยการใช้หลักความเสมอภาคที่มีความหลากหลายในการปฏิบัติ เนื่องจากสาระสำคัญของข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันไป ดังนั้นการปฏิบัติแก่บุคคลตามหลักความเสมอภาคย่อมแตกต่างกันไป ทั้งนี้ย่อมต้องเป็นความแตกต่างที่ยอมรับได้

หลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคเพื่อให้เกิดความยุติธรรมได้ปรากฏเป็นที่ยอมรับและนำไปปฏิบัติซึ่งมีผลเป็นการผูกพันองค์กรของรัฐที่จะต้องเคารพและปฏิบัติตาม โดยในการปฏิบัติตามหลักการนี้มีหลักเกณฑ์กว้างๆ ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2550 : 16-19)

1) ต้องใช้กฎเกณฑ์อันเดียวกันกับทุกคน เว้นแต่ว่าสถานการณ์แตกต่างกันไป

หลักเกณฑ์ทั่วไปของการปฏิบัติคือต้องใช้กฎเกณฑ์เดียวกันในสถานการณ์เดียวกัน เว้นแต่สถานการณ์นั้นแตกต่างออกไป จึงเป็นการต้องห้ามแก่ผู้บัญญัติกฎเกณฑ์ที่ต้องไม่ออกกฎเกณฑ์ที่มีผลให้เกิดความไม่เสมอภาคแก่บุคคล เหตุการณ์ที่เหมือนกันหรือที่เหมือนกันในสาระสำคัญนั้นต้องได้รับการปฏิบัติโดยกฎเกณฑ์เช่นเดียวกัน แต่หากมิใช่เรื่องที่มีสภาพการณ์อย่างเดียวกันก็สามารถปฏิบัติให้แตกต่างกันได้ ดังนั้นกฎเกณฑ์ที่มาบังคับใช้แก่บุคคล ซึ่งออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารย่อมมีเนื้อหา รายละเอียด และผลบังคับที่แตกต่างกันไปได้ เช่น ความเสมอภาคในการได้รับบริการสาธารณสุขจากรัฐ ประชาชนทุกคนสามารถใช้บริการรณรงค์ของรัฐอย่างเสมอภาคทุกคน ซึ่งเป็นหลักความเสมอภาคอย่างกว้างๆ อีกตัวอย่างหนึ่งคือการที่รัฐกำหนดราคาตัวรถไฟเป็นขั้นหนึ่ง ขั้นสองและขั้นสามตามปัจจัยทางเศรษฐกิจของแต่ละคนแตกต่าง

กันไป ตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองว่าบุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

2) การใช้กฎหมายที่แตกต่างกันนั้นต้องมีความสัมพันธ์กับสาระสำคัญของกฎหมายนั้น

การใช้กฎหมายที่แตกต่างกันนั้นต้องคำนึงถึงสาระสำคัญของกฎหมาย คือกฎหมายที่จะนำมาใช้ต้องมีความสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ถึงแม้จะอยู่ในสถานะที่เหมือนกัน แต่ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญนั้นแตกต่างกันแล้วกฎหมายที่นำมาใช้บังคับนั้นต้องแตกต่างกันไปด้วย แต่ถ้าเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่เป็นสาระสำคัญและอยู่ในสถานะที่เหมือนกันแล้ว กฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับนั้นต้องเป็นกฎหมายเดียวกัน เช่น กฎหมายบำเหน็จบำนาญกำหนดให้ข้าราชการรับราชการ 10 ปีขึ้นไปมีสิทธิรับบำเหน็จบำนาญ ฝ่ายนิติบัญญัติจะออกกฎหมายบัญญัติให้ข้าราชการซึ่งรับราชการเพียง 2 ปีที่ผู้บังคับบัญชาเห็นควรยกย่องให้ได้รับบำเหน็จบำนาญ เท่ากับข้าราชการซึ่งได้บำนาญ 10 ปี เช่นนี้หาได้ไม่ เพราะเมื่อเหตุไม่เหมือนกัน คือ เวลาราชการไม่เท่ากัน ก็ควรได้รับผลปฏิบัติแตกต่างกัน ไม่ควรให้ได้รับผลปฏิบัติเหมือนกัน แม้จะอยู่ในสถานะที่เป็นข้าราชการเหมือนกันก็ตาม (สมยศ เชื้อไทย, 2535: 139)

3) การปฏิบัติให้แตกต่างกันอันเนื่องมาจากผลประโยชน์มหาชน

การปฏิบัติต่อบุคคลตามหลักความเสมอภาคนั้นย่อมต้องคำนึงถึงเรื่องประโยชน์สาธารณะเหนือประโยชน์ส่วนบุคคล จะอ้างหลักความเสมอภาคในการใช้กฎหมายเพื่อมาคุ้มครองปัจเจกชนไม่ได้ เช่น ในกรณีที่มีความไม่สงบเกิดขึ้นในบ้านเมือง ทางราชการจำเป็นต้องใช้มาตรการเพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขกลับมาสู่บ้านเมืองอย่างรวดเร็วที่สุด การใช้มาตรการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัติและการเคารพต่อหลักแห่งความเสมอภาค ผู้ที่เดือดร้อนจากการกระทำดังกล่าวจะอ้างหลักแห่งความเสมอภาคต่อรัฐไม่ได้

4) การอ้างประโยชน์สาธารณะเพื่อไม่ต้องเคารพต่อหลักแห่งความเสมอกันนั้นจะต้องไม่เป็น การก่อให้เกิดการแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้

การอ้างประโยชน์สาธารณะในการปฏิบัติให้แตกต่างกันนั้น แม้จะถือว่าเป็นการกระทบต่อหลักแห่งความเสมอภาคและก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติก็ตามที แต่อย่างไรก็ดีการกระทำดังกล่าวนั้น จะต้องไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้ ถ้าเป็นเช่นนี้แล้วก็ไม่สามารถใช้กฎหมายดังกล่าวได้ การแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้นั้น ที่เห็นได้ชัดคือการแบ่งแยกที่เป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ เช่น การแบ่งแยกในเรื่องแหล่งกำเนิด เชื้อชาติ ศาสนา เพศ เป็นต้น

5) การเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมมุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่

การเลือกปฏิบัติที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่หรือการปฏิบัติในทางบวกคือการดำเนินการตามกฎหมายที่แตกต่างกันในลักษณะชั่วคราวที่ผู้มีอำนาจกำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและยกระดับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่มีสถานะด้อยกว่าบุคคลอื่นเพื่อทดแทนความไม่เท่าเทียมกันที่ดำรงอยู่ (F.MELIN-SOUCRAMENINE, "Les adaptations du principe d'egalite a la diversite desterritoires," RFDA., 1977'p.911. อ้างถึงในสมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543:170)

หลักการนี้เกิดจากแนวคิดของประธานาธิบดีเคนเนดีและประธานาธิบดีจอห์นสันที่ต้องการสร้างความเป็นธรรมขึ้นในสังคมอเมริกา หลักการดังกล่าวได้รับการยอมรับด้วยการตรากฎหมายสิทธิพลเมือง

(Civil Rights Act) ขึ้นเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 1964 (Patrick WACHSMANN, *Libertes Publiques*, (Paris: Dalloz, 1996, p.224. อ้างถึงในสมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543 : 170) และศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาดำเนินการตามหลักดังกล่าวโดยการตัดสินในคดี *Regents of University of California V. Bakke* 438 US265 (1978) ว่าการที่มหาวิทยาลัยสำรองที่นั่ง 16% ของคณะแพทยศาสตร์ให้แก่นักศึกษาชนกลุ่มน้อยต่างๆ ถือเป็นการเลือกปฏิบัติที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่ เป็นต้น นอกจากนี้ หลักการเลือกปฏิบัติที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่นี้ ยังได้รับการรับรองจากศาลประชาคมยุโรปโดยมีการนำหลักเกณฑ์นี้มาตัดสินในคดี *Affaire linguistique belge* ลงวันที่ 27 กรกฎาคม 1969 ว่า “ความไม่เสมอภาคทางกฎหมายบางประเภทมีขึ้นเพื่อแก้ไขความไม่เสมอภาคในทางความเป็นจริง” (Jean-Francois FLAUSS, “Discrimination positive et convention europeenne des droits de l’ homme,” in *Pouvoir et Liberte Etudes Offertes a Jacques MOURGEON* (Bruxelles: Emile Bruylant, 1998), p.419. อ้างถึงในสมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543: 170)

ในประเทศฝรั่งเศส หลักการนี้ได้รับการยอมรับ เพราะถือว่าขัดกับหลักความเสมอภาค โดยตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสได้วินิจฉัยไว้เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 1982 ว่าการที่รัฐสภาตรากฎหมายกำหนดว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลแบบบัญชีรายชื่อ นั้น บัญชีรายชื่อใดบัญชีรายชื่อหนึ่งจะมีผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลเพศเดียวกันเกินกว่า 75% ไม่ได้ คือว่าขัดกับหลักความเสมอภาคที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ (Patrick WACHSMANN, op. cit, p.234. อ้างถึงในสมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543: 171)

6) การปฏิบัติให้แตกต่างกันอันเนื่องมาจากระบบที่แตกต่างกัน

การปฏิบัติให้แตกต่างกันนั้นอาจมีผลสืบเนื่องจากการมีระบบที่แตกต่างกัน ดังนั้นการจะพิจารณาเปรียบเทียบว่ามีการปฏิบัติเท่าเทียมกันหรือไม่ ต้องมีการเปรียบเทียบว่าอยู่ในระบบเดียวกันหรือไม่ เช่น การที่กำหนดให้ข้าราชการ ทหาร หรือตำรวจไม่มีสิทธิในการประท้วงการนัดหยุดงานเพื่อต่อรองค่าจ้าง หรือเงินเดือนของข้าราชการ ซึ่งแตกต่างไปจากระบบของเอกชนที่ให้ลูกจ้างมีสิทธิที่ใช้การประท้วง การนัดหยุดงานตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นเครื่องมือในการต่อรองเรื่องเงื่อนไขในการจ้างได้ ในกรณีนี้มีอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันอันขัดต่อหลักความเสมอภาค ทั้งนี้เพราะระบบของราชการกับระบบของภาคเอกชนนั้น มีลักษณะที่แตกต่างกัน (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2543: 21)

7) การปฏิบัติให้แตกต่างกันอันเนื่องมาจากประเพณี

ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันอาจเป็นเหตุในการปฏิบัติให้แตกต่างกัน การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมต้องไม่ขัดหลักการปฏิบัติกันมายาวนานเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาความถูกต้อง แต่จะต้องใช้หลักความยุติธรรมของประชาชนในปัจจุบันเป็นเกณฑ์การพิจารณา เช่น สถาบันการศึกษาของรัฐแห่งหนึ่งได้ตั้งมาเป็นเวลายาวนาน ในขณะที่ตั้งนั้นมีความมุ่งหมายเพื่อจะให้เฉพาะลูกหลานของข้าราชการเท่านั้นได้ศึกษาเล่าเรียน ต่อมาเมื่อการศึกษาเปิดกว้างขึ้นสำหรับการรับบุคคลอื่นเข้าศึกษา แต่สถาบันนี้ยังกำหนดไว้ว่าผู้ที่เข้าราชการของหน่วยงานนั้น ย่อมได้รับสิทธิพิเศษในการคัดเลือกเข้าศึกษาในสถาบันแห่งนั้น ในกรณีนี้จะเห็นได้ว่าการยึดถือประเพณีที่ปฏิบัติมาอย่างยาวนานของสถาบันการศึกษาแห่งนั้นไม่อาจจะใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาหลักความเสมอภาคได้ เพราะการพิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะต้องอาศัยหลักความยุติธรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา เป็นต้น (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2543: 22)

ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสารในเรื่องแนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าแนวความคิดนี้ยังเป็นแนวความคิดที่ค่อนข้างใหม่ในสังคมไทย ที่ปรากฏชัดเจนขึ้นในปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมาเอง แนวความคิดในการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมนี้สามารถสรุปได้ว่า การเลือกปฏิบัติที่ห้ามกระทำตามหลักความเสมอภาค คือ "การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม" (Unfair discrimination) การปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกัน (Different treatment) สามารถที่จะกระทำได้ เพียงแต่มีข้อจำกัด 2 ประการ คือ 1) ห้ามมิให้แบ่งแยกบุคคลออกเป็นประเภทโดยเหตุแห่งความแตกต่าง (ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 คือ ในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายภาพหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ) และ 2) การปฏิบัติต่อบุคคลที่ถูกแบ่งแยกเป็นประเภทโดยเหตุแห่งความแตกต่างกันโดยแตกต่างกันนั้นจะต้องมีเหตุผลอันหนักแน่นควรค่าแก่การรับฟังได้ (Raison objectivement plausible) เมื่อแนวความคิดหลักในเรื่องการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเป็นเช่นนี้ แนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในสังคมไทยจึงเป็นแนวคิดที่อยู่ภายใต้หลักการเดียวกันกับแนวคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติที่ปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังนั้น การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องที่มีอาการตาบอดสีสามารถกระทำได้โดยไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ถ้าการเลือกปฏิบัตินั้นมีเหตุผลอันหนักแน่นควรค่าแก่การรับฟังได้

4.3 การวิเคราะห์ กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวันของประเทศไทยและต่างประเทศและแนวทางในการแก้ไขปัญหาของต่างประเทศ

การนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในข้อ 4.3 นี้เป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 คือ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวันของประเทศไทยและเปรียบเทียบกับต่างประเทศ รวมทั้งประสบการณ์แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของต่างประเทศ การวิจัยในขั้นตอนนี้ดำเนินการในเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการศึกษาจากการสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ และการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็นบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอผลการศึกษาวิจัยโดยแบ่งเป็น 3 หัวข้อคือ 1) กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวันของประเทศไทยและต่างประเทศ 2) มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีของต่างประเทศ และ 3) มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีของประเทศไทย

4.3.1 กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการขอจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวันของประเทศไทยและต่างประเทศ

4.3.1.1 ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสาร

1) กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการขอจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษาของประเทศไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษาวิเคราะห์ กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขอจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษา ของประเทศไทย พบว่า การศึกษาในระดับอนุบาล ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาไม่มีข้อจำกัดหรือข้อสงวนใดๆ สำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี กล่าวคือบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีสามารถเข้าศึกษาได้ทุกระดับดังกล่าวโดยไม่มีข้อห้ามใดๆ รวมทั้งไม่มีการตรวจอาการตาบอดสีแต่อย่างใด แต่การศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะมีข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีที่ทำให้ไม่สามารถเข้าเรียนในบางสาขาได้ รวมทั้งการเข้าเรียนในโรงเรียนทั้งสี่เหล่าของทหารตำรวจก็มีข้อจำกัดที่ไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าศึกษา จากการวิเคราะห์หลักเกณฑ์การกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่ประชุมสภาอธิการบดีมหาวิทยาลัยทั่วประเทศได้กำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ารับการศึกษานในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีการกำหนดคุณสมบัติทั่วไปและคุณสมบัติเฉพาะ ซึ่งการกำหนดคุณสมบัติเฉพาะนี้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เป็นข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ไว้เป็นภาพรวมของทุกสถาบันอุดมศึกษาในคณะ/ประเภทวิชา และมีการกำหนดคุณสมบัติ เฉพาะของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งเพิ่มเติมในบางคณะ โดยมีสาระสำคัญของการกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัคร ดังต่อไปนี้

“1.คุณสมบัติทั่วไป

1.1 เป็นผู้ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

1.2 เป็นผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หรือหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 หรือประกาศนียบัตรอื่นที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบเท่าสำหรับผู้สมัครที่จบหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญต้องมีคุณสมบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการดำเนินการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญศึกษา(ฉบับที่ 3) พ.ศ.2544

1.3 เป็นผู้ที่ไม่มโรคติดต่อร้ายแรงโรคที่สังคมรังเกียจหรือโรคสำคัญที่จะเป็นอุปสรรคต่อการศึกษา

1.4 เป็นผู้ที่มีความประพฤติเรียบร้อยและรับรองต่อมหาวิทยาลัยได้ว่าจะตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเต็มความสามารถและจะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัยที่มีอยู่แล้วหรือที่จะมีต่อไปโดยเคร่งครัดทุกประการ

1.5 ต้องไม่เป็นผู้ที่กำลังศึกษาเกินกว่าชั้นปีที่ 1 ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่ร่วมในการคัดเลือกนี้ เว้นแต่จะได้ลาออกจากสถาบันอุดมศึกษานั้นเสียก่อน

1.6 จะต้องไม่เป็นผู้ที่ถูกลงโทษเนื่องจากการกระทำผิดหรือร่วมกระทำทุจริตในการสอบฯ เพื่อสมัครเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในช่วงเวลา 3 ปีที่ผ่านมา

หากปรากฏในภายหลังว่าผู้สมัครขาดคุณสมบัติทั่วไปตามข้อ 1.1 ถึง 1.6 ข้อใดข้อหนึ่งและหรือขาดคุณสมบัติเฉพาะตามข้อ 2 และหากตรวจสอบพบว่าเอกสารที่ใช้ในการสมัครคัดเลือกเป็นเอกสารเท็จนอกจากจะถูกดำเนินการตามที่ได้ระบุไว้ในหน้า 261 แล้วจะถูกตัดสิทธิ์ในการคัดเลือกครั้งนี้และแม้ว่าจะได้รับการส่งชื่อเข้ารับการศึกษาก็ตามจะถูกลบออกจากความเป็นนิสิตนักศึกษาทันที

2. คุณสมบัติเฉพาะ

นอกจากคุณสมบัติทั่วไปทั้ง 6 ประการดังกล่าวมาแล้วข้างต้นสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ยังได้กำหนดคุณสมบัติเฉพาะขึ้นมามากด้วย ซึ่งการกำหนดคุณสมบัติที่เป็นข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี โดยกำหนดไว้เป็นภาพรวมของทุกสถาบันอุดมศึกษาในคณะ/ประเภทวิชา มี 4 คณะ/ประเภทวิชา ตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 คณะ/ประเภทวิชาที่มีการกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้ที่มีอาการตาบอดสี

ที่	คณะ/ประเภทวิชา	ลักษณะของข้อจำกัด
1	แพทยศาสตร์	ผู้สมัครเข้าศึกษาสาขาแพทยศาสตร์จะต้องมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงและปราศจากโรค อาการของโรค หรือความพิการอันเป็นอุปสรรคต่อการเรียน การปฏิบัติงาน และการประกอบวิชาชีพเวชกรรมดังต่อไปนี้ ตาบอดสีชนิดรุนแรงทั้งสองข้างโดยได้รับการตรวจอย่างละเอียดแล้ว
2	ทันตแพทยศาสตร์	ผู้ที่ผ่านการสอบข้อเขียนจะต้องผ่านการสอบสัมภาษณ์และจะต้องมีสุขภาพสมบูรณ์และปราศจากโรค อาการของโรค หรือความพิการที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนและการประกอบวิชาชีพทันตกรรมดังนี้ ตาบอดสีชนิดรุนแรงทั้งสองข้าง
3	เภสัชศาสตร์	ผู้ที่ผ่านการคัดเลือกมีสิทธิ์เข้าสอบสัมภาษณ์และตรวจร่างกายจะต้องได้รับการทดสอบความพร้อมในการศึกษาและความพร้อมในการประกอบอาชีพในวันสอบสัมภาษณ์และตรวจร่างกายเช่นความสามารถในการแยกแยะสีและผ่านการทดสอบดังกล่าวแล้วจึงจะมีสิทธิ์เข้าศึกษา (ข้อแนะนำควรตรวจตาบอดสีก่อนสมัครฯ)
4	พยาบาลศาสตร์	เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิชาการพยาบาลศาสตร์ซึ่งมีการเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่ต้องฝึกให้การพยาบาลผู้รับบริการ ผู้สมัครเข้าศึกษาสาขาพยาบาลศาสตร์จะต้องมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงและปราศจากโรค อาการของโรค หรือมีความพิการอันเป็นอุปสรรคต่อการเรียนดังต่อไปนี้ ตาบอดสีชนิดรุนแรงทั้งสองข้าง

นอกจากนี้ยังมีคุณสมบัติเฉพาะสำหรับผู้สมัครเข้าศึกษาในบางคณะ/ประเภทวิชาของมหาวิทยาลัยและสถาบันต่างๆ ที่ได้กำหนดเพิ่มเติม ซึ่งมีการกำหนดคุณสมบัติที่เป็นข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ไว้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 สถาบัน คณะ/ประเภทวิชาที่มีการกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครเข้าศึกษาที่มีข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

ที่	สถาบัน	คณะ/ประเภทวิชา	ลักษณะของข้อจำกัด
1	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	คณะสหเวชศาสตร์ สาขาวิชาเทคนิคการแพทย์	จะต้องสอบผ่านการตรวจตาบอดสีหรือการดูเซลล์ย้อมสีเนื่องจากผู้ที่ตาบอดสีจะเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาในสาขาวิชานี้
2	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	คณะสัตวแพทยศาสตร์	ผู้ที่ตาบอดสีรุนแรงจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนและการประกอบอาชีพ
		คณะเทคโนโลยี สาขาเทคโนโลยีธรณี	ผู้สมัครที่ตาบอดสีหรือเป็นโรคลมบ้าหมูจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนและการประกอบอาชีพ
3	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	คณะทันตแพทยศาสตร์	ผู้ที่ผ่านการคัดเลือกมีสิทธิ์เข้าสอบสัมภาษณ์จะต้องตรวจสุขภาพ ณ ศูนย์สร้างเสริมสุขภาพโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่เท่านั้นและต้องนำผลการตรวจร่างกายและตาบอดสีมาด้วยในวันสอบสัมภาษณ์
		คณะเทคนิคการแพทย์ สาขาวิชาเทคนิคการแพทย์ สาขาวิชากิจกรรมบำบัด สาขาวิชารังสีเทคนิค สาขาวิชากายภาพบำบัด	ผู้ที่สอบผ่านการคัดเลือกมีสิทธิ์เข้าสอบสัมภาษณ์จะต้องนำผลการตรวจตาบอดสีและรายงานการตรวจสุขภาพจากศูนย์สร้างเสริมสุขภาพโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่มาแสดงในวันสอบสัมภาษณ์
		คณะเภสัชศาสตร์	ผู้ที่สอบผ่านการคัดเลือกมีสิทธิ์เข้าสอบสัมภาษณ์จะต้องนำผลการตรวจสุขภาพและตาบอดสีมาในวันสอบสัมภาษณ์

ตารางที่ 4.2 สถาบัน คณะ/ประเภทวิชาที่มีการกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครเข้าศึกษาที่มีข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี (ต่อ)

ที่	สถาบัน	คณะ/ประเภทวิชา	ลักษณะของข้อจำกัด
4	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ	หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ประยุกต์ สาขาวิชาคณิตศาสตร์เชิงวิทยาการคอมพิวเตอร์ สาขาวิชาเคมีอุตสาหกรรม สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม เกษตร สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางอาหาร สาขาวิชาฟิสิกส์อุตสาหกรรมและอุปกรณ์การแพทย์ สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ สาขาวิชาเทคโนโลยีชีวภาพ และสาขาวิชาฟิสิกส์วิศวกรรม	ต้องไม่เป็นผู้ที่มีความพิการทางสายตา (ตาบอดสี)
5	มหาวิทยาลัยนเรศวร	คณะเกษตรศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์	ไม่เป็นผู้ที่มีความพิการทางสายตา คือ ตาบอดทั้งสองข้างและ/หรือตาบอดสี
		คณะเภสัชศาสตร์ หลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต	ตาบอดสีชนิดรุนแรงทั้งสองข้าง
		คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจุลชีววิทยา สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์ หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ (ตรีควบโท)	ไม่เป็นผู้ที่มีความพิการอันเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาและไม่เป็นผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ได้แก่ ตาบอดสี

ตารางที่ 4.2 สถาบัน คณะ/ประเพณีวิชาที่มีการกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครเข้าศึกษาที่มีข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี (ต่อ)

ที่	สถาบัน	คณะ/ประเพณีวิชา	ลักษณะของข้อจำกัด
5 (ต่อ)	มหาวิทยาลัยนเรศวร	คณะสหเวชศาสตร์ หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชากายภาพบำบัด สาขาวิชาเทคนิคการแพทย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีหัวใจและ ทรวงอก หลักสูตรทัศนมาตรศาสตรบัณฑิต	ตาบอดสีชนิดรุนแรงทั้งสองข้าง
		คณะสาธารณสุขศาสตร์ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาอนามัยสิ่งแวดล้อม สาขาวิชาอาชีวอนามัยและความ ปลอดภัย หลักสูตรการแพทย์แผนไทย ประยุกต์บัณฑิต	ตาบอดสีชนิดรุนแรงทั้งสองข้าง
		คณะวิทยาการจัดการและ สารสนเทศศาสตร์ หลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจ	ไม่เป็นผู้ที่มีความพิการทางสายตาคือ ตาบอดทั้งสองข้างหรือตาบอดสี
6	มหาวิทยาลัยบูรพา	คณะพยาบาลศาสตร์	จะต้องไม่ตาบอดสี
		คณะภูมิสารสนเทศศาสตร์	จะต้องตาไม่บอดสี
		คณะวิทยาศาสตร์ สาขาวิชาเคมี สาขาวิชาชีวเคมี สาขาวิชาชีววิทยา สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีอาหาร	จะต้องไม่ตาบอดสี

ตารางที่ 4.2 สถาบัน คณะ/ประเภทวิชาที่มีการกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครเข้าศึกษาที่มีข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี (ต่อ)

ที่	สถาบัน	คณะ/ประเภทวิชา	ลักษณะของข้อจำกัด
6 (ต่อ)	มหาวิทยาลัยบูรพา	คณะวิศวกรรมศาสตร์ สาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้า	ไม่ตาบอดสีขั้นรุนแรง
		คณะสาธารณสุขศาสตร์ สาขาวิชาสาธารณสุขอุตสาหกรรม และความปลอดภัย สาขาวิชานามัยสิ่งแวดล้อม	ไม่เป็นโรคดังต่อไปนี้...ตาบอดสี
		คณะศิลปกรรมศาสตร์	ไม่เป็นโรคตาบอดสีขั้นรุนแรง จนไม่สามารถแยกแยะประเภทสีได้
		คณะโลจิสติกส์	สายตาสีและตาไม่บอดสี
		คณะสหเวชศาสตร์ สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (วท.บ.)	ไม่มีผู้ที่มีตาบอดสี
		คณะสหเวชศาสตร์ สาขากายภาพบำบัด (กบ.บ.) สาขาเทคนิคการแพทย์ (วท.บ.)	ตาบอดสีชนิดรุนแรงทั้งสองข้าง
		คณะอัญมณี วิทยาเขตจันทบุรี สาขาวิชาอัญมณีและเครื่องประดับ สาขาวิชาธุรกิจอัญมณีและเครื่องประดับ สาขาวิชาออกแบบเครื่องประดับ	ต้องเป็นผู้ตาไม่บอดสี
		คณะวิทยาศาสตร์และ สังคมศาสตร์ วิทยาเขตสระแก้ว สาขาวิชาภูมิสารสนเทศศาสตร์	ต้องเป็นผู้ตาไม่บอดสี
7	มหาวิทยาลัยพะเยา	หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจุลชีววิทยาและ สาขาวิชาชีวเคมีและสาขาวิชา โภชนาการและโภชนบำบัด	ไม่มีผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ได้แก่ ตาบอดสี
		หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคนิคการแพทย์	ตาบอดสีชนิดรุนแรงทั้งสองข้าง

ตารางที่ 4.2 สถาบัน คณะ/ประเภทวิชาที่มีการกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครเข้าศึกษาที่มีข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี (ต่อ)

ที่	สถาบัน	คณะ/ประเภทวิชา	ลักษณะของข้อจำกัด
7 (ต่อ)	มหาวิทยาลัยพะเยา	หลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารสื่อใหม่	ไม่เป็นผู้ที่มีความพิการทางสายตาคือ ตาบอดทั้งสองข้างหรือตาบอดสี
		หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเคมี สาขาวิชาชีววิทยา สาขาวิชาฟิสิกส์ สาขาวิชาอุตสาหกรรมเคมีและ เทคโนโลยีวัสดุ สาขาวิชาคณิตศาสตร์และ สาขาวิชาสถิติ	ไม่เป็นผู้ที่มีความพิการทางสายตาคือ ตาบอดสนิททั้งสองข้างหรือตาบอดสี
		หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีการอาหาร สาขาวิชาภูมิสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาเทคโนโลยีชีวภาพ	ไม่เป็นผู้ที่มีความพิการทางสายตาคือ ตาบอดทั้งสองข้างและ/หรือตาบอดสี
8	มหาวิทยาลัยมหิดล	คณะเทคนิคการแพทย์ สาขาวิชาเทคนิคการแพทย์	ไม่รับผู้มีตาบอดสีจึงขอแนะนำให้หา โอกาสตรวจตาบอดสีก่อนสมัคร
		คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล 1) สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย ประยุกต์ 2) สาขาวิชากายอุปกรณ์ศาสตร์ 3) สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา แพทยศาสตร์	ไม่มีอาการตาบอดสีเพราะเป็นวิชาชีพ ที่ต้องใช้สีในการสร้างสรรค์ผลงาน
9	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	สำนักวิชาเภสัชศาสตร์ หลักสูตรเภสัชศาสตร์	ตาบอดสีชนิดรุนแรงทั้งสองข้างโดย ได้รับการตรวจอย่างละเอียดแล้ว ผู้ที่สอบผ่านการคัดเลือกมีสิทธิ์เข้า สอบสัมภาษณ์จะต้องนำผลการตรวจ สุขภาพและตาบอดสีมายื่นในวันสอบ สัมภาษณ์

ตารางที่ 4.2 สถาบัน คณะ/ประเภทวิชาที่มีการกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครเข้าศึกษาที่มีข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี (ต่อ)

ที่	สถาบัน	คณะ/ประเภทวิชา	ลักษณะของข้อจำกัด
10	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ. 4 ปี) สาขาวิชาอัญมณีและเครื่องประดับ	ต้องไม่มีความผิดปกติในการมองเห็น (ตาบอดสี)
11	มหาวิทยาลัยศิลปากร	คณะเภสัชศาสตร์	ตาบอดสีที่มีระดับความรุนแรงปานกลางเป็นต้นไป
		คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สาขาวิชาปิโตรเคมีและวัสดุพอลิเมอร์ สาขาวิชาวัสดุขั้นสูงและนาโนเทคโนโลยี สาขาวิชาเทคโนโลยีอาหาร สาขาวิชาเทคโนโลยีชีวภาพ สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหการ สาขาวิชาวิศวกรรมการจัดการ และโลจิสติกส์ สาขาวิชาวิศวกรรมเคมี สาขาวิชาวิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และระบบคอมพิวเตอร์ สาขาวิชาวิศวกรรมกระบวนการชีวภาพ	ต้องไม่เป็นผู้พิการหรือมีโรคต่างๆ ดังนี้ ตาบอดสี
		คณะโบราณคดี สาขาวิชาโบราณคดี	ผู้สมัครต้องไม่ตาบอดสี
		คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	ต้องไม่เป็นผู้พิการหรือมีโรคต่างๆ ดังนี้ - ตาบอดหรือตาบอดสีทั้งสองข้าง
		คณะวิทยาศาสตร์	ต้องไม่เป็นผู้พิการหรือมีโรคต่างๆ ดังนี้ ตาบอดสีอย่างรุนแรงทั้งสองข้าง
		คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	ต้องไม่เป็นผู้พิการหรือมีโรคต่างๆ ดังนี้ ตาบอดสีทั้งสองข้าง

ตารางที่ 4.2 สถาบัน คณะ/ประเภทวิชาที่มีการกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครเข้าศึกษาที่มีข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี (ต่อ)

ที่	สถาบัน	คณะ/ประเภทวิชา	ลักษณะของข้อจำกัด
12	มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี	คณะเภสัชศาสตร์	ผู้ที่มีความผิดปกติตาบอดสีในระดับที่ แพทย์และคณะกรรมการสอบคัดเลือก เห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาจะ ไม่ได้รับการพิจารณาให้เข้าศึกษา
13	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลกรุงเทพ	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	ผู้สมัครทุกสาขาวิชาต้องตาไม่บอดสี และไม่พิการทางร่างกาย
		คณะวิศวกรรมศาสตร์	ผู้สมัครต้องตาไม่บอดสี
		คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์	ผู้สมัครทุกสาขาวิชาต้องตาไม่บอดสี และไม่พิการทางร่างกาย
14	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลพระนคร	คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและ ออกแบบแฟชั่น หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีเคมีสิ่งทอ	ผู้สมัครต้องตาไม่บอดสี
		คณะอุตสาหกรรมการโรงแรม และการท่องเที่ยว สาขาวิชาการโรงแรม	ไม่เป็นโรคตาบอดสี
15	มหาวิทยาลัย นวมินทราชินราชมงคล	คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์	มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ไม่เป็นโรค หรืออาการของโรคที่ขัดต่อระเบียบ การศึกษาของคณะพยาบาลศาสตร์ เกื้อการุณย์ดังต่อไปนี้...ตาบอดสี
16	วิทยาลัยพยาบาล สภากาชาดไทย	คณะพยาบาลศาสตร์	มีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจไม่มีประวัติเป็นโรคจิต โรค ประสาทและปราศจากโรคอาการของ โรคหรือมีความพิการอันเป็นอุปสรรค ต่อการศึกษาดังต่อไปนี้ -ตาบอดแม้แต่ข้างเดียวหรือสายตาสั้น ผิดปกติเมื่อรักษาโดยใช้แว่นแล้วยังมีสาย ตาสั้นกว่า 6/24 ทั้ง 2 ข้างหรือตาบอด สีหรือมีความผิดปกติในการเห็นภาพ

ตารางที่ 4.2 สถาบัน คณะ/ประเภทวิชาที่มีการกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครเข้าศึกษาที่มีข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี (ต่อ)

ที่	สถาบัน	คณะ/ประเภทวิชา	ลักษณะของข้อจำกัด
17	มหาวิทยาลัยรังสิต	หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต หลักสูตรทันตแพทยศาสตร หลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต	ผู้เข้าศึกษาจะต้องมีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรงและปราศจากโรคอาการของ โรคดังต่อไปนี้ ตาบอดสีชนิดรุนแรงทั้งสองข้าง
18	มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น	คณะเภสัชศาสตร์	ผ่านการทดสอบสุขภาพกายและไม่ ตาบอดสี

จากตารางแสดงสถาบัน คณะ/ประเภทวิชาที่มีการกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครเข้าศึกษาที่มีข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีจะเห็นได้ว่านอกจากสาขาวิชาแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ เภสัชศาสตร์ และพยาบาลศาสตร์ ที่ทุกสถาบันอุดมศึกษากำหนดเหมือนกันทุกแห่งที่จะไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าศึกษาแล้ว ยังมีสถาบันอุดมศึกษาอีกหลายแห่งที่มีการกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครเข้าศึกษาที่มีข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี การกำหนดหลักเกณฑ์ของคุณสมบัติอันเป็นการกีดกันบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเช่นนี้ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ ถ้าการเลือกปฏิบัติเช่นนี้ไม่มีเหตุผลอันหนักแน่นควรค่าการรับฟังได้ (Raison objectivement plausible) การกระทำเช่นนี้ก็ถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ซึ่งตามหลักสิทธิมนุษยชนและตามหลักการแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีที่มีอาชญากรรม

ในประเด็นของข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษานี้ นายแพทย์ ฐาปนวงศ์ ตั้งอุไรวรรณ จักษุแพทย์ประจำโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ไทยรัฐไว้ว่า ตนเองมีความเป็นห่วงเด็กนักเรียนหลายคนที่ต้องพลาดโอกาสเรียนต่อในสายอาชีพที่ต้องการ เนื่องจากปัญหาสายตาดัดปกติ โดยเฉพาะโรคตาบอดสี ซึ่งมีตัวอย่างเกิดขึ้นแล้ว เช่น กรณีเด็กนักเรียนอายุ 16 ปี ที่เป็ความหวังของครอบครัว เสียเงินค่าเรียนกวดวิชาหลายหมื่นบาท เพื่อหวังสอบเข้าโรงเรียนเตรียมทหาร ผลปรากฏว่าเด็กรายนี้สอบได้ แต่เด็กไม่ทราบว่าเป็นโรคตาบอดสีมาก่อนที่จะเรียนกวดวิชา มารู้ตอนหลังถึงแม้ว่านักเรียนผู้นี้จะผ่านข้อเขียน ก็ไม่สามารถผ่านการตรวจร่างกายเพราะเป็นโรคตาบอดสี แต่โรคตาบอดสีไม่ใช่โรคตาบอดหรือมองไม่เห็น และโรคนี้ถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้หากมีพ่อหรือแม่เป็น คนไทยยังรู้จักโรคนี้น้อย ผู้ที่เป็นโรคตาบอดสีมีการมองเห็นเป็นปกติ แต่จะมีความผิดปกติในเรื่องของการแยกสี วงการจักษุแพทย์ทั่วโลกยังไม่สามารถรักษาโรคตาบอดสีให้หายขาดได้ และตาบอดสีในคนไทยส่วนใหญ่จะเป็นแต่กำเนิด วิธีที่ดีที่สุดที่จะรู้ว่าตนเองมีปัญหาหรือไม่ก็คือการตรวจหาความผิดปกติของสายตาเพื่อให้รู้ตัวว่าเป็นโรคตาบอดสีหรือไม่ จะได้วางแผนการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม เลือกลงงานอาชีพที่ปลอดภัย ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการควรเพิ่มบริการตรวจคัดกรองตาบอดสีให้เด็กนักเรียนที่กำลังเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทุกโรงเรียน ทั้งสังกัดภาครัฐและเอกชน ซึ่งที่ผ่านมาไม่เคยมีการตรวจตาบอดสีในโรงเรียนมาก่อน การตรวจตั้งแต่อยู่ชั้น

ประณปีที่ 1 จะเป็นผลดีต่อตัวเด็ก ทำให้เด็กรู้ปัญหาของตนเอง รวมทั้งพ่อแม่รู้ปัญหาของลูก เพื่อร่วมกันวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคตจนกระทั่งมีครอบครัว ลดผลกระทบทางจิตใจ เพราะตาบอดสีสามารถเรียนได้ และทำงานบางประเภทได้ซึ่งมีให้เลือกอย่างหลากหลาย การทดสอบนั้นมีวิธีการง่ายมาก โดยใช้ภาพทดสอบตาบอดสีอย่างง่ายซึ่งมี 13 แผ่น ราคาถูกมาก หากพบผิดปกติให้ส่งไปพบเจ้าหน้าที่สาธารณสุขใกล้บ้านหรือพบจักษุแพทย์ที่โรงพยาบาล เป็นวิธีการที่คุ้มค่าและมีประโยชน์มากที่สุด เพื่อเลือกสายอาชีพให้เด็กอย่างเหมาะสม (แนะเพิ่มบริการตรวจตาบอดสีเพื่อวางแผนชีวิตอนาคต, 2555)

จากการศึกษา กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษาของต่างประเทศ โดยเฉพาะสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสวีเดน ยังไม่พบว่ามีกรอบกฎ ระเบียบ หรือหลักเกณฑ์ที่เป็นข้อจำกัดในการเข้ารับการศึกษาของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี แม้แต่การเข้าเรียนในสาขาวิชาแพทยศาสตร์ บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีก็สามารถเข้าเรียนได้ แต่อย่างไรก็ตามในประเทศสิงคโปร์ มีการกำหนดคุณสมบัติว่าผู้ที่เข้ามาเรียนในหลักสูตรทางการแพทย์จะต้องไม่ตาบอดสี (Ngee Ann Poly technic, 2015)

2) กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการประกอบอาชีพของประเทศไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษาวิเคราะห์ กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการประกอบอาชีพของประเทศไทย พบว่า กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับผู้ที่มีอาการตาบอดสีในด้านการประกอบอาชีพนั้นส่วนหนึ่งจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ที่ไม่สามารถเข้าศึกษาในบางคณะหรือบางสาขาวิชาได้ เมื่อไม่สามารถเข้าศึกษาได้ ก็จะไม่มีโอกาสในการประกอบอาชีพต่างๆ เหล่านั้นได้ อาชีพที่เป็นข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีนั้น หน่วยงานที่ไม่รับบุคคลที่มีอาการตาบอดสีเข้าทำงานจะให้เหตุผลว่าเป็นอาชีพที่มีความจำเป็นต้องมีการเห็นสีที่ปกติ เป็นอาชีพที่ไม่เหมาะสมสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี เช่น เพราะอาจจะเห็นสัญญาณการเตือนภัยต่างๆ ไม่ชัดเจน ก่อผลเสียต่างๆ ได้ เช่น ทหารในกองทัพบก ทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ ผู้บังคับจราจรทางอากาศ พนักงานขับรถไฟฟ้า วิศวกรไฟฟ้า พยาธิแพทย์ นักบิน เจ้าหน้าที่ห้องตรวจปฏิบัติการในโรงพยาบาล เภสัชกร พนักงานตำรวจและดับเพลิง เจ้าหน้าที่อุตสาหกรรมผ้าและสิ่งทอ ช่างทาสี ช่างถ่ายรูป เภสัชกร นักเคมี อาชีพทอผ้าและพรม ช่างฝีมือที่ต้องการแยกสี และข้าราชการตำรวจ (สกวรัตน์ คุณาวิศรุต, 2558)

จากการตรวจสอบข้อมูลเอกสารพบว่ามีประกาศการรับสมัครคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการบางอาชีพที่ไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี เช่น ในประกาศสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ เรื่องรับสมัครและคัดเลือกบุคคลภายนอกเพื่อบรรจุและแต่งตั้งเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ประจำปี พ.ศ.2557 จะมีการระบุคุณสมบัติทั่วไปและคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งของผู้มีสิทธิสมัครเข้ารับ การคัดเลือกไว้ในข้อ 15 ว่า “ไม่เป็นผู้มีตาบอดสี” ประกาศรับสมัครบุคคล ภายนอกที่จบ ม.6 เรียนหลักสูตรพยาบาลเพื่อบรรจุแต่งตั้งเป็นข้าราชการตำรวจในวิทยาลัยพยาบาลตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ก็จะกำหนด

คุณสมบัติผู้สมัครไว้ว่า “ไม่เป็นผู้มีตาบอดสี” ส่วนการรับสมัครบุคคลเข้าทำงานในภาคเอกชน พบว่ามีประกาศรับสมัครในเวปไซต์ในบางอาชีพ เช่น ช่างยนต์ ที่มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครไว้ว่า "ไม่ตาบอดสี" เป็นต้น

ข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้มีอาการตาบอดสีในอาชีพนี้ นายแพทย์ ฐานวงศ์ ตั้งอุไรวรรณ จักษุแพทย์ประจำโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ไทยรัฐไว้ว่า อาชีพที่ไม่เหมาะสมกับคนตาบอดสี คืออาชีพที่ต้องมีการใช้สีเป็นตัวแสดงถึงสิ่งต่างๆ และเกี่ยวข้องกับอันตรายต่อร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สินผู้อื่น เช่น ทหาร ตำรวจ นักบิน นักเดินเรือ นักร้อยสายไฟ วิชาชีพแพทย์และการสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ประจำห้องปฏิบัติการ รวมทั้งอาชีพที่ต้องใช้ความสามารถในการแยกแยะสี เช่น นักเคมีที่ต้องทำงานกับสี จิตรกร พนักงานตรวจคุณภาพสินค้า (QC) เป็นต้น หากทราบว่าเป็นตาบอดสีตั้งแต่แรกๆ มักไม่มีผลกระทบต่อจิตใจมาก เพราะจะได้รับคำแนะนำ มีทางเลือกอื่นในการประกอบอาชีพที่เหมาะสม เช่น หากตาบอดสีชาวดำ สามารถเป็นนักบัญชีได้ หรือเป็นนักกีฬาบางประเภท เช่น นักว่ายน้ำได้ (แนบเพิ่มบริการตรวจตาบอดสีเพื่อวางแผนชีวิตอนาคต, 2555) ดังนั้นกรณีของการมีกฎเกณฑ์ไม่รับบุคคลผู้มีอาการตาบอดสีเข้าทำงานในอาชีพเหล่านี้ อาจเป็นกรณีที่มีเหตุผลอันหนักแน่นควรค่าการรับฟังได้ ซึ่งจะมีผลทำให้การกระทำเช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

จากการวิเคราะห์กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้มีอาการตาบอดสี ในมิติการประกอบอาชีพของประเทศไทย สรุปได้ว่า ยังมีการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็น การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้มีอาการตาบอดสี และถ้าการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้มีอาการตาบอดสีนี้เป็นไปโดยไม่มีเหตุผลอันหนักแน่นควรค่าการรับฟังได้ การกระทำเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

ในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ก็มีหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับผู้ที่มีการตาบอดสีในด้านการประกอบอาชีพ โดยมีบางอาชีพที่ไม่รับบุคคลผู้มีอาการตาบอดสีเข้าทำงาน ที่ต้องใช้ความสามารถในการ มองเห็นสีที่แม่นยำ อาชีพดังกล่าวได้แก่ (1) งานเกี่ยวกับการดำเนินงานยานยนต์ (Operating motor vehicles) (2) นักบิน (Pilot's license) (3) ช่างไฟฟ้า (Electrician) (4) งานดับเพลิง (Firefighter) (5) งานจัดการสัมภาระ (Baggage handler) (6) เจ้าหน้าที่ตำรวจ (Police Officer) (7) จิตรกร (Painter) (Rich, 2012 ; Color Blindness, 2015)

กฎเกณฑ์สำหรับผู้มีอาชีพเกี่ยวกับไฟฟ้าและวิศวกรไฟฟ้า ในสหรัฐอเมริกา สถาบันวิศวกรรมไฟฟ้า กำหนดข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับความสามารถในการมองเห็นสีสำหรับผู้ที่จะเข้ามาประกอบอาชีพนี้ว่าในอุตสาหกรรมไฟฟ้าและวิศวกรรมไฟฟ้า มีงานจำนวนมากที่ต้องใช้ความสามารถในการอ่านรหัสสี โดยมีนัยสำคัญในเรื่องของความปลอดภัย การอ่านรหัสสีของสายไฟ สำหรับเครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้ที่อ่านสีได้ถูกต้องแม่นยำย่อมมีความปลอดภัยมากกว่าผู้ที่เห็นสีผิดปกติ การอ่านรหัสสีของอุปกรณ์ไฟฟ้าเพื่อแยกความแตกต่างระหว่างค่าของตัวต้านไฟฟ้าและตัวเก็บประจุไฟฟ้าในกิจการโทรคมนาคม การกำหนดสีของสายไฟเป็นวิธีการที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย สำหรับอุปกรณ์ไฟฟ้า ความคลาดเคลื่อนในการแยกแยะสี จะทำให้เกิดผลร้ายแรงตามมา ผู้ที่มีตาบอดสีจะเลือกที่จะไม่เป็นวิศวกรไฟฟ้าหรือทำงานเกี่ยวกับไฟฟ้า โดยจะหางานอย่างอื่นที่ไม่ต้องใช้ความสามารถในการมองเห็นสี (Bright Hub Engineering, 2015)

กฎเกณฑ์เกี่ยวกับความบกพร่องในการมองเห็นสีสำหรับเจ้าพนักงานตำรวจนั้น ในประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น ในมลรัฐนิวยอร์กจะกำหนดว่าผู้ที่เจ้าพนักงานตำรวจต้องไม่เป็นผู้ที่ตาบอดสี ในมลรัฐวอชิงตัน กำหนดว่าเจ้าพนักงานตำรวจที่ทำหน้าที่สายตรวจต้องมีความสามารถในการแยกความแตกต่างของสี ต้องไม่ตาบอดสีและตาบอดในความมืด ส่วนในนครลอสแอนเจลิส กำหนดว่าผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นเจ้าพนักงานตำรวจต้องสามารถบอกสีได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ

สำหรับสหราชอาณาจักร พบว่า ในไอร์แลนด์เหนือ กำหนดว่าผู้ที่สมักรเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ต้องสามารถผ่านเกณฑ์การทดสอบ City University Colour Vision ไม่ต่ำกว่า 7 จากคะแนนเต็ม 10 ในขณะที่เวลส์ กำหนดว่าผู้ที่มีนิยน์ตาที่เรตินาไม่สามารถรับสีได้จะถูกปฏิเสธการรับคัดเลือกเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเช่นกัน (Police Officer – Does Color Blindness Matter?, 2007)

3) กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัด หรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการใช้ชีวิตประจำวันของประเทศไทยและต่างประเทศ

กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัด หรือข้อสงวนสำหรับผู้ที่มีอาการตาบอดสีในด้านการใช้ชีวิตประจำวันของประเทศไทยที่เป็นประเด็นที่บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีส่วนใหญ่เห็นว่ากระทบต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีมากที่สุดคือเรื่องของการไม่ได้รับอนุญาตให้มีใบขับขี่รถยนต์ และมีกรณีที่เกิดการร้องเรียนต่อกรมการขนส่ง หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง และมีการฟ้องร้องในศาลปกครองมาแล้ว แต่ประเด็นของการฟ้องร้องในศาลปกครองยังไม่ได้มีการวินิจฉัยในเนื้อหาของเรื่อง เนื่องจากเป็นคดีที่ศาลปกครองไม่อาจรับเรื่องไว้พิจารณาพิพากษาได้เนื่องจากล่วงเลยระยะเวลาการฟ้องคดี (คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 127/2553) ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสารในประเด็นขอรับใบอนุญาตขับรถมีระเบียบและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ระเบียบกรมการขนส่งทางบก ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการอบรม และทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถ ผู้ขอต่ออายุใบอนุญาตขับรถ และผู้ขอรับบัตรประจำตัวคนขับรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ พ.ศ.2554 ได้กำหนดเรื่องการทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถ ไว้ในหมวด 2 การทดสอบ ดังนี้

ข้อ 17 การทดสอบหมายความว่าทดสอบความสามารถในการขับรถ ความรู้ในข้อควรปฏิบัติหรือข้อบังคับการเดินรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์กฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบกและความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขับรถและการทดสอบสมรรถภาพของร่างกายซึ่งได้แก่

- (1) การทดสอบสมรรถภาพของร่างกาย
- (2) การทดสอบข้อเขียน
- (3) การทดสอบขับรถ

ข้อ 18 ผู้ขอดำเนินการเกี่ยวกับการขอรับใบอนุญาตขับรถใหม่ทุกชนิดต้องผ่านการทดสอบตามข้อ 17 ยกเว้นใบอนุญาตขับรถตามความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคี

ข้อ 19 การขอต่ออายุใบอนุญาตขับรถทุกชนิดต้องผ่านการทดสอบสมรรถภาพของร่างกาย

ในกรณีที่ผู้ขอต่ออายุใบอนุญาตขับรถที่ใบอนุญาตขับรถเดิมขาดต่ออายุเกิน 1 ปี ต้องผ่านการทดสอบข้อเขียนด้วย

ในกรณีที่ผู้ขอต่ออายุใบอนุญาตขับรถที่ใบอนุญาตขับรถเดิมขาดต่ออายุเกิน 3 ปี ต้องผ่านการทดสอบข้อเขียนและทดสอบขับรถด้วย

ในส่วนของการทดสอบสมรรถภาพของร่างกายได้กำหนดไว้ในส่วนที่ 1 การทดสอบสมรรถภาพของร่างกายดังนี้

ข้อ 20 การทดสอบสมรรถภาพของร่างกายให้ทำการทดสอบปฏิกิริยาและการทดสอบสายตา

ข้อ 21 ให้ผู้เข้ารับการทดสอบปฏิกิริยาทำการทดสอบความสามารถในการใช้เบรกเท้า รวม 3 ครั้ง หากสามารถเหยียบเบรกได้ในระยะเวลาน้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.75 วินาทีสองในสามครั้งให้ถือว่าผ่านการทดสอบ

ข้อ 22 ให้ผู้เข้ารับการทดสอบสายตาดำเนินการดังนี้

(1) ทดสอบสายตาทางกว้าง ถ้าสามารถมองเห็นทั้งด้านซ้ายและด้านขวาเป็นมุมกว้างข้างละ 75 องศา สองในสามครั้ง ให้ถือว่าผ่านการทดสอบ

(2) ทดสอบสายตาทางลึก ให้ทดสอบการมองเห็นในระยะ 2.50 - 3.50 เมตร รวม 3 ครั้ง หากผลการทดสอบห่างจุดที่กำหนดไม่เกินกว่า 1 นิ้ว สองในสามครั้ง ให้ถือว่าผ่านการทดสอบ

(3) ทดสอบการมองเห็นสีที่จำเป็นในการขับรถให้ดูสีเขียว สีแดง และสีเหลืองจากเครื่องทดสอบหรือแผ่นภาพทดสอบที่กรมการขนส่งทางบกกำหนดหรือเห็นชอบ โดยอยู่ห่างจากเครื่องทดสอบหรือแผ่นภาพทดสอบในระดับสายตา ระยะไม่น้อยกว่า 3 เมตร แล้วอ่านสีตามที่เจ้าหน้าที่กำหนดสีละ 3 ครั้ง หากอ่านได้ถูกต้องสองในสามครั้งให้ถือว่าผ่านการทดสอบ

ข้อ 23 ในกรณีที่ผู้เข้ารับการทดสอบสมรรถภาพของร่างกายแล้วไม่ผ่านการทดสอบ ให้ทดสอบแก้ตัวเฉพาะส่วนที่ทดสอบไม่ผ่านได้อีกหนึ่งครั้งในวันนั้นหากยังไม่ผ่านการทดสอบนั้นอีกให้มาทำการทดสอบแก้ตัวใหม่ในวันทำการถัดไปนับแต่วันที่สอบไม่ผ่านแต่ไม่เกิน 90 วันนับแต่วันยื่นคำขอเว้นแต่มีเหตุอันสมควรให้นายทะเบียนมีอำนาจพิจารณาให้ทดสอบแก้ตัวก่อนระยะเวลาที่กำหนดได้เป็นการเฉพาะรายแล้วแต่กรณีและหากพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวต้องยื่นคำขอรับใบอนุญาตขับรถใหม่

ระเบียบกรมการขนส่งทางบก ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการอบรมและทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถ ผู้ขอต่ออายุใบอนุญาตขับรถ และผู้ขอรับบัตรประจำตัวคนขับรถ ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ พ.ศ.2554 เป็นระเบียบที่แก้ไขใหม่โดยยกเลิกระเบียบกรมการขนส่งทางบก ว่าด้วยการอบรมและทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ พ.ศ.2549 ลงวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2549 โดยมีเหตุผลในการแก้ไขดังนี้ “ตามที่กรมการขนส่งทางบกได้ออกระเบียบว่าด้วยการอบรมและทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ พ.ศ.2549 ไว้แล้ว นั้น

โดยที่กรมการขนส่งทางบกได้นำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการอบรมและทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถและผู้ขอต่ออายุใบอนุญาตขับรถ เป็นเหตุให้ระเบียบดังกล่าวไม่สอดคล้องกับ

สถานการณ์ในปัจจุบัน ประกอบกับได้มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ตามโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการของกรม การขนส่งทางบก จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงระเบียบกรมการขนส่งทางบกกว่าด้วยการอบรมและทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ พ.ศ.2549 เสียใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในข้อ 10 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอและการออกใบอนุญาตขับรถและการขอต่ออายุและการอนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาตขับรถ พ.ศ.2548 และข้อ 12 แห่งกฎกระทรวงกำหนดเครื่องแต่งกาย เครื่องหมาย ประวัติคนขับรถ บัตรประจำตัวคนขับรถและการแสดงบัตรประจำตัวคนขับรถยนต์สาธารณะ รถยนต์บริการธุรกิจ รถยนต์บริการทัศนาจรและรถจักรยานยนต์สาธารณะ พ.ศ.2548 กรมการขนส่งทางบกจึงวางระเบียบไว้...”

ในกรณีของการขอมีใบอนุญาตขับรถของบุคคลผู้มีอาการตาบอดสีนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นายแพทย์ศักดิ์ชัย วงศกิตติรักษ์ ประธานราชวิทยาลัยจักษุแพทย์แห่งประเทศไทย ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “กรณีสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือกรณีประชาชนที่มีภาวะตาบอดสีร้องเรียนในเรื่องความไม่เหมาะสมของระเบียบกรมการขนส่งทางบก ที่ไม่ออกใบอนุญาตขับรถให้แก่นักคนที่มีอาการตาบอดสี ทั้งนี้มีความเห็นว่า แม้บุคคลที่มีอาการตาบอดสีจะมองสีผิดไปจากคนปกติก็จริงแต่ยังมีความสามารถในการแยกสีไฟจราจรได้โดยไม่มีปัญหา แม้จะไม่ชัดมาก แต่ไฟจราจรก็มีช่องว่างและลำดับชัดเจน คือแดง เหลือง เขียว และมีความสว่างของไฟที่เหมาะสม ดังนั้นจึงเชื่อว่าไม่น่าจะมีปัญหาเกี่ยวกับความปลอดภัยทางถนน ซึ่งในประเทศแถบยุโรป สหรัฐอเมริกา ก็อนุญาตให้บุคคลที่มีภาวะดังกล่าวสามารถขับรถได้เช่นกัน ราชวิทยาลัยจักษุแพทย์ฯ เสนอให้กรมขนส่งทางบกตรวจวินิจฉัยผู้ที่มีภาวะตาบอดสีได้ แต่ให้ใช้หลักการดูไฟเขียว เหลือง แดงเหมือนไฟจราจร ซึ่งทราบว่าผู้ตรวจการแผ่นดินได้เสนอข้อคิดเห็นไปยังกรมการขนส่งทางบก เพื่อให้พิจารณาปรับปรุงเกณฑ์และวิธีการทดสอบผู้ตาบอดสีแล้ว และจากประสบการณ์ ผู้ที่มีภาวะตาบอดสีส่วนใหญ่ไม่เคยรู้ตัวว่าป่วย และสามารถขับรถได้ปกติ จนมาถึงช่วงที่ต้องตรวจคัดกรองเพื่อขอใบขับขี่จึงทราบ ดังนั้น เรื่องนี้จึงไม่ยุติธรรมกับผู้ที่มีภาวะดังกล่าว และกล่าวถึงสถานการณ์ของผู้ตาบอดสีในประเทศไทยว่า พบเพียงร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมด ส่วนใหญ่สามารถขับรถได้โดยอาศัยสัญญาณการฟังพาดตนเอง ในการแยกลำดับซึ่งเรียนรู้จากคนรอบข้าง แต่หากจะตรวจวัด ก็ควรวัดแค่ศักยภาพในการมองสีสัญญาณไฟจราจรคู่กับการเรียนรู้กฎจราจรด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ไม่ควรวัดละเอียดแบบการตรวจสายตาทั่วไป ” (จักษุแพทย์จักษุกรรมขนส่งทางบกอนุมัติใบขับขี่ให้กลุ่มตาบอดสี, 2554)

ด้านนายแพทย์ฐานาปวงศ์ ตั้งอุไรวรรณ จักษุแพทย์โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า กล่าวว่า ในทางการแพทย์ตาบอดสีไม่สามารถรักษาหายขาดได้ จากการทบทวนงานการศึกษาของสหรัฐ พบว่า ผู้ที่มีภาวะตาบอดสีส่วนใหญ่เป็นเพศชายพบได้ร้อยละ 8 ส่วนหญิง ร้อยละ 0.5 สำหรับสาเหตุของตาบอดสีนั้นมีหลายอย่าง บางรายเกิดจากพันธุกรรม เนื่องจากเซลล์ประสาทชนิดหนึ่งในม่านตาซึ่งมีความไวต่อสีต่างๆ มีความบกพร่องหรือพิการ ทำให้ไม่สามารถมองเห็นบางสีได้ ตาบอดสีมีหลายชนิด ชนิดที่ทุกคนรู้จักโดยทั่วไป ได้แก่ ตาบอดสีที่มองเห็นสีเขียวกับสีแดงไม่เห็น (Red-green blindness) ซึ่งทำให้ไม่สามารถแยกสีแดงกับสีเขียวจากสีอื่นๆ ได้ ดังนั้นบุคคลที่มีอาการตาบอดสีชนิดนี้จะมองเห็นสิ่งต่างๆ ในโลกเป็นสีน้ำเงิน สีเหลือง สีขาว สีดำ สีเทา และส่วนผสมของสีเหล่านั้นทั้งหมด บางรายแยกสีแดงและสีเขียวค่อนข้างลำบาก โดยเฉพาะเวลาที่

แสงไม่สว่าง แต่ไม่ว่าจะเป็นตาบอดสีชนิดใด ล้วนจะมีสายตาหรือการมองเห็น (Vision) ที่เป็นปกติ เพียงแต่ความสามารถในการแยกสีไม่ปกติเท่านั้น กรณีการขับรถนั้น ไม่ใช่ว่าทุกรายจะมีปัญหาเหมือนกัน บางรายถ้าอาการหนักถึงขั้นแยกช่องว่างไม่ออก และมีอาการมองสิ่งของเป็นสีขาว เทา ดำ แบบนี้ก็ไม่ควรให้ขับ แต่อาการจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคำวินิจฉัยของแพทย์ จึงอยากให้กรมการขนส่งทางบกแก้ไขหลักเกณฑ์ให้เหมาะสม อย่าเหมารวม (จักสุขแพทย์จักรมขนส่งทางบกอนุมัติใบขับขี่ให้กลุ่มตาบอดสี, 2554)

จากการศึกษากฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการขอจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการใช้ชีวิตประจำวันของต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นของการขอใบอนุญาตขับรถ พบว่า ในสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา แคนาดา โรมานี สวิตเซอร์แลนด์ และตุรกี ไม่มีข้อห้ามสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในการขอรับใบอนุญาตขับรถ และการทดสอบเพื่อขอใบอนุญาตขับรถ ก็ไม่มีการตรวจสอบตาบอดสี แต่จะมีการตรวจสอบความสามารถในการมองเห็นสัญญาณเพื่อการขับรถเท่านั้น (Can I get a driving licences in UK or the US if I am color blind?, 2015 ; Mandal, 2014.; Legal Vision Requirements for Drivers in the United States, 2010) ในบางประเทศมีการใช้สัญญาณไฟจราจรที่ออกแบบเพื่อช่วยให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีสามารถแยกแยะได้ เช่น ในฝั่งตะวันออกของประเทศแคนาดา ไฟจราจรแต่ละสีมีรูปร่างแตกต่างกันทำให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีสามารถแยกแยะได้ (ภาพที่ 4.1)

ภาพที่ 4.1 สัญญาณไฟจราจรในฝั่งตะวันออกของประเทศแคนาดา

ที่มา : “Colourblind traffic signal” by Sprocket at English Wikipedia – Own work. Licensed under Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 via Wikimedia Commons –

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/11/Colourblind_traffic_signal.JPG

ในสหราชอาณาจักร ไฟจราจรส่วนใหญ่จะวางเรียงเป็นแนวตั้ง (บน กลาง หรือ ล่าง) ทำให้สามารถแยกแยะได้ว่าเป็นไฟสีใดตามตำแหน่งของไฟ (ปารวีร์ เล็กประเสริฐ, 2558)

4.3.1.2 ผลการศึกษาจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์และการจัดเวทีสาธารณะรับฟัง

ความคิดเห็น

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ โดยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในประเด็นหน่วยงานของผู้ให้สัมภาษณ์ มีกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษา การประกอบอาชีพและการใช้ชีวิตประจำวันอยู่บ้างหรือไม่อย่างไร ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

1) ปัจจุบันในประเทศไทยยังไม่มีกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์หรือมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีนั้นไว้อย่างชัดเจน มีเพียงแต่การกำหนดคุณสมบัติในการเข้ารับการศึกษารหรือประกอบอาชีพเท่านั้น จึงเห็นว่า ควรปรับหลักเกณฑ์จากการตรวจตาบอดสีมาเป็นการวัดระดับสายตาและกำหนดแยกระดับต่อคุณสมบัติต่างๆ และไม่ควรกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีแต่อย่างใด (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2558)

2) ในเรื่องของการจำกัดสิทธิ สามารถจำกัดได้แต่เท่าที่จำเป็นเท่านั้น (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2, สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2558)

3) การมีกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับผู้ที่มีอาการตาบอดสี ควรเว้นไว้เฉพาะการศึกษาหรือการประกอบอาชีพที่ต้องจำแนกสีให้ชัดเจนบางประเภท ไม่ควรแบ่งแยกบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี เพราะบุคคลเหล่านี้ไม่ได้แตกต่างจากบุคคลทั่วไปเลย (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3, กรมการขนส่งทางบก, สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2558)

4) ต้องยอมรับว่าผู้ที่มีอาการตาบอดสีนั้น มีข้อจำกัดทางกายภาพในการใช้ชีวิตประจำวันและการทำกิจกรรมด้านต่างๆ จริง กฎหมายในปัจจุบันก็ได้คำนึงถึงความเหมาะสมและความปลอดภัยก่อนเป็นสำคัญอยู่แล้ว แต่หากมีการปรับปรุงจริง ก็ควรจะเป็นในส่วนของ การอำนวยความสะดวกให้กับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีให้ได้รับความเท่าเทียมในการรับบริการต่างๆ ทั้งจากทางภาครัฐและเอกชน และการให้ความรู้เรื่องข้อกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันต่อไป (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4, กรมการขนส่งทางบก, สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2558)

5) ควรกำหนดเป็นกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจน มีความเท่าเทียมกันในแต่ละสาขาหรือแต่ละอาชีพ ไม่ควรแบ่งแยกให้เกิดปัญหาและปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5, กระทรวงแรงงาน, สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2558)

6) ในหน่วยงานไม่มีกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับผู้ที่มีอาการตาบอดสีโดยตรง แต่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ และความคุ้มครองคนพิการเพื่อมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6, กรมการจัดหางาน สัมภาษณ์ 28 พฤษภาคม 2558)

7) มีข้อจำกัดคือห้ามบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีขับขีรถสาธารณะ ไม่ควรมีการปรับปรุง เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับคนหมู่มาก ข้อห้ามข้อจำกัดต่างๆ ต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

ที่มีอยู่มีความเหมาะสมแล้ว (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7, กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2558)

8) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดนครสวรรค์นั้น ไม่มีข้อจำกัด หรือข้อสงวนสำหรับผู้ที่มีอาการตาบอดสี ซึ่งผู้ที่มีอาการตาบอดสีสามารถเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนหรือพัฒนาอาชีพได้อย่างปกติ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8, กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สัมภาษณ์ 28 พฤษภาคม 2558)

9) เวลานี้ไม่มีกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมายหรือข้อจำกัด ต่อผู้ที่มีอาการตาบอดสี เห็นควรจะมีการปรับปรุงแก้ไขบางกฎ ระเบียบที่มีข้อจำกัดต่อผู้ที่มีอาการตาบอดสี (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9, กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, สัมภาษณ์ 29 พฤษภาคม 2558)

10) หน่วยงานยังไม่มีกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับผู้ที่มีอาการตาบอดสี และเห็นควรแก้ไขปรับปรุงให้มีสิทธิเท่าเทียมกับคนปกติทั่วไปทุกประการ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10, กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, สัมภาษณ์ 29 พฤษภาคม 2558)

11) การให้การรักษาผู้ป่วยที่มีอาการตาบอดสีนั้นถ้าตาบอดสีไม่มากนักสามารถแก้ไขได้ด้วยการใช้แว่นตา ทั้งนี้ควรปรึกษาจักษุแพทย์ ซึ่งจะตรวจเช็คสายตาและให้คำแนะนำในการปรับตัวตลอดจน แนวทางในการ รักษาต่อไป ควรมีการแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี เพราะยังมีความเข้าใจผิดในเรื่องตาบอดสี ทำให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีถูกห้ามไม่ให้ขับรถ หรือทำงานในบางหน่วยงานหรือเรียนหนังสือ ซึ่ง ในความเป็นจริงแล้ว คนที่ตาบอดสีเพียงแค่เห็นสีผิดไปจากสีที่เป็นจริง ไม่ใช่มองไม่เห็นสี เพื่อให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีสามารถเข้าเรียนและประกอบอาชีพได้เหมือนคนปกติทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11, กระทรวงสาธารณสุข, สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2558)

12) ควรกำหนดกรอบ และคุณสมบัติให้ชัดเจนในการรับสมัครงานหรือสมัครสอบหรือออกเป็นกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ให้มีมาตรฐานที่เท่าเทียมกันกับบุคคลทั่วไป ไม่แบ่งแยก เพราะบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีนั้น ไม่ได้เป็นบุคคลที่พิการ หรือบุคคลที่ทุพพลภาพแต่อย่างใด (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12, กระทรวงสาธารณสุข, สัมภาษณ์ 3 พฤษภาคม 2558)

13) สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้วางระเบียบการเข้ารับตำแหน่งอาชีพตำรวจไว้ว่า บุคคลตาบอดสีไม่สามารถรับราชการตำรวจได้เพราะขัดต่อระเบียบที่ได้กำหนดไว้ทั้งระดับชั้นสัญญาบัตรและระดับประทวน (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13, สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, สัมภาษณ์ 23 พฤษภาคม 2558)

14) สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษา การประกอบอาชีพคือ มีกฎ ระเบียบที่ไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และไม่รับเข้ารับราชการตำรวจด้วย (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14, สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2558)

15) กฎ ระเบียบและหลักเกณฑ์บางกรณีที่มีอยู่ เช่น การรับราชการตำรวจ ทหาร หรือทางการแพทย์ ไม่ควรจะปรับเปลี่ยน เพราะจำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่ครบถ้วน หากเป็นอาชีพที่สามารถ อนุโลมให้เข้าทำงานได้ โดยการทดสอบตามความสามารถในแต่ละอาชีพ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15, บุคคลผู้ที่มี อาการตาบอดสี, สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2558)

16) ด้านการศึกษา บางคณะ และบางสาขาวิชา ไม่อนุญาตให้บุคคลที่มีอาการตา บอดสีได้เข้ารับการศึกษ เช่น แพทย์ วิศวกร ทนตแพทย์ พยาบาล เป็นต้น ไม่สามารถสอบเข้ารับราชการ และ ไม่สามารถสอบใบขับขี่ได้ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16, บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี, สัมภาษณ์ 30 มิถุนายน 2558)

เมื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มย่อย และการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็นแล้ว พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าในหน่วยงานของผู้ให้ข้อมูลไม่มี กฎหมายที่ชัดเจนที่เป็นข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีแต่อย่างใด แต่ในระดับระเบียบ หลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายยังมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการ ตาบอดสี ในมิติการศึกษา การประกอบอาชีพ อยู่หลายเรื่องหลายประการเช่น การกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัคร เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา และการสมัครเข้าทำงาน ยังมีกรณีที่ระบุหลักเกณฑ์ที่ไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการ ตาบอดสี เช่น ตำรวจ ทหาร หรือทางการแพทย์ซึ่งผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ก็เห็นว่าเป็นข้อห้ามที่มีความเหมาะสม ส่วนประเด็นของการใช้ชีวิตประจำวัน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่ามีกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทาง กฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในเรื่องการขอรับใบอนุญาต ขับรถ และเป็นระเบียบที่ไม่เหมาะสมเพราะเป็นหลักเกณฑ์การตรวจสอบสายตาบอดสีที่เข้มงวดเกินความจำเป็น

4.3.2 มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ของต่างประเทศ

จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า มาตรการทางกฎหมายเพื่อจัดการเลือก ปฏิบัติของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศยังไม่มาตรการทางกฎหมายที่เป็นกฎหมาย เฉพาะที่จัดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีโดยตรง แต่ในต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสวีเดน มีมาตรการทางกฎหมายที่พัฒนามาจากแนวคิดเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติจนมีการบัญญัติ อยู่ในกฎหมายอย่างเป็นรูปธรรม และนำมาตรการนี้มาปรับใช้ในศาลจนสามารถสร้างเป็นคำอธิบายในทางกฎหมาย ได้อย่างชัดเจน ดังที่จะนำมาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติของสหราชอาณาจักร สหรัฐ อเมริกา และสวีเดนมากล่าวเพื่อเปรียบเทียบและเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีต่อไปดังนี้

4.3.2.1 มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติของสหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักรได้รวมมาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติที่ ก่อนหน้านั้นกระจัดกระจายอยู่ มารวมอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน คือ พระราชบัญญัติความเสมอภาค (Equality Act 2010) มีผลบังคับใช้ ใน ค.ศ.2011 พระราชบัญญัติฉบับนี้ ประกอบไปด้วย 218 มาตรา แบ่งเป็น 16 หมวด ดังนี้

- หมวด 1 ความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและสังคม (มาตรา 1- มาตรา 3)
- หมวด 2 คำนินยามของความเสมอภาค (มาตรา 4-มาตรา 27)
 ส่วนหนึ่ง ลักษณะเฉพาะที่ได้รับความคุ้มครอง
 ส่วนสอง การกระทำที่เป็นความผิด
- หมวด 3 บริการ และงานสาธารณะ (มาตรา 28- มาตรา 31)
- หมวด 4 ข้อกำหนดในที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง (มาตรา 32-มาตรา 38)
- หมวด 5 งาน (มาตรา 39-มาตรา 83)
 ส่วนหนึ่ง การจ้างงานและอื่นๆ
 ส่วนสอง โครงการเงินบำนาญเกี่ยวกับการทำงาน
 ส่วนสาม รูปแบบของความเสมอภาค
 ส่วนสี่ ภาคผนวก
- หมวด 6 การศึกษา (มาตรา 84-มาตรา 99)
 ส่วนหนึ่ง โรงเรียน
 ส่วนสอง การศึกษาที่สูงขึ้น
 ส่วนสาม การกำหนดคุณสมบัติทั่วไปทางด้านร่างกาย
 ส่วนสี่ อื่นๆ
- หมวด 7 หุ่นส่วน (มาตรา 100-มาตรา 107)
- หมวด 8 การกระทำต้องห้าม (มาตรา 108-มาตรา 112)
- หมวด 9 บทบังคับ (มาตรา 113-มาตรา 141)
 ส่วนหนึ่ง บทบัญญัติทั่วไป
 ส่วนสอง ศาลแพ่ง
 ส่วนสาม ศาลแรงงาน
 ส่วนสี่ ความเสมอภาค
 ส่วนห้า อื่นๆ
- หมวด 10 สัญญาและอื่นๆ (มาตรา 142-มาตรา 148)
- หมวด 11 ความก้าวหน้าของความเสมอภาค (มาตรา 149-มาตรา 159)
 ส่วนหนึ่ง ส่งเสริมความเสมอภาคในส่วนภาครัฐ
 ส่วนสอง การเลือกปฏิบัติเชิงบวก
- หมวด 12 การขนส่งของผู้พิการ (มาตรา 169-มาตรา 188)
 ส่วนหนึ่ง แท็กซี่ และอื่นๆ
 ส่วนสอง บริการรถเข็นสาธารณะ
 ส่วนสาม ทางพิเศษสำหรับรถเข็น
 ส่วนสี่ ภาคผนวก

หมวด 13 ผู้พิการ ภาระอื่นๆ (มาตรา 189 - มาตรา 190)

หมวด 14 ข้อยกเว้นทั่วไป (มาตรา 191 - มาตรา 197)

หมวด 15 ทรัพย์สินครอบครอง (มาตรา 198 – มาตรา 201)

หมวด 16 ทั่วไป และอื่นๆ (มาตรา 202-มาตรา 218)

1) วัตถุประสงค์ของกฎหมาย

ต้องการที่จะรวมมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติที่มีอยู่หลายฉบับเข้ามารวมกันไว้ในฉบับเดียว และพยายามแก้ไขปรับเปลี่ยนมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่เดิมให้คุ้มครองได้มากขึ้น เพื่อมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติ และก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในสิทธิ เสรีภาพ และโอกาสทางสังคมมากขึ้น ดังนั้น ภาครัฐและเอกชนจึงมีหน้าที่กำหนดแนวทาง และพิจารณาหามาตรการให้สอดคล้องกับกฎหมายฉบับนี้ เพื่อมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนการบริการสาธารณะ การจ้างแรงงาน การศึกษาและการสมาคม

2) ความหมายของการเลือกปฏิบัติ

การคุ้มครองมิให้มีการเลือกปฏิบัติ แบ่งรูปแบบเป็นการเลือกปฏิบัติโดยตรง และการเลือกปฏิบัติโดยอ้อม ในมาตรา 13 และมาตรา 19 ตามลำดับ ดังนี้

“13 Direct discrimination

(1) A person (A) discriminates against another (B) if, because of a protected characteristic, A treats B less favourably than A treats or would treat others.

...”

“มาตรา 13 การเลือกปฏิบัติโดยตรง

(1) บุคคลหนึ่ง (ก) เลือกปฏิบัติต่อบุคคลอื่น (ข), ที่เป็นบุคคลกลุ่มที่ได้รับ ความคุ้มครอง, เมื่อ ก ปฏิบัติต่อ ข โดยปฏิบัติต่อยกกว่าที่ ก ปฏิบัติต่อคนอื่น หรือที่ ก จะปฏิบัติต่อคนอื่น

...”

“19 Indirect discrimination

(1) A person (A) discriminates against another (B) if A applies to B a provision, criterion or practice which is discriminatory in relation to a relevant protected characteristic of B's.

(2) For the purposes of subsection (1), a provision, criterion or practice is discriminatory in relation to a relevant protected characteristic of B's if-

(a) A applies, or would apply, it to persons with whom B does not share the characteristic,

(b) it puts, or would put, persons with whom B shares the characteristic at a particular disadvantage when compared with persons with whom B does not share it,

(c) it puts, or would put, B at that disadvantage, and
 (d) A cannot show it to be a proportionate means of achieving a legitimate aim.

- (3) The relevant protected characteristics are-
 age;
 disability;
 gender reassignment;
 marriage and civil partnership;
 race;
 religion or belief;
 sex;
 sexual orientation
 ...”

“มาตรา 19 การเลือกปฏิบัติโดยอ้อม

(1) บุคคลหนึ่ง (ก) เลือกปฏิบัติต่อบุคคลอื่น (ข) ถ้า ก ใช้ข้อกำหนด มาตรการ หรือการปฏิบัติต่อ ข ที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติ เมื่อคำนึงถึงคุณสมบัติหรือลักษณะที่กฎหมายให้ความคุ้มครองแก่ ข

(2) ตามความมุ่งหมายของ (1), ข้อกำหนด มาตรการ หรือการปฏิบัติเป็นการเลือกปฏิบัติเมื่อคำนึงถึงคุณสมบัติหรือลักษณะที่กฎหมายให้ความคุ้มครองแก่ ข ถ้า-

(a) ก ใช้, หรือจะใช้ข้อกำหนด มาตรการ หรือการปฏิบัตินั้นต่อบุคคลอื่นที่ ข มิได้มีคุณสมบัติหรือลักษณะเช่นเดียวกับบุคคลเหล่านั้น

(b) ข้อกำหนด มาตรการ หรือการปฏิบัติเช่นว่า ทำให้หรือจะทำให้บุคคล ซึ่งมีคุณสมบัติหรือลักษณะเช่นเดียวกับ ข เสียเปรียบ เมื่อเทียบกับบุคคลที่ ข มิได้มีคุณสมบัติหรือลักษณะเช่นเดียวกับบุคคลเหล่านั้น

(c) ข้อกำหนด มาตรการ หรือการปฏิบัติเช่นว่าทำให้หรือจะทำให้ ข เสียเปรียบ และ

(d) ก ไม่สามารถแสดงว่าข้อกำหนด มาตรการ หรือการปฏิบัติเช่นว่าเป็นมาตรการที่เหมาะสมในการบรรลุวัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมาย...

- (3) การเลือกปฏิบัติโดยอ้อม คุ้มครองการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุดังต่อไปนี้-
 อายุ
 ความพิการทางกาย หรือจิตใจ
 ผู้แปลงเพศ

การสมรส และความสัมพันธ์ทางแพ่ง
เชื้อชาติ
ศาสนาและความเชื่อ
เพศ
รสนิยมทางเพศ
...”

3) กลุ่มบุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง

ปรากฏในมาตรา 4287 ให้ความคุ้มครองมิให้มีการเลือกปฏิบัติ 9 เหตุ

- (1) อายุ (Age)
- (2) ความพิการทางกายหรือจิตใจ (Disability)
- (3) ผู้แปลงเพศ (Gender reassignment)
- (4) การสมรส และความสัมพันธ์ทางแพ่ง (Marriage and civil partnership)
- (5) การตั้งครรภ์ และความเป็นแม่ (Pregnancy and maternity)
- (6) เชื้อชาติ (Race)
- (7) ศาสนา หรือความเชื่อ (Religion or belief)
- (8) เพศ (Sex)
- (9) รสนิยมทางเพศ (Sexual orientation)

4) ขอบเขตในการบังคับใช้และความคุ้มครอง

พระราชบัญญัติความเสมอภาค (Equality Act 2010) ใช้บังคับครอบคลุมถึงการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน การศึกษา การขายสินค้าหรือให้บริการ รวมถึงสโมสรส่วนตัวและส่วนราชการ (Public bodies) โดยเฉพาะในการจ้างงานนั้น กฎหมายฉบับนี้ให้ความคุ้มครองการรับสมัครงาน เวลาทำงาน การจ่ายค่าจ้าง และผลประโยชน์เกี่ยวกับการทำงาน การให้การอบรม การเลื่อนตำแหน่ง และการโยกย้าย การเกษียณ นโยบายในการทำงาน การฝึกอบรม แม้ว่าในการจ้างงานนั้นจะมีการทำสัญญาหรือไม่ก็ตาม นอกจากนี้ พระราชบัญญัตินี้ยังบังคับใช้กับนายจ้างไม่ว่าจะมีลูกจ้างกี่คนก็ตาม ไม่ว่าการเลือกปฏิบัติจะเกิดขึ้นในส่วนใดของงาน

4.3.2.2 มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติของประเทศสหรัฐอเมริกา

มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติในประเทศสหรัฐอเมริกา ปรากฏอยู่ในกฎหมายสิทธิพลเมืองอเมริกา (The American Civil Right Act) หมวด 7 ซึ่งมีทั้งหมด 18 มาตรา เริ่มตั้งแต่มาตรา 701-718 โดยแต่ละมาตราบัญญัติถึงเรื่องดังต่อไปนี้

บทนิยาม (มาตรา 701)

กลุ่มบุคคลที่กฎหมายไม่มุ่งหมายบังคับใช้ ได้แก่ การจ้างงานคนต่างด้าวและลูกจ้างในองค์กรทางศาสนา (มาตรา 702)

การกระทำในการจ้างงานที่ผิดกฎหมาย (มาตรา 703)

การกระทำอื่นๆ ในการจ้างงานที่ผิดกฎหมาย (มาตรา 704)

คณะกรรมการคุ้มครองโอกาสในการจ้างงานที่เท่าเทียม (มาตรา 705)

การดำเนินคดีแพ่ง โดยทนายความ (มาตรา 707)

ผลของการบังคับใช้กฎหมายนี้ต่อรัฐต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา (มาตรา 708)

บทลงโทษ (มาตรา 711)

การระบุสิทธิพิเศษ (มาตรา 712)

เวลาที่เริ่มมีผลบังคับใช้ของกฎหมายฉบับนี้ (มาตรา 716)

การจ้างงานในส่วนราชการ (มาตรา 717)

การส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมในการจ้างงาน (มาตรา 718)

1) วัตถุประสงค์ของกฎหมาย

การประกาศใช้หมวด 7 ของกฎหมายสิทธิพลเมืองอเมริกา มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองลูกจ้างไม่ให้ถูกเลือกปฏิบัติจากนายจ้าง

2) ความหมายของการเลือกปฏิบัติ

แนวคิดการเลือกปฏิบัติในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ถูกแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ การเลือกปฏิบัติโดยตรง และการเลือกปฏิบัติโดยอ้อม

โดยการพิจารณาการเลือกปฏิบัติโดยตรงนั้น หมายถึง การปฏิบัติที่แตกต่างกันในสถานการณ์เดียวกัน หรือการปฏิบัติที่เหมือนกันในสถานการณ์ที่ต่างกัน ตามที่ปรากฏในหมวด 7 (Title VII) ของกฎหมายสิทธิพลเมืองอเมริกา 1964 (The American Civil Right Act of 1964) ปรากฏในข้อ 703 (a) ดังนี้

Section 703 “(a) Employer practices It shall be an unlawful employment practice for an employer –

(1) to fail or refuse to hire or to discharge any individual, or otherwise to discriminate against any individual with respect to his compensation, terms, conditions, or privileges of employment,

(2) to limit, segregate, or classify his employees or applicants for employment in any way which would deprive or tend to deprive any individual of employment opportunities or otherwise adversely affect his status as an employee, because of such individual’s race, color, religion, sex, or national origin.

...”

“การกระทำของนายจ้างดังต่อไปนี้ เป็นการปฏิบัติในการจ้างงานที่ผิดกฎหมาย

(1) ปฏิเสธการจ้างงาน หรือไล่ออก หรือเลือกปฏิบัติต่อบุคคลใดในการจ่ายค่าตอบแทน การกำหนดข้อตกลง สภาพการทำงาน หรือการมอบสิทธิพิเศษในการทำงาน

(2) จำกัด แบ่งแยก แยกหมวดหมู่ ลูกจ้าง หรือผู้สมัครเข้าทำงานโดยวิธีทางใด ซึ่งเป็นการกีดกัน หรือมีแนวโน้มเป็นการกีดกัน ต่อโอกาสในการทำงาน หรือเป็นผลกระทบต่อสถานการณ์เป็น ลูกจ้าง เพราะเชื้อชาติ สีผิว สัญชาติ เพศ หรือถิ่นกำเนิดของบุคคลนั้นๆ...”

ในการกล่าวอ้างว่าการกระทำนั้นเป็นการเลือกปฏิบัติ ผู้กล่าวอ้างต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงเหตุของนายจ้างในการเลือกปฏิบัติ ว่ามีเหตุเนื่องมาจากเชื้อชาติ สีผิว สัญชาติ เพศ หรือถิ่นกำเนิด ในการพิจารณาคดี ศาลได้จำแนกมูลเหตุจูงใจของนายจ้างที่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยตรง เช่น การเลือกปฏิบัติเพราะการตั้งครรภ์ และในการเลือกปฏิบัติที่อาจเกิดจากมูลเหตุจูงใจหลายๆ เหตุ แม้จะมีมูลเหตุจูงใจที่ถูกกฎหมาย ประกอบกับมูลเหตุจูงใจที่ผิดกฎหมาย การกระทำเช่นนั้นก็เป็นเลือกปฏิบัติโดยตรง ถึงแม้ว่าการกระทำของนายจ้างจะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยตรง แต่ศาลก็เปิดโอกาสให้นายจ้างอ้างคุณสมบัติที่เหมาะสมกับงานโดยแท้ หรือ Bona Fide Occupational Qualification (BFOQ) เพื่อให้การเลือกปฏิบัติโดยตรงนั้น ไม่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

ต่อมาได้มีการพัฒนารูปแบบการเลือกปฏิบัติโดยอ้อมขึ้น เนื่องจากการที่ปฏิบัติเหมือนกันในสถานการณ์เดียวกัน ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยตรง แต่อาจทำให้ไม่เกิดความเสมอภาคได้ในความเป็นจริง ดังนั้น การเลือกปฏิบัติโดยอ้อมนายจ้างไม่จำเป็นต้องมีมูลเหตุจูงใจที่จะเลือกปฏิบัติ ศาลจะพิจารณาจากหลักเกณฑ์ หรือมาตรฐานของนายจ้าง ที่ส่งผลร้ายต่อบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดมากกว่าอีกกลุ่มหนึ่ง ปรากฏในกฎหมายสิทธิพลเมืองอเมริกา หมวด 7 ข้อ 703 (k) (1) (a) ว่า

Title VII of Civil Right Act of 1964 Section 703

“ ...

(k) Burden of proof in disparate impact cases

(1) (A) An unlawful employment practice based on disparate impact is established under this subchapter only if-

(i) a complaining party demonstrates that a respondent uses a particular employment practice that causes a disparate impact on the basis of race, color, religion, sex, or national origin and the respondent fails to demonstrate that the challenged practice is job related for the position in question and consistent with business necessity; or

(ii) the complaining party makes the demonstration described in subparagraph (C) with respect to an alternative employment practice and the respondent refuses to adopt such alternative employment practice.”

“...การกระทำในการจ้างงานที่ผิดกฎหมายจะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยอ้อม เมื่อปรากฏดังนี้

(i) ผู้ฟ้องคดีได้แสดงให้เห็นว่าการกระทำในการจ้างงานของผู้ถูกฟ้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยอ้อม โดยวางพื้นฐานอยู่บนเชื้อชาติ สีผิว ศาสนา เพศ หรือถิ่นกำเนิด และผู้ถูกฟ้องพิสูจน์

ไม่ได้ว่าการกระทำดังกล่าวเกี่ยวข้องกับงานในตำแหน่งดังกล่าว (Job related) และเป็นความจำเป็นในทางธุรกิจ (Business necessity) หรือ

(ii) ผู้ฟ้องคดีได้แสดงให้เห็นปรากฏตามอนุมาตรา (c) ถึงการปฏิบัติในการจ้างงานอย่างอื่นที่ผู้ถูกฟ้องอาจกระทำได้ แต่ผู้ถูกฟ้องปฏิเสธที่จะกระทำการดังกล่าว...”

การเลือกปฏิบัติโดยอ้อมอาจไม่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายเมื่อนายจ้างพิสูจน์ได้ว่า หลักเกณฑ์หรือมาตรฐานเช่นนั้นมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับการทำงาน (Job related) หรือความจำเป็นสำหรับธุรกิจ (Business necessity)

3) กลุ่มบุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง

ห้ามเลือกปฏิบัติในการจ้างงานในเหตุแห่งความแตกต่าง 5 ประการ ได้แก่

- (1) เชื้อชาติ
- (2) สีผิว
- (3) ศาสนา
- (4) เพศ
- (5) ถิ่นกำเนิด

4) ขอบเขตในการให้บังคับใช้และความคุ้มครอง

หมวด 7 ของกฎหมายสิทธิพลเมืองอเมริกาให้ความคุ้มครองต่อการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นในขั้นตอนการสมัครงาน หรือในขณะที่เป็นลูกจ้าง โดยกฎหมายนี้ห้ามมีการกระทำอันเป็นการเลือกปฏิบัติในลักษณะต่างๆ

4.3.2.3 มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติของประเทศสวีเดน

กฎหมายด้านการเลือกปฏิบัติในประเทศสวีเดนมีเอกลักษณ์สำคัญคือส่วนใหญ่ของกฎหมายไม่แยกรณีเฉพาะกลุ่มบุคคลไว้เป็นเอกเทศ แต่ผนวกรวมการเลือกปฏิบัติด้านเพศ ชาติพันธุ์ คนพิการ คนชราเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือ ส่วนใหญ่ของกฎหมายด้านการเลือกปฏิบัติของประเทศนี้จะเป็นการรวมประเด็นการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มผู้ด้อยโอกาสประเภทสำคัญเข้าด้วยกัน กฎหมายเหล่านี้นอกจากจะมุ่งไปที่การป้องกันและจัดการเลือกปฏิบัติแล้วยังมีเจตจำนงที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ด้อยโอกาสในกิจกรรมของสังคมและความเท่าเทียมในสิทธิ

กฎหมายห้ามการเลือกปฏิบัติ (The Prohibition of Discrimination Act 2003) มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1) วัตถุประสงค์

กฎหมายฉบับนี้ถูกตราขึ้นเพื่อใช้แก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติที่มีมูลเหตุจากเพศ ชาติพันธุ์ ศาสนา หรือความเชื่อ ความโน้มเอียงด้านเพศ และความพิการ

2) ความหมายของการเลือกปฏิบัติ

ความหมายการเลือกปฏิบัติภายใต้กฎหมายฉบับนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเลือกปฏิบัติทางตรงและการเลือกปฏิบัติทางอ้อม

การเลือกปฏิบัติทางอ้อม หมายถึง การกำหนด กฎเกณฑ์ ระเบียบ คำสั่งและวิธีการ ขั้นตอนที่แตกต่างกันเป็นกลางและเป็นเหตุเป็นผล แต่ในทางปฏิบัติแล้วเป็นการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติทางตรงเป็นการปฏิบัติต่อผู้ที่เป็นลูกจ้างหรือผู้สมัครงานไม่เท่าเทียมกับการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ ภายใต้สถานการณ์เดียวกัน

นอกจากการเลือกปฏิบัติแล้วยังให้คำจำกัดความเกี่ยวกับคำอื่นๆ ความโน้มเอียงทางเพศชาติพันธุ์ และความพิการ ส่วนคำที่กฎหมายนี้ให้ความหมายเป็นการเฉพาะคือ

(1) การละเมิด ซึ่งหมายถึงการกระทำใดๆ ที่ล่วงเกินศักดิ์ศรีของบุคคลโดยเกี่ยวข้องกับ เพศ ชาติพันธุ์ ศาสนาหรือความเชื่อ ความนิยมทางเพศ และความพิการ

(2) การละเมิดทางเพศ เป็นการกระทำใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติทางเพศ ซึ่งยอมรับไม่ได้และเป็นการล่วงละเมิดศักดิ์ศรีของบุคคลหนึ่งๆ

(3) การขึ้นนำการเลือกปฏิบัติ หมายถึง คำสั่งหรือการขึ้นนำต่อผู้ใดบังคับบัญชาหรือบุคคลในตำแหน่งงานอื่นที่ต้องปฏิบัติงานในนามของผู้มอบคำสั่งหรือคำขึ้นนำที่นำไปสู่การเลือกปฏิบัติกับบุคคลเพราะเพศ ชาติพันธุ์ หรือความพิการ

3) การห้ามเลือกปฏิบัติ

การห้ามเลือกปฏิบัติภายใต้กฎหมายนี้เน้นไปที่การประกอบอาชีพ การซื้อสินค้าและบริการ และการใช้สิทธิด้านสวัสดิการสังคม ซึ่งจำแนกได้ ดังนี้

(1) การจ้างงานในตลาดแรงงาน ห้ามหน่วยงานจัดหางานของรัฐ และอื่นๆ เลือกปฏิบัติในการสรรหาและบรรจุงาน หรือการจัดกิจกรรมใดๆ ตามนโยบายตลาดแรงงาน แต่ทั้งนี้การห้ามเลือกปฏิบัติอื่นๆ ต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการประยุกต์ใช้บทบัญญัติที่เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมความเท่าเทียมแห่งโอกาสโดยไม่คำนึงถึงชาติพันธุ์

(2) การประกอบการ การให้การสนับสนุนทางการเงิน การให้อนุญาต การขึ้นทะเบียนหรือการดำเนินอาชีพอื่นๆ ในลักษณะเดียวกันซึ่งจำเป็นต่อการประกอบธุรกิจ ต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ

(3) การประกอบอาชีพ การกำหนดคุณสมบัติ วิทยฐานะ อำนาจหน้าที่ การขึ้นทะเบียน การอนุญาต หรือการดำเนินการใดๆ ในลักษณะเดียวกันที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพของบุคคล ต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ

(4) การเป็นสมาชิก ห้ามการเลือกปฏิบัติในการเป็นสมาชิกหรือการมีส่วนร่วมในองค์กรลูกจ้าง องค์กรนายจ้าง หรือองค์กรวิชาชีพ ตลอดจนการรับประโยชน์จากองค์กรเหล่านี้ ยกเว้นการเลือกปฏิบัติทางเพศที่เกี่ยวข้องการรับประโยชน์จากองค์กรซึ่งจัดไว้เพื่อการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ

(5) สินค้า บริการและการเคหะ ห้ามการเลือกปฏิบัติในการจัดหรือจำหน่ายสินค้า บริการ และการเคหะ ยกเว้นการเลือกปฏิบัติทางเพศที่เกี่ยวข้องกับการประกันสังคม หรือการเคหะที่วัตถุประสงค์หรือวิธีการจัดที่แตกต่างกันนั้นเป็นสิ่งจำเป็นตามกฎหมาย

(6) บริการสังคมและอื่นๆ ห้ามการเลือกปฏิบัติในการจัดสวัสดิการสังคม และการใช้สิทธิในบริการเดินทางของผู้พิการ และสิทธิในเงินช่วยเหลือสำหรับการดัดแปลงเคหะ

(7) ระบบประกันสังคม ห้ามการเลือกปฏิบัติในการให้บริการด้านระบบประกันสังคมและสิทธิประโยชน์จากระบบประกันสังคม ยกเว้นการเลือกปฏิบัติทางเพศที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ทดแทนบางประเภท อาทิ บำนาญหญิงหม้าย และอื่นๆ

(8) การประกันการว่างงาน ห้ามการเลือกปฏิบัติในการจัดบริการด้านประกันการว่างงานและความช่วยเหลือแก่นักศึกษาที่จัดโดยรัฐ

(9) สุขภาพและบริการทางการแพทย์ ห้ามการเลือกปฏิบัติในการจัดบริการด้านสุขภาพ และบริการทางการแพทย์

4) ห้ามการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม

ห้ามผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเลือกปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้ ปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อบุคคลที่รายงานหรือมีส่วนในการสืบหาข้อเท็จจริงหรือทำให้เรื่องการเลือกปฏิบัตินั้นเป็นที่รับทราบโดยทั่วกัน

5) การเป็นโมฆะและความเสียหาย

ผู้ถูกเลือกปฏิบัติมีสิทธิเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงข้อกำหนดในสัญญาที่นำมาซึ่งการเลือกปฏิบัติ หรือขอให้ข้อกำหนดในสัญญานั้นๆ เป็นโมฆะ หากข้อกำหนดนั้นเป็นสาระสำคัญของสัญญา จนการเปลี่ยนแปลงส่งผลให้สัญญานั้นขาดความสมเหตุสมผลที่จะใช้บังคับแล้ว การปรับเปลี่ยนสัญญานั้นอาจต้องกระทำในลักษณะอื่นๆ หรือยกเลิกการใช้สัญญานั้นทั้งฉบับ หากการยกเลิกสัญญาหรือเอกสารทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัญญานั้นเป็นผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติ บุคคลที่ถูกเลือกปฏิบัติมีสิทธิเรียกร้องให้เอกสารทางกฎหมายนั้นเป็นโมฆะ

สำหรับผู้เลือกปฏิบัติต้องจ่ายค่าเสียหายจากการเลือกปฏิบัตินั้นๆ หากผู้เลือกปฏิบัติเป็นลูกจ้าง ผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายได้แก่ ภาศที่เป็นเจ้าของบริการที่จัดโดยลูกจ้างผู้นั้น ผู้ที่ปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ต้องชดใช้ค่าเสียหายจากการปฏิบัติไม่เป็นธรรมนั้นๆ หากการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมนั้นกระทำโดยลูกจ้าง ภาศซึ่งเป็นเจ้าของบริการที่จัดโดยลูกจ้างผู้นั้นต้องเป็นผู้ชดใช้ค่าเสียหาย มูลค่าความเสียหายที่ต้องชดใช้สามารถปรับลดหรือยกเลิกได้หากมีเหตุผลอันสมควร

6) การควบคุมตรวจสอบ

ผู้ตรวจการด้านความเท่าเทียมแห่งโอกาส ผู้ตรวจการด้านการเลือกปฏิบัติด้านชาติพันธุ์ ผู้ตรวจการด้านการเลือกปฏิบัติด้านความโน้มเอียงทางเพศ และผู้ตรวจการด้านการเลือกปฏิบัติด้านความพิการเป็นผู้รับผิดชอบให้เป็นไปตามกฎหมายนี้ และสามารถดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายแทนผู้ถูกเลือกปฏิบัติหรือผู้ถูกกระทำอย่างไม่เป็นธรรมได้

จากการศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติของสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสวีเดน จะเห็นได้ว่า แม้จะไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่เป็นกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติถึงเรื่องการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีโดยตรง แต่บทบัญญัติในกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติของสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสวีเดน ก็มีความชัดเจน ครอบคลุมการเลือกปฏิบัติในทุกเรื่อง และสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีได้

4.3.3 มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีของประเทศไทย

มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของประเทศไทย มีบัญญัติครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งแม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะถูกยกเลิกและให้ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 แล้วก็ตาม หลักการในเรื่องของการห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ก็ยังคงได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ความว่า

“มาตรา 4 ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคบรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้”

ดังนั้น การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในประเด็นต่างๆ จึงอยู่ภายใต้การรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศโดยมีหลักการที่สำคัญคือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในฐานะสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่สำคัญ (มาตรา 4 และ 28) ซึ่งบุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิและการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากรัฐและบุคคลอื่นๆ และหลักสิทธิส่วนบุคคล (Privacy) ซึ่งหมายถึงสิทธิของบุคคลที่จะอยู่โดยลำพังปราศจากการแทรกแซงของบุคคลอื่น โดยรัฐต้องให้ความคุ้มครองและเป็นสิทธิที่ล่วงละเมิดไม่ได้ เว้นแต่เพื่อประโยชน์ของสาธารณะ โดยรัฐธรรมนูญได้มีการรับรองและคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลในหลายมาตรา อาทิ มาตรา 35 ให้ความคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล โดยเฉพาะในเรื่องการเผยแพร่ข้อมูลที่กระทบถึงสิทธิส่วนบุคคล ส่วนมาตรา 44 คุ้มครองหลักประกันเรื่องความปลอดภัยและสวัสดิการในการทำงาน และมาตรา 51 คุ้มครองสิทธิในการรับบริการทางด้านสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน

ส่วนหลักการเรื่องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมซึ่งยังคงเป็นไปตามมาตรา 30 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่บัญญัติว่า

“การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้”

รัฐธรรมนูญของไทยมิได้มีการให้คำนิยามการเลือกปฏิบัติไว้ว่ามีความหมายอย่างไร ต่างกับในกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายของสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสวีเดน แต่เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า หลักความเสมอภาคตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ในมาตรา 30 กำหนดให้มีการเลือกปฏิบัติได้ แต่ต้องเป็นการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม คือการเลือกปฏิบัติกับบุคคลที่แตกต่างกันเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันโดยการเลือกปฏิบัตินั้นจะต้องมีเหตุผลควรแก่การรับฟังได้ การเลือกปฏิบัติโดยเป็นธรรม

คือการให้สิทธิพิเศษหรืออภิสิทธิ์แก่บุคคลใดเหนือกว่าบุคคลหนึ่งเพื่อให้บุคคลที่ด้อยกว่าเกิดความเท่าเทียมกันกับบุคคลที่เหนือกว่า

การเลือกปฏิบัติที่รัฐธรรมนูญห้ามตามหลักความเสมอภาค คือ "การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม" (Unfair discrimination) การปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกัน (Different treatment) สามารถกระทำได้เพียงแต่มีข้อจำกัด 2 ประการ คือ

- 1) ห้ามมิให้แบ่งแยกบุคคลออกเป็นประเภทโดยคำนึงถึงศาสนานิกาย ลัทธินิยม
- 2) การปฏิบัติต่อบุคคลที่ถูกแบ่งแยกประเภทแตกต่างกันจะกระทำได้และบางกรณีจำเป็นต้องกระทำด้วย แต่การเลือกปฏิบัติเช่นนี้ต้องมีเหตุผลอันหนักแน่นควรค่าการรับฟังได้ (Raison objectivement plausible) เมื่อ "บุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญจะต้องปฏิบัติเหมือนกัน และบุคคลที่ต่างกันโดยสำคัญจะต้องปฏิบัติแตกต่างกัน" ตามหลักการเลือกปฏิบัติโดยเป็นธรรม

หลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัตินี้ สามารถกล่าวได้ว่า นอกจากความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติในความหมายทั่วไปแล้ว มาตรา 30 วรรคสาม แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้นำหลักการที่เรียกว่า การเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม (Positive discrimination) มาใช้เพื่อยืนยันว่า ในกรณีที่มีการเลือกปฏิบัติ รัฐสามารถกระทำได้ หากการเลือกปฏิบัติดังกล่าวเป็นไปเพื่อการขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น

นอกจากนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองความเสมอภาคเท่าเทียม รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ในการดำเนินนโยบายด้านต่างๆ รวมถึงการดำเนินนโยบายด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเพื่อประกันหลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย ซึ่งบุคคลต้องได้รับความคุ้มครองโดยไม่แบ่งแยก อาทิ การดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรมและทั่วถึง เป็นต้น

การเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมนี้จึงถูกอธิบายว่า หมายถึง การเลือกปฏิบัติที่ปราศจากเหตุผลหรือไร้เหตุผล ถ้าเป็นเหตุผลที่คนทั่วไปยอมรับ ก็จะไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม

การกระทำใดจะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่ พิจารณาจาก 2 ปัจจัยประกอบกัน คือ การปฏิบัติที่แตกต่างกัน และลักษณะที่ไม่เป็นธรรม การที่บุคคลได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน เพราะถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ และศาสนา แต่ถ้ามการปฏิบัตินั้นมีเหตุผลที่คนทั่วไปยอมรับได้ ดังเช่นในการประชุมร่วมกันของรัฐสภาในการพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช... นายแก้วสรร อติโพธิ สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้ยกตัวอย่างว่า กรณีที่กองทัพไทยไม่รับผู้หญิงเข้าเป็นทหารเรือเพราะเหตุผลทางกายภาพแม้จะเป็นการปฏิบัติที่แตกต่างกัน แต่ไม่ได้มีลักษณะที่ไม่เป็นธรรม จึงไม่เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม (รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 3 (สมัยสามัญ ครั้งที่ 2), 2540 : 165-166.)

นอกจากนี้มาตรการทางกฎหมายเพื่อจัดการเลือกปฏิบัติที่ปรากฏในมาตรา 30 เป็นการให้ความคุ้มครองไม่ให้องค์กรของรัฐ "ออกกฎหมาย" หรือ "มีกรกระทำ" ที่เลือกปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมต่อประชาชน รัฐธรรมนูญไม่ได้ให้ความคุ้มครองระหว่างเอกชนด้วยกัน การจะให้ความคุ้มครองการเลือกปฏิบัติระหว่างเอกชน จะต้องมีกฎหมายบัญญัติเป็นพิเศษเฉพาะ (รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 3

(สมัยสามัญ ครั้งที่ 2), 2540 : 230-231) ซึ่งมีปรากฏในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน แต่การคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ไม่นำมาใช้กับแรงงานภาครัฐ เพราะมาตรา 4 ของพระราชบัญญัตินี้ บัญญัติมิให้นำพระราชบัญญัตินี้ไปบังคับใช้กับราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น รวมถึงรัฐวิสาหกิจ ดังนั้น จากการพิจารณาการให้ความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 เป็นการคุ้มครองไม่ให้หน่วยงานของรัฐออกกฎหมาย หรือมีการกระทำที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม และคุ้มครองไม่ให้นายจ้างเลือกปฏิบัติต่อลูกจ้าง ซึ่งหมายถึงแรงงานภาคเอกชนที่จะได้รับความคุ้มครอง แม้กฎหมายจะพยายามบัญญัติถึงความเสมอภาคเท่าเทียม และห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม แต่แนวคิดต่างๆ นี้ จะไปสู่จุดหมายที่เป็นความจริงได้ ต้องอาศัยการทำงานของกลไกทางกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมที่ถูกใช้ในศาล การตีความกฎหมาย จากการศึกษากลไกต่างๆ นี้ สรุปผลได้ดังนี้

1) ศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญได้ให้คำอธิบายแนวคิดการเลือกปฏิบัติว่าแม้รัฐธรรมนูญจะได้ให้ความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันในสิทธิและเสรีภาพ แต่ไม่ได้หมายความว่าสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครอง จะจำกัดหรือเลือกปฏิบัติไม่ได้เลย การจำกัดสิทธิเสรีภาพเกิดขึ้นได้ โดยต้องเป็นไปตามเงื่อนไขในมาตรา 29 ที่บัญญัติไว้ว่า

“การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ เพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหมายหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม”

กล่าวคือ ต้องเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ทำได้ โดยทำได้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะต้องไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้และต้องบังคับได้เป็นการทั่วไปไม่มุ่งหมายจะบังคับใช้แก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือบังคับแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง

ส่วนมาตรา 30 ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

ศาลรัฐธรรมนูญอธิบายว่า บุคคลย่อมมีความเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย และได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมาย ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน หากบุคคลมีความแตกต่างกันด้วยถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ สภาพทางกาย สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม อาจปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นแตกต่างกันได้ แต่จะเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้ ซึ่งการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม คือ การเลือกปฏิบัติที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคแก่บุคคล แต่หากการเลือกปฏิบัตินั้นเป็นมาตรการเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาค โดยทำให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น เป็นการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 50/2545, 48/2545, 10/2549)

2) ศาลปกครอง

ศาลปกครองได้อธิบายว่า หลักความเสมอภาคได้วางไว้ให้องค์กรต่างๆ ของรัฐ รวมถึงฝ่ายปกครองต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกัน และปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างในสาระสำคัญที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน การที่บุคคลใดมีความแตกต่างแต่ได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน หรือบุคคลที่เหมือนกันได้รับการปฏิบัติที่แตกต่าง ย่อมขัดต่อหลักความเสมอภาค ดังนั้น ความเสมอภาคไม่ได้บังคับให้ต้องปฏิบัติต่อแต่ละบุคคลเหมือนกัน แต่หลักความเสมอภาคเห็นควรที่จะปฏิบัติต่อแต่ละบุคคลให้แตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล หากบุคคลมีสาระสำคัญเหมือนกันก็ต้องปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นให้เหมือนกัน

การวินิจฉัยของศาลปกครอง เกี่ยวกับความหมายของการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ศาลได้อ้างถึงบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 วรรคสาม ที่ได้กำหนดความแตกต่างไว้ดังนี้ ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อกฎรัฐธรรมนูญ หากนำเหตุต่างๆ เหล่านี้มาอ้างเพื่อให้มีการปฏิบัติที่แตกต่าง ถ้าเป็นการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมซึ่งหมายถึง การปฏิบัติที่ไม่มีเหตุผลควรค่าแก่การรับฟัง ย่อมเป็นการเลือกปฏิบัติ (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ 142/2547)

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติดังที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่เป็นกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติถึงเรื่องการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีโดยตรง แต่บทบัญญัติในกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติของสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสวีเดน มีความชัดเจนและครอบคลุมการเลือกปฏิบัติในทุกเรื่อง และสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีได้ หากมีกรณีเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี แต่สำหรับประเทศไทย ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีโดยเฉพาะ รวมทั้งยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลโดยรวมที่ครอบคลุมถึงบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี นอกจากนี้ที่มีบัญญัติรับรองเป็นหลักการรวมๆ ไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น กฎหมายที่ออกมาเพื่อคุ้มครอง

การถูกเลือกปฏิบัติโดยตรงของประเทศในปัจจุบันจะมีอยู่ 2 เรื่อง คือ การคุ้มครองคนพิการเพื่อมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุสภาพทางกายหรือสุขภาพ ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และการคุ้มครองการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ได้แก่ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.2558

ดังนั้นการควบคุมตรวจสอบการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ซึ่งถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักความเสมอภาคที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีจึงมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่จะสามารถใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ หรือร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่มีอำนาจพิจารณาปัญหาดังกล่าวได้ ดังนี้ (สำนักงานศาลปกครอง, สำนักวิจัยและวิชาการ, 2558)

1) อุทธรณ์คำสั่งหรือการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ (พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 มาตรา 44 - 48)

2) ใช้สิทธิร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินว่ามีการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ว่ามีการกระทำที่เป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาคอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน (พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 23)

3) โต้แย้งในศาลเพื่อขอให้เสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยในกรณีที่เห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายใดมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติ หรือขัดต่อหลักความเสมอภาค

4) ฟ้องคดีต่อศาลปกครอง เพื่อให้เพิกถอนการกระทำหรือคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอันเนื่องมาจากการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากหน่วยงานของรัฐ หากการเลือกปฏิบัติจนเกิดความเสียหายนั้นเกิดเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 9) หากมีการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ศาลองค์กรหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง อาจมีการสั่งให้เพิกถอนการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายดังกล่าว หรือไม่นำผลของคำสั่งหรือกฎระเบียบที่ออกมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นมาใช้บังคับแก่ข้อเท็จจริงในคดีโดยวินิจฉัยว่าคำสั่งหรือกฎนั้นเป็นเพียงเรื่องภายในฝ่ายปกครอง ไม่มีผลไปสู่อุบัติภายนอก และอาจมีการชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติที่ได้รับความเสียหายด้วย (ฤทัย หงส์ศิริ, 2543)

จากการศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีของประเทศไทยและกลไกการควบคุมตรวจสอบการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลเพราะเหตุอื่นๆ (ที่ไม่ใช่เรื่องความพิการและเรื่องเพศ ซึ่งมีกฎหมายเฉพาะคุ้มครองการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมแล้ว) รวมทั้งการเป็นบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี พบว่า การไม่มีกฎหมายกำหนดมาตรการป้องกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลที่ชัดเจนส่งผลให้บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้รับความคุ้มครองและไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร ช่องทางในการใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลหรือร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่มีอำนาจพิจารณาปัญหาที่ไม่ชัดเจนเพราะเป็นการคุ้มครองโดยหลักการในรัฐธรรมนูญเท่านั้น ไม่มีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองโดยตรงและไม่มีหน่วยงานผู้รับผิดชอบโดยตรงอีกด้วย กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเท่าที่มีอยู่ในประเทศไทยนี้

ยังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองและป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล และการไม่นำมาตรฐานทั่วไปในเรื่องการห้ามเลือกปฏิบัติต่อบุคคลมาบัญญัติเป็นกฎหมายภายในประเทศนี้เป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชนสากลตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี

4.4 ทางเลือก ข้อเสนอแนะ หรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้มีอาการตาบอดสี

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติรับรองว่า การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางร่างกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ยังมีการเลือกปฏิบัติในลักษณะต่างๆ ปรากฏอยู่ในสังคมไทย รวมทั้งยังมีปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีอาการตาบอดสี

ผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มและผู้ให้ความคิดเห็นในเวทีรับฟังความคิดเห็น ได้เสนอทางเลือก ข้อเสนอแนะ หรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้มีอาการตาบอดสีไว้หลายด้าน จำแนกเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

1) การสอบใบขับขี่ กรมการขนส่งควรปรับหลักเกณฑ์การวัดสายตาและให้ใช้ไฟจราจรจริง และการจำกัดเรื่องสายตาไม่ควรกำหนดไว้ในกฎหมายใด (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1, สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2558)

2) ควรมีกฎหมายกลางที่เกี่ยวข้องกับการเลือกปฏิบัติทุกประเภท โดยหากมีสิ่งใดเพิ่มเติมก็ไปบัญญัติในกฎหมายลูกต่อไป ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือทำอย่างไรให้ยึดหลักความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติและไม่ไปกระทบสิทธิ จนทำให้บุคคลผู้นั้นมีผลกระทบในการใช้ชีวิต (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2, สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2558)

3) ในการขอรับใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ได้มีการปรับหลักเกณฑ์ในการทดสอบตาบอดสีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เมื่อปี พ.ศ.2555 เพื่อให้บุคคลที่มีอาการตาบอดสีบางคนที่ไม่มีการรุนแรงได้ทดสอบในเรื่องนี้ผ่านได้ เพียงแต่ยกเว้นไว้เฉพาะผู้ที่ไม่สามารถบอกสีได้เลย ที่ทางหน่วยงานไม่อนุญาตให้ผ่านการทดสอบเพื่อมีใบอนุญาตขับขี่ได้ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3, กรมการขนส่งทางบก, สัมภาษณ์ 20 พฤษภาคม 2558)

4) ควรมีการปรับปรุงกฎหมายเท่าที่จำเป็น เพราะผู้ที่มีอาการตาบอดสีนั้นมีข้อจำกัดทางกายภาพในการใช้ชีวิตประจำวันและการทำกิจกรรมด้านต่างๆ จริง ซึ่งกฎหมายในปัจจุบันก็ได้คำนึงถึงความเหมาะสมและความปลอดภัยก่อนเป็นสำคัญอยู่แล้ว แต่หากให้มีการปรับปรุงจริง ก็ควรจะเป็นในส่วนของการอำนวยความสะดวกให้กับบุคคลผู้มีอาการตาบอดสีให้ได้รับความเท่าเทียมในการรับบริการต่างๆ ทั้งจากทางภาครัฐและเอกชน และการให้ความรู้เรื่องข้อกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4, กรมการขนส่งทางบก, สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2558)

5) ควรปรับปรุงระเบียบต่างๆ ที่กำหนดเกี่ยวกับตาบอดสีให้มีหลักเกณฑ์ หรือระดับการทดสอบที่มีมาตรฐานเท่าเทียมกัน ในทุกสาขาวิชาที่ศึกษา และการประกอบอาชีพ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5, กระทรวงแรงงาน, สัมภาษณ์ 9 มิถุนายน 2558)

6) จากการทำงานไม่มีใครเลือกปฏิบัติหรือบริการด้วยความไม่เป็นธรรมต่อกลุ่มบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี จึงเห็นว่าไม่จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 6, กรมการจัดหางาน, สัมภาษณ์ 28 พฤษภาคม 2558)

7) ไม่ควรมีการปรับปรุง เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับคนหูมาก ข้อห้ามข้อจำกัดต่างๆ ต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีจึงมีความเหมาะสมแล้ว (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 7, กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2558)

8) ควรแก้ไขในการสอบใบขับขี่ให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีสามารถขับได้โดยควรปรับปรุงเครื่องหมายสัญลักษณ์การจราจรให้เอื้ออำนวยต่อการมองเห็นและปฏิบัติตามกฎอันส่งผลให้เพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพและมีเสรีภาพในการใช้ชีวิตประจำวันมากขึ้น ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีโรงเรียนขยายโอกาสสำหรับผู้ปกครองทางร่างกายในด้านต่างๆ ให้ครอบคลุมมากขึ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 8, กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สัมภาษณ์ 28 พฤษภาคม 2558)

9) ควรจะมีการปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบที่เป็นการกีดกันหรือเป็นการเลือกปฏิบัติ เพราะบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีก็สามารถทำงานได้เหมือนคนปกติ แทนที่จะไปกีดกันหรือเลือกปฏิบัตินั้นควรจะไปดูแลรักษาให้กับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 9, กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, สัมภาษณ์ 29 พฤษภาคม 2558)

10) ควรแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีไม่เสียสิทธิในการทำงาน (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 10, กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, สัมภาษณ์ 29 พฤษภาคม 2558)

11) ควรมีการแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี เพราะยังมีความเข้าใจผิดในเรื่องตาบอดสีทำให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีถูกห้ามไม่ให้ขับรถ หรือทำงานในบางหน่วยงานหรือเรียนหนังสือ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเพียงแค่เห็นสีผิดไปจากสีที่เป็นจริงเท่านั้น ไม่ใช่มองไม่เห็นสี เพื่อให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีสามารถเข้าเรียนและประกอบอาชีพได้เหมือนคนปกติทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 11, กระทรวงสาธารณสุข, สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2558)

12) เมื่อไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลที่มีอาการตาบอดสีแล้วนั้น ตามหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ในกาารรับสมัครเรียน หรือรับสมัครงาน อาจจะลดการกำหนดที่ชัดเจน แต่ใช้วิธีการทดสอบคร่าวๆ หากไม่ถือว่าเป็นอุปสรรคในการเรียนหรือการทำงานมากนัก (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 12, กระทรวงสาธารณสุข, สัมภาษณ์ 3 พฤษภาคม 2558)

15) ควรปรับปรุงแยกตำแหน่งที่จะรับตำรวจเข้าทำงาน โดยจัดให้บุคคลใดบ้างที่อาจมีผลกระทบต่ตำแหน่งอาชีพและบุคคลใดไม่มีผลกระทบต่อตำแหน่งอาชีพต้องแบ่งให้ชัดเจนไม่ควรออกระเบียบเหมารวมทุกตำแหน่งย่อมไม่เป็นธรรม ควรแก้ไขกฎระเบียบการบรรจุเข้ารับราชการตำรวจให้ชัดเจน และไม่ควรกีดกัน

ผู้ที่มีความรู้ความสามารถดี และต้องออกกฎหมายระเบียบใหม่ให้เหมาะสมกับตำแหน่งสาขาอาชีพ ควรมีกฎหมายและหน่วยงานกลางที่ดูแลเรื่องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อกลุ่มบุคคลผู้มีอาการตาบอดสี (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 13, สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, สัมภาษณ์ 23 พฤษภาคม 2558)

14) ควรมีการออกกฎหมายห้ามการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มบุคคลผู้มีอาการตาบอดสี โดยออกเป็นกฎหมายกลางที่ใช้ในการดูแลคุ้มครองการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่ธรรมของกลุ่มบุคคลด้อยโอกาสในทุกกรณีที่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะกลุ่ม ซึ่งจะต้องบัญญัติให้ชัดเจนว่าครอบคลุมถึงบุคคลผู้มีอาการตาบอดสีด้วย กฎหมายต้องมีการจัดหมวดหมู่ที่ง่ายแก่การทำความเข้าใจและต้องสามารถแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติที่สำคัญทั้งในทางตรงและทางอ้อมซึ่งในประเด็นหลังเน้นที่การกำหนดกฎเกณฑ์ที่แลดูเหมือนไม่มีการเลือกปฏิบัติ แต่แท้จริงจะส่งผลถึงการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้มีอาการตาบอดสี รวมทั้งหน่วยงานรับผิดชอบตามกฎหมายควรเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชนทำนองเดียวกับแนวทางในประเทศอื่นๆ หน่วยงานเหล่านี้ได้แก่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นต้น (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 14, สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, สัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2558)

15) ควรมีการปรับปรุงกฎหรือระเบียบที่ใช้ในการเข้ารับการสมัครหรือเข้ารับการศึกษาดังๆ ที่เป็นไปได้ที่จะรับบุคคลที่มีอาการตาบอดสี โดยไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งบางครั้งอาการเหล่านี้อาจไม่เป็นอุปสรรคในการเรียนและการทำงานเลยก็ได้ (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 15, บุคคลผู้มีอาการตาบอดสี, สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2558)

16) ควรปรับปรุงกฎระเบียบในการถูกเลือกปฏิบัติสำหรับผู้ที่มีการตาบอดสี เพราะตาบอดสีเป็นอาการผิดปกติทางพันธุกรรมไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้โดยใช้เทคโนโลยีในปัจจุบัน แม้จะมีอุปกรณ์ทางจักษุ เช่น แว่นตาสำหรับบุคคลผู้มีอาการตาบอดสี แต่ก็ยังมีราคาแพงสำหรับบุคคลทั่วไป จริงๆ แล้วบุคคลผู้มีอาการตาบอดสีสามารถทำงานได้ไม่ต่างไปจากบุคคลทั่วไป ดังนั้นจึงอยากให้หน่วยงานภาครัฐพิจารณายกเลิกกฎระเบียบที่ไม่เอื้ออำนวยและเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพและการพิจารณาการเข้าศึกษาบางสาขาวิชา (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 16, บุคคลผู้มีอาการตาบอดสี, สัมภาษณ์ 30 มิถุนายน 2558)

17) การศึกษาในระดับอุดมศึกษา หน่วยงานภาครัฐเองยังไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์มากนักในเรื่องข้อจำกัดของบุคคลผู้มีอาการตาบอดสี ตัวเองได้รับคำร้องเรียนจากบุคคลที่มีอาการตาบอดสีเกี่ยวกับการขอรับทำใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ก็ได้มีการประสานงานไปยังสำนักงานขนส่งทางบกเพื่อปรับหลักเกณฑ์วิธีการทดสอบขั้นตอนในการมองเห็นแล้ว จากที่เป็นวิธีการมองแผ่นภาพเป็นวิธีการมองสัญญาณไฟจราจรแทน ซึ่งในการใช้ชีวิตประจำวันเข้าใจได้ว่าใช้ชีวิตได้ปกติ จึงเห็นว่าไม่เหมาะสมที่จะใช้วิธีการทดสอบแบบนี้ ถ้าเปลี่ยนเป็นวิธีการทดสอบแบบชีวิตประจำวันที่เจออาจจะตอบเหตุและผลได้ (ผู้เข้าร่วมเวทีสาธารณะท่านที่ 5, สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, เวทีสาธารณะ 6 กรกฎาคม 2558)

18) กรมการขนส่งทางบกในพื้นที่ต่างจังหวัดภูมิภาคของตนเองนั้น ยังได้ใช้การทดสอบตาบอดสีแบบเดิมอยู่ ทำให้ตัวเองที่ซึ่งไปสอบมาแล้ว 3 ครั้งนั้น ยังไม่ผ่านสักที จึงทำให้ตนเองยังไม่มีใบขับขี่ เวลาขับขี่รถจักรยานยนต์แล้วต้องถูกตำรวจเรียกตัว ก็จะเสียค่าปรับ ซึ่งใช้ชีวิตแบบผิดกฎหมายทุกวัน (ผู้เข้าร่วมเวทีสาธารณะท่านที่ 11, บุคคลผู้มีอาการตาบอดสี, เวทีสาธารณะ 6 กรกฎาคม 2558)

19) ในการทำใบอนุญาตขับรถนั้น สามารถอนุญาตให้ทำได้ทุกคน ไม่ยกเว้นบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ซึ่งเห็นว่าการจะมีการจัดระดับความรุนแรงของอาการตาบอดสี เพราะบางคนที่มีอาการตาบอดสี อาจจะไม่มีความรุนแรงถึงขั้นกับใช้ชีวิตปกติไม่ได้ อยากให้ปรับหลักเกณฑ์ (ผู้เข้าร่วมเวทีสาธารณะท่านที่ 35, เวทีสาธารณะ 6 กรกฎาคม 2558)

20) คนที่มีอาการตาบอดสีมีระดับความรุนแรง บางคนที่มีระดับไม่รุนแรงก็จะเห็นสีต่างจากปกติ นิดหน่อย แต่บางคนที่มีระดับรุนแรงก็จะมองเห็นเป็นสีเทา แต่โอกาสที่มีระดับรุนแรงนั้นน้อยมาก อยากจะเสนอประเด็นเรื่องการเกิดอุบัติเหตุทางจราจรของบุคคลที่มีอาการตาบอดสี กับอุบัติเหตุทางจราจรของผู้ที่เมาแล้วขับ แบบไหนจะมีสถิติการเกิดเหตุมากกว่ากัน ซึ่งจริงๆ แล้วบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีก็เป็นคนปกติทุกประการ ทุกคนเห็นเหมือนคนทั่วไป ไม่ได้แตกต่างหรือเหมือนคนพิการแต่อย่างใด (ผู้เข้าร่วมเวทีสาธารณะท่านที่ 10, ตัวแทนผู้ที่มีอาการตาบอดสี, เวทีสาธารณะ 6 กรกฎาคม 2558)

21) ขอเสนอให้เปลี่ยนไฟที่แสดงสัญญาณจราจรเหมือนกับเวลาที่ต้องข้ามถนนนั้น จะมีไฟเป็นสัญลักษณ์รูปคนเดิน อาจจะเปลี่ยนแปลงเป็นรูปกากบาทแทนสัญญาณไฟสีแดงก็ได้ (ผู้เข้าร่วมเวทีสาธารณะท่านที่ 19, เวทีสาธารณะ 6 กรกฎาคม 2558)

22) ด้านการศึกษา สำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีไม่เป็นปัญหาทางการศึกษาเพราะผู้ที่มีอาการตาบอดสีเป็นภาวะ เรียกว่าเป็นโรคที่ตามองเห็นสีบางสีผิดไปจากคนปกติ ไม่ใช่ไม่เห็นสี เช่น บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีแดง ไม่ใช่ว่าเขาจะไม่เห็นสีแดงของวัตถุเลย เพียงแต่เขาอาจเห็นวัตถุนั้นเป็นสีเทา จึงสามารถที่เขาจะใช้ชีวิตในการศึกษาเล่าเรียนได้เหมือนคนปกติทั่วไป ด้านการประกอบอาชีพสำหรับที่มีอาการตาบอดสี อาจเป็นปัญหาในบางอาชีพที่ต้องมีความจำเป็นอย่างมากในการเห็นสีที่ปกติ เป็นอาชีพที่ไม่เหมาะสมสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี เพราะอาจจะเห็นสัญญาณการเตือนภัยต่างๆ ไม่ชัดเจน ก่อผลเสียต่างๆ ได้มหาศาล เช่น ทหารในกองทัพบก ทั้งบก เรือและอากาศ ผู้บังคับจราจรทางอากาศ พนักงานขับรถไฟฟ้า วิศวกรไฟฟ้า พยาธิแพทย์ นักบิน เจ้าหน้าที่ห้องตรวจปฏิบัติการในโรงพยาบาล เกษตรกร พนักงานตำรวจและดับเพลิง เจ้าหน้าที่อุตสาหกรรม ผ้าและสิ่งทอ ช่างทาสี ช่างถ่ายรูป เป็นต้น แต่นอกเหนือจากอาชีพดังกล่าวบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีก็สามารถประกอบอาชีพได้ และด้านการใช้ชีวิตประจำวัน ในการชีวิตประจำวันของผู้ที่มีอาการตาบอดสีแม้จะมองเห็นสีผิดเพี้ยนไป อาจไม่มีปัญหา เพราะเท่าที่ทราบข้อมูลประมาณ 70% ของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีอาจเกิดความยุ่งยากในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกสีของสิ่งของอยู่บ้าง โดยเฉพาะผู้ที่บอดสีแดง-เขียวจะรุนแรงกว่าผู้ที่พร่องสีแดง-เขียว มีปัญหาในการตัดสินใจเลือกสีเสื้อผ้าผิดไป เลือกสีเฟอร์นิเจอร์ และสีทาผนังผิดเพี้ยน เด็กนักเรียนอาจเลือกสีระบายภาพวาดผิดไป แม้แต่การขับรถในบางประเทศจะไม่ออกไปขับชี้ให้ผู้ที่มีตาบอดสีเนื่องจากกลัวว่าจะมองเห็นสัญญาณไฟจราจร ตลอดจนไฟท้ายรถยนต์ไม่ชัดเจน เท่าที่ทราบบ้านเราจะผ่อนลงบ้าง โดยอนุญาตให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีขับรถส่วนบุคคลได้ แต่อย่างไรก็ตามควรห้ามสำหรับขับชั้รถสาธารณะ และหลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน และแนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในการด้านการศึกษาผู้ที่มีอาการตาบอดสีอาจไม่ได้รับการปฏิบัติโดยขัดต่อหลักการด้านสิทธิมนุษยชนแต่อย่างใด แต่ในด้านการประกอบอาชีพนั้นผู้ที่มีอาการตาบอดสีควรได้รับการดูแลและปฏิบัติในทางที่ดีขึ้น เช่น ควรมีแนวทางให้ใบอนุญาตขับชั้รถจักรยานยนต์และรถยนต์ส่วนบุคคลให้แก่บุคคลดังกล่าว แต่ก่อนที่จะ

ได้รับการอนุญาตนั้นก็ต้องมีมาตรฐานในการตรวจสอบบุคคล อีกทั้งการประกอบอาชีพก็ควรให้ความยุติธรรมในรับเข้าทำงานเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป และควรมีการให้ความสำคัญกับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในด้านการศึกษาเป็นสำคัญ โดยมีการฝึกและหาแนวทางให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีสามารถใช้ชีวิตได้เหมือนคนปกติ หากบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีสามารถมีการศึกษาที่ดีได้รับการยอมรับและมีการใช้ชีวิตได้เหมือนหรือคล้ายคนปกติก็สามารถที่จะเข้าทำงานในอาชีพต่างๆ ได้ง่ายขึ้น (ผู้เข้าร่วมเวทีสาธารณะ ท่านที่ 8, เวทีสาธารณะ 6 กรกฎาคม 2558)

23) ด้านการศึกษาของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีควรมีการตรวจสอบและประเมินความสามารถของตนเองประกอบกับการตรวจสอบคุณสมบัติของบางสาขาวิชา ด้านการประกอบอาชีพ เป็นผลสืบเนื่องจากการศึกษาว่าไม่สามารถเรียนได้บางสาขาวิชา จึงประกอบอาชีพสาขาวิชานั้นๆ ไม่ได้ และการปฏิบัติต่อผู้ที่มีอาการตาบอดสีไม่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน ยกตัวอย่างในการขอรับอนุญาตใบขับขี่รถยนต์นั้นต้องมีหลักเกณฑ์ในการทดสอบตาบอดสีอย่างรอบคอบ ซึ่งทางกรมการขนส่งทางบกได้มีระเบียบต่อการดำเนินการขอรับใบอนุญาตขับขี่ตามกฎหมาย ว่าต้องมีการทำทดสอบตาบอดสี และเห็นว่าควรมีการแบ่งประเภทของตาบอดสี และระดับของความมากน้อยของอาการ และออกกฎหมายรองรับให้ชัดเจนตามศักยภาพของบุคคล (ผู้เข้าร่วมเวทีสาธารณะ ท่านที่ 9, เวทีสาธารณะ 6 กรกฎาคม 2558)

24) ในเรื่องใบขับขี่ ผู้ให้ข้อมูลเสนอให้กรมการขนส่งทางบก ปรับเปลี่ยนการทดสอบไฟสีให้โทนสีตรงกับไฟที่ใช้จริงตามท้องถนน โดยประสบการณ์ส่วนตัวได้ขับขีรถยนต์มาหลายปีแล้ว แต่ก็ไม่เคยเกิดอุบัติเหตุ หรือมีปัญหาเกี่ยวกับการเข้าใจไฟสัญญาณจราจร ส่วนตัวคิดว่าอาการตาบอดสีนั้นไม่ได้เป็นอุปสรรคในการขับขี่หรือเป็นเหตุที่เป็นสาระสำคัญของความไม่ปลอดภัยบนท้องถนน ผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์การใช้ชีวิตอยู่ต่างประเทศหลายประเทศและพบว่า หลายประเทศมีการใช้สัญลักษณ์แสดงร่วมกับสัญญาณไฟ เช่น เมื่อห้ามไปจะเป็นสัญลักษณ์การห้าม เมื่อไปได้ก็จะแสดงลูกศรตรงไป ทำให้ความสำคัญของการเข้าใจสีมีจำเป็นน้อยลงกว่าสัญลักษณ์ที่แสดงร่วมในไฟสัญญาณ ในส่วนของข้อเสนอแนะทางการศึกษานั้นประเด็นแรกที่สำคัญที่สุดคือ แนะนำให้มีการตรวจอาการตาบอดสีตั้งแต่ในวัยเด็กเท่าที่จะเป็นไปได้ เพราะอาการตาบอดสีถ่ายทอดทางพันธุกรรม บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีจะทราบได้โดยทันทีว่าลูกของตนมีความเสี่ยงที่จะมีอาการตาบอดสี การทราบอาการตาบอดสีโดยเร็วที่สุดจะทำให้สามารถปรับตัวทางด้านการศึกษาและการใช้ชีวิตในสังคมในอนาคตทำได้ง่ายขึ้น ส่วนด้านการประกอบอาชีพ เห็นว่า หลายอาชีพที่ไม่ควรกีดกันบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี หรือลดจำนวนอาชีพที่ห้ามบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ หากอาการตาบอดสีมิใช่สาระสำคัญของการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรับราชการตำรวจ ซึ่งมีบางตำแหน่งงานในกองทัพบกหรืองานความมั่นคงหรืองานการตำรวจที่ไม่ต้องใช้การมองเห็นสีเป็นสาระสำคัญ เช่น ฝ่ายกฎหมาย ฝ่ายการเงิน บัญชี เป็นต้น (ผู้เข้าร่วมเวทีสาธารณะ ท่านที่ 6, สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, เวทีสาธารณะ 6 กรกฎาคม 2558)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มและผู้ให้ความคิดเห็นในเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่ายังมีการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีอยู่ในสังคมไทย ทั้งในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน การเลือกปฏิบัติใน

บางเรื่อง เช่น การไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าศึกษาและทำงานในสาขาวิชาแพทยศาสตร์ เกษศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ ฯลฯ เป็นการเลือกปฏิบัติที่มีเหตุผลที่รับฟังได้ แต่การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในหลายกรณีเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่มีเหตุผลเพียงพอ เพราะบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีสามารถดำเนินชีวิตได้เหมือนคนที่มีสายตาปกติทุกประการ เพียงแต่การมองเห็นสีต่างๆ จะผิดเพี้ยนไปจากคนสายตาปกติเท่านั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายใดที่มีการบัญญัติคุ้มครองการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของกลุ่มบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีไว้โดยเฉพาะ และในขณะเดียวกันก็ไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนที่เป็นข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีแต่อย่างใด แต่ในระดับของระเบียบหลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายยังมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีอยู่หลายเรื่องหลายประการ เช่น การกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา และการสมัครเข้าทำงาน ยังมีกรณีที่ระบุหลักเกณฑ์ที่ไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี กรณีนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลายท่านเห็นว่าแม้จะเป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี แต่ในบางสาขาอาชีพ เช่น ตำรวจ ทหาร แพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ เกษศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ ช่างไฟฟ้า ช่างยนต์ ก็เป็นสาขาวิชาและเป็นอาชีพที่บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีอาจจะมีปัญหาในการเรียนและการประกอบอาชีพได้ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงเห็นว่าการจำกัดไม่ให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าเรียนหรือเข้าทำงานนี้สามารถทำได้ แต่ควรระบุคุณสมบัติของผู้สมัครที่เป็นข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเฉพาะกรณีที่อาการตาบอดสีจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียน และควรจำกัดเฉพาะบางสาขาวิชาที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น รวมทั้งควรมีการระบุเหตุผลความจำเป็นดังกล่าวให้ชัดเจนด้วย และในกรณีเดียวกันนี้ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงเสนอว่าควรกำหนดเป็นนโยบายให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาได้รับการตรวจสถานะการเป็นผู้ที่มีอาการตาบอดสีของตนเอง เพื่อเด็กและเยาวชนที่มีอาการตาบอดสีจะสามารถวางแผนการศึกษาต่อ รวมถึงการประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างเหมาะสมต่อไป ส่วนกรณีการทดสอบเพื่อขอใบอนุญาตขับรถผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าหลักเกณฑ์การตรวจสอบสายตาบอดสีที่เข้มงวดเกินจำเป็น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงเห็นว่าสมควรที่จะให้มีการแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีโดยการปรับปรุงแก้ไขระเบียบ หลักเกณฑ์ที่เป็นข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี รวมทั้งออกกฎหมายใหม่มาคุ้มครองมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี และรวมไปถึงกลุ่มบุคคลที่ด้อยโอกาสกลุ่มอื่นๆ ด้วย ผลการศึกษาวิจัยที่ได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้จะนำไปเสนอเป็นข้อเสนอแนะต่อไปในบทที่ 5

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง “ปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี” ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน 2) ศึกษาหลักการทางด้านสิทธิมนุษยชนและแนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี 3) ศึกษาวิเคราะห์กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติ การศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวันของประเทศไทย และเปรียบเทียบกับต่างประเทศ รวมทั้งประสบการณ์แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของต่างประเทศ และ 4) ศึกษาทางเลือก ข้อเสนอแนะ หรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบ กฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องและตัวแทนบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี การศึกษาวิจัยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประกอบด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary research) การสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ให้ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย และให้ได้มาซึ่งทางเลือก ข้อเสนอแนะ หรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบ กฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

5.1 บทสรุป

ผลการศึกษาวิจัย เรื่อง “ปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี” ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

5.1.1 สภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน

5.1.1.1 สรุปผลการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสาร

จากการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์เอกสาร หนังสือร้องเรียนและการแสดงความคิดเห็น ในเว็บไซต์ พบว่า ยังมีกรณีการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีอยู่หลายกรณี โดยมีกรณีศึกษาที่สำคัญ คือกรณีขอรับใบอนุญาตขับรถ เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยผู้ฟ้องคดียื่นคำขอรับใบอนุญาตขับรถยนต์ต่อสำนักงานขนส่งจังหวัด และได้เข้ารับการทดสอบสายตาบอดสีตามที่กำหนดในส่วนที่ 1 ข้อ 20 (3) ของระเบียบกรมการขนส่งทางบก ว่าด้วยการอบรมและทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ พ.ศ.2549 โดยวิธีการดูสีเขียว สีแดง และสีเหลือง จากแผ่นทดสอบในระยะห่างจากแผ่นทดสอบในระดับสายตาไม่น้อยกว่า 3 เมตร แล้วอ่านสีตามที่เจ้าหน้าที่กำหนดสีละ 3 ครั้ง หากอ่านได้ถูกต้องสองในสามครั้งให้ถือว่าผ่านการทดสอบ แต่ปรากฏว่าผู้ฟ้องคดีไม่ผ่านการทดสอบ ผู้ฟ้องคดีจึงได้ร้องเรียนกรณีดังกล่าวต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2549 ว่าผู้ฟ้องคดีไม่ได้รับความเป็นธรรมในการทดสอบสายตาบอดสี เนื่องจากผู้ฟ้องคดีสามารถมองเห็นสัญญาณไฟจราจรได้อย่างชัดเจน การกำหนดวิธีการทดสอบสายตาบอดสีตามระเบียบกรมการขนส่งทางบก ดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพผู้ฟ้องคดี และกรณีทำนองเดียวกันนี้ก็มีกรณียื่นร้องเรียนของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายครั้งหลายกรณี เช่น กรณีร้องเรียนไปยังสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

รัฐมนตรี เพื่อขอให้มีการพิจารณาปรับปรุงหลักเกณฑ์ที่เป็นการลิดรอนสิทธิของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในการขอมิ ใบอนุญาตขับรถ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้ส่งเรื่องร้องเรียนนี้ไปยังกระทรวงคมนาคม และกรมการขนส่งทางบกตามลำดับ ต่อมากรมการขนส่งทางบกก็ได้ส่งหนังสือชี้แจงไปยังปลัดกระทรวงคมนาคมว่าขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาปรับปรุงหลักเกณฑ์การทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถ โดยจะทำการศึกษาพัฒนากระบวนการออกใบอนุญาตขับรถตั้งแต่การทดสอบสายตาบอดสี ทดสอบภาคทฤษฎีและทดสอบขับรถเพื่อยกระดับมาตรฐานผู้ได้รับใบอนุญาตขับรถให้สามารถขับรถให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้ใช้รถใช้ถนนมากขึ้น

กรณีที่แสดงให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีที่ชัดเจน อีกเรื่องหนึ่งคือกรณีการเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งหลายคณะและหลายสาขาวิชาที่เป็นข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีที่ทำให้ไม่สามารถเข้าศึกษาได้ รวมทั้งโรงเรียนเหล่า ทั้งสี่เหล่าไม่ว่าจะเป็นตำรวจ ทหารบก ทหารอากาศ และทหารเรือ ต่างกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครเข้าศึกษา ที่ทำให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีไม่สามารถเข้าศึกษาได้

5.1.1.2 ผลการศึกษาจากการสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ และการจัดเวทีสาธารณะ รับฟังความคิดเห็น

ผลการศึกษาจากการสนทนากลุ่มย่อยบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี การสัมภาษณ์ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนผู้ที่มีอาการตาบอดสี และการจัดเวทีสาธารณะ รับฟังความคิดเห็น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีไม่มีความแตกต่างจากคนที่มี สายตาปกติ สามารถที่จะใช้ชีวิตประจำวันได้ตามปกติ แต่มีปัญหาและข้อจำกัดด้านการศึกษา การประกอบ อาชีพ และด้านการใช้ชีวิตประจำวัน เนื่องจากการถูกเลือกปฏิบัติ โดยในด้านการศึกษา พบสภาพปัญหาและ ข้อจำกัดที่เป็นการเลือกปฏิบัติของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในกรณีของการสอบเข้าเป็นนักเรียนนายสิบตำรวจ การสมัครสอบเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาบางแห่งบางคณะ ด้านการประกอบอาชีพ พบว่า มีปัญหาในการ ตรวจสุขภาพในการสมัครงาน และการรับเข้าทำงาน ส่วนด้านการใช้ชีวิตประจำวัน พบว่า การใช้ชีวิตประจำวัน ของผู้ที่มีอาการตาบอดสี โดยปกติแล้วไม่มีปัญหา หรือข้อจำกัดใดๆ นอกจากในกรณีของการขอใบอนุญาต ขับรถเท่านั้นที่บางคนไม่สามารถทดสอบตาบอดสีผ่านได้ จึงต้องขับรถโดยไม่มีใบอนุญาตขับรถ และเป็นปัญหา เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจขอตรวจดูใบอนุญาตขับรถ ทำให้กลายเป็นการกระทำความผิดในกฎหมายจราจรทันที

จากผลการศึกษาสภาพปัญหาและข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในด้าน การศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งจากการวิเคราะห์เอกสาร การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ และการจัดเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น สรุปได้ว่า บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีถูกเลือกปฏิบัติ

โดยมีข้อจำกัดทั้งในด้านการศึกษาในสถาบันการศึกษาของตำรวจ สถาบันการศึกษาของทหารที่จะไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าศึกษา และในมหาวิทยาลัยที่ไม่สามารถเข้าเรียนในคณะ/สาขาวิชาต่างๆ เช่น แพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ เกษศาสตร์ ด้านการประกอบอาชีพก็จะถูกจำกัดไม่สามารถเข้าทำงานในวิชาชีพที่มีข้อจำกัดไม่ให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าเรียนด้วย ส่วนด้านการใช้ชีวิตประจำวัน พบว่าประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลทั้งตัวแทนบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องเห็นตรงกันคือ ประเด็นเรื่องการขอรับใบอนุญาตขับรถ ข้อค้นพบจากผลการศึกษาชี้ แสดงให้เห็นว่าในประเทศไทยมีปรากฏการณ์ของปัญหาการเลือกปฏิบัติของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

5.1.2 หลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน และแนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของผู้ที่มีอาการตาบอดสี

จากการศึกษาหลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน และแนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี โดยวิธีการศึกษาเอกสาร (Documentary research) สรุปผลการศึกษาวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

5.1.2.1 หลักการทางด้านสิทธิมนุษยชน

คำว่าสิทธิมนุษยชน ในอดีตยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก จนกระทั่งมีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น คำนี้จึงได้ถูกนำมาใช้ทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับนานาชาติอย่างแพร่หลาย ในกฎบัตรสหประชาชาติ กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้หลายแห่งในอารัมภบท เช่น ข้อความที่กล่าวถึงความมุ่งหมายของสหประชาชาติว่า “เพื่อเป็นการยืนยันความเชื่อในสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ในศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษยชาติ To Reaffirm Faith in Fundamental Human Rights, in the Dignity and Worth of the Human Person....” (United Nation Organization, 2012)

ในรัฐธรรมนูญสหประชาชาติเองเพียงแต่ได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้ในที่ต่างๆ ในอารัมภบทเท่านั้น มิได้มีคำนิยามหรือคำอธิบายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแต่อย่างใด ในทางวิชาการจึงมีการพยายามอธิบายคำปราชญ์ของปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนที่ว่า “โดยที่การยอมรับนับถือเกียรติศักดิ์ประจำตัวและสิทธิเท่าเทียมกันและโอนมิได้ของบรรดาสมาชิกทั้งหลายแห่งครอบครัวมนุษยชนเป็นหลักการแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพโลก” นั้น หมายถึง สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ทุกคน เพราะทุกคนมีศักดิ์ศรี มีเกียรติศักดิ์ประจำตัว สิทธิมนุษยชนไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ แต่นักปฏิบัติการสิทธิมนุษยชน ให้คำอธิบายว่า สิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน ซึ่งทำให้คนคนนั้นมีชีวิตมีความเหมาะสมแก่ความเป็นคนและสามารถมีการพัฒนาตนเองได้ คือ “สิทธิมนุษยชน”

ในปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน นอกจากระบุขอบเขตของสิทธิมนุษยชนแล้วยังได้นำเสนอหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนไว้ด้วย หลักการนี้ถือเป็นสาระสำคัญที่ใช้อ้างอิงความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน และใช้เป็นเครื่องชี้วัดว่าสังคมใดมีการเคารพและปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชนหรือไม่

หลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน 6 ประการ ได้แก่ 1) สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิธรรมชาติติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด (Natural rights) 2) สิทธิมนุษยชนเป็นสากลและไม่สามารถถ่ายโอนกันได้

(Universality & Inalienability) 3) สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแยกเป็นส่วนๆ ว่าสิทธิใดมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิหนึ่ง (Indivisibility) 4) คนทุกคนมีความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ (Equality and nondiscrimination) 5) การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิ (Participation & Inclusion) 6) ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม (Accountability & the Rule of Law) (UNDP, 2006)

หลักความเสมอภาคและหลักการไม่เลือกปฏิบัติถือเป็นหลักการแห่งสิทธิมนุษยชนที่สำคัญซึ่งปรากฏอยู่ในตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหลายฉบับ อาทิ กฎบัตรสหประชาชาติ (Charter of the United Nations, 1945, Preamble, Art.1(2), 3, 13 (1)(b), 55 (c) and 77 (C) ว่าด้วยข้อห้ามในการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุเชื้อชาติ เพศ ภาษา และศาสนา) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 (1948) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พ.ศ.2509 (1966) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม พ.ศ.2510 (1967) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ พ.ศ.2508 (1965) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ พ.ศ.2522 (1979) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ.2532 (1989) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิผู้พิการ พ.ศ. 2549 (2006) เป็นต้น

สำหรับในประเทศไทย นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 เป็นต้นมา การเคลื่อนไหวปกป้องคุ้มครองและเผยแพร่แนวคิดสิทธิมนุษยชนค่อยๆ ขยายตัวมากขึ้นจนกระทั่งในปี พ.ศ.2540 จึงเกิดรัฐธรรมนูญที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและยังมีบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอย่างเด่นชัด รวมถึงการก่อให้เกิดคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 ขึ้นด้วย พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้นิยามคำว่าสิทธิมนุษยชนไว้ว่า “สิทธิมนุษยชน หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม”

กฎหมายระหว่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาการเลือกปฏิบัติมาอย่างยาวนานโดยพยายามกำหนดมาตรฐานทั่วไปให้ประเทศสมาชิกนำไปบัญญัติเป็นกฎหมายภายในประเทศตน โดยแนวคิดการเลือกปฏิบัติจะปรากฏในตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหลายฉบับดังกล่าวแล้ว โดยเฉพาะกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติ ในข้อ 2 ของตราสารระหว่างประเทศทั้งสองฉบับนี้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า “รัฐภาคีแห่งตราสารฉบับนี้รับประกันให้มีการใช้สิทธิซึ่งกำหนดไว้ในกติกาฉบับนี้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติชนิดใดๆ ที่เกี่ยวกับเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่น ชาติหรือสังคมดั้งเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น”

คำว่า “สถานะอื่น” นี้มีความหมายครอบคลุมถึงลักษณะต่างๆ ที่ไม่ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะและรวมตลอดถึง “สภาวะทางสุขภาพ” ตามความเห็นทั่วไป (General comments) ในเดือนพฤษภาคม 2543 ของคณะกรรมการว่าด้วยกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (Committee on Economic, Social, and Cultural Rights - CESCR) ความเห็นทั่วไป 14 ว่าด้วยสิทธิที่จะได้รับมาตรฐานด้านสุขภาพที่สูงที่สุดที่เป็นไปได้ กำหนดให้มีความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการดูแลสุขภาพ โดยระบุว่า “ต้องจัดให้

ทุกคนเข้าถึงสถานบริการ สินค้าและบริการ โดยเฉพาะกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยงหรือกลุ่มที่ถูกเปื้อนให้อยู่ชายขอบของสังคมมากที่สุด ทั้งนี้ให้ทำทั้งในทางกฎหมายและโดยไม่เลือกปฏิบัติต่อเงื่อนไขต้องห้ามบางอย่าง” (ย่อหน้า 12 b) ซึ่งรวมถึงความพิการทางกายหรือใจ สถานะด้านสุขภาพ และสถานะอื่นๆ “ที่มีแนวโน้มจะส่งผลกระทบ ทำลาย หรือบั่นทอนความเท่าเทียมในด้านสิทธิ หรือขัดขวางการเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพ” (ย่อหน้า 18) และให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่สำคัญ เช่น ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกแบบ ดำเนินการ และควบคุมบริการด้านสุขภาพ และความสำคัญของการแก้ปัญหายุ่งยากที่อยู่เบื้องหลังการดูแลสุขภาพ ความเห็นทั่วไปฉบับนี้ห้ามชัดเจนมิให้มีการเลือกปฏิบัติด้านสุขภาพ (ศึกษา: กรอบด้านสิทธิ พิสูจน์ และเปลี่ยนแปลง, 2558 : 6, 18, 23)

ดังนั้นแม้ว่าจะยังไม่มีตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับใดห้ามมิให้เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในฐานะเหตุแห่งการเลือกปฏิบัติโดยตรง แต่จากบทบัญญัติในตราสารระหว่างประเทศดังกล่าวที่ห้ามเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่อง “สถานภาพอื่นๆ” ด้วยนั้น อาจกล่าวได้ว่า การปฏิบัติที่แตกต่างต่อบุคคลเพียงเพราะเหตุที่บุคคลนั้นมีอาการตาบอดสีแต่เพียงอย่างเดียวในทุกกรณี โดยไม่พิจารณาถึงความจำเป็น ความได้สัดส่วนของประโยชน์สาธารณะ ถือเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

5.1.2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสารในเรื่องแนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม พบว่าแนวความคิดนี้ยังเป็นแนวความคิดที่ค่อนข้างใหม่ในสังคมไทย ที่ปรากฏชัดเจนขึ้นในปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมานี้เอง แนวความคิดในการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมนี้สามารถสรุปได้ว่า การเลือกปฏิบัติที่ห้ามกระทำตามหลักความเสมอภาคของไทย คือ "การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม" (Unfair discrimination) การปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกัน (Different treatment) สามารถกระทำได้ เพียงแต่มีข้อจำกัด 2 ประการ คือ 1) ห้ามมิให้แบ่งแยกบุคคลออกเป็นประเภทโดยเหตุแห่งความแตกต่าง (ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 คือ ในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายภาพหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ) และ 2) การปฏิบัติต่อบุคคลที่ถูกแบ่งแยกเป็นประเภทโดยเหตุแห่งความแตกต่างกันโดยแตกต่างกันนั้นจะต้องมีเหตุผลอันหนักแน่นควรค่าแก่การรับฟังได้ (Raison objectivement plausible)

เมื่อแนวความคิดหลักในเรื่องการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของไทยเป็นเช่นนี้ แนวความคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในสังคมไทย จึงเป็นแนวคิดที่อยู่ภายใต้หลักการเดียวกันกับแนวคิดเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติที่ปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังนั้น การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องที่มีอาการตาบอดสีสามารถกระทำได้โดยไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ถ้าการเลือกปฏิบัตินั้นมีเหตุผลอันหนักแน่นควรค่าแก่การรับฟังได้

5.1.3 วิเคราะห์ กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษา การประกอบอาชีพและการใช้ชีวิตประจำวัน

จากการศึกษาโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการศึกษาจากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์และการจัดเวทีสาธารณะ รับฟังความคิดเห็นบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยโดยแบ่งเป็น 3 หัวข้อคือ 1) กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษาการประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวันของประเทศไทยและต่างประเทศ 2) มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีของต่างประเทศ และ 3) มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีของประเทศไทย

5.1.3.1 กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษาการประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวันของประเทศไทยและต่างประเทศ

1) ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสาร

การศึกษาวเคราะห์เอกสารจากกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการศึกษา สรุปผลการศึกษาวิจัยได้ว่า การศึกษาในระดับอนุบาล ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาไม่มีข้อจำกัดหรือข้อสงวนใดๆ สำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี และสามารถเข้าศึกษาได้ทุกระดับดังกล่าวโดยไม่มีข้อห้ามใดๆ โดยไม่มีการตรวจอาการตาบอดสีแต่อย่างใด แต่การศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะมีข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีที่ไม่สามารถเข้าเรียนในบางสาขาได้ รวมทั้งการเข้าเรียนในโรงเรียนทั้งสี่เหล่าของทหารตำรวจ ก็มีข้อจำกัดที่ไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าศึกษา หลักเกณฑ์การกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาตามที่ที่ประชุมสภาอธิการบดีมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ารับการศึกษานิสิตในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีการกำหนดคุณสมบัติทั่วไปและคุณสมบัติเฉพาะ การกำหนดคุณสมบัติเฉพาะนี้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เป็นข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีไว้เป็นภาพรวมของทุกสถาบันอุดมศึกษาในคณะ/ประเภทวิชาแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ เกษตศาตร์ และพยาบาลศาสตร์ ที่จะไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าศึกษาแล้ว ยังมีสถาบันอุดมศึกษาอีกหลายแห่งที่มีการกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครเข้าศึกษาที่มีข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะสหเวชศาสตร์ สาขาวิชาเทคนิคการแพทย์ กำหนดหลักเกณฑ์ว่าผู้สมัครสอบจะต้องผ่านการตรวจตาบอดสี มหาวิทยาลัยมหิดล คณะเทคนิคการแพทย์ สาขาวิชาเทคนิคการแพทย์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล สาขาวิชาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ สาขาวิชากายอุปกรณ์ศาสตร์ สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษาแพทยศาสตร์ กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่าผู้เข้ารับการศึกษาดังกล่าวต้องมีอาการตาบอดสี เป็นต้น การกำหนดหลักเกณฑ์ของคุณสมบัติอันเป็นการกีดกันบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเช่นนี้ ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ ถ้าการเลือกปฏิบัติเช่นนี้ไม่มี

เหตุผลอันหนักแน่นควรค่าการรับฟังได้ การกระทำเช่นนี้ก็ถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้มีความพิการตาบอดสี ในต่างประเทศ โดยเฉพาะสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสวีเดน ยังไม่พบว่ามีการออกกฎ ระเบียบ หรือหลักเกณฑ์ที่เป็นข้อจำกัดในการเข้ารับการศึกษาของบุคคลผู้ที่มีความพิการตาบอดสี แม้แต่การเข้าเรียนในสาขาวิชาแพทยศาสตร์ บุคคลผู้ที่มีความพิการตาบอดสีก็สามารถเข้าเรียนได้ แต่อย่างไรก็ตามในประเทศสิงคโปร์ มีการกำหนดคุณสมบัติว่าผู้ที่เข้ามาเรียนในหลักสูตรทางการแพทย์จะต้องไม่ตาบอดสี (Ngee Ann Poly technic, 2015)

ส่วนกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีความพิการตาบอดสีในด้านการประกอบอาชีพนั้นจะมีผลสืบเนื่องส่วนหนึ่งมาจากกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีความพิการตาบอดสีที่ไม่สามารถเข้าศึกษาในบางคณะหรือบางสาขาวิชาได้ เมื่อไม่สามารถเข้าศึกษาได้ก็จะมีโอกาสในการประกอบอาชีพต่างๆ เหล่านั้นได้ อาชีพที่เป็นข้อจำกัดสำหรับบุคคลผู้ที่มีความพิการตาบอดสีนั้นหน่วยงานที่ไม่รับบุคคลผู้ที่มีความพิการตาบอดสีเข้าทำงานจะให้เหตุผลว่าเป็นอาชีพที่มีความจำเป็นต้องมีการเห็นสีที่ปกติ เป็นอาชีพที่ไม่เหมาะสมสำหรับบุคคลผู้ที่มีความพิการตาบอดสี เช่น เพราะอาจจะเห็นสัญญาณการเตือนภัยต่างๆ ไม่ชัดเจนก่อผลเสียต่างๆ ได้ เช่น ทหารในกองทัพบก ทหารเรือและทหารอากาศ ผู้บังคับจราจรทางอากาศ พนักงานขับรถไฟฟ้า วิศวกรไฟฟ้า พยาธิแพทย์ นักบิน เจ้าหน้าที่ห้องตรวจปฏิบัติการในโรงพยาบาล เภสัชกร พนักงานดับเพลิง เจ้าหน้าที่อุตสาหกรรมผ้าและสิ่งทอ ช่างทาสี ช่างถ่ายรูป เภสัชกร นักเคมี อาชีพทอผ้าและพรม ช่างฝีมือที่ต้องการแยกสี และข้าราชการตำรวจ การกำหนดกฎเกณฑ์เช่นนี้ก็เช่นกันที่ถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีความพิการตาบอดสี ถ้าเป็นไปโดยไม่มีเหตุผลอันหนักแน่นควรค่าการรับฟังได้ การกระทำเช่นนี้ก็ถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

ในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาก็มีหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีความพิการตาบอดสีในด้านการประกอบอาชีพ โดยมีบางอาชีพที่ไม่รับบุคคลผู้ที่มีความพิการตาบอดสีเข้าทำงาน ที่ต้องใช้ความสามารถในการ มองเห็นสีที่แม่นยำ อาชีพดังกล่าวได้แก่ 1) งานเกี่ยวกับการดำเนินงานยานยนต์ (Operating motor vehicles) 2) นักบิน (Pilot's license) 3) ช่างไฟฟ้า (Electrician) 4) งานดับเพลิง (Firefighter) (5) งานจัดการสัมภาระ (Baggage handler) 6) เจ้าหน้าที่ตำรวจ (Police officer) 7) จิตรกร (Painter) (Rich, 2012 ; Color Blindness, 2015) กฎเกณฑ์สำหรับบุคคลผู้ที่มีความพิการตาบอดสีเกี่ยวกับไฟฟ้าและวิศวกรไฟฟ้าในประเทศสหรัฐอเมริกา สถาบันวิศวกรไฟฟ้า กำหนดข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับความสามารถในการมองเห็นสีสำหรับผู้ที่เข้ามาประกอบอาชีพนี้ว่าในอุตสาหกรรมไฟฟ้าและวิศวกรรมไฟฟ้า มีงานจำนวนมากที่ต้องใช้ความสามารถในการอ่านรหัสสี โดยมีนัยสำคัญในเรื่องของความปลอดภัย การอ่านรหัสสีของสายไฟ สำหรับเครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้ที่อ่านสีได้ถูกต้องแม่นยำย่อมมีความปลอดภัยมากกว่าผู้ที่เห็นสีผิดปกติ การอ่านรหัสสีของอุปกรณ์ไฟฟ้าเพื่อแยกความแตกต่างระหว่างค่าของตัวต้านไฟฟ้าและตัวเก็บประจุไฟฟ้าในกิจการโทรคมนาคม การกำหนดสีของสายไฟเป็นวิธีการที่ใช้กันอยู่อย่างแพร่หลาย สำหรับอุปกรณ์ไฟฟ้า ความคลาดเคลื่อนในการแยกแยะสี จะทำให้เกิดผลร้ายแรงตามมา ผู้ที่มีความพิการตาบอดสีจะเลือกที่จะไม่เป็นวิศวกรไฟฟ้าหรือทำงานเกี่ยวกับไฟฟ้า โดยจะหางานอย่างอื่นที่ไม่ต้องใช้ความสามารถในการมองเห็นสี (Bright Hub Engineering, 2015)

กฎเกณฑ์เกี่ยวกับความบกพร่องในการมองเห็นสีสำหรับเจ้าพนักงานตำรวจนั้น ในประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น ในมลรัฐนิวยอร์กจะกำหนดว่าผู้ที่เจ้าพนักงานตำรวจต้องไม่เป็นผู้ที่มีตาบอดสี ในมลรัฐอิลลินอยส์ กำหนดว่าเจ้าพนักงานตำรวจที่ทำหน้าที่สายตรวจต้องมีความสามารถในการแยกความแตกต่างของสี ต้องไม่ตาบอดสีและตาบอดในความมืด ส่วนในนครลอสแอนเจลิส กำหนดว่าผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นเจ้าพนักงานตำรวจต้องสามารถบอกสีได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ ในสหราชอาณาจักร พบว่า ไอร์แลนด์เหนือ กำหนดว่าผู้สมัครเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ต้องสามารถผ่านเกณฑ์การทดสอบ City University Colour Vision ไม่ต่ำกว่า 7 จากคะแนนเต็ม 10 เวลส์ กำหนดว่าผู้ที่มีนิยน์ตาที่เรตินาไม่สามารถรับสีได้จะถูกปฏิเสธการรับคัดเลือกเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเช่นกัน (Police Officer – Does Color Blindness Matter?, 2007)

สำหรับกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัด หรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในด้านการใช้ชีวิตประจำวันที่เป็นประเด็นที่บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเห็นว่ากระทบต่อการดำเนินชีวิตมากที่สุด คือ เรื่องของการขอรับใบอนุญาตขับรถ และได้มีการรื้อเรียนต่อกรมการขนส่ง หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องและมีการฟ้องร้องในศาลปกครองมาแล้ว แต่ประเด็นของการฟ้องร้องในศาลปกครองยังไม่ได้มีการวินิจฉัยในเนื้อหาของเรื่อง เนื่องจากเป็นคดีที่ศาลปกครองไม่อาจรับเรื่องไว้พิจารณาพิพากษาได้ เนื่องจากล่วงเลยระยะเวลาการฟ้องคดี (คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 127/2553) กรณีการขอรับใบอนุญาตขับรถมีระเบียบและข้อมูลที่เกี่ยวข้องคือระเบียบกรมการขนส่งทางบก ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการอบรมและทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถ ผู้ขอต่ออายุใบอนุญาตขับรถ และผู้ขอรับบัตรประจำตัวคนขับรถ ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ พ.ศ.2554 ซึ่งกำหนดเรื่องการทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถไว้ในหมวด 2 โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ได้กำหนดไว้ว่า “...ทดสอบการมองเห็นสีที่จำเป็นในการขับรถ ให้ดูสีเขียว สีแดง และสีเหลืองจากเครื่องทดสอบหรือแผ่นภาพทดสอบที่กรมการขนส่งทางบกกำหนดหรือเห็นชอบ โดยอยู่ห่างจากเครื่องทดสอบหรือแผ่นภาพทดสอบในระดับสายตา ระยะไม่น้อยกว่า 3 เมตร แล้วอ่านสีตามที่เจ้าหน้าที่กำหนดสีละ 3 ครั้ง หากอ่านได้ถูกต้องสองในสามครั้งให้ถือว่าผ่านการทดสอบ...” ระเบียบกรมการขนส่งทางบก ว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการอบรมและทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถ ผู้ขอต่ออายุใบอนุญาตขับรถ และผู้ขอรับบัตรประจำตัวคนขับรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ พ.ศ.2554 นี้เป็นระเบียบที่แก้ไขใหม่ โดยยกเลิกระเบียบกรมการขนส่งทางบก ว่าด้วยการอบรมและทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตขับรถ ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ พ.ศ.2549 ลงวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2549 โดยมีการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการอบรมและทดสอบ โดยเฉพาะในส่วนของการทดสอบตาบอดสีได้ปรับปรุงให้มีการทดสอบโดยให้ดูสีเขียว สีแดง และสีเหลืองจากเครื่องทดสอบซึ่งเป็นไฟสัญญาณจราจร ตามที่ได้รับการร้องเรียนจากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ในระเบียบนี้ก็ยังคงเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่สามารถทดสอบตาบอดสีโดยการใช้แผ่นภาพทดสอบแบบเดิมได้ เพราะระเบียบนี้ได้กำหนดเปิดช่องไว้ว่า “...ทดสอบการมองเห็นสีที่จำเป็นในการขับรถ ให้ดูสีเขียว สีแดง และสีเหลืองจากเครื่องทดสอบหรือแผ่นภาพทดสอบที่กรมการขนส่งทางบกกำหนดหรือเห็นชอบ...” ดังนั้น จึงยังมีหน่วยงานของกรมการขนส่งทางบกหลายแห่งใช้แผ่นภาพในการทดสอบ และทำให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีไม่สามารถทดสอบผ่านเพื่อขอรับใบอนุญาตขับรถได้ ทั้งที่บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีนี้มีความสามารถในการขับรถได้อยู่แล้ว

จากการศึกษา กฎระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง กับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี ในมิติการใช้ชีวิตประจำวันของต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นของการขอใบอนุญาตขับรถ พบว่า ในสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา แคนาดา โรมานี สวิตเซอร์แลนด์ และตุรกี ไม่มีข้อห้ามสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในการขอรับใบอนุญาตขับรถ และการทดสอบเพื่อขอใบอนุญาตขับรถ ก็ไม่มีการตรวจสอบตาบอดสี แต่จะมีการตรวจสอบความสามารถในการมองเห็นสัญญาณเพื่อการขับรถเท่านั้น (Can I get a driving licences in UK or the US if I am color blind?, 2015 ; Mandal, 2014.; Legal Vision Requirements for Drivers in the United States, 2010) ในบางประเทศมีการใช้สัญญาณไฟจราจรที่ออกแบบเพื่อช่วยให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีสามารถแยกแยะได้ เช่น ในฝั่งตะวันออกของประเทศแคนาดา ไฟจราจรแต่ละสีมีรูปร่างแตกต่างกันทำให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีสามารถแยกแยะได้ ในสหราชอาณาจักร ไฟจราจรส่วนใหญ่จะวางเรียงเป็นแนวดิ่ง (บน กลาง หรือ ล่าง) ทำให้สามารถแยกแยะได้ว่าเป็นไฟสีแดงตามตำแหน่งของไฟ (ปารวีร์ เล็กประเสริฐ, 2558)

2) สรุปผลการศึกษาจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์และการจัดเวทีรับ

ฟังความคิดเห็น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ผู้ให้สัมภาษณ์ และผู้ให้ความคิดเห็นในเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่เห็นว่า ปัจจุบันนี้ในประเทศไทยยังไม่มีกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์หรือมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับผู้ที่มีอาการตาบอดสีไว้อย่างชัดเจน มีเพียงการกำหนดคุณสมบัติในการเข้ารับการศึกษาหรือประกอบอาชีพบางประเภทที่กำหนดให้มีการตรวจสายตา หากพบว่ามีความผิดปกติจะไม่สามารถเข้าศึกษาหรือเข้าทำงานได้ เช่น การไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเป็นข้าราชการตำรวจ ทหาร หรือการกำหนดหลักเกณฑ์ที่กีดกันบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าศึกษาและทำงานในสาขาวิชาแพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ ฯลฯ กรณีเหล่านี้ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่มีเหตุผลที่รับฟังได้ แต่การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในหลายกรณีเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่มีเหตุผลเพียงพอ เพราะบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีสามารถดำเนินชีวิตได้เหมือนคนที่มีสายตาปกติทุกประการ เพียงแต่การมองเห็นสีต่างๆ จะผิดเพี้ยนไปจากคนสายตาปกติเท่านั้น ส่วนข้อจำกัดในด้านการใช้ชีวิตประจำวันที่เป็นปัญหาสำคัญของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นตรงกันคือ เรื่องการขอรับใบอนุญาตขับรถที่ต้องมีการตรวจสายตาบอดสีซึ่งใช้วิธีการตรวจที่เข้มงวดเกินความจำเป็น

5.1.3.2 มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีของต่างประเทศ

จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า มาตรการทางกฎหมายเพื่อจัดการเลือกปฏิบัติของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศยังไม่มามาตรการทางกฎหมายที่เป็นกฎหมายเฉพาะที่จัดการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีโดยตรง แต่ในต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกาและสวีเดน มีมาตรการทางกฎหมายที่พัฒนามาจากแนวคิดเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติจนมีการบัญญัติอยู่ในกฎหมายอย่างเป็นรูปธรรม และนำมาตรการนี้มาปรับใช้ในศาลจนสามารถสร้างเป็นคำอธิบายในทางกฎหมายได้อย่างชัดเจน ดังนี้

1) มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติของสหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักรได้รวมมาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติที่ก่อนหน้านี้กระจัดกระจายอยู่ มารวมอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน คือ พระราชบัญญัติความเสมอภาค (Equality Act 2010) มีผลบังคับใช้ ใน ค.ศ.2011 ประกอบไปด้วย 218 มาตรา แบ่งเป็น 16 หมวด โดยมีวัตถุประสงค์ของกฎหมายคือต้องการที่จะรวมมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติที่มีอยู่หลายฉบับเข้ามารวมกันไว้ในฉบับเดียวและพยายามแก้ไขปรับเปลี่ยนมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่เดิมให้คุ้มครองได้มากขึ้นเพื่อมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติ และก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในสิทธิ เสรีภาพและโอกาสทางสังคมมากขึ้น ดังนั้น ภาครัฐและเอกชนจึงมีหน้าที่กำหนดแนวทางและพิจารณาหามาตรการให้สอดคล้องกับกฎหมายฉบับนี้เพื่อมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนการบริการสาธารณะ การจ้างแรงงาน การศึกษาและการสมาคม

การคุ้มครองมิให้มีการเลือกปฏิบัติ แบ่งรูปแบบเป็นการเลือกปฏิบัติโดยตรง และการเลือกปฏิบัติโดยอ้อม ในมาตรา 13 และมาตรา 19 ตามลำดับ ดังนี้

“มาตรา 13 การเลือกปฏิบัติโดยตรง

(1) บุคคลหนึ่ง (ก) เลือกปฏิบัติต่อบุคคลอื่น (ข), ที่เป็นบุคคลกลุ่มที่ได้รับความคุ้มครอง, เมื่อ ก ปฏิบัติต่อ ข โดยปฏิบัติต่อยกกว่าที่ ก ปฏิบัติต่อคนอื่น หรือที่ ก จะปฏิบัติต่อคนอื่น...”

“มาตรา 19 การเลือกปฏิบัติโดยอ้อม

(1) บุคคลหนึ่ง (ก) เลือกปฏิบัติต่อบุคคลอื่น (ข) ถ้า ก ใช้ข้อกำหนด มาตรการหรือการปฏิบัติต่อ ข ที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติเมื่อคำนึงถึงคุณสมบัติหรือลักษณะที่กฎหมายให้ความคุ้มครองแก่ ข

(2) ตามความมุ่งหมายของ (1), ข้อกำหนด มาตรการ หรือการปฏิบัติเป็นการเลือกปฏิบัติเมื่อคำนึงถึงคุณสมบัติหรือลักษณะที่กฎหมายให้ความคุ้มครองแก่ ข ถ้า-

(a) ก ใช้, หรือจะใช้ข้อกำหนด มาตรการ หรือการปฏิบัตินั้นต่อบุคคลอื่นที่ ข มิได้มีคุณสมบัติหรือลักษณะเช่นเดียวกับบุคคลเหล่านั้น

(b) ข้อกำหนด มาตรการหรือการปฏิบัติเช่นว่า ทำให้หรือจะทำให้บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติหรือลักษณะเช่นเดียวกับ ข เสียเปรียบ เมื่อเทียบกับบุคคลที่ ข มิได้มีคุณสมบัติหรือลักษณะเช่นเดียวกับบุคคลเหล่านั้น

(c) ข้อกำหนด มาตรการหรือการปฏิบัติเช่นว่าทำให้หรือจะทำให้ ข เสียเปรียบ และ

(d) ก ไม่สามารถแสดงว่าข้อกำหนด มาตรการ หรือการปฏิบัติเช่นว่าเป็นมาตรการที่เหมาะสมในการบรรลุวัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมาย...

(3) การเลือกปฏิบัติโดยอ้อม คุ้มครองการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุต่อไปนี้ คือ อายุ ความพิการทางกายหรือจิตใจ ผู้แปลงเพศ การสมรสและความสัมพันธ์ทางแพ่ง เชื้อชาติ ศาสนาและความเชื่อ เพศ รสนิยมทางเพศ...”

กลุ่มบุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง ปรากฏในมาตรา 4287 ให้ความคุ้มครองมิให้มีการเลือกปฏิบัติ 9 เหตุ 1) อายุ (Age) 2) ความพิการทางกายหรือจิตใจ (Disability) 3) ผู้แปลงเพศ (Gender reassignment) (4) การสมรสและความสัมพันธ์ทางแพ่ง (Marriage and civil partnership) 5) การตั้งครรภ์และความเป็นแม่ (Pregnancy and maternity) 6) เชื้อชาติ (Race) 7) ศาสนาหรือความเชื่อ (Religion or belief) 8) เพศ (Sex) 9) รสนิยมทางเพศ (Sexual orientation)

พระราชบัญญัติความเสมอภาค (Equality Act 2010) ใช้บังคับครอบคลุมถึงการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน การศึกษา การขายสินค้าหรือให้บริการ รวมถึงสโมสรส่วนตัวและส่วนราชการ (Public bodies) โดยเฉพาะในการจ้างงานนั้น กฎหมายฉบับนี้ให้ความคุ้มครองการรับสมัครงาน เวลาทำงาน การจ่ายค่าจ้าง และผลประโยชน์เกี่ยวกับการทำงาน การให้การอบรม การเลื่อนตำแหน่ง และการโยกย้าย การเกษียณ นโยบายในการทำงาน การฝึกอบรม แม้ว่าการจ้างงานนั้นจะมีการทำสัญญาหรือไม่ก็ตาม นอกจากนี้ยังบังคับใช้กับนายจ้างไม่ว่าจะมีลูกจ้างกี่คนก็ตาม ไม่ว่าการเลือกปฏิบัติจะเกิดขึ้นในส่วนใดของงาน

2) มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติของประเทศสหรัฐอเมริกา

มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติในประเทศสหรัฐอเมริกา ปรากฏอยู่ในกฎหมายสิทธิพลเมืองอเมริกา (The American Civil Right Act) หมวด 7 ซึ่งมีทั้งหมด 18 มาตรา เริ่มตั้งแต่มาตรา 701-718 โดยมีวัตถุประสงค์ของกฎหมายคือเพื่อคุ้มครองลูกจ้างไม่ให้ถูกเลือกปฏิบัติจากนายจ้าง การเลือกปฏิบัติในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การเลือกปฏิบัติโดยตรงและการเลือกปฏิบัติโดยอ้อม โดยการพิจารณาการเลือกปฏิบัติโดยตรงนั้น หมายถึงการปฏิบัติที่แตกต่างกันในสถานการณ์เดียวกัน หรือการปฏิบัติที่เหมือนกันในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ตามที่ปรากฏในหมวด 7 (Title VII) ของกฎหมายสิทธิพลเมืองอเมริกา 1964 (The American Civil Right Act of 1964) ปรากฏในข้อ 703 (a)

“การกระทำของนายจ้างดังต่อไปนี้เป็นการปฏิบัติในการจ้างงานที่ผิดกฎหมาย

(1) ปฏิเสธการจ้างงาน หรือไล่ออก หรือเลือกปฏิบัติต่อบุคคลใดในการจ่ายค่าตอบแทน การกำหนดข้อตกลง สภาพการทำงาน หรือการมอบสิทธิพิเศษในการทำงาน

(2) จำกัด แบ่งแยก แยกหมวดหมู่ลูกจ้างหรือผู้สมัครเข้าทำงานโดยวิธีทางใด ซึ่งเป็นการกีดกัน หรือมีแนวโน้มเป็นการกีดกัน ต่อโอกาสในการทำงาน หรือเป็นผลกระทบต่อสถานะการเป็นลูกจ้าง เพราะเชื้อชาติ สีผิว สัญชาติ เพศ หรือถิ่นกำเนิดของบุคคลนั้นๆ...”

ในการกล่าวอ้างว่าการกระทำนั้นเป็นการเลือกปฏิบัติ ผู้กล่าวอ้างต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงเหตุของนายจ้างในการเลือกปฏิบัติ ว่ามีเหตุเนื่องมาจากเชื้อชาติ สีผิว สัญชาติ เพศ หรือถิ่นกำเนิด โดยการพิจารณาคดี ศาลได้จำแนกมูลเหตุจูงใจของนายจ้างที่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยตรง เช่น การเลือกปฏิบัติเพราะการตั้งครรภ์ และในการเลือกปฏิบัตินั้น อาจเกิดจากมูลเหตุจูงใจหลายๆ เหตุแม้จะมีมูลเหตุจูงใจที่ถูกกฎหมาย ประกอบกับมูลเหตุจูงใจที่ผิดกฎหมาย การกระทำเช่นนั้นก็เป็นการเลือกปฏิบัติโดยตรง ถึงแม้ว่าการกระทำของนายจ้างจะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยตรง แต่ศาลก็เปิดโอกาสให้นายจ้างอ้างคุณสมบัติที่เหมาะสมกับงานโดยแท้ หรือ Bona Fide Occupational Qualification (BFOQ) เพื่อให้การเลือกปฏิบัติโดยตรงนั้นไม่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ต่อมามีการพัฒนารูปแบบการเลือกปฏิบัติโดยอ้อมขึ้น เนื่องจากการที่ปฏิบัติ

เหมือนกันในสถานการณ์เดียวกันไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยตรง แต่อาจทำให้ไม่เกิดความเสมอภาคได้ในความเป็นจริง ดังนั้น การเลือกปฏิบัติโดยอ้อม นายจ้างไม่จำเป็นต้องมีมูลเหตุจูงใจที่จะเลือกปฏิบัติ ศาลจะพิจารณาจากหลักเกณฑ์ หรือมาตรฐานของนายจ้าง ที่ส่งผลร้ายต่อบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดมากกว่าอีกกลุ่มหนึ่ง ปรากฏในกฎหมายสิทธิพลเมืองอเมริกา หมวด 7 ข้อ 703 (k) (1) (a) ว่า

“...การกระทำในการจ้างงานที่ผิดกฎหมายจะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยอ้อมเมื่อปรากฏดังนี้

(i) ผู้ฟ้องคดีได้แสดงให้เห็นว่าการกระทำในการจ้างงานของผู้ถูกฟ้องเป็นการเลือกปฏิบัติโดยอ้อม โดยวางพื้นฐานอยู่บนเชื้อชาติ สีผิว ศาสนา เพศ หรือถิ่นกำเนิด และผู้ถูกฟ้องพิสูจน์ไม่ได้ว่าการกระทำดังกล่าวเกี่ยวข้องกับงานในตำแหน่งดังกล่าว (Job related) และเป็นความจำเป็นในทางธุรกิจ (Business necessity) หรือ

(ii) ผู้ฟ้องคดีได้แสดงให้เห็นว่าปรากฏตามอนุมาตรา (c) ถึงการปฏิบัติในการจ้างงานอย่างอื่นที่ผู้ถูกฟ้องอาจกระทำได้ แต่ผู้ถูกฟ้องปฏิเสธที่จะกระทำการดังกล่าว...”

การเลือกปฏิบัติโดยอ้อมอาจไม่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายเมื่อนายจ้างพิสูจน์ได้ว่า หลักเกณฑ์หรือมาตรฐานเช่นนั้นมีความสัมพันธ์อย่างย้งกับการทำงาน (Job related) หรือความจำเป็นสำหรับธุรกิจ (Business necessity)

การคุ้มครองการห้ามเลือกปฏิบัติในการจ้างงานในเหตุแห่งความแตกต่าง 5 ประการ ได้แก่ (1) เชื้อชาติ (2) สีผิว (3) ศาสนา (4) เพศ (5) ถิ่นกำเนิด

กฎหมายสิทธิพลเมืองอเมริกาให้ความคุ้มครองต่อการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นในขั้นตอนการสมัครงาน หรือในขณะเป็นลูกจ้าง โดยกฎหมายนี้ห้ามมีการกระทำอันเป็นการเลือกปฏิบัติในลักษณะต่างๆ

3) มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติของประเทศสวีเดน

กฎหมายด้านการเลือกปฏิบัติในประเทศสวีเดนมีเอกลักษณ์สำคัญ คือ ส่วนใหญ่ของกฎหมายไม่แยกกรณีเฉพาะกลุ่มบุคคลไว้เป็นเอกเทศ แต่ผนวกรวมการเลือกปฏิบัติด้านเพศ ชาติพันธุ์ คนพิการ คนชราเข้าไว้ด้วยกัน กฎหมายเหล่านี้นอกจากจะมุ่งไปที่การป้องกันและขจัดการเลือกปฏิบัติแล้วยังมีเจตจำนงที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ด้อยโอกาสในกิจกรรมของสังคมและความเท่าเทียมในสิทธิ กฎหมายห้ามการเลือกปฏิบัติ (The Prohibition of Discrimination Act 2003) นี้ถูกตราขึ้นเพื่อใช้แก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติที่มีมูลเหตุมาจากเพศ ชาติพันธุ์ ศาสนาหรือความเชื่อความโน้มเอียงด้านเพศ และความพิการ

ความหมายของการเลือกปฏิบัติภายใต้กฎหมายนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเลือกปฏิบัติทางอ้อม หมายถึง การกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ คำสั่งและวิธีการขั้นตอนที่แลดูเหมือนกับเป็นกลางและเป็นเหตุเป็นผล แต่ในทางปฏิบัติแล้วกลับเป็นการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติทางตรง เป็นการปฏิบัติต่อผู้ที่เป็นลูกจ้างหรือผู้สมัครงานไม่เท่าเทียมกับการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ ภายใต้สถานการณ์เดียวกัน

การห้ามเลือกปฏิบัติภายใต้กฎหมายนี้เน้นไปที่การประกอบอาชีพ การซื้อสินค้าและบริการ และการใช้สิทธิด้านสวัสดิการสังคม ซึ่งจำแนกได้ ดังนี้

(1) การจ้างงานในตลาดแรงงาน ห้ามหน่วยงานจัดหางานของรัฐและอื่นๆ เลือกรับปฏิบัติในการสรรหาและบรรจุงาน หรือการจัดกิจกรรมใดๆ ตามนโยบายตลาดแรงงาน แต่ทั้งนี้การห้ามเลือกปฏิบัติอื่นๆ ต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการประยุกต์ใช้บทบัญญัติที่เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมความเท่าเทียมแห่งโอกาสโดยไม่คำนึงถึงชาติพันธุ์

(2) การประกอบการ การให้การสนับสนุนทางการเงิน การให้อนุญาต การขึ้นทะเบียนหรือการดำเนินอาชีพอื่นๆ ในลักษณะเดียวกันซึ่งจำเป็นต่อการประกอบธุรกิจ ต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ

(3) การประกอบอาชีพ การกำหนดคุณสมบัติ วิทยฐานะ อำนาจหน้าที่ การขึ้นทะเบียน การอนุญาต หรือการดำเนินการใดๆ ในลักษณะเดียวกันที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพของบุคคล ต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ

(4) การเป็นสมาชิก ห้ามการเลือกปฏิบัติในการเป็นสมาชิกหรือการมีส่วนร่วมในองค์กรลูกจ้าง องค์กรนายจ้างหรือองค์กรวิชาชีพ ตลอดจนการรับประโยชน์จากองค์กรเหล่านี้ ยกเว้นการเลือกปฏิบัติทางเพศที่เกี่ยวข้องกับการรับประโยชน์จากองค์กรซึ่งจัดไว้เพื่อการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ

(5) สินค้า บริการและการเคหะ ห้ามการเลือกปฏิบัติในการจัดหรือจำหน่ายสินค้า บริการ และการเคหะ ยกเว้นการเลือกปฏิบัติทางเพศที่เกี่ยวข้องกับการประกันสังคม หรือการเคหะที่วัตถุประสงค์หรือวิธีการจัดที่แตกต่างกันนั้นเป็นสิ่งจำเป็นตามกฎหมาย

(6) บริการสังคมและอื่นๆ ห้ามการเลือกปฏิบัติในการจัดสวัสดิการสังคม และการใช้สิทธิในบริการเดินทางของผู้พิการ และสิทธิในเงินช่วยเหลือสำหรับการดัดแปลงเคหะ

(7) ระบบประกันสังคม ห้ามการเลือกปฏิบัติในการให้บริการด้านระบบประกันสังคมและสิทธิประโยชน์จากระบบประกันสังคม ยกเว้นการเลือกปฏิบัติทางเพศที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ทดแทนบางประเภท อาทิ บำนาญหญิงหม้าย และอื่นๆ

(8) การประกันการว่างงาน ห้ามการเลือกปฏิบัติในการจัดบริการด้านประกันการว่างงานและความช่วยเหลือแก่นักศึกษาที่จัดโดยรัฐ

(9) สุขภาพและบริการทางการแพทย์ ห้ามการเลือกปฏิบัติในการจัดบริการด้านสุขภาพ และบริการทางการแพทย์

ห้ามผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเลือกปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้ ปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อบุคคลที่รายงานหรือมีส่วนในการสืบหาข้อเท็จจริง หรือทำให้เรื่องการเลือกปฏิบัตินั้นเป็นที่รับทราบทั่วกัน

ผู้ตรวจการด้านความเท่าเทียมแห่งโอกาส ผู้ตรวจการด้านการเลือกปฏิบัติด้านชาติพันธุ์ ผู้ตรวจการด้านการเลือกปฏิบัติด้านความโน้มเอียงทางเพศ และผู้ตรวจการด้านการเลือกปฏิบัติด้านความพิการเป็นผู้รับผิดชอบให้เป็นไปตามกฎหมายนี้ และสามารถดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายแทนผู้ถูกเลือกปฏิบัติหรือผู้ถูกกระทำอย่างไม่เป็นธรรมได้

5.1.3.3 มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหากลไกการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีของประเทศไทย

มาตรการทางกฎหมายเพื่อขจัดปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของประเทศไทยมีบัญญัติครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 จะถูกยกเลิกและให้ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 แล้วก็ตาม การห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมก็ยังคงได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ความว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคบรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้”

ดังนั้น การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในประเด็นต่างๆ จึงอยู่ภายใต้การรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หลักการเรื่องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจึงยังคงเป็นไปตามมาตรา 30 วรรคสามของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้”

รัฐธรรมนูญของไทยมิได้มีการให้คำนิยามการเลือกปฏิบัติไว้ว่ามีความหมายอย่างไร ต่างกับในกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายของสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสวีเดน แต่เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวนี้ สามารถอธิบายได้ว่า หลักความเสมอภาคตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ในมาตรา 30 กำหนดให้มีการเลือกปฏิบัติได้ แต่ต้องเป็นการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม คือการเลือกปฏิบัติกับบุคคลที่แตกต่างกันเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันโดยการเลือกปฏิบัตินั้นจะต้องมีเหตุผลควรแก่การรับฟังได้ การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมคือการให้สิทธิพิเศษหรืออภิสิทธิ์แก่บุคคลใดเหนือกว่าบุคคลหนึ่งเพื่อให้บุคคลที่ด้อยกว่าเกิดความเท่าเทียมกันกับบุคคลที่เหนือกว่า การเลือกปฏิบัติที่รัฐธรรมนูญห้ามตามหลักความเสมอภาค คือ "การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม" (Unfair discrimination) การปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกัน (Different treatment) สามารถกระทำได้ เพียงแต่มีข้อจำกัด 2 ประการ คือ 1) ห้ามมิให้แบ่งแยกบุคคลออกเป็นประเภทโดยคำนึงถึงศาสนา นิกาย ลัทธินิยม 2) การปฏิบัติต่อบุคคลที่ถูกแบ่งแยกประเภทแตกต่างกันจะกระทำได้และบางกรณีจำเป็นต้องกระทำด้วย แต่การเลือกปฏิบัติเช่นนี้จะต้องมีเหตุผลอันหนักแน่นควรค่าการรับฟังได้ (Raison objectivement plausible) เมื่อ "บุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญจะต้องปฏิบัติเหมือนกัน และบุคคลที่ต่างกันสาระสำคัญจะต้องปฏิบัติแตกต่างกัน" ตามหลักการเลือกปฏิบัติโดยเป็นธรรม

ดังนั้น หลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัตินี้ สามารถกล่าวได้ว่า นอกจากความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติในความหมายทั่วไปแล้ว ในมาตรา 30 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้นำหลักการที่เรียกว่า การเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม (Positive discrimination) เพื่อยืนยันว่าในกรณีที่มีการเลือกปฏิบัติ รัฐสามารถกระทำได้หากการเลือกปฏิบัติดังกล่าวเป็นไปเพื่อการขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น นอกจากนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองความเสมอภาคเท่าเทียม รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ในการดำเนินนโยบายด้านต่างๆ รวมถึงการดำเนินนโยบายด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเพื่อประกันหลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย ซึ่งบุคคลต้องได้รับความคุ้มครองโดยไม่แบ่งแยก อาทิ การดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้องรวดเร็ว เป็นธรรมและทั่วถึง เป็นต้น

การเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมนี้จึงถูกอธิบายว่า หมายถึง การเลือกปฏิบัติที่ปราศจากเหตุผลหรือไร้เหตุผล ถ้าเป็นเหตุผลที่คนทั่วไปยอมรับก็จะไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม การกระทำใดจะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่ พิจารณาจาก 2 ปัจจัยประกอบกัน คือ การปฏิบัติที่แตกต่างและลักษณะที่ไม่เป็นธรรม การที่บุคคลได้รับการปฏิบัติที่แตกต่าง เพราะถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ และศาสนา โดยที่การปฏิบัตินั้นมีเหตุผลอันหนักแน่นที่คนทั่วไปยอมรับ การปฏิบัติเช่นนั้นก็ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม

แม้กฎหมายจะพยายามบัญญัติถึงความเสมอภาค และห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม แต่แนวคิดต่างๆ นี้จะไปสู่จุดมุ่งหมายที่เป็นจริงได้ ก็ต้องอาศัยการทำงานของกลไกทางกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมที่ถูกใช้ในศาล การตีความกฎหมาย การศึกษากลไกต่างๆ เหล่านี้สรุปผลได้ดังนี้

ศาลรัฐธรรมนูญอธิบายว่า บุคคลย่อมมีความเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย และได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมาย ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน หากบุคคลมีความแตกต่างกันด้วยถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ สภาพทางกาย สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม อาจปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้แตกต่างกันได้ แต่จะเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้ ซึ่งการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม คือ การเลือกปฏิบัติที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคแก่บุคคล แต่หากการเลือกปฏิบัตินั้นเป็นมาตรการเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาค โดยทำให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น เป็นการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 50/2545, 48/2545, 10/2549)

ศาลปกครองได้อธิบายว่า หลักความเสมอกันนั้นได้วางไว้ให้องค์กรต่างๆ ของรัฐ รวมถึงฝ่ายปกครองต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกันและปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างในสาระสำคัญที่ต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน การที่บุคคลใดมีความแตกต่างแต่ได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน หรือบุคคลที่เหมือนกันได้รับการปฏิบัติที่แตกต่าง ย่อมขัดต่อหลักความเสมอภาค ดังนั้นความเสมอภาคไม่ได้บังคับให้ต้องปฏิบัติต่อแต่ละบุคคลเหมือนกัน แต่หลักความเสมอภาคเห็นควรที่จะปฏิบัติต่อแต่ละบุคคลให้แตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล หากบุคคลมีสาระสำคัญเหมือนกัน ก็ต้องปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นให้เหมือนกัน การวินิจฉัยของศาลปกครอง เกี่ยวกับความหมายของการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ศาลได้อ้างถึงบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 มาตรา 30 วรรคสามที่กำหนดความแตกต่างไว้ดังนี้ ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ หากนำ

เหตุต่างๆ เหล่านี้มาอ้างเพื่อให้มีการปฏิบัติที่แตกต่าง ถ้าเป็นการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติที่ไม่มีเหตุผลควรค่าแก่การรับฟัง ย่อมเป็นการเลือกปฏิบัติ (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ 42/2547)

ผลจากการศึกษามาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติในครั้งนี้สรุปได้ว่าทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่เป็นกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติถึงเรื่องการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีโดยตรง แต่พบบัญญัติในกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติของสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสวีเดน มีความชัดเจนและครอบคลุมการเลือกปฏิบัติในทุกเรื่อง และสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีได้หากมีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี แต่สำหรับประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีโดยเฉพาะ รวมทั้งยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลโดยรวมที่ครอบคลุมถึงบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี นอกจากนี้ที่มีบัญญัติรับรองเป็นหลักการรวมๆ ไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น กฎหมายที่ออกมาเพื่อคุ้มครองการถูกเลือกปฏิบัติโดยตรงของประเทศในปัจจุบันจะมีอยู่ 2 เรื่อง คือ การคุ้มครองคนพิการเพื่อมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุสภาพทางกายหรือสุขภาพ ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และการคุ้มครองการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ได้แก่ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

ส่วนกลไกการควบคุมตรวจสอบการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลเพราะเหตุอื่นๆ (ที่ไม่ใช่เรื่องความพิการและเรื่องเพศ ซึ่งมีกฎหมายเฉพาะคุ้มครองการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมแล้ว) รวมทั้งการเป็นบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี พบว่า การไม่มีกฎหมายกำหนดมาตรการป้องกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลที่ชัดเจนส่งผลให้บุคคลซึ่งถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้รับความคุ้มครองและไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร ช่องทางในการใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลหรือร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่มีอำนาจพิจารณาปัญหาที่ไม่ชัดเจนเพราะเป็นการคุ้มครองโดยหลักการในรัฐธรรมนูญเท่านั้น ไม่มีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองโดยตรงและไม่มีหน่วยงานผู้รับผิดชอบโดยตรงอีกด้วย กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเท่าที่มีอยู่ในประเทศไทยนี้ยังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองและป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล และการไม่นำมาตรฐานทั่วไปในเรื่องการห้ามเลือกปฏิบัติต่อบุคคลมาบัญญัติเป็นกฎหมายภายในประเทศนี้เป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชนสากลตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี

5.1.4 ทางเลือก ข้อเสนอแนะหรือข้อเสนอในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี

ผลการศึกษาวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มและผู้ให้ความคิดเห็นในเวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น สรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่เห็นว่ายังมีการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีอยู่ในสังคมไทย ทั้งในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตประจำวัน การเลือกปฏิบัติในบางเรื่อง เช่น การไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าศึกษาและทำงานในสาขาวิชาแพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ ฯลฯ เป็นการเลือกปฏิบัติที่มีเหตุผลที่รับ

ฟังได้ แต่การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในหลายกรณีเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่มีเหตุผลเพียงพอ เพราะบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีสามารถดำเนินชีวิตได้เหมือนคนที่มีสายตาสายตาปกติทุกประการ เพียงแต่การมองเห็นสีต่างๆ จะผิดเพี้ยนไปจากคนสายตาสายตาปกตินั้น

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายใดที่มีการบัญญัติคุ้มครองการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของกลุ่มบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีไว้โดยเฉพาะ และในขณะเดียวกันก็ไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนที่เป็นข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีแต่อย่างใด แต่ในระดับของระเบียบ หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมายยังมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดหรือข้อสงวนสำหรับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีอยู่หลายเรื่องหลายประการ เช่น การกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา และการสมัครเข้าทำงาน ยังมีกรณีที่ระบุหลักเกณฑ์ที่ไม่รับบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี กรณีนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลายท่านเห็นว่าแม้จะเป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี แต่ในบางสาขาอาชีพ เช่น ตำรวจ ทหาร แพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ ช่างไฟฟ้า ช่างยนต์ ก็เป็นสาขาวิชาและเป็นอาชีพที่บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีอาจจะมีปัญหาในการเรียนและการประกอบอาชีพได้

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าควรจำกัดไม่ให้บุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเข้าเรียนหรือเข้าทำงานนี้สามารถทำได้ แต่ควรระบุคุณสมบัติของผู้สมัครที่เป็นข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเฉพาะกรณีมีอาการตาบอดสีจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียน และควรจำกัดเฉพาะบางสาขาวิชาที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น รวมทั้งควรมีการระบุเหตุผลความจำเป็นดังกล่าวให้ชัดเจนด้วย และในกรณีเดียวกันนี้ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงเสนอว่าควรกำหนดเป็นนโยบายให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาได้รับการตรวจสถานะการเป็นผู้ที่มีอาการตาบอดสีของตนเอง เพื่อเด็กและเยาวชนที่มีอาการตาบอดสีจะสามารถวางแผนการศึกษาต่อ รวมถึงการประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างเหมาะสมต่อไป ส่วนกรณีการทดสอบเพื่อขอใบอนุญาตขับรถผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าหลักการตรวจสอบสายตาสายตาบอดสีที่เข้มงวดเกินจำเป็นผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงเห็นว่าสมควรที่จะให้มีการแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีโดยการปรับปรุงแก้ไขระเบียบหลักเกณฑ์ที่เป็นข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี รวมทั้งออกกฎหมายใหม่มาคุ้มครองมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี และรวมไปถึงกลุ่มบุคคลที่ด้อยโอกาสกลุ่มอื่นๆ ด้วย กฎหมายนี้ต้องมีการจัดหมวดหมู่ที่ง่ายแก่การทำความเข้าใจและต้องสามารถแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติที่สำคัญทั้งในทางตรงและทางอ้อมได้ รวมทั้งหน่วยงานรับผิดชอบตามกฎหมายควรเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในทำนองเดียวกับแนวทางในประเทศอื่นๆ

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบในการศึกษาวิจัย ตามที่คณะผู้วิจัยได้สรุปเสนอไว้ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ดังต่อไปนี้

5.2.1 กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุขควรกำหนดเป็นนโยบายให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาได้รับการตรวจสถานะการเป็นผู้ที่มีอาการตาบอดสีของตนเอง เพื่อเด็กและเยาวชนที่มีอาการตาบอดสีจะสามารถวางแผนการศึกษาต่อ รวมถึงการประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างเหมาะสมต่อไป

5.2.2 สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแต่ละแห่ง รวมทั้งสถาบันการศึกษาภายใต้สังกัดของหน่วยทหารและตำรวจ และที่ประชุมสภาอธิการบดีทั่วประเทศควรทบทวนหลักเกณฑ์การกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยระบุคุณสมบัติของผู้สมัครที่เป็นข้อจำกัดของบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีเฉพาะกรณีมีอาการตาบอดสีจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียน และควรจำกัดเฉพาะบางสาขาวิชาที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น รวมทั้งควรมีการระบุเหตุผลความจำเป็นดังกล่าวให้ชัดเจนด้วย

5.2.3 กระทรวงแรงงานควรพิจารณาให้มีมาตรการในการคุ้มครองบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีจากการถูกเลือกปฏิบัติในการจ้างงานอย่างไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะในลักษณะงานที่ไม่มีความจำเป็นต้องคัดกรองเรื่องสีหรืออาการตาบอดสีไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงานที่ทำ

5.2.4 กรมการขนส่งทางบกควรพิจารณาทบทวนว่าการกำหนดให้ผู้ขอใบอนุญาตขับรถต้องทดสอบตาบอดสีมีความจำเป็นหรือไม่อย่างไร โดยขอความเห็นและคำปรึกษาจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านจักษุวิทยาว่าบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีในลักษณะใดที่สามารถขับรถได้และอาการในลักษณะใดที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้ขับขี่เองหรือผู้ใช้รถใช้ถนนอื่นๆ และปรับแบบทดสอบผู้ขอรับใบอนุญาตโดยการทดสอบควรวัดอาการตาบอดสีเฉพาะเท่าที่จำเป็นต่อการขับรถเท่านั้น ไม่ควรวัดละเอียดแบบการตรวจตาบอดสีทั่วไป

5.2.5 สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติควรผลักดันหรือประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ให้เร่งดำเนินการให้มีการออกกฎหมายห้ามการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีโดยออกเป็นกฎหมายกลางที่ใช้ในการดูแลคุ้มครองการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่ธรรมของกลุ่มบุคคลด้อยโอกาสในทุกกรณีที่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะกลุ่ม โดยบัญญัติให้ชัดเจนว่าครอบคลุมถึงบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสีด้วย กฎหมายนี้ต้องมีการจัดหมวดหมู่ที่ง่ายแก่การทำความเข้าใจและต้องสามารถแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติที่สำคัญทั้งในทางตรงและทางอ้อมซึ่งในประเด็นหลังเน้นที่การกำหนดกฎเกณฑ์ที่แลดูเหมือนไม่มีการเลือกปฏิบัติ แต่แท้ที่จริงจะส่งผลถึงการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลผู้ที่มีอาการตาบอดสี รวมทั้งหน่วยงานรับผิดชอบตามกฎหมายควรเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในทำนองเดียวกับแนวทางในประเทศอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม (2555). แนวทางการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ไปสู่การปฏิบัติในระดับจังหวัด. ม.ป.ท.
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2546). อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติในเรื่องเชื้อชาติ ทุกรูปแบบ ข้อบทที่ 1. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2558 จาก <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/cerdt.pdf>
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2522). อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ข้อบทที่ 1. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2558 จาก <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/cedawt.pdf>
- กุลพล พลวัน. (2543). สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : เค ซี กรุ๊ป.
- คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. (2517). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 มาตรา 28 วรรค 2. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2558 จาก <http://dl.parliament.go.th/handle/lirt/290430>
- จักชูแพทย์จิกรมขนส่งทางบกอนุมัติใบขับชี้ให้กลุ่มตาดบอดสี. (5 พฤษภาคม 2554). ITS Thailand. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2558 จาก <http://www.its.in.th/index.php/component/content/article/7976-2011-09-04-22-57-13>
- ชูลีรัตน์ ทองทิพย์. (2543). “สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของแรงงานตามมาตรฐานสากล”. ใน วารสารแรงงานสัมพันธ์ 39 (หน้า 25-26). กรุงเทพฯ : กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน.
- นัยนา เกิดวิชัย, พล.ต.ต.หญิง. (2551). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ. นครปฐม : สำนักพิมพ์นิตินัย
- นิริฏ อินทร, (2550). ประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญกับความเสมอภาค. กลุ่มวารสารและเอกสารวิชาการ สำนักวิชาการและความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักงานศาลปกครอง
- แนะเพิ่มบริการตรวจตาบอดสีเพื่อวางแผนชีวิตอนาคต. (3 ธันวาคม 2555). ไทยรัฐออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2558 จาก <http://thairath.co.th/content/199381>
- ไพโรจน์ พรเพชร และคณะ. (2547). การติดตามและประเมินผล บังคับใช้รัฐธรรมนูญ เรื่องสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์การติดตามและประเมินผล บังคับใช้รัฐธรรมนูญ เรื่องสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.
- มานิตย์ จุมปา. (2546). คู่มือศึกษาคติรัฐธรรมนูญ พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2538). กฎหมายมหาชน เล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายยุคต่างๆ. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2543). **สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เรื่องหลักความเสมอภาค**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- บริษัท ไฮลักซ์ ออปติคอล โมบาย จำกัด, ฝ่ายวิชาการ. (2558). “การมองเห็นสีและตาบอดสี” สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2558 จาก <http://www.hiluxoptical.com/HILUXOPTICAL9/การมองเห็นสีและตาบอดสี.html>
- ปารวีร์ เล็กประเสริฐ. (2558). “มองโลกผ่านตา (บอดสี)” สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2558 จาก <http://biology.ipst.ac.th/?p=2304>
- ฤทัย หงส์สิริ. (2543). “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมและมาตรการของรัฐที่ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลโดยไม่เป็นธรรม”, ใน **วารสารศาลรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
- วิทยากร เชียงกุล. (2549). **อธิบายศัพท์การเมืองการปกครองสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สายธาร
- สกวรัตน์ คุณาวิศรุต (2558). “ตาบอดสี (Color blindness)” สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2558 จาก <http://haamor.com/th/%E0%B8%95%E0%B8%B2%E0%B8%9A%E0%B8%AD%E0%B8%94%E0%B8%AA%E0%B8%B5/>
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2548). **กฎหมายรัฐธรรมนูญ : หลักการใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2543). “หลักความเสมอภาค”. ใน **วารสารนิติศาสตร์** ปีที่ 30 ฉบับที่ 2, 165
- สมยศ เชื้อไทย. (2535). **คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป**. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- สิบบุคคลไอคิวสูงที่สุดในประวัติศาสตร์โลก. (March 3, 2015). Teen.mthai.com. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2558 จาก <http://teen.mthai.com/variety/89222.html>
- สำนักงานกรรมการประชุมและชวเลข. (2540). **รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 3 (สมัยสามัญ ครั้งที่ 2)** กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2541). **รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ.1958**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สำนักงานศาลปกครอง, ศูนย์ศึกษาคดีปกครอง, สำนักวิจัยและวิชาการ. (2558). **หลักความเสมอภาคและการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม**. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2558 จาก http://www.admincourt.go.th/attach/news_attach/2009/11/center181152.pdf
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2550). **เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล พ.ศ....** กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
- Anti-discrimination Board. (2015). **Unlawful discrimination in New South Wales**. Retrieved on 5 June, 2015 from <http://www.lawlink.nsw.gov.au>.

- Bright Hub Engineering. (2015). "Color Blindness Rules for Electricians and Electrical Engineers." Retrieved June, 5, 2015 from <http://www.brighthubengineering.com/>
- Can I get a driving licences in UK or the US if I am color blind?, (2015) Retrieved June, 5, 2015 from <http://www.quora.com/Can-I-get-a-driving-licences-in-UK-or-the-US-if-I-am- color -blind>
- Color Blindness. (2015). **The New York Times**. Retrieved June, 5, 2015 from <http://www.nytimes .com/health/guides/disease/color-blindness/overview.html>
- Colour Blindness and Medicine. (2015). Retrieved June, 5, 2015 from <http://www.colourmed.com/common-colour-vision-problems/>
- Deutsch, D. (1972). **Music and memory**. Psychology today.
- Deutsch M. (1975). Equity, Equality, and Need: What Determines Which Value Will Be Used as the Basis of Distributive Justice?. **Journal of Social Issues**, 31, 137– 149.
- Henry Campbell Black (1979). **Black's law Dictionary** (p. 420). Boston: West Publishing.
- Kabanoff Boris. (1991). Equity, Equality, Power, and Conflict. **The Academy of Management Review**, 16(2), 416-441.
- Kristen Norman-Major. (2010). **Balancing the Four Es; or Can We Achieve Equity for Social Equity in Public Administration?** N.P.: Hamline University.
- Mandal Ananya (Feb 5, 2014) "Color Blindness and Occupations" Retrieved May, 25, 2015 from <http://www.news-medical.net/health/Color-Blindness-and-Occupations.aspx>
- Ngee Ann Polytechnic, (June 23, 2015) "**Courses With Medical Requirements**" Retrieved June 23, 2015 from <http://www.np.edu.sg/Pages/default.aspx>
- Olivia. (2011). **Difference Between Equity and Equality**. Retrieved May, 25, 2015 from <http://www.differencebetween.com/difference-between-equityand-vs-equality/#ixzz 1ndx Z3Cjp>
- Panarairat Srichaiyarat. (2004). **A Legal Conception of Sex Discrimination Inemployment: A Proposed Model for Thailand**. Thesis for Doctor of Science of Law, Cornell University.
- Police Officer – Does Color Blindness Matter? (2007). **Colblindor**. Retrieved June, 5, 2015 from <http://www.color-blindness.com/2007/06/08/police-officer-does-color-blindness-matter/>

Rich. (2012, June 5) "7 Jobs That You Are Prohibited from With Colorblindness," Retrieved June, 5, 2015 from <http://wereadbetter.com/7-jobs-that-you-are-prohibited-from-with-colorblindness/>

UNDP. (2006). **Indicators for Human Right Based Approaches to Development in UNDP Programming A Users' Guide.**

United Nation Organization. (2012). **The Universal Declaration of Human Rights.** Retrieved June, 5, 2015 from <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

คณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ

ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรีหญิง ดร. นัยนา เกติวิชัย

นักวิจัยคนที่ 2

พันตำรวจเอก ดร.สุรชัย สุกใส

นักวิจัยคนที่ 3

อาจารย์ณิชา วงศ์ส่องจำ